

Finansal İstikrar Raporu

Mayıs 2013

Sayı: 16

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
İdare Merkezi
İstiklâl Cad. 10 Ulus, 06100 Ankara, Türkiye

Telefon: (90 312) 507 50 00
Faks: (90 312) 507 56 40
Teleks: 44033 mrbrt tr; 44031 mbdi tr
World Wide Web Home Page: <http://www.tcmb.gov.tr>
E-mail: bankacilik@tcmb.gov.tr, info@tcmb.gov.tr

ISSN 1305-8584 (Basılı)
ISSN 1305-8576 (Online)

Kamuoyunu bilgilendirme amaçlı olarak hazırlanan bu rapor esas olarak Mart 2013 verilerine dayanarak hazırlanmakla beraber, raporun yayımlandığı tarihe kadar yaşanan gelişme ve değerlendirmeleri de içermekte olup, tüm içeriği ile TCMB Genel Ağ Sisteminde yer almaktadır. Bu raporda yer alan bilgi ve verilere dayanarak verilecek kararların sonuçlarından TCMB sorumlu tutulamaz.

ÖNSÖZ

Bir önceki Finansal İstikrar Raporumuzun yayınlanmasından bu yana küresel belirsizlikler devam etmektedir. Küresel krizle birlikte 2008 yılının sonunda başlayan sorunlar 2010 yılının sonlarından itibaren gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için farklı niteliklere bürünmüştür. Gelişmiş ülke para politikalarının ve tarihi düşük faiz seviyelerinin uluslararası yatırımcıları getiri arayışına yönlendirmesi, 2012 yılının ikinci yarısından itibaren gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarının yeniden hız kazanmasına ve oynaklığının artmasına neden olmuştur. Gelişmekte olan ülke otoriteleri makro ihtiyati politikaları uygulamaya koyarak söz konusu oynaklığın iç ve dış denge üzerinde yarattığı baskıyı gidermek yönünde çaba harcamaktadır. Ülkemizde de bu doğrultuda geliştirilen yeni politika araçlarının etkili bir şekilde devreye alınması arzu edilen yöndeki sonuçlarını göstermeye başlamıştır.

Fiyat istikrarının sağlanması hedefinin yanı sıra, finansal istikrara katkıda bulunmak da Bankamızın temel görevleri arasındadır. Küresel ekonomiye dair belirsizliklerin ekonomimiz üzerindeki olası etkileri Bankamız tarafından yakından takip edilmektedir. Bu doğrultuda 2010 yılının sonlarından itibaren uygulamaya konulan yeni para politikası çerçevesi finansal kırılganlıkları azaltmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, ülkemizde finansal istikrarın korunması amacıyla, başta Finansal İstikrar Komitesi olmak üzere çeşitli platformlarda, makro ihtiyati politika çerçevesinin güçlendirilmesi yönünde ilgili diğer otoritelerle işbirliği içerisinde çalışmalar sürdürülmektedir.

TCMB, uluslararası platformdaki finansal reform çabalarını yakından takip ederek yürütülen çalışmalara etkin biçimde katkı sağlamaktadır. Ülkemizin 2015 yılında G20 dönem başkanlığını devralacak olması ve 2013 yılının Temmuz ayından itibaren Finansal İstikrar Kurulu Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesel Danışma Grubu dönem başkanlığınının iki yıl süreyle Bankamız tarafından üstlenilecek olması bu katkının artarak sürmesine imkan tanıyacaktır.

Bu kapsamda, finansal sistemimizin yurt dışı ve yurt içi gelişmeler ışığında değerlendirildiği Raporumuzun on altıncı sayısının tüm okuyucularımıza faydalı olmasını dilerim.

Erdem BAŞÇI

Başkan

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	i
Genel Değerlendirme	iii
I. Uluslararası Gelişmeler	1
II. Ulusal Ekonomik Görünüm	11
III. Bankacılık Sektörü Gelişmeleri ve Riskler	35
IV. Finansal Altyapı	63
V. Özel Konular	77
V.1. Faiz Koridoru ve Kredi-Mevduat Faiz Farkı İlişkisi	77
V.2. Kaldıraca Dayalı Zorunlu Karşılık Uygulaması	87
V.3. Küresel Bankacılık Sisteminde Yapısal Reformlar	90
V.4. Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası (LEI) Sistemi	93
V.5. Ödeme Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması Projeleri	96
V.6. İşlem Kayıt Merkezleri	99

GENEL DEĞERLENDİRME

Gelişmiş ülke otoritelerince 2012 yılının ikinci yarısından itibaren atılan adımlar kısa vadeli risklerin kontrol altına alınmasına katkıda bulunsa da, söz konusu ülkelerde sürmekte olan yapısal sorunlar güçlü ve sürdürülebilir büyümenin yakalanmasını engellemektedir. Önümüzdeki dönemde finansal veya siyasi yeni risklerle karşılaşılması halinde, gelişmiş ülkelerdeki büyüme performansının kademeli olarak iyileşmesi beklenmektedir. Kriz döneminde küresel büyümenin kaynağı olan gelişmekte olan ülkelerin ise, düşük kamu borçları ile görece olarak sağlam finansal sistemlerinin sağladığı manevra alanı ve iç taleplerindeki artış potansiyeli nedeniyle daha güçlü bir büyüme performansı göstermeleri muhtemeldir. Diğer taraftan, gelişmiş ülke ekonomilerinde ortaya çıkabilecek yeni sorunlara bağlı olarak risk iştahında oluşabilecek ani değişimler, sermaye akımlarına duyarlı gelişmekte olan ülke ekonomilerinin büyüme dinamiklerini olumsuz yönde etkileme riski taşımaktadır.

Gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan para politikalarının ve tarihi düşük seviyelerdeki faiz oranlarının uluslararası yatırımcıları getiri arayışına yönlendirmesi, 2012 yılının ikinci yarısından itibaren gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarının yeniden hızlanmasına neden olmuştur. Son yıllarda otoritelerin uyguladıkları makro ihtiyati politikalar sayesinde birçok gelişmekte olan ülkede başta aşırı kredi genişlemesi olmak üzere finansal kırılganlıkların kontrol altına alınmasına çalışılarak cari dengede bozulma, varlık fiyatlarında aşırı yükseliş ve aşırı borçlanma gibi riskler azaltılmıştır. Bununla birlikte, artan sermaye akımları ve düşük borçlanma maliyetleri yeni riskleri beraberinde getirmekte; özellikle gelişmekte olan ülkelerde firmalar borçluluk oranlarını ve yabancı para açık pozisyonlarını artırabilmektedir. Faiz oranlarında ve döviz kurlarında meydana gelebilecek ani hareketlere karşı duyarlılığı artıran bu durum, söz konusu ülkelerde finansal istikrar açısından bir risk unsuru olarak öne çıkmakta ve makro ihtiyati tedbirlere olan ihtiyacı artırmaktadır. Bu kapsamda gelişmekte olan ülkelerin gerek yurt içi gerek yurt dışı kaynaklı sistemik risk unsurlarını göz önünde bulundurarak, firma ve hanehalkı borçluluklarını yakından takip etmeleri, bankaların sermaye yeterlilikleri ve likidite pozisyonları başta olmak üzere güçlü finansal yapılarını korumaya özen göstermeleri ve olası şoklar karşısında ekonominin dayanıklılığını artıracak mekanizmalarla bu tedbirleri desteklemeleri gerekmektedir.

Bankamız, devam eden küresel belirsizliklerin sebep olduğu makro finansal riskleri de gözeterek esnek para politikası uygulamalarını sürdürmekte, bu doğrultuda fiyat istikrarının sağlanması ve finansal istikrara katkıda bulunulması temel görevleri çerçevesinde ekonominin finansal şoklara duyarlılığını azaltan yapısal ve döngüsel araçlar kullanmaktadır. Yapısal araçlardan vadeye dayalı zorunlu karşılık uygulaması bankacılık sektörünün varlık ve yükümlülükleri arasındaki vade uyumsuzluğunu azaltmak için kullanılırken, rezerv opsiyonu mekanizması sermaye akımlarına karşı otomatik dengeleyici işlevi görmektedir, kaldırılacak dayalı zorunlu karşılık uygulaması ise bankaların borçluluk düzeyini sınırlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca döngüsellikten kaynaklanan risklerin finansal istikrara etkilerini sınırlamak için politika faiz oranı, faiz koridoru ve Türk lirası likidite yönetimi etkin olarak kullanılmaktadır.

Nitekim, 2012 yılı son çeyreği ve 2013 yılı ilk çeyreğinde sermaye akımlarının güçlü seyretmesinin etkisiyle finansal istikrara dair riskleri dengelemek amacıyla bir yandan kısa vadeli faiz oranları düşürülürken, diğer yandan döviz rezervlerini artırıcı yönde makro ihtiyati tedbirlere devam edilmiştir. Bu çerçevede kısa vadeli faizler kademeli olarak indirilerek küresel faiz oranları ile daha uyumlu hale getirilmiştir. Öte yandan, güçlü sermaye girişi ortamında kredi büyümesinin referans değerinde seyretmesi nedeniyle 2013 yılının başında likidite politikası normalleştirilirken, rezerv opsiyon katsayıları ve zorunlu karşılık oranlarında artışa gidilmiştir. İhracat reeskont kredilerinin yanı sıra, zorunlu karşılıklardaki oran artışı ve rezerv opsiyonu mekanizmasının aktif kullanımıyla Bankamız döviz ve altın rezervleri artmaya devam etmiştir. Ayrıca hem finansal istikrarın desteklenmesi hem de bankacılık sektörünün yükümlülüklerinin vadesinin uzatılması amaçlarıyla, Türk lirası ve yabancı para zorunlu karşılık oranları kısa vadeli yükümlülükler için artırılmıştır.

Yurt dışı finansman koşullarındaki olumlu seyir ve uygulanan para politikasının desteğiyle, kredi faiz oranlarındaki aşağı yönlü eğilim 2013 yılının ilk çeyreğinde devam etmiştir. 2012 yılında finansal istikrar açısından makul seviyelere çekilmiş olan kredi artışı, 2012 yılının son çeyreğinden bu yana ağırlıklı olarak bireysel kredilerden özellikle de konut kredilerinden kaynaklanmak üzere ivmelenerek referans seviyesinin üzerinde gerçekleşmektedir. Firma kredilerindeki talep, ağırlıklı olarak işletme sermayesi kaynaklı olup, yatırımlar için kredi talebi nispeten zayıf seyretmektedir. Mevduat, bankalar için ağırlıklı fonlama kaynağı olma özelliğini korumakla birlikte, menkul kıymet ihraçları ve yurt dışı borçlar gibi mevduat dışı kaynakların da artan bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

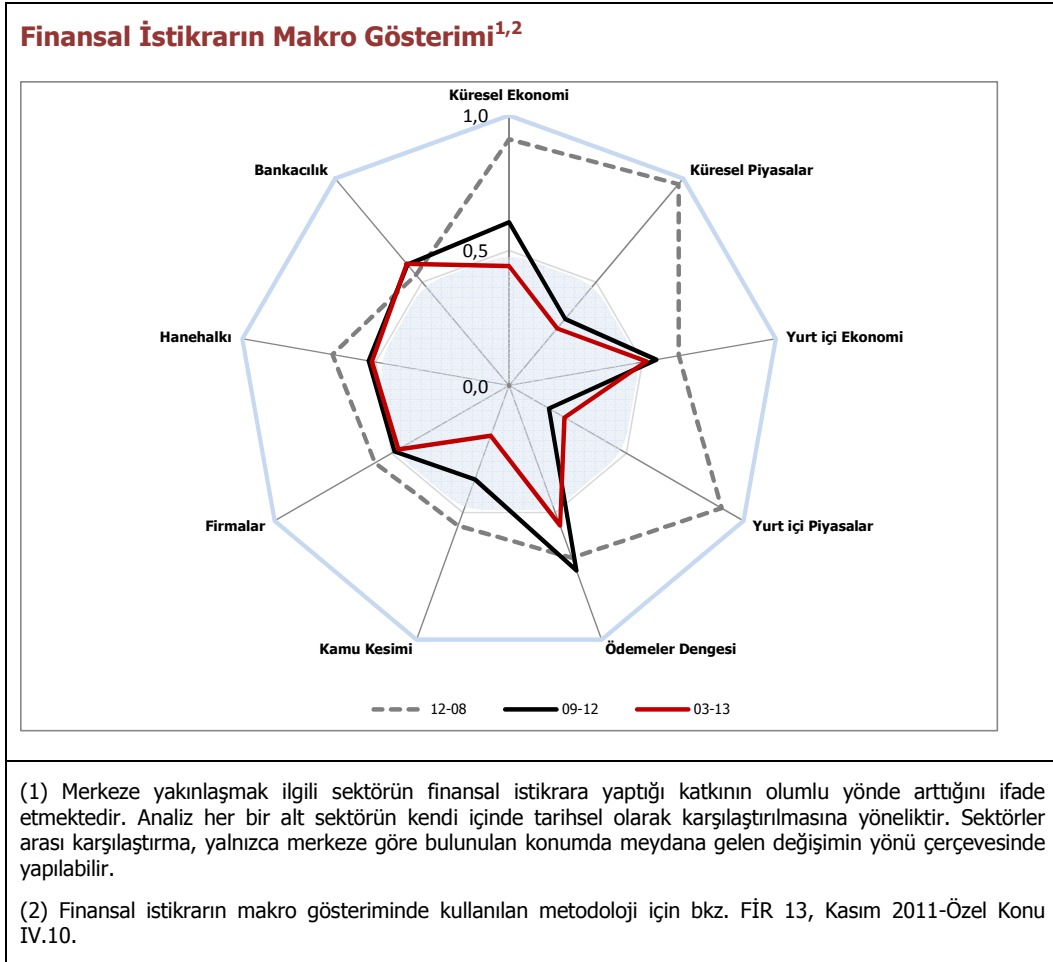
Bankacılık sektörü güçlü likidite oranları ve sermaye yapısı ile büyümesini sürdürürken aktif kalitesini korumayı da başarmıştır. Sektör için tahsili gecikmiş alacaklara dönüşüm oranları düşük seviyelerde yatay bir seyir izlemektedir. Aktif kalitesine yönelik kayda değer bir kaygı bulunmamakla birlikte, ekonomik konjonktürün olumlu seyrettiği ve bankaların kârlılıklarının güçlü olduğu dönemlerde tahsili gecikmiş alacaklar için yasal zorunluluğun daha üzerinde karşılık ayırmalarının ihtiyatlı bir davranış olacağı değerlendirilmektedir. Bankacılık sektörü yüksek sermaye yeterlilik oranlarını korumakta olup, mevcut düzenlemelerin Basel III standartlarına uyumlu hale getirilmesine yönelik çalışmalar sürmektedir. Sektörün kredi ve piyasa hareketlerinden kaynaklanabilecek şoklara karşı güçlü özkaynak yapısına sahip olduğu görülmektedir. Önümüzdeki dönemde, başta Finansal İstikrar Komitesi olmak üzere çeşitli platformlarda yürütülen çalışmaların sektörün sağlıklı işleyişine katkısının devam edeceği öngörülmektedir.

Finansal istikrar açısından reel sektörün borçluluğu ve yabancı para net açık pozisyonu yakından takip edilmektedir. Yurt dışından temin edilen kredilerin büyük bölümünün uzun vadeli olması ve bu kaynakların hem nitelik hem de bölgesel dağılım yönlerinden çeşitlilik göstermesi reel sektörün borçluluğuna dair riskleri sınırlamaktadır. Diğer taraftan, iç talepteki ılımlı toparlanmaya rağmen küresel ekonomideki yavaş büyüme ve dış talepteki zayıf seyir Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların cirolarını ve kârlılıklarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Hanehalkı gelişmelerine bakıldığında, tüketim harcamalarının yıllık artış hızının gerilediği, ancak özellikle faiz oranlarının gerilemesine paralel olarak bireysel kredi talebinin yakın dönemde arttığı görülmektedir. Kredi kullanımına bağlı olarak hanehalkının hem faiz ödemeleri hem de toplam yükümlülükleri artmakla birlikte GSYİH ve harcanabilir gelire oranla hanehalkı borçluluğu diğer G20

ülkelerine kıyasla halen düşük seviyesini korumakta ve önceden yapılan düzenlemelerin de etkisiyle faiz ve kur riski taşınmamaktadır. Diğer taraftan, faiz oranlarındaki gerileme özellikle konut kredilerinde hanehalkına kredilerini yeniden yapılandırma fırsatı vererek, faiz maliyetinin düşmesini sağlamaktadır. Ayrıca, tasarrufların artırılması amacıyla yapılan reformların ve özellikle bireysel emeklilik sisteminde atılan adımların olumlu etkileri de görülmeye başlanmıştır. Tasarrufların yatırım, büyüme ve finansal istikrar üzerindeki olumlu etkilerini göz önüne alan Bankamız da tasarruf oranlarının artırılması ve kuruluş kullanımının özendirilmesi için farkındalık yaratmak amacıyla ulusal çapta bir kampanyanın hazırlıklarına başlamıştır.

Finansal istikrarın önemli bir bileşeni etkin finansal piyasa altyapılarıdır. Son finansal krizlerin ardından yaşanan gelişmeler sistemik öneme sahip finansal altyapılara verilen önemi artırmıştır. Ülkemizde de ödemeler alanındaki yasal altyapının güçlendirilmesine yönelik mevzuat çalışmaları devam etmektedir. Bu çerçevede, yeni Sermaye Piyasası Kanunu yürürlüğe girmiş ve Bankamız tarafından ödemeler alanını düzenleyen yeni bir kanun taslağı hazırlanmıştır. Yasalaşma çalışması son aşamaya gelen kanun taslağı ile ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri, ödeme hizmetleri ve elektronik para kuruluşları ile ilgili en iyi örnekleri ve ülke ihtiyaçlarını dikkate alan bir mevzuat çerçevesinin oluşturulması hedeflenmiştir. Taslak ile bir yandan ödemeler alanında lisans, gözetim ve denetim süreçleri tanımlanmakta; diğer yandan finansal erişimi ve aktörler arası rekabeti artıracak bir sistemin altyapısı hazırlanmaktadır.

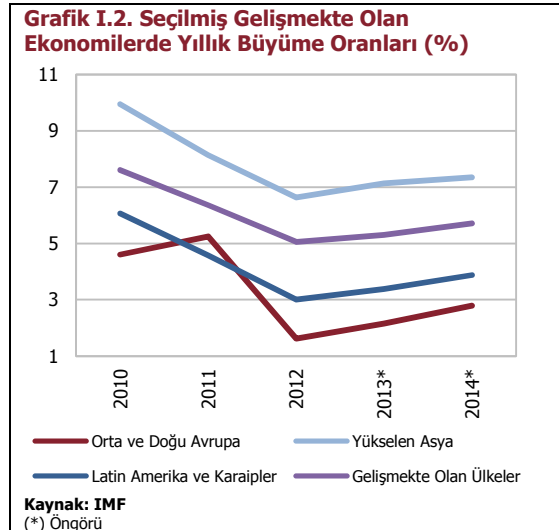
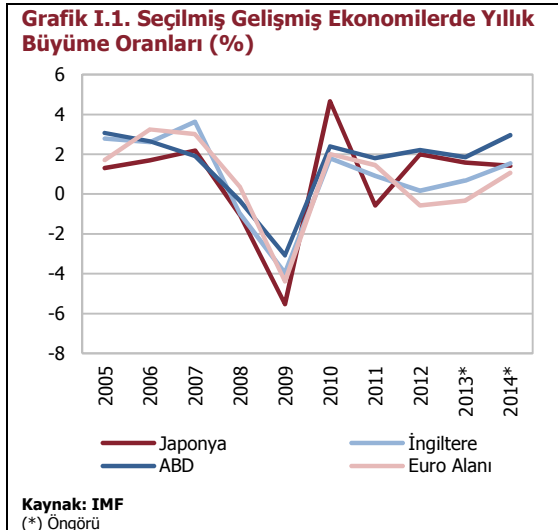
Yapılan değerlendirmeler çerçevesinde, ülkemizin finansal istikrarına ilişkin gelişmelerin şematik yansımasına yukarıdaki makro gösterimde yer verilmiştir. Buna göre; yurt dışında küresel ekonomi ve küresel piyasalar olumlu gelişme gösterirken, uluslararası kredi kuruluşlarının ülkemize ilişkin kredi notu artışlarına da yansıdığı şekilde, yurt içinde özellikle kamu kesimi, ekonomi ve ödemeler dengesi son Finansal İstikrar Raporu'nda incelenen 2012 yılı Eylül ayına göre daha olumlu bir görünüm çizmiştir. Bankacılık sektörü, hanehalkı ve firmaların risklilik düzeyinde ise belirgin bir değişim yaşanmamıştır. Finansal istikrarın korunması hedefine yönelik makro ihtiyati tedbirler yapısal reformlarla da desteklenmektedir.

I. ULUSLARARASI GELİŞMELER

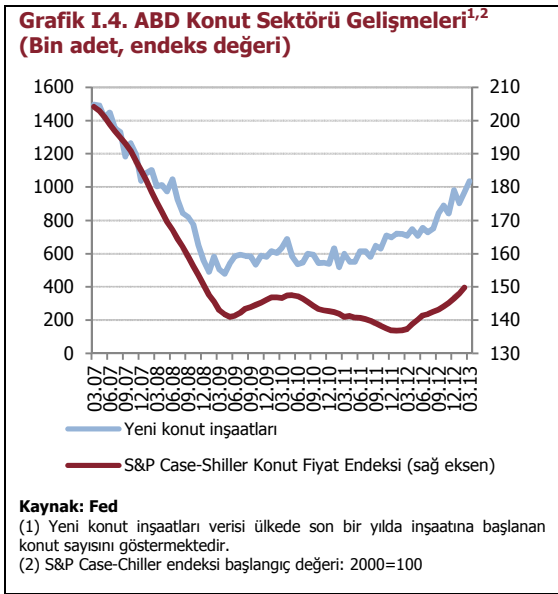
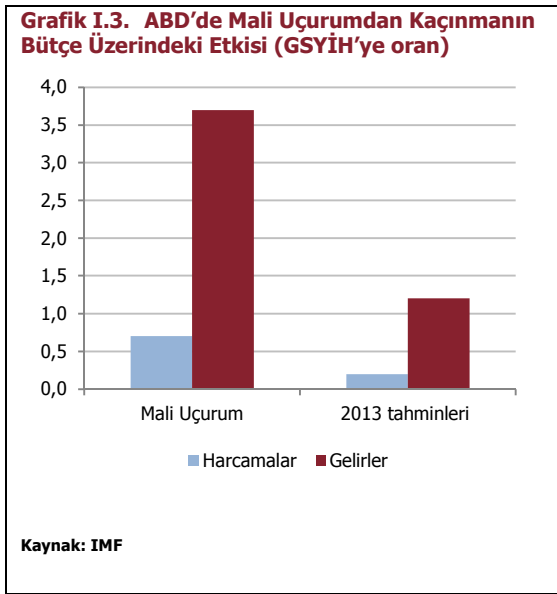
Küresel büyümede sınırlı bir iyileşme görülürken, büyüme performansları bakımından gelişmiş ülkelerin homojen bir yapıda olmadıkları izlenmektedir. Nitekim, ABD ve Japonya Euro Bölgesi'ne göre daha olumlu bir iktisadi görünüme sahiptir. Avrupa Merkez Bankası'nın almış olduğu para politikası tedbirlerine ve politika yapıcılar tarafından alınan yapısal reform kararlarına karşın Euro Bölgesi'ndeki parçalı finansal yapı devam etmektedir. Gelişmiş ülkelerde alınan genişletici para politikası tedbirleri getiri arayışını teşvik ederek, gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarını önemli ölçüde artırmaktadır. Küresel finansal istikrarın temini ve sürdürülmesi için sermaye akımlarının ve döviz kurlarının oynaklığı ile hanehalkı ve firmaların borçluluk düzeylerinin yakından takip edilmesi ve gelişmekte olan ülkelerin yurt içi ve yurt dışı kaynaklı sistemik risk unsurlarına karşı gerekli politika tedbirlerini almaları önem arz etmektedir.

Küresel ekonomik görünümü tehdit eden kısa vadeli önemli bazı riskler kontrol altına alınmış gibi görünmekle birlikte, gelişmiş ülkelerde gözlenen zayıf büyüme performansı özellikle Euro Bölgesi kaynaklı sorunlar nedeniyle devam etmektedir. Gelişmiş ülke otoritelerince 2012 yılının ikinci yarısından itibaren atılan adımlar sayesinde küresel finansal piyasalarda görece bir rahatlama sağlanmış olmakla birlikte, kamu borçluluğunu azaltmaya yönelik çabalar, firma ve hanehalkı bilançolarındaki zayıflıklar, kredi mekanizmasındaki sorunlar ve güven ortamının halen tam olarak tesis edilememiş olması, güçlü ve sürdürülebilir büyümenin yakalanmasını engellemektedir. Önümüzdeki dönemde finansal veya siyasi yeni risklerle karşılaşmayacağı ve otoritelerin büyümeyi destekleyici politikalarını sürdürecekleri varsayımı altında, gelişmiş ülkelerdeki büyüme performansının ancak kademeli olarak iyileşmesi beklenmektedir (Grafik I.1).

Gelişmekte olan ülke ekonomilerinin zayıf dış talep şartları ve küresel risklere karşı uygulanan ihtiyatlı politikalar nedeniyle 2012 yılında belirgin bir yavaşlama gösteren büyüme performanslarında önümüzdeki dönemde iyileşme beklenmektedir. Söz konusu iyileşmenin temel olarak düşük kamu borçları ve güçlü seyreden iç taleplerinden kaynaklanması beklenmektedir (Grafik I.2). Diğer taraftan, küresel likiditenin bol ve faiz oranlarının düşük olduğu mevcut konjonktürde gelişmiş ülke ekonomilerinde ortaya çıkabilecek yeni sorunlara bağlı olarak risk iştahında oluşabilecek ani değişimler sermaye akımlarına duyarlı gelişmekte olan ülke ekonomilerinin büyüme dinamiklerine zarar verebilecektir.

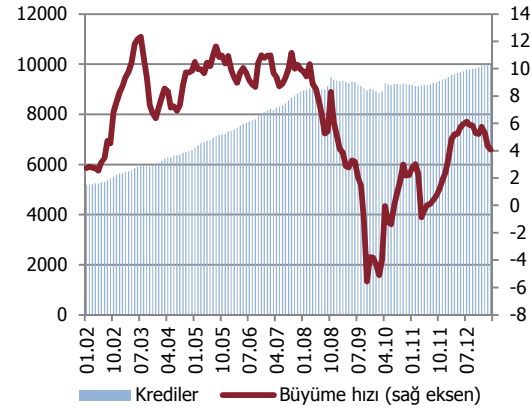

ABD’de bu yılın ilk çeyreğinde devreye giren otomatik harcama kesintileri ve vergi artışları büyümenin hızlanmasını engelleyen önemli unsurlar olarak dikkat çekmektedir. ABD Kongresi’nde geçici vergi indirimlerinin önemli bir bölümü korunarak “mali uçurum” endişeleri giderilmiş olsa da, harcama kesintilerinin ABD Kongresi Bütçe Ofisi tahminlerine göre¹ 2013 yılı büyümesini yaklaşık 0,6 puan aşağı çekmesi beklenmektedir. Euro Bölgesi’ndeki sorunların neden olduğu belirsizlikler ve zayıf dış talep koşullarının yanında kamu borç tavanının yükseltilmesi konusundaki siyasi anlaşmazlık ve orta vadeli bir mali planın henüz ortaya konulamamış olmasından kaynaklanan endişeler, büyümeyi olumsuz etkileyen diğer unsurlardır. Öte yandan, konut sektöründeki toparlanmanın yanı sıra, krediye erişim imkanlarının artması ve son dönemde finansal piyasalarda gözlenen iyimser hava ile özel tüketim harcamalarının güçlü seyretmesi ABD’de uygulanan mali sıkılaştırmaya rağmen büyümeyi desteklemektedir (Grafik I.3, Grafik I.4, Grafik I.5).

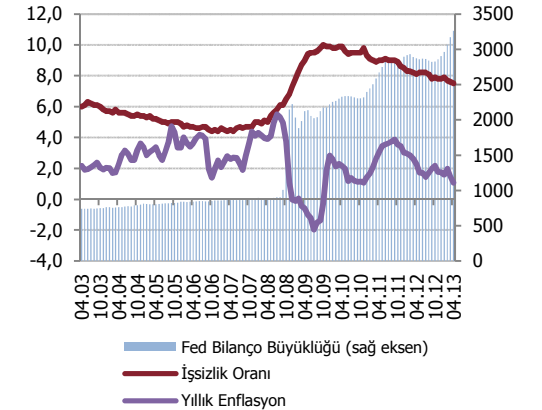

İşsizlik oranlarının halen yüksek seviyede olması ve enflasyon tehdidinin zayıflığı nedeniyle Fed miktarsal genişleme ile desteklenen gevşek para politikasına devam etmektedir. 2012 yılı Eylül ayında üçüncü miktarsal genişlemeye giden ve düşük faiz politikasının en azından 2015 yılı ortalarına kadar devam edeceğini açıklayan Fed, Aralık ayında mevcut faiz politikasının, işsizlik oranları yüzde 6,5’in altına düşmediği, orta vadeli enflasyon beklentileri ise yüzde 2,5’in üstüne çıkmadığı sürece terk edilmeyeceği taahhüdünde bulunmuştur (Grafik I.6). Diğer taraftan Fed, iktisadi faaliyetteki toparlanmaya bağlı olarak bu yıl sonuna kadar miktarsal genişlemeyi yavaşlatabileceğine dair sinyaller vermektedir. Ancak, para politikasının iyi tasarlanmış ve etkin bir maliye politikası ile desteklenmedikçe uzun vadede sürdürülebilir büyümeye katkısının sınırlı olacağı değerlendirilmektedir.

¹ <http://www.cbo.gov/publication/43961>

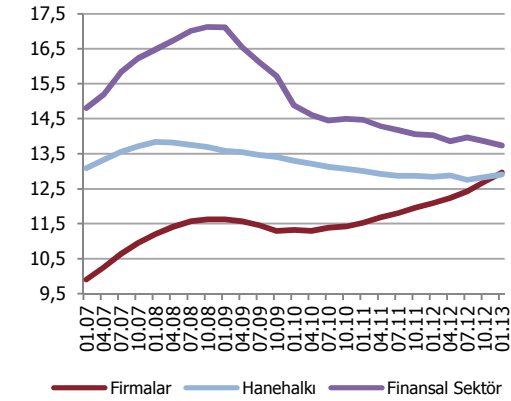
Grafik I.5. ABD Bankacılık Sektörü Kredileri (Milyar ABD doları, %)

Kaynak: Fed

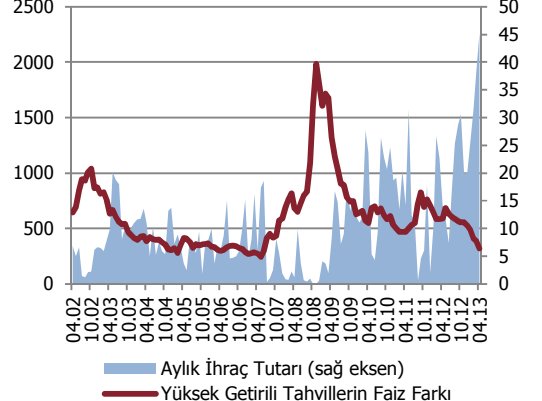
Grafik I.6. ABD'de Enflasyon, İşsizlik ve Fed Bilanço Büyüklüğünün Gelişimi (% , Milyar ABD doları)

Kaynak: Fed

ABD'de uygulanan geleneksel olmayan para politikaları neticesinde ortaya çıkan bol ve ucuz likidite, bir yandan firmaların tahvil ihraçları vasıtasıyla borçluluklarını artırmalarını özendirirken, diğer yandan yatırımcıların riskli varlıklara olan talebini artırmaktadır. Krizden sonra daha sıkı denetim altında olan bankaların bilançolarını küçültmeye ve varlık kalitelerini artırmaya çalıştıkları bir ortamda kredi riskinin bankacılık sistemi dışına kaymasına ve doğru fiyatlanamamasına yol açabilecek bu durum, halen baskı altında tutulan uzun vadeli faiz oranlarında ani bir yükseliş olasılığının yarattığı piyasa riski ile birleştiğinde finansal istikrarı tehdit edebilecek bir unsur olarak görülmektedir (Grafik I.7, Grafik I.8).

Grafik I.7. ABD'de Hanehalkı, Firmalar ve Finansal Sektör Borçlarının Gelişimi (Trilyon ABD doları)

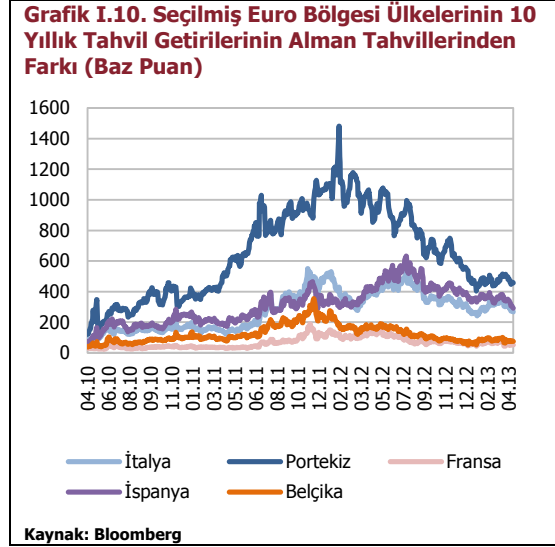
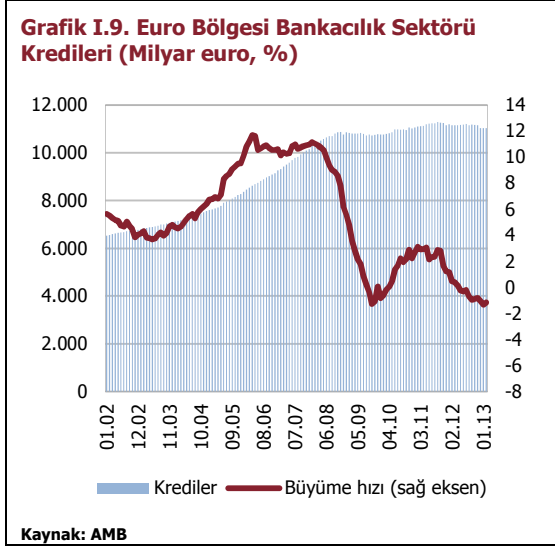
Kaynak: Fed

Grafik I.8. ABD'de Firmaların Yüksek Riskli Tahvil İhraçlarının Gelişimi (Baz puan, Milyar ABD doları)

Kaynak: IMF

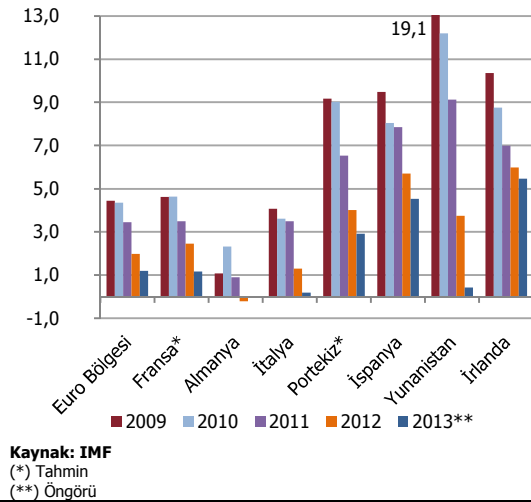
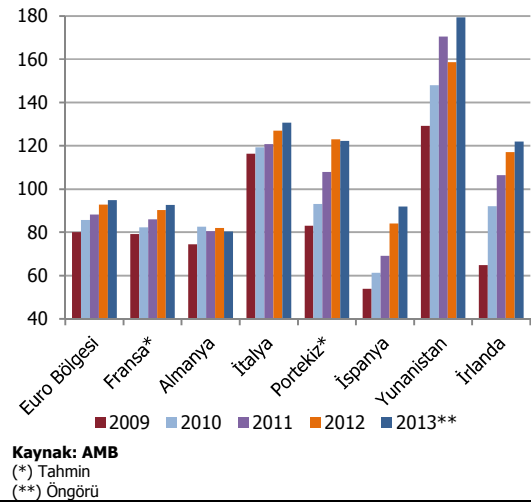
Yaşanan bankacılık ve kamu borç krizleri nedeniyle kredi mekanizması bozulan ve güçlü bir mali konsolidasyon uygulamak zorunda kalan Euro Bölgesi'nde 2012 yılının ikinci yarısında alınan politika kararları sayesinde ekonomik faaliyetteki daralma yavaşlamıştır. Buna karşın, başta İspanya ve İtalya olmak üzere çevre ülkelerdeki zayıf talep koşulları, devam eden mali sıkılaştırma ve krediye erişim imkanlarının sınırlı olması Euro Bölgesi ekonomisinin büyümesi önündeki en önemli engellerdir (Grafik I.9). Bölgesel ve küresel ekonomi için ciddi bir risk unsuru olan parasal birliğin parçalanmasına dair endişeler 2012 yılı Ağustos ayında AMB'nin açıkladığı şarta bağlı doğrudan tahvil alım programı neticesinde ortadan kalkmış ve özellikle

çevre ülkelerin kamu borçlanma maliyetleri düşmeye başlamıştır (Grafik I.10). Ancak söz konusu ülkelerdeki firma ve hanehalkı borçluluğunun halen yüksek seviyelerde olması, bankacılık sisteminin bilanço küçültme operasyonlarına devam etmesi ve merkez ülkelerle aralarında oluşan finansal ayrışma, kredilerin artmasına ve dolayısıyla yatırım ve tüketim harcamalarının finansmanına imkan vermemektedir. Bu sebeplerle çevre ülkelerin düşük büyüme, yüksek faiz ve yüksek bütçe açığı sarmalından yakın dönemde kurtulmaları zor görünmektedir.

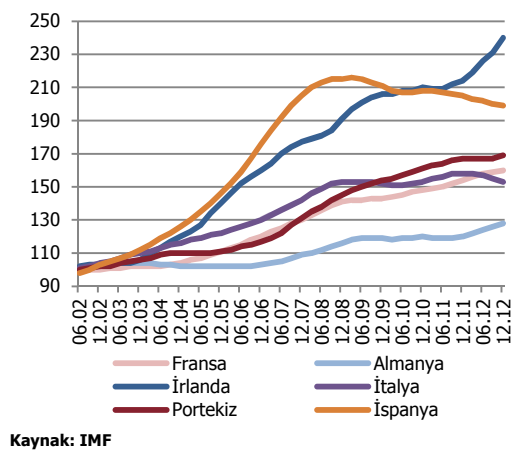
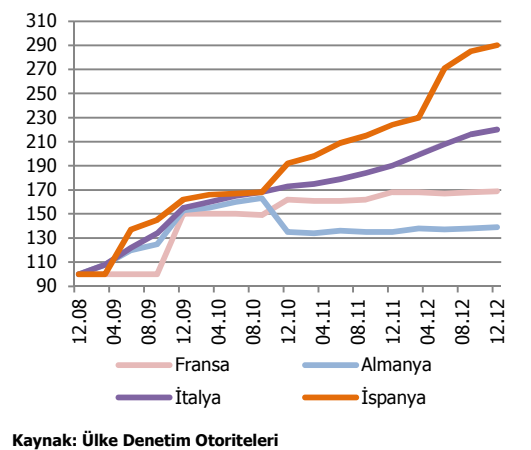

Euro Bölgesi ülkelerinde devam eden mali sıkılaştırma sayesinde son dönemde bütçe açıkları azalmış olmasına rağmen, birçok ülkede kamu borcunun GSYİH'ye oranı halen artmaya devam etmektedir (Grafik I.11, Grafik I.12). Özellikle bir yandan iktisadi faaliyette daralma yaşanırken diğer yandan yüksek faiz ödemek zorunda kalan çevre ülkelerde borçluluk oranlarındaki artış daha belirgindir. Bununla birlikte, AMB'nin açıkladığı tahvil alım programı sayesinde kamu borçlarının sürdürülebilirliğine dair endişeler şimdilik giderilmiştir. Öte yandan, gelecekte kamu borçluluğu kaynaklı sorunların tekrar yaşanmaması için Avrupa Komisyonu tarafından önerilen ve AB üyesi 27 ülkeden 25'i tarafından² imzalanan Mali Akit, 2013 yılı başında yürürlüğe girmiştir. Üye ülkelerin bütçe açıklarına sınırlama getiren ve bu sınırın aşılması durumunda otomatik düzeltme mekanizmaları ve mali yapıtırlar öngören bu anlaşmanın ulusal mevzuatlarda gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra uygulanmaya başlanması, orta vadede AB ülkeleri arasında mali birliğin sağlanması açısından önem arz etmektedir.

² Birleşik Krallık ve Çek Cumhuriyeti anlaşmayı imzalamamıştır.

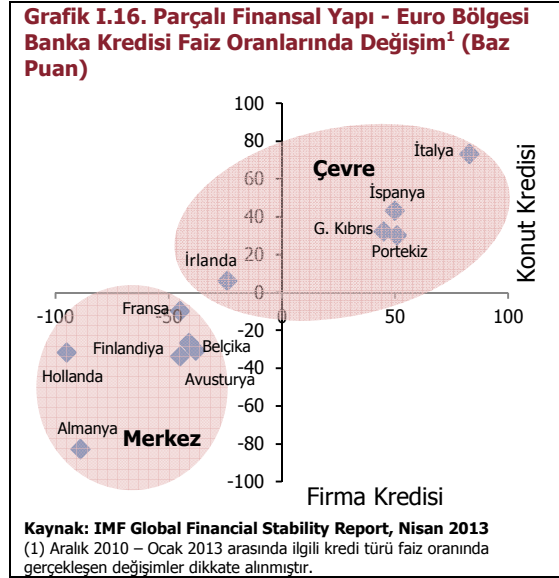
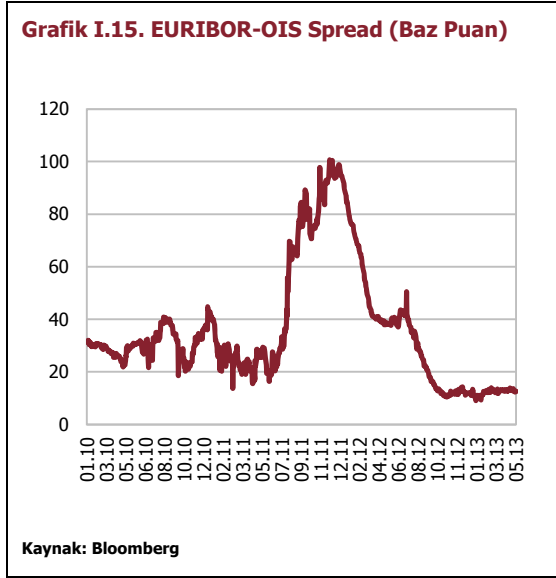
Grafik I.11. Euro Bölgesi Ülkelerinde Yapısal Bütçe Açığı'nın GSYİH'ye Oranı (%)**Grafik I.12. Euro Bölgesi Ülkelerinde Brüt Kamu Borcunun GSYİH'ye Oranı (%)**

Kriz öncesi dönemin elverişli koşullarında zamanla ağır borç yükü altına giren Euro Bölgesi çevre ülkelerindeki firmalar, krizin ardından oluşan düşük büyüme ve yüksek faiz ortamında borçlarının sürdürülebilirliği konusunda sıkıntı yaşamaya başlamıştır (Grafik I.13). Parçalı finansal yapının da etkili olduğu bu durum özellikle İspanya, İtalya ve Portekiz'deki firma kredilerinde hızlı TGA artışları olarak kendini göstermekte ve finansal istikrarı tehdit etmektedir (Grafik I.14). Önümüzdeki dönemde firma iflaslarının önüne geçebilmek için kötü durumda olan firmaların sağlıklı hale getirilmesi, iyi durumda olanların ise krediye erişimlerinin desteklenerek borçlarının kontrollü şekilde azaltılmasının önemi uluslararası kuruluşlarca sıklıkla vurgulanmaktadır.

Grafik I.13. Euro Bölgesi Firmalarının Borçluluk Oranları (2002 Ç1=100)**Grafik I.14. Euro Bölgesi Firma Kredileri TGA Oranları (2008 Ç4=100)**

Enflasyonist risklerin düşük olması nedeniyle AMB para politikasını gevşetmeyi sürdürse de, Euro Bölgesi'ndeki parçalı finansal yapı parasal aktarım mekanizmasının etkinliğini azaltmaktadır. Nitekim son iki yıllık dönemde kredi faiz oranlarında çevre ve merkez ülkeler arasındaki farklılık artmıştır (Grafik I.16). AMB'nin aldığı tedbirler finansal sistemdeki risk algısını düşürmüş olmakla birlikte, aktarım mekanizmasındaki sorunlar nedeniyle alınan tedbirlerin reel ekonomiye olan etkisi yapısal reformlar olmaksızın sınırlı kalabilecektir (Grafik I.15). Bu sorunun çözümüne yönelik olarak parasal birliği güçlendirmek amacıyla bir bankacılık birliği kurulması yönünde 2012 yılı içinde bazı reform kararları alınmıştır. Bunların başlıcaları, Euro Bölgesi'ndeki bankaların gözetim ve denetim faaliyetlerinin AMB bünyesinde tek bir çatı altında toplanması, ortak bir mevduat

sigortası sistemi geliştirilmesi ve bankalara doğrudan Avrupa İstikrar Mekanizması kaynaklarından sermaye enjeksiyonu yapılmasına imkan tanıyacak bir banka çözümlene çerçevesinin oluşturulmasıdır. Bu reformların uygulanması halinde finansal piyasalarda risk algısının düşmesi, bankaların toptan fonlamaya olan bağımlılıklarının azalması ve zamanla hem varlık kalitelerini hem de kârlılıklarını artırarak sermaye yapılarını güçlendirmeleri beklenmektedir. Ancak uzun zamandır gündemde olan bu reformların henüz hayata geçirilememiş olması, Euro Bölgesi'nde finansal istikrarın sağlanmasını güçleştirmektedir. 2013 yılı Mart ayında Güney Kıbrıs'ta yaşanan bankacılık krizi ve yarattığı dalgalanma buna bir örnek olarak değerlendirilmektedir.

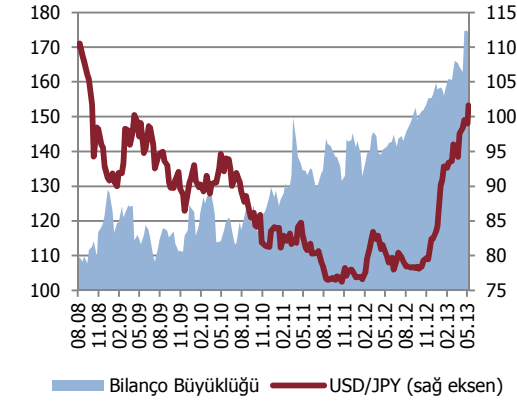

Euro Bölgesi'nde gündemde olan bir diğer konu ise bankacılık sisteminin yapısal reformudur. Avrupa Komisyonu 2012 yılının Ekim ayında AB bankacılık sisteminin reformu konusunda Liikanen Raporu'nu yayımlamıştır. Gelecekte AB'de benzer bir bankacılık krizi yaşanmaması için çeşitli politika önerileri sunan Rapor'da temel olarak bankaların kendi nam ve hasaplarına yaptıkları riskli hazine işlemlerinin ayrı bir tüzel kişilik altında toplanarak mevduat bankacılığı faaliyetlerinden ayrılması önerilmektedir. Böylece Avrupa'da egemen olan yatırım ve mevduat bankacılığı faaliyetlerini aynı tüzel kişilik altında toplayan "evrensel bankacılık" modelinin terk edilmesi hedeflenmektedir (Bkz. Özel Konu V.3). ABD'de Dodd-Frank yasası ile mevzuata giren Volcker Kuralı ve İngiltere'de yasalaşmayı bekleyen bankacılık reformu yasasına temel teşkil eden Vickers Komisyonu Raporu ile benzer nitelikte tavsiyeler içeren Rapor'a sektörden yoğun tepkiler gelmiştir. AB Komisyonunun Rapor'a gelen eleştiriler ışığında önümüzdeki dönemde bu konuyla ilgili planını kamuoyuna açıklaması beklenmektedir.

Uzun yıllar boyunca deflasyon ve durgunluk ile mücadele eden Japonya'da kurulan yeni hükümet, sürdürülebilir büyümeyi yakalamak amacıyla para ve maliye politikalarında radikal değişikliklere gitmiştir. Çeşitli yapısal reformların yanı sıra yüzde 2'lik enflasyon hedefi, güçlü miktarsal genişleme ve kamu harcamalarında önemli artışlar öngören yeni politika setinin özellikle kısa vadede iç ve dış talebi artırarak ülke ekonomisini canlandırması beklenmektedir. Bununla birlikte kamu borç yükü zaten çok yüksek seviyede olan ülkede orta vadeli bir bütçe planı ortaya konulmadan girilen bu mali canlandırma paketinin ülkenin borçlanma maliyetlerini artırarak borç sürdürülebilirliğine yönelik endişelere yol açabileceği düşünülmektedir (Grafik I.18). Diğer tüm gelişmiş ülkelerdeki bankalara göre çok daha yüksek miktarda ulusal kamu tahvili pozisyonu taşıyan Japon

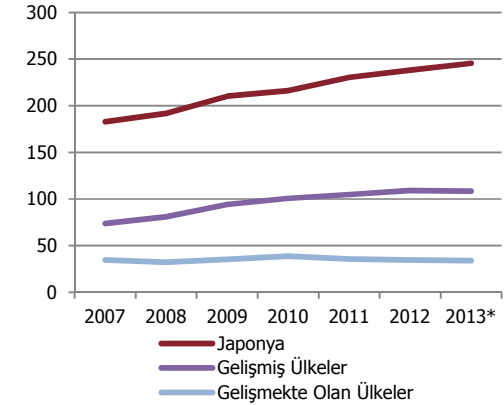
bankaları için bu durum önemli bir risk unsurudur. Öte yandan, başlatılan büyük çaplı miktarsal genişleme nedeniyle Japon yeninde gözlenen değer kaybının küresel ölçekte rekabetçi devalüasyonlara yol açma ihtimali tartışılan bir diğer risk unsurudur (Grafik I.17).

Grafik I.17. BoJ Bilanço Büyüklüğü ve USD/Yen Paritesi (Trilyon yen)

Kaynak: Bloomberg

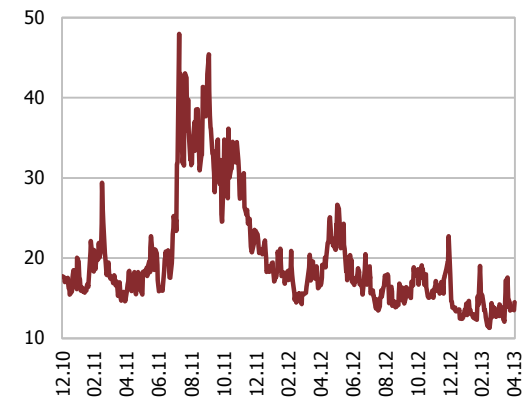
Grafik I.18. Japonya ile Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Brüt Kamu Borcunun GSYİH'ye Oranı (%)

Kaynak: IMF
(*) Öngörü

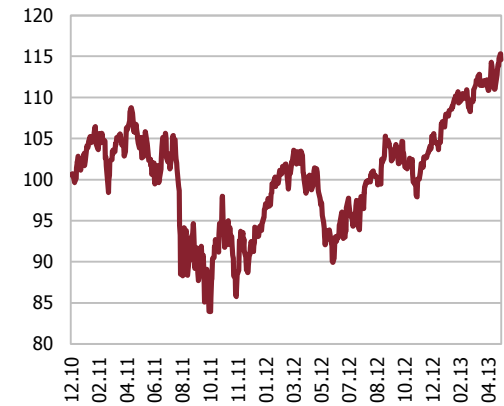
Gelişmekte olan ülkelerin büyüme performansları düşen küresel risk algısı paralelinde güçlenen iç talep, elverişli finansman koşulları ve dış talepteki toparlanma sayesinde 2012 yılına göre iyileşme göstermektedir (Grafik I.19). Keza gelişmekte olan ülkelerin genelinde küresel koşullardaki iyileşmeye bağlı olarak varlık fiyatları yükselişe geçmiştir (Grafik I.20). Çin, Hindistan ve Brezilya gibi bazı gelişmekte olan ülkelerin büyüme performanslarında ani ve büyük düşüşler öngören "sert iniş" endişeleri de oldukça azalmıştır. Ancak, bu ekonomilerin son zamanlarda beklentilerin altında kalan büyüme performanslarının geçici faktörlere değil, potansiyel büyüme oranlarındaki düşüşlere bağlı olma ihtimali, orta ve uzun vadede küresel iktisadi faaliyet açısından önemli bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Grafik I.19. VIX Endeksi

Kaynak: Bloomberg

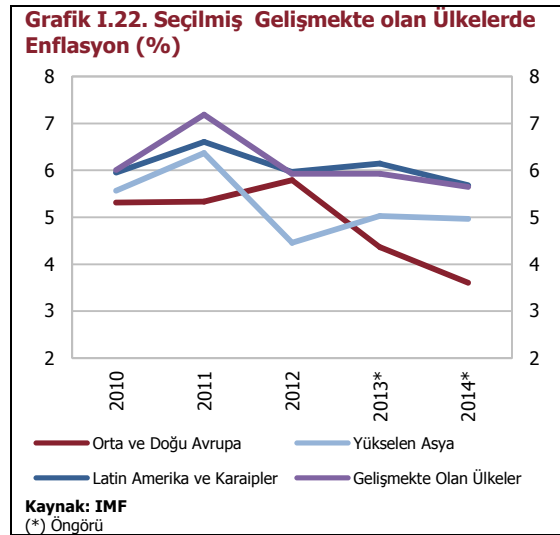
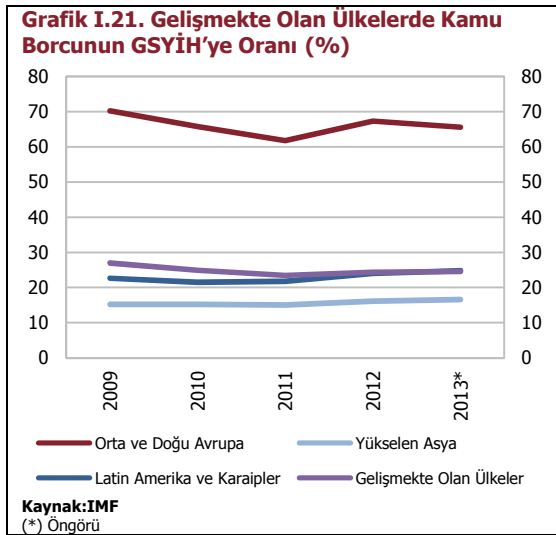
Grafik I.20. MSCI Borsa Endeksi Gelişimi (31.12.2010 =100)

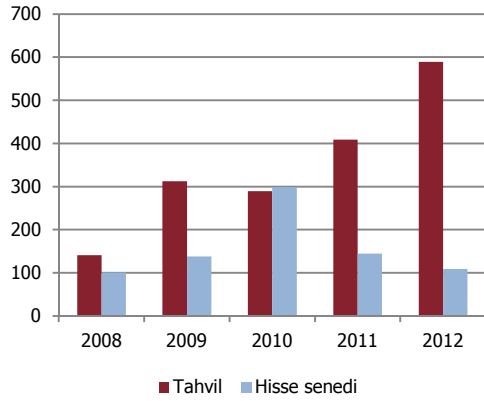
Kaynak: Bloomberg

Gelişmekte olan ülkelerin bütçe performanslarında 2012 yılında iktisadi faaliyetteki yavaşlama nedeniyle hafif bir bozulma gözlene de, kamu borçluluğundaki düşüş eğilimi genel olarak devam etmektedir (Grafik I.21). Bu durum halihazırda gelişmekte olan ülkelerin maliye politikasında gelişmiş ülkelere kıyasla daha geniş manevra alanına sahip olmasını sağlamaktadır. Buna karşın, küresel konjunktürdeki değişikliklere bağlı olarak orta vadede büyümenin yavaşlaması ve borçlanma maliyetlerinin artması bu durumu tersine çevirip borçluluk oranlarını hızla artırabileceğinden maliye politikasında ihtiyatlı duruş önemini korumaktadır.

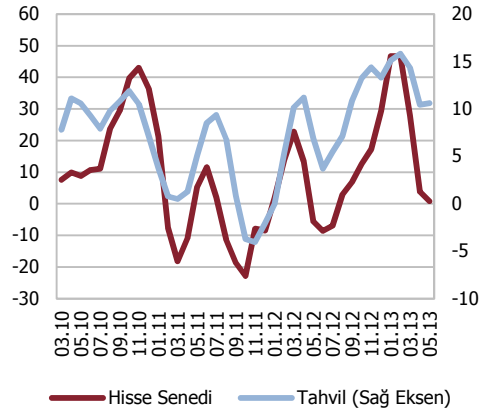
Son dönemde enerji ve gıda fiyatlarında gözlenen olumlu seyir gelişmekte olan ülkelerde fiyat istikrarını desteklemektedir (Grafik I.22). Diğer taraftan, iç talebin gücünü koruması ve gelişmiş ülkelerdeki toparlanmaya bağlı olarak dış talepte görülen canlanma, önümüzdeki dönemde enflasyonist baskıları artırabilecektir. Gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarının yol açtığı döviz kuru oynaklıkları enflasyonun kontrol altında tutulmasını güçleştirebilecek bir diğer etkidir.

Gelişmekte olan ülkelerde reel politika faizleri halen kriz öncesi seviyelerin oldukça altında seyretmesine rağmen, özellikle 2012 yılının ikinci yarısından itibaren küresel finansal koşulların iyileşmesi, söz konusu ülkelere yönelik sermaye akımlarının tekrar artış eğilimine girmesine neden olmuştur (Grafik I.24). Otoritelerin son birkaç yıldır genel olarak başarıyla uyguladıkları makro ihtiyatı politikalar sayesinde birçok gelişmekte olan ülkede kredi genişlemesi kontrol altına alınarak cari dengede bozulma, varlık fiyatlarında aşırı yükseliş ve ekonominin fazla ısınması gibi riskler azaltılmıştır. Ancak, artan sermaye akımları ve düşük borçlanma maliyetleri gelişmekte olan ülkelerde borçluluk oranlarının ve yabancı para pozisyonlarının artmasına neden olmaktadır (Grafik I.23). Faiz oranları ve döviz kurlarında meydana gelebilecek ani hareketlere karşı duyarlılığı artıran bu durum, söz konusu ülkelere finansal istikrar açısından bir risk unsuru olarak öne çıkmakta ve makro ihtiyatı tedbirlere olan ihtiyacı artırmaktadır.

Grafik I.23. Gelişmekte Olan Ülkelerde Firmaların Menkul Kıymet İhraçları (Milyar ABD doları)

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Nisan 2013

Grafik I.24. Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Sermaye Akımları¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: IMF

(1) Veriler önceki üç aylık toplamları ifade etmektedir.

Gelişmiş ülke merkez bankalarının uygulanan gevşek para politikaları, küresel iktisadi faaliyette henüz tam iyileşme sağlanamamış olsa da, yatırımcıların risk iştahının artmasına ve küresel düzeyde bir getiri arayışına neden olmaktadır. Bu getiri arayışı, merkez bankalarının varlık alım programlarının getiri oranlarını baskı altında tuttuğu ve piyasadaki kaliteli varlık miktarını azalttığı bir ortamda risklerin doğru fiyatlanmadığına dair endişeler yaratmaktadır. Nitekim, gelişmiş ülkelerde yüksek getirili tahvil ihraçlarının giderek artması ve düşük kredi dereceli ihraçların toplam ihraçlar içindeki payının yükseliş eğiliminde olması endişelerin yersiz olmadığını göstermektedir.

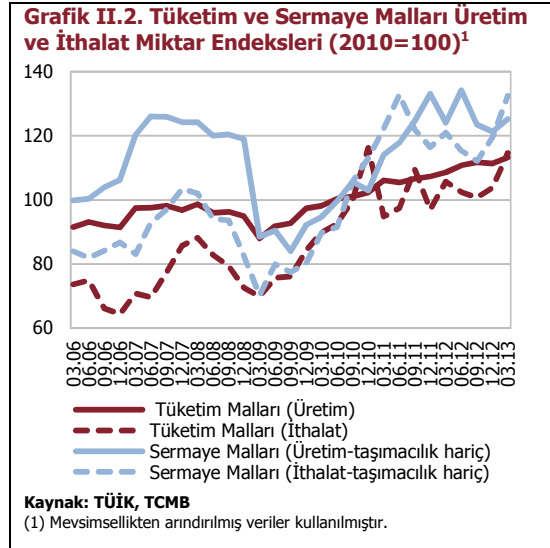
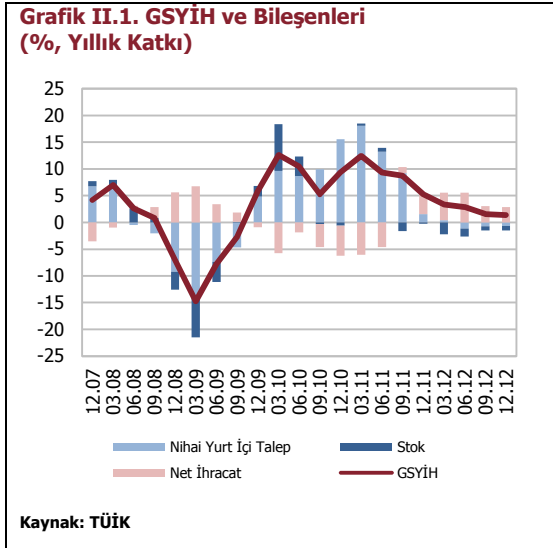
Getiri arayışının risk fiyatlaması üzerindeki bozucu etkisi gelişmekte olan ülkeler için de geçerlidir. Son dönemde bu ülkelere yönelik sermaye akımlarında portföy yatırımlarının, portföy yatırımları içinde ise tahvil alımlarının ağırlığının arttığı gözlenmektedir. Buna bağlı olarak tahvil ihraçları yabancı para ağırlıklı olmak üzere hızlı şekilde artmaktadır. Orta vadede gelişmiş ülkelerdeki para politikasının normale dönmesi ve faiz oranlarının yükselmesi ile tahvil fiyatlarında yaşanacak düşüşlerin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde firmaların borçlarının sürdürülebilirliği üzerinde bozucu etki yapabileceği değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, gelişmiş ülkelerdeki para ve kredi kanalındaki aksaklıklar gibi yapısal sorunlar nedeniyle genişletici para politikaları bu ülkelerde iktisadi görünümde bozulmayı sınırlamış olmakla birlikte, iktisadi faaliyette arzu edilen iyileşmeyi sağlayamamıştır. Söz konusu politikaların uluslararası yatırımcıları getiri arayışına yönlendirmesi nedeniyle gelişmekte olan ülkelere sermaye girişleri hızlanırken, gelişmiş ülkelerde riskli varlık sınıflarının getirileri ilk kez küresel kriz öncesi seviyelere gerilemiştir. Ayrıca, bu dönemde, küresel düzeyde firmaların yurt dışı borçlanmalarının hızlı artış gösterdiği görülmektedir. Artan borçluluk düzeyi ve sermaye hareketlerindeki oynaklık, gelişmekte olan ülkelerde finansal istikrarı koruyucu tedbirlere olan ihtiyacı artırmaktadır. Bu kapsamda gelişmekte olan ülkelerin gerek yurt içi gerek yurt dışı kaynaklı sistemik risk unsurlarını göz önünde bulundurarak firma ve hanehalkı borçluluklarını yakından takip etmeleri, bankaların sermaye yeterlilikleri ve likidite pozisyonları başta olmak üzere güçlü finansal yapılarını korumaya özen göstermeleri ve olası şoklar karşısında ekonominin dayanıklılığını artıracak mekanizmalarla bu tedbirleri desteklemeleri gerekmektedir.

II. ULUSAL EKONOMİK GÖRÜNÜM

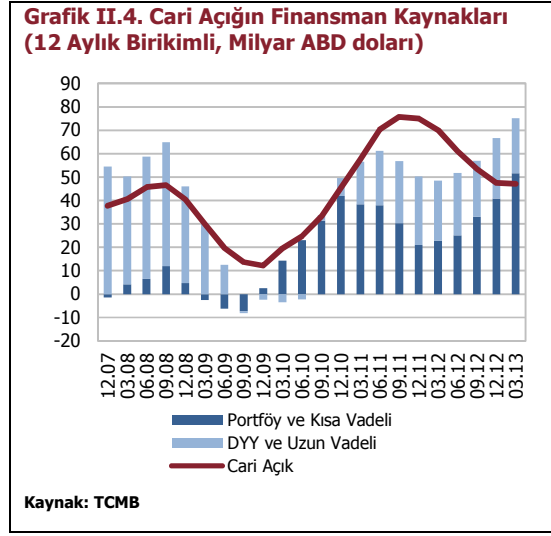
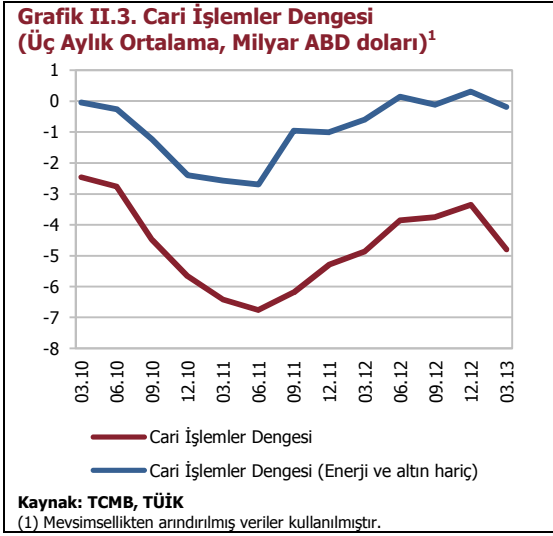
2013 yılının ilk çeyreğinde nihai yurt içi talep ılımlı bir toparlanma eğilimine girmiş, cari denge ise öngörüler doğrultusunda gerçekleşmiştir. 2012 yılında bir miktar düşen bütçe performansı 2013 yılı ilk çeyreğinde iyileşme göstermektedir. Küresel talepteki yavaşlama ve emtia fiyatlarının görünümü enflasyona ilişkin yukarı yönlü riskleri azaltmaktadır. Yakın dönemde sermaye girişleri gücünü korurken kredi artış oranları referans değerinde seyretmektedir. TCMB küresel belirsizliklerin devam etmesinden kaynaklanabilecek finansal istikrara dair risklerin azaltılması ve dengeli büyüme politikasının desteklenmesi amacıyla esnek para politikası uygulamalarına devam edecektir.

İktisadi faaliyetteki yavaşlama eğilimi 2012 yılında devam etmiştir. 2013 yılının ilk çeyreğine ilişkin veriler ise nihai yurt içi talepte ılımlı ölçüde bir artışa işaret etmektedir. 2011 yılında yüzde 8,8 büyüyen milli gelir, 2012 yılında yüzde 2,2 artış göstermiştir. 2012 yılının ikinci yarısı itibarıyla yıllık büyümeye katkılar incelendiğinde, net dış talep pozitif katkı yapan tek kalem olurken, nihai yurt içi talep ile stokların ise negatif etkisi olduğu görülmektedir (Grafik II.1). Mevsimsellikten arındırılmış verilerle, mal ve hizmet ihracatı 2011 yılı ikinci çeyreğinden itibaren altı çeyrek üst üste artış kaydederken, mal ve hizmet ithalatı zayıf seyrini sürdürmüştür. 2013 yılının ilk çeyreğine ilişkin veriler nihai yurt içi talepte ılımlı ölçüde bir artışa işaret etmektedir. İç piyasaya yapılan beyaz eşya ve otomobil satışları, tüketici güven endeksi, inşaat yatırımlarına ilişkin göstergelerden diğer mineral maddeler üretimi ve ithalatı, tüketim ve yatırım mallarının üretim ve ithalatları yılın ilk çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre artış göstermiştir (Grafik II.2)

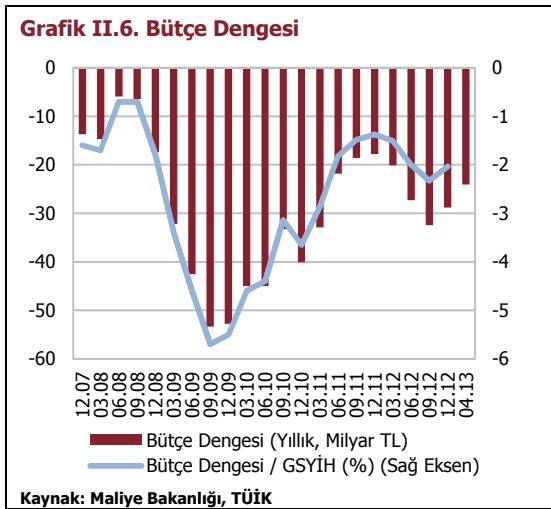
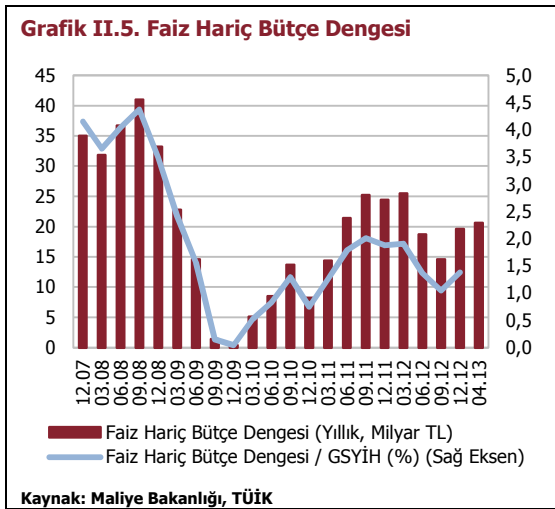
Dış ticaret ve cari işlemler dengesinde 2013 yılı ilk çeyreği itibarıyla bir miktar bozulma görülmekle birlikte, mevcut politika çerçevesi ve emtia fiyatlarının seyri iktisadi faaliyetteki artışın cari işlemler açığına yansımaları sınırlamaktadır. 2013 yılının ilk çeyreğinde yurt içi talepteki artışa paralel olarak ithalat talebinde canlanma yaşanmıştır. Bunun sonucunda cari işlemler dengesinde bir miktar bozulma gerçekleşmiştir. Ancak, ana eğilime ilişkin göstergelerden altın ve enerji hariç cari işlemler dengesindeki bozulmanın daha sınırlı olduğu görülmektedir (Grafik II.3). Cari açığın finansmanında 2010 yılı sonuna göre doğrudan yatırımların ve

uzun vadeli girişlerin payı önemli ölçüde artmış olmakla birlikte, 2013 yılında kısa vadeli borçlanmaların payı artış göstermeye devam etmiştir (Grafik II.4). TCMB'nin mevcut politika uygulamaları sermaye girişlerindeki artışa rağmen cari açığı bozulmayı sınırlamaktadır.

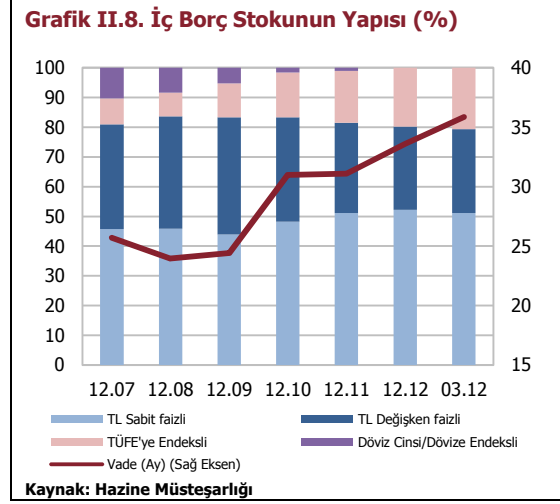
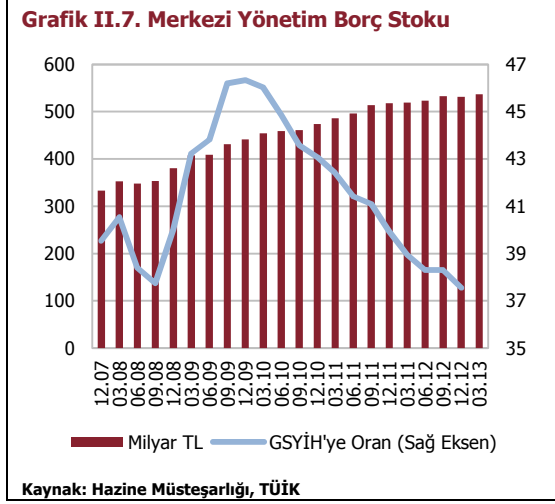
2012 yılında bir miktar zayıflayan bütçe performansı, alınan tedbirler ve iç talepteki kısmi toparlanma ile birlikte 2013 yılının ilk çeyreği itibarıyla iyileşme sürecine girmiştir.

Bütçe performansı 2012 yılında, iktisadi faaliyetteki yavaşlamaya bağlı olarak vergi gelirlerinin artış hızındaki azalma ve faiz dışı harcamalar içinde önemli yer tutan personel giderleri ile sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderlerindeki artış nedeniyle, bir miktar bozulma göstermiştir. Bununla birlikte, Eylül ayında uygulamaya koyulan mali önlemler çerçevesinde motorlu taşıtlar, akaryakıt ve alkollü içeceklerdeki vergi oranlarının artırılması yılın son çeyreğinde bütçe gelirlerini olumlu yönde etkilemiştir. 2013 yılı Nisan ayı itibarıyla ise faiz dışı giderlerdeki yüksek artışa karşın bazı vergi oranlarının artırılması ve iktisadi faaliyetteki canlanma nedeniyle tüketime dayalı vergi ile özelleştirme gelirlerindeki yükseliş ve faiz giderlerindeki düşüşe bağlı olarak bütçe dengesi iyileşmiştir (Grafik II.5 ve II.6).

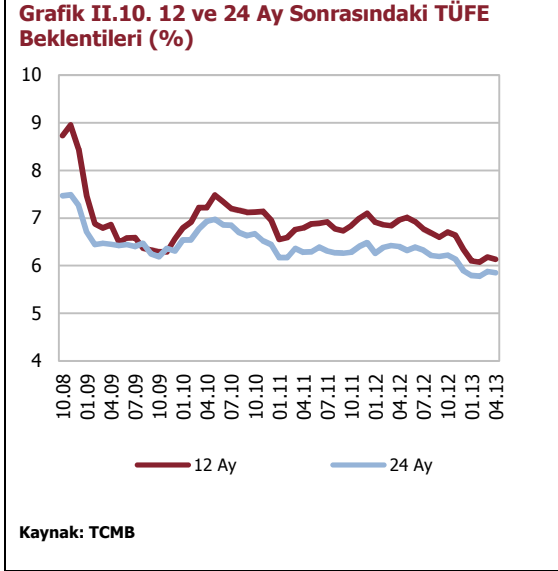
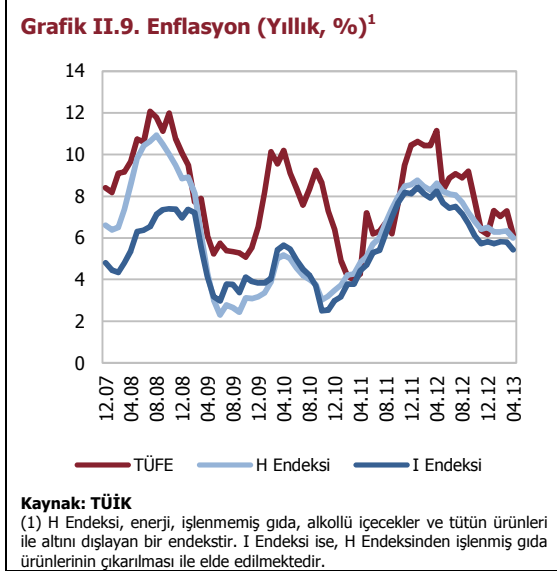

Kamu borç stoku göstergelerindeki iyileşme eğilimi devam etmektedir. 2011 yılında yüzde 39,9 olan borç stokunun milli gelire oranı 2012 yılı sonu itibarıyla yüzde 37,6'ya gerilemiştir

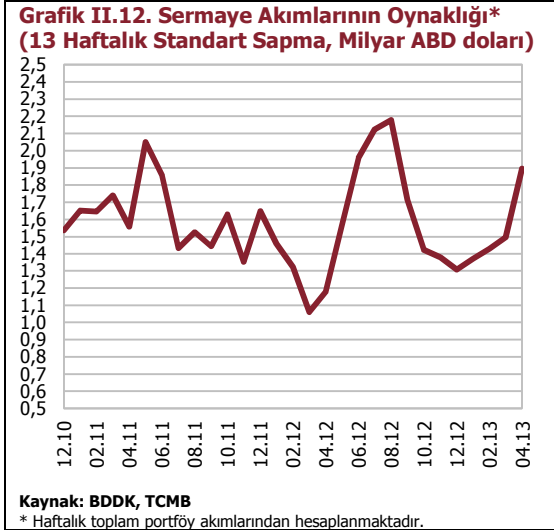
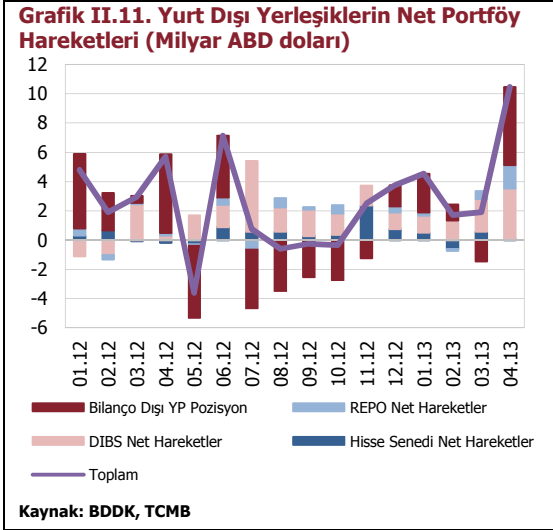
(Grafik II.7). 2013 yılı Mart ayı itibarıyla, merkezi yönetim borç stokunun yüzde 73,1'i iç borçlardan oluşmaktadır. Ayrıca, iç borç stokunun vadesi uzamakta olup, 2013 yılı Mart ayında 35,9 aya yükselmiştir (Grafik II.8). Merkezi yönetim iç borç stoku içinde döviz cinsi ve dövize endeksli borcun bulunmayışı kur riskine olan duyarlılığı ortadan kaldırmıştır. Ayrıca, değişken faizli kıymetlerin payının azalması ve vadenin uzaması faiz değişikliklerine duyarlılığı azaltmaktadır.

Enflasyondaki düşüş eğilimi 2012 yılının son çeyreğinden itibaren belirginleşmeye başlamıştır. 2012 yılında tüketici enflasyonu önceki yıla kıyasla 4,3 puan gerileyerek yüzde 6,2 oranında gerçekleşmiş, böylelikle son 44 yılın en düşük yıl sonu tüketici enflasyonuna ulaşılmıştır. Tarım dışındaki uluslararası emtia fiyatlarının yıl genelinde ılımlı bir seyir izlemesi, döviz kurlarındaki istikrarlı gidişat ve yavaşlayan iktisadi faaliyet enflasyon görünümüne olumlu katkı yapmış; yıl sonunda bir önceki yıl fiyat düzeyinin de altına gerileyen işlenmemiş gıda fiyatlarındaki olumlu seyir enflasyondaki gerilemenin belirleyicisi olmuştur. Öte yandan, özellikle enerjideki kamu fiyat ve vergi ayarlamaları enflasyonu olumsuz etkileyen bir faktördür. Bu dönemde hizmet enflasyonunda sınırlı bir artış gözlemlense de, maliyet ve talep baskılarının hafiflemesi ile temel enflasyon göstergeleri aşağı yönlü bir eğilim sergilemiştir. 2013 yılı Nisan ayında ise enerji fiyatlarındaki baz etkisi ve işlenmemiş gıda fiyatlarındaki gerilemeye bağlı olarak yıllık tüketici enflasyonu yüzde 6,1'e düşmüştür (Grafik II.9). 2012 yılının son çeyreğinde özellikle 24 ay sonrası için beklentilerin uzun bir aradan sonra ilk defa belirgin bir düşüş gösterdiği görülmektedir. 2013 yılının ilk dört ayında ise 12 ve 24 ay sonrasına ilişkin enflasyon beklentileri arasındaki fark daralarak hedefe yakınsamıştır (Grafik II.10).

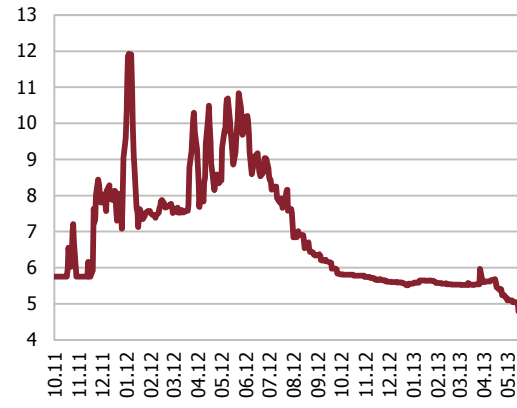

Küresel risk iştahındaki oynaklığa rağmen, son altı ayda ülkemize net yabancı sermaye girişi yaşanmıştır. Gelişmiş ülkelerde miktarsal genişlemenin devam etmesi gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarını beslemekte, küresel ekonomiye dair kırılmalıkların sürmesi ise risk iştahının istikrarsız seyretmesine neden olmaktadır. Bu durum, gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımlarının oynak bir seyir izlemesine yol açmaktadır. 2012 yılının son çeyreği ile 2013 yılının ilk çeyreğinde Türkiye'ye yönelik sermaye akımları da güçlü seyretmiştir. Yurt dışı yerleşiklerin net portföy hareketleri incelendiğinde DİBS ve bilanço dışı YP işlemlerin öne çıktığı görülmekte, Nisan ayında bilanço dışı YP pozisyonunda yaşanan artış dikkat çekmektedir. DİBS piyasasındaki yabancı girişleri özellikle uzun vadelerde yoğunlaşmakta olup, bu durumun Türkiye'nin orta ve uzun vadeli makroekonomik performansına ilişkin olumlu beklentileri yansıttığı düşünülmektedir. Bu çerçevede, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Fitch Ratings'in not artırımından sonra Mayıs ayında Moody's, JCR ve DBRS tarafından Türkiye'nin uzun vadeli yabancı para birimi cinsinden kredi notunun yatırım yapılabilir seviyeye yükseltilmesi sermaye girişlerini artırıcı bir etki yaratabilecektir. Yabancıların diğer portföy kalemleri ise dalgalı bir seyir izlemiştir (Grafik II.11). Diğer yandan, sermaye akımları güçlü seyretmekle birlikte, küresel sermaye akımlarındaki dalgalanmaya paralel olarak Türkiye'de de sermaye hareketlerinin oynaklığında artış görülmüştür (Grafik II.12).

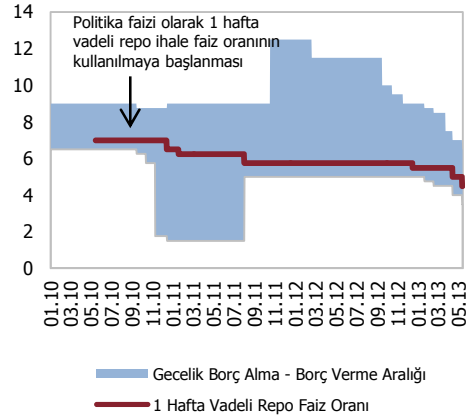

TCMB, küresel belirsizliklerin devam etmesinin yarattığı makro finansal riskleri de gözeterek esnek para politikası uygulamalarını sürdürmekte, bu doğrultuda fiyat istikrarının sağlanması ve finansal istikrara katkıda bulunması temel görevleri çerçevesinde ekonominin finansal şoklara duyarlılığını azaltan yapısal ve döngüsel araçlar kullanmaktadır. Yapısal araçlardan vadeye dayalı zorunlu karşılık uygulaması bankacılık sektörünün varlık ve yükümlülükleri arasındaki vade uyumsuzluğunu azaltmak için kullanılırken, rezerv opsiyonu mekanizması (ROM) sermaye akımlarına karşı otomatik dengeleyici işlevi görmektedir, kaldıraca dayalı zorunlu karşılık uygulaması ise bankaların borçluluk düzeyini sınırlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, döngüsellikten kaynaklanan finansal istikrara dair riskleri sınırlamak için politika faiz oranı, faiz koridoru ve Türk lirası likidite yönetimi etkin olarak kullanılmaktadır.

2012 yılı son çeyreği ve 2013 yılı ilk çeyreğinde sermaye akımlarının güçlü seyretmesinin etkisiyle finansal istikrara dair riskleri dengelemek amacıyla bir yandan kısa vadeli faiz oranları düşürülürken, diğer yandan döviz rezervlerini artırıcı yönde makro ihtiyati tedbirlere devam edilmiştir. Bu çerçevede, TCMB ağırlıklı ortalama fonlama maliyeti kademeli düşüşünü sürdürerek, politika faizine yakınsamış ve 17 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla yüzde 4,78 seviyesine gerilemiştir (Grafik II.13). ROM'un etkin kullanımı ve 2012 yılının sonlarına doğru küresel finansal risklerin görece olarak azalması geniş faiz koridoruna olan ihtiyacı azaltmıştır. Ocak ve Şubat aylarında gecelik borç verme ve borç alma faiz oranları 25'er baz puan düşürülmüştür. Mart ayında ise gecelik borç verme faiz oranı 100 baz puan düşürülerek faiz koridoru daraltılmıştır. Bununla birlikte, gelişmekte olan diğer ülkelerin politika faiz indirimlerinin devam etmesi, Japonya Merkez Bankasının aldığı kararlardan dolayı küresel likiditede artış beklentisi ve Türkiye'ye yönelik sermaye akımlarının tekrar ivmelenme eğilimi göstermesi ve emtia fiyatlarındaki gelişmelerin enflasyon görünümünü iyileştirmesi sebebiyle, Nisan ve Mayıs aylarında fiyat istikrarına ve finansal istikrara dair riskleri dengelemek amacıyla politika faiz oranı, gecelik borç verme ve borç alma faiz oranları 50'er baz puan indirilmiştir (Grafik II.14).

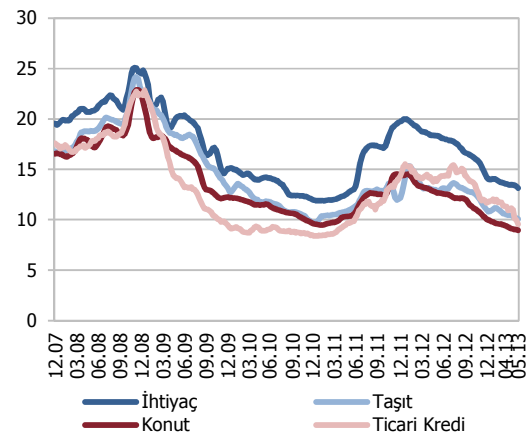
Grafik II.13. TCMB Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti (%)¹

Kaynak: TCMB

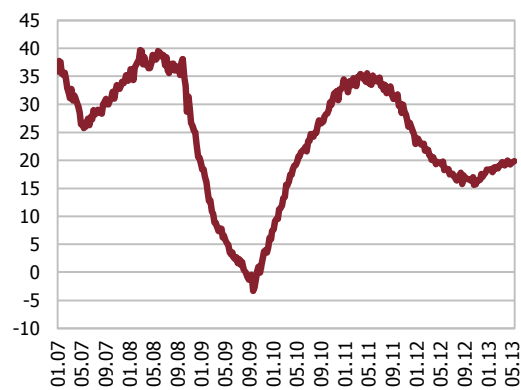
Grafik II.14. TCMB Faiz Oranları (%)

Kaynak: TCMB

TCMB'nin destekleyici politikalarının devam etmesi ve faiz oranlarında yapılan indirimlere paralel olarak, kredi faiz oranları kademeli bir şekilde düşmekte, kredilerin artış hızında ivmelenme gözlenmektedir. Yurt dışı finansman koşullarındaki olumlu seyir ve uygulanan para politikasının desteğiyle, kredi faiz oranlarındaki aşağı yönlü eğilim 2013 yılının ilk çeyreğinde devam etmiştir. Tüketici kredisi faiz oranları bütün türlerde azalırken, ticari kredi faiz oranları da kayda değer bir düşüşle yüzde 10 seviyelerine gerilemiştir (Grafik II.15). Söz konusu gelişmeler sonucunda yılın ilk çeyreğinde toplam kredilerin artış hızı ivmelenme eğilimi göstermiş ve geçtiğimiz yıllar ortalamasına yakın bir seyir izlemiştir. Kur etkisinden arındırılmış günlük verilerle kredilerin yıllık artış hızı 17 Mayıs 2013 itibarıyla yüzde 19,8 olarak gerçekleşmiş olup, referans değer üzerinde (Grafik II.16). Sektörün yıllık kredi artış hızının referans seviyesi civarında seyretmesi fiyat istikrarını ve finansal istikrarı destekleyecektir.

Grafik II.15. TL Kredi Faiz Oranları¹ (%)

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) 4 haftalık hareketli ortalama

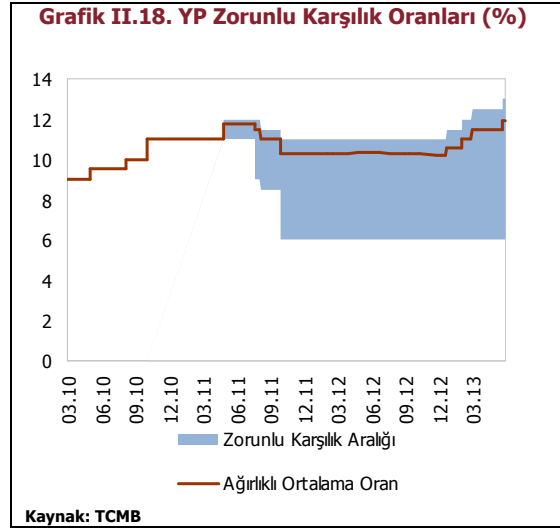
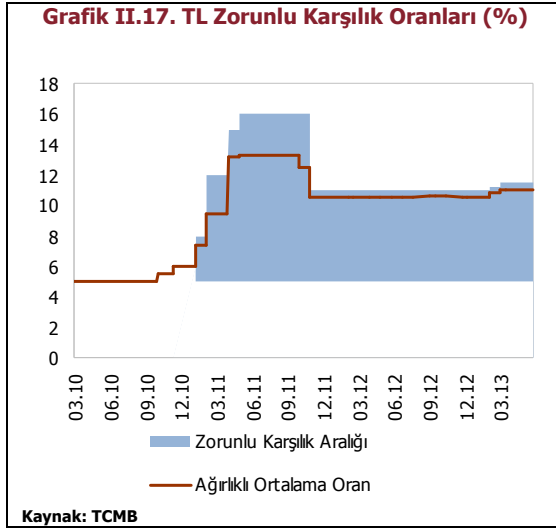
Grafik II.16. Toplam Krediler Yıllık Artış Hızı¹ (%)

Kaynak: BDDK - TCMB

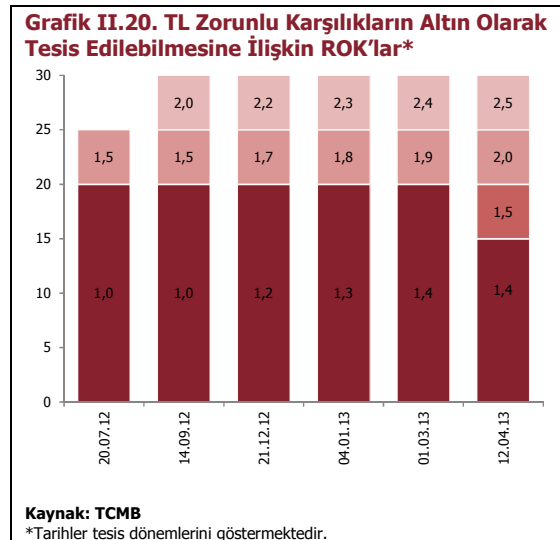
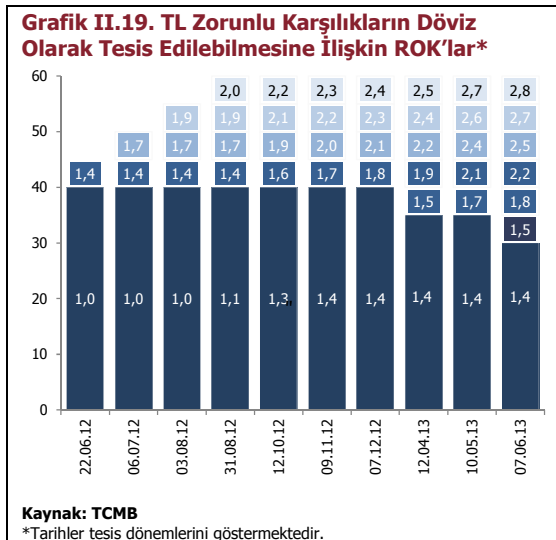
(1) Kur etkisinden arındırmak amacıyla kullanılan sepet değer yüzde 70 ABD doları ve yüzde 30 euro'dan oluşmaktadır. Dövizle endeksli krediler YP krediler içinde değerlendirilmiştir.

Likidite yönetiminde etkinliğin sağlanması, finansal istikrara dair risklerin dengelenmesi ve rezervlerin güçlendirilmesi amacıyla zorunlu karşılıklar aktif biçimde kullanılmaktadır. Sermaye girişlerinin güçlü seyretmesi ve 2012 yılı Kasım ayından itibaren kredilerde gözlemlenen kayda değer ivmelenme sonucu zorunlu karşılıklara ilişkin sıkılaştırıcı yönde ölçülü adımlar atılmıştır. Zorunlu karşılık oranları Türk lirası kısa vadeli yükümlülükler için 2013 yılı Ocak ve Şubat aylarında 25'er baz puan, yabancı para kısa vadeli yükümlülükler için Aralık, Ocak,

Şubat ve Mayıs aylarında 50'şer baz puan artırılmıştır. Böylece ağırlıklı ortalama zorunlu karşılık oranı Türk lirasında yüzde 11, yabancı parada yüzde 11,9 seviyelerine yükselmiştir (Grafik II.17 ve Grafik II.18).

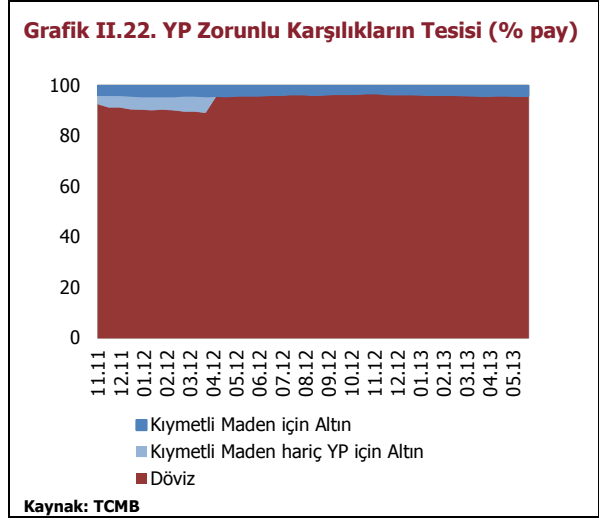
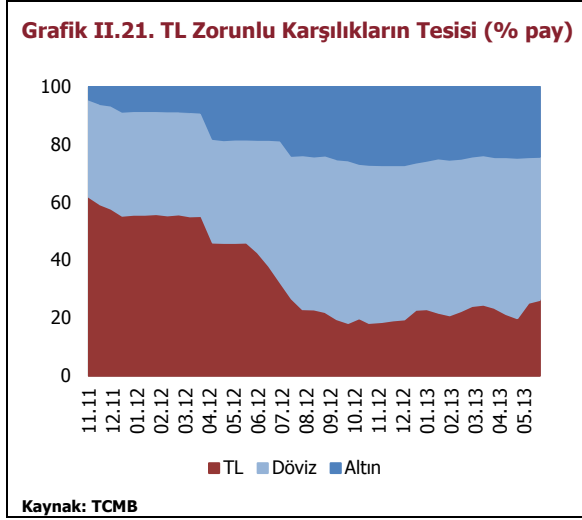

Sermaye akımlarında artan oynaklığa karşı ROM'un etkinliği kademeli olarak artırılmıştır. Otomatik dengeleyici özelliği sayesinde bu mekanizma bir yandan geniş faiz koridoruna duyulan ihtiyacı büyük ölçüde azaltırken, bir yandan da döviz rezervlerinin artmasını sağlamaktadır. Türk lirası zorunlu karşılıkların döviz olarak tutulabilen yüzde 60'lık kısmının ilk yüzde 30'luk ve izleyen yüzde 5'lik dilimlerinin rezerv opsiyonu katsayısı (ROK) 1,4 ile 2,8 arasında artan şekilde belirlenmiştir (Grafik II.19). Diğer taraftan, Türk lirası zorunlu karşılıkların standart altın olarak tesis edilebilen yüzde 30'luk kısmının ilk yüzde 15'lik ve izleyen yüzde 5'lik dilimlerinin ROK'u 1,4 ile 2,5 arasında artan şekilde belirlenmiştir (Grafik II.20).

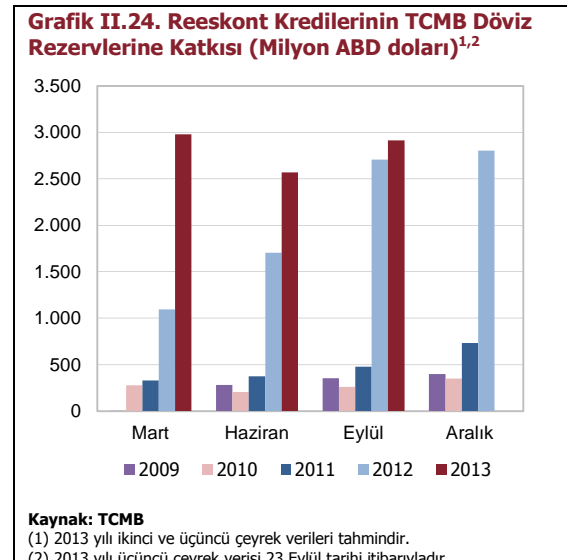
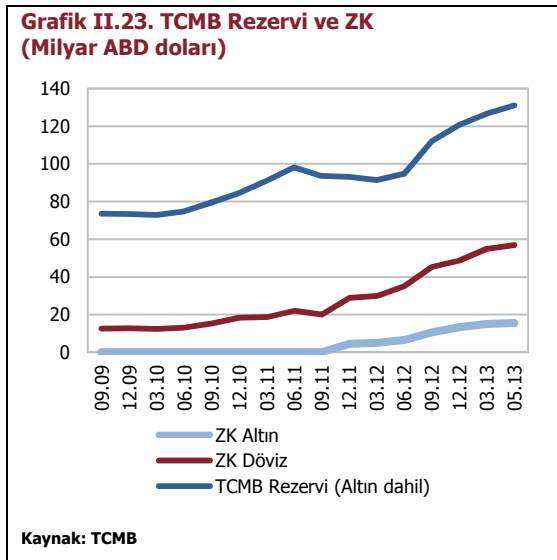
Bankalar, Türk lirası zorunlu karşılıkların döviz ve altın olarak tesis edilebilmesi imkânından büyük ölçüde ve istikrarlı olarak yararlanmaktadır. 24 Mayıs 2013 tesis tarihi itibarıyla, sektör genelinde döviz imkânının kullanım oranı yüzde 82,6, altın imkânının kullanım oranı yüzde 80,6 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.21). Öte yandan, bankalar kıymetli maden depo hesapları

için de standart altın tesis edebilmekte olup, söz konusu imkânın kullanım oranı yüzde 72,5 dolayındadır (Grafik II.22).

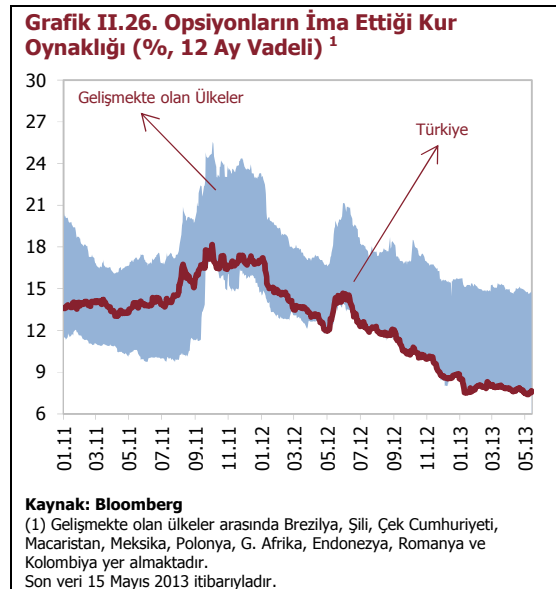
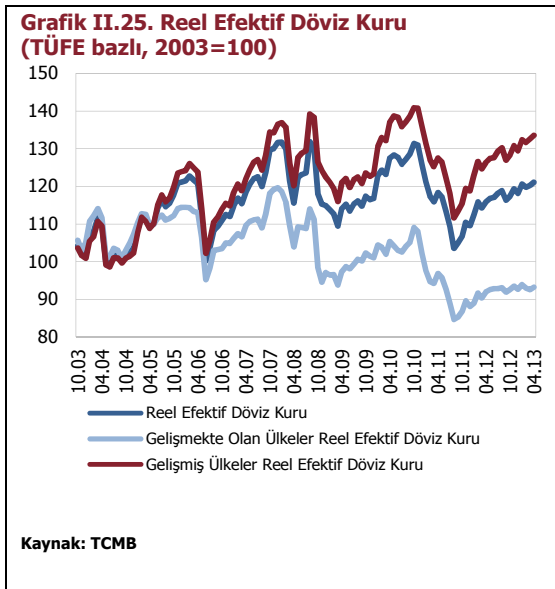

Zorunlu karşılık uygulamaları ve ihracat reeskont kredilerinin desteği ile TCMB döviz rezervleri son dönemdeki artış eğilimini sürdürmektedir. TCMB'nin altın dahil rezervleri 2012 yıl sonunda 120,3 milyar ABD doları seviyesindeyken, 24 Mayıs 2013 itibarıyla yaklaşık 131 milyar ABD dolarına ulaşmıştır (Grafik II.23). Döviz rezervinin 30,5 milyar ABD dolarını ROM kapsamında tutulan döviz, 26,5 milyar ABD dolarını YP zorunlu karşılık yükümlülüğü için tutulan döviz oluşturmuştur. Ayrıca söz konusu rezervlerin 21,2 milyar ABD dolarlık kısmı altın rezervlerinden oluşmaktadır.

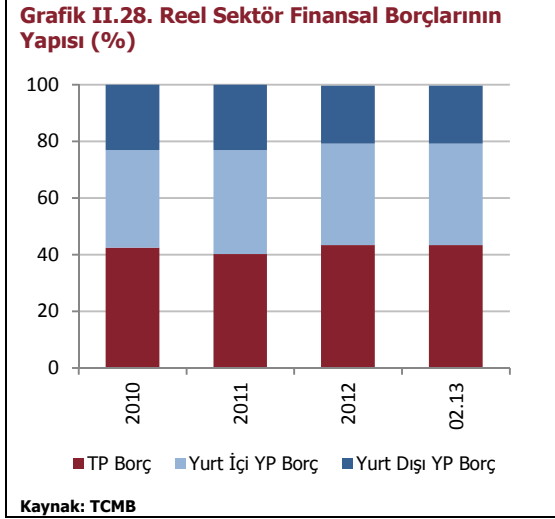
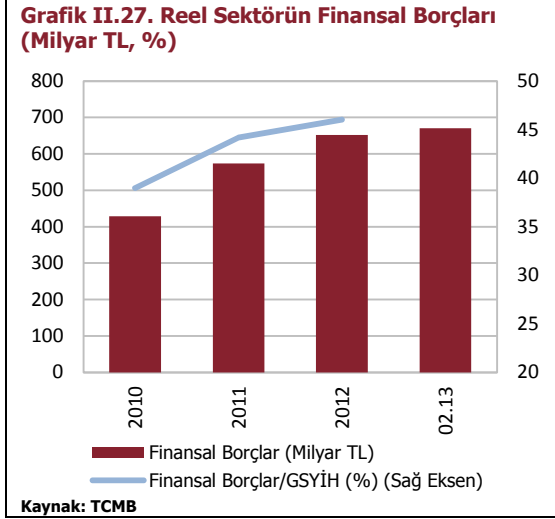
120 günlük vadelerde Türk lirası olarak kullanılan ve geri ödemeleri döviz olarak yapılan ihracat reeskont kredilerinin 2012 yılında net döviz rezervlerine katkısı 8,2 milyar ABD doları olmuştur. 2012 yılının tümünde 10,5 milyar ABD doları olan kredi tutarı, 2013 yılında 24 Mayıs itibarıyla 4,6 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. İhracat reeskont kredisi kullanımının 2013 yılının tümünde 12-15 milyar ABD dolarına ulaşması ve döviz rezervlerine 10-12 milyar ABD doları katkı yapması beklenmektedir (Grafik II.24).

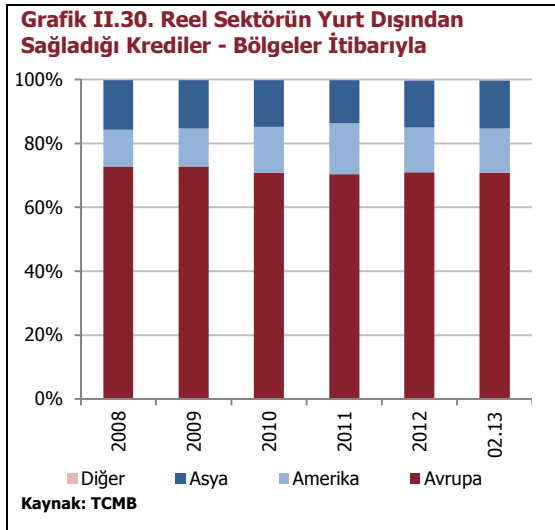
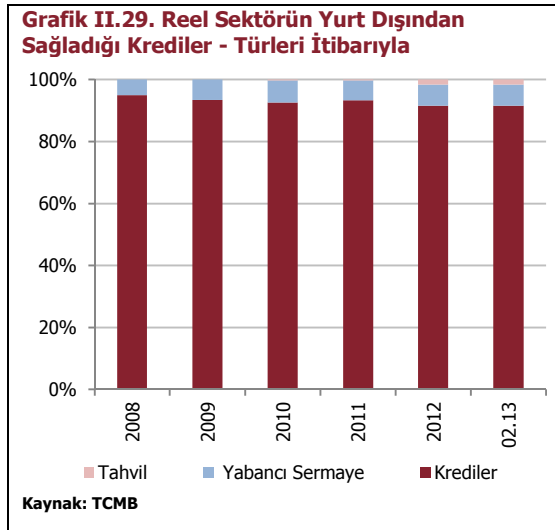
Risk iştahındaki oynaklık ve bunun sonucunda sermaye akımlarının istikrarsız bir görünüm sergilemesine bağlı olarak gelişmekte olan ülke para birimlerinde dalgalı bir seyir gözlenmiş, ülkemiz reel efektif döviz kurundaki artış devam etmiş, kur oynaklığı ise gelişmekte olan ülkelere kıyasla olumlu bir performans sergilemiştir. Yılın ilk çeyreğinde, gelişmekte olan ülke risk primleri ve döviz piyasaları dalgalı bir seyir izlemiştir. Türkiye'ye yönelik risk algılamalarının olumlu seyrini sürdürmesi ve Japonya Merkez Bankasının aldığı kararların küresel likiditeyi artıracağına yönelik beklentilerin etkisiyle reel efektif döviz kurunda artış yaşanmıştır. TCMB politika uygulamaları döviz kurundaki değerlenmenin sınırlı kalmasında etkili olmuştur (Grafik II.25). Diğer yandan, yılın ilk çeyreğinde gelişmekte olan ülke risk primlerinde ve döviz piyasalarında yaşanan dalgalanmalar, opsiyonların ima ettiği döviz kuru oynaklıklarına da yansımıştır. TCMB tarafından uygulanan politikalar ise Türk lirasının ima edilen kur oynaklığının cari açık veren gelişmekte olan ülke para birimlerine kıyasla düşük seviyesini korumasına katkıda bulunmuştur (Grafik II.26). TCMB'nin döviz kurunun seviyesine dair herhangi bir taahhütü bulunmamasıyla birlikte, finansal istikrar açısından aşırı oynaklığa kayıtsız kalınmaması önem taşımaktadır.

Reel sektörün borçluluğu 2012 yılında artmaya devam etmiştir. Firmaların 2010 yılı başından itibaren kademeli olarak artarak 2012 yılı sonunda 652,2 milyar Türk lirası seviyesine ulaşan toplam finansal borçları, 2013 yılı Şubat ayında 670,5 milyar Türk lirası seviyesinde gerçekleşmiştir. Firmaların finansal borçlarının GSYİH'ye oranı ise 2012 yılında yüzde 46 seviyesindedir (Grafik II.27). 2013 yılı Şubat ayı itibarıyla firmaların finansal borçlarının yüzde 56,6'sı yabancı para cinsinden olmakla birlikte, yabancı para borçlar ağırlıklı olarak uzun vadeli. Reel sektör tarafından kullanılan krediler artarken borçların kompozisyonu ise 2012 yılının ortalarından bu yana değişmemektedir. 2013 yılının Şubat ayı itibarıyla toplam finansal borçların yüzde 43,4'ü Türk lirası, yüzde 35,7'si bankaların yurt içi ve yurt dışındaki şubeleri ile iştiraklerinden kullanılan yurt içi kaynaklı yabancı para, yüzde 20,5'i de yurt dışı kaynaklı yabancı para cinsindedir. (Grafik II.28).

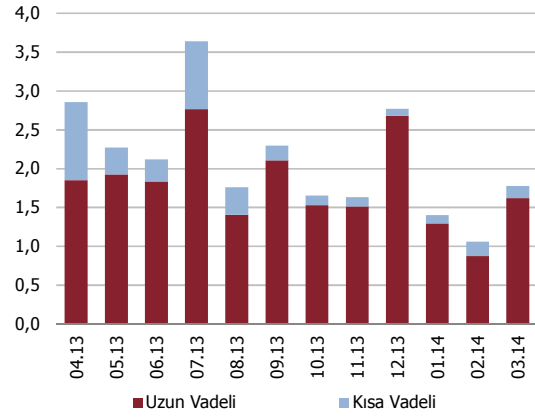
Firmaların yurt dışından sağladıkları kaynaklar hem niteliksel hem de bölgesel dağılım yönünden çeşitlenmektedir. 2013 yılı Şubat ayı itibarıyla yabancı sermaye niteliğindeki kredilerin payı yüzde 6,8'e ulaşırken, son dönemde firmalar az miktarda da olsa yurt dışına tahvil ihraçlarını artırmaktadır (Grafik II.29). Aynı dönem itibarıyla söz konusu kaynakların bölgesel dağılımında en fazla ağırlığa sahip olan Avrupa'nın payı 2008 yılındaki yüzde 72,8'den yüzde 70,9'a gerilerken, Amerika ve Asya kaynaklı kredilerin payı sırasıyla yüzde 15 ve yüzde 13,8 olmuştur (Grafik II.30). Payları az olmakla birlikte kredilerin Avrupa, Amerika ve Asya dışındaki bölgelerden de sağlanması çeşitlenme yönünden olumlu bir gelişmedir.

Reel sektörün yurt dışından sağladığı kredilerin büyük bölümü uzun vadeli kredi niteliğindedir. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla firmaların vadesi bir yıl içinde dolacak olan yurt dışı borçları 25,2 milyar ABD doları seviyesinde olup, 3,8 milyar ABD doları tutarındaki kısmı kısa vadeli, 21,4 milyar ABD doları tutarındaki kısmı uzun vadeli. Vadesi bir yıl içinde dolacak olan söz konusu borçlar yurt dışından kullanılan toplam kredilerin yüzde 28,7'sini oluşturmaktadır (Grafik II.31). Yurt dışından kullanılan kredilerin ağırlıklı ortalama vadesi yaklaşık 4,6 yıl olup, söz konusu kredilerin yüzde 63'ünün vadesi 5 yıl ve üzerindedir (Grafik II.32). Son dönemde iki büyük kredi derecelendirme kuruluşu

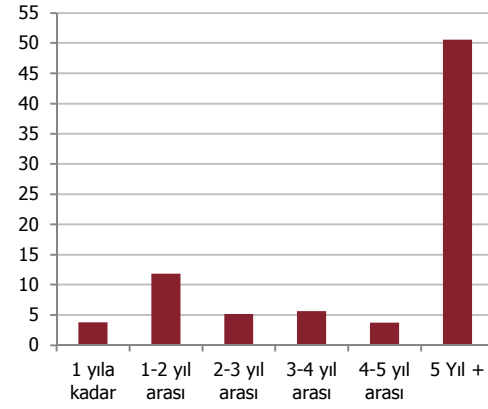
tarafından ülkemizin kredi notunun yatırım yapılabilir seviyeye yükseltilmesinin ardından borçlanma maliyetlerinin azalması beklenmektedir.

Grafik II.31. Reel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı ve Vadesi 1 Yıl İçinde Dolacak Borçlar (Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB
Mart 2013 itibarıyla.
Kısa vadeli ticari krediler dâhil değildir.

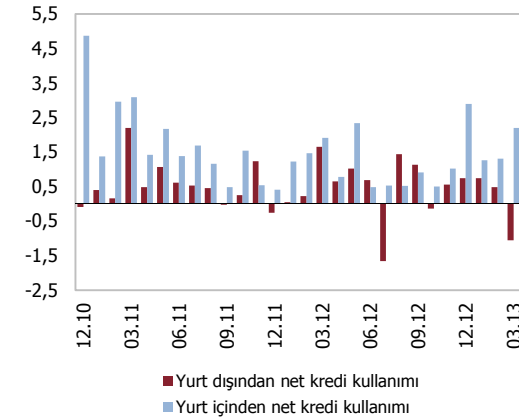
Grafik II.32. Reel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Finansal Borçlarının Vadeye Göre Dağılımı (Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB
Mart 2013 itibarıyla.
Ödemeler dengesi metodolojisinde yabancı sermaye sayılan krediler hariç düzenlenmiştir.

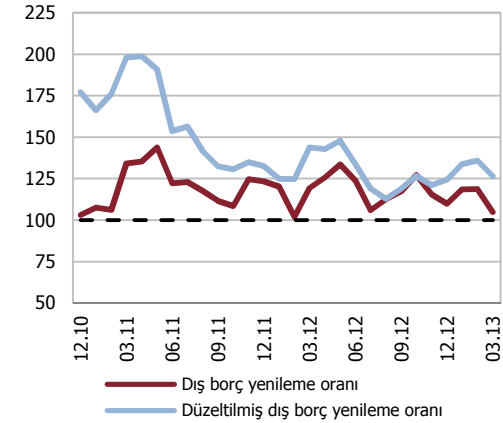
Firmaların yurt dışı borç yenileme oranı 2012 yılı sonundan bu yana nispeten yatay seyir izlemiştir. 2012 yılında bir önceki yıla göre 1,7 milyar ABD doları artan reel sektörün Türkiye’de kurulu bankaların yurt dışı şube ve iştiraklerinden ve yabancı bankalardan kullandığı krediler, 2013 yılı ilk çeyreğinde yaklaşık 0,8 milyar ABD doları azalmıştır. Bankaların yurt içi şubelerinden kullandığı yabancı para krediler de aynı dönemde artarak 2013 Şubat ayında 121,6 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır (Grafik II.33). 2012 yılında olumlu seyretmeye devam eden reel sektör dış borç yenileme oranı, 2013 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 126 seviyesinde gerçekleşmiştir. (Grafik II.34).

Grafik II.33. Banka Dışı Kesimin Yabancı Para Net Kredi Kullanımları (Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB
(1) Diğer sektörün yabancı para net kredi kullanımları, ilgili aydaki kredi kullanımlarından geri ödemelerin çıkarılmasıyla hesaplanmıştır.

Grafik II.34. Banka Dışı Kesimin Dış Borç Yenileme Oranı* (%)

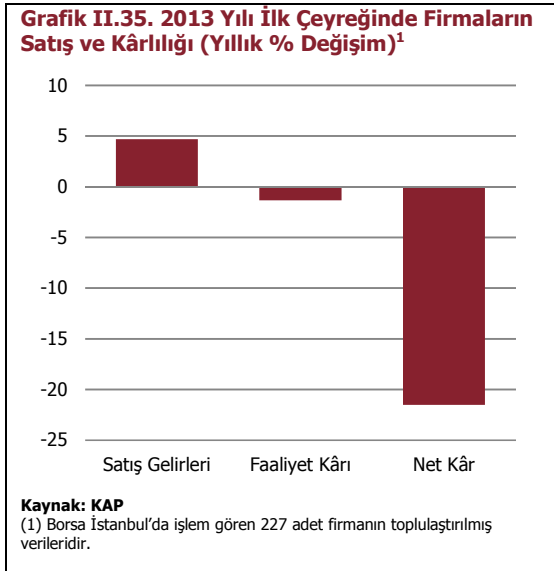

Kaynak: TCMB
(1) Dış borç yenileme oranı, ödemeler dengesi istatistiklerinden banka dışı kesimin kredi kullanımlarının geri ödemelerine oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. 32 sayılı Karar’da yapılan değişikliğin etkisiyle azalan dış borç yenileme oranı banka dışı kesimin yurt içinden yabancı para kredi kullanımları ile geri ödemelerindeki artış dikkate alınarak yeniden hesaplanmıştır.
* 3 aylık hareketli ortalama

Reel sektörün yurt dışından borçlanmasının vadesinin uzamasının teşvik edilmesi amacıyla Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) uygulamasında vade farklılaştırılmasına gidilmiştir. Bakanlar Kurulu Kararıyla 2013 yılı Ocak ayında yapılan değişiklikle, bankalar ve finansman şirketleri dışında Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışından sağladıkları döviz ve

altın kredilerinde önceden 1 yıldan kısa ve 1 yıldan uzun olmak üzere iki olan vade dilimi sayısı artırılmıştır. KKDF oranı daha önce 1 yılın altındaki borçlanmalarda yüzde 3 iken, değişiklik sonucunda 1 yılın altında yine yüzde 3, 1-2 yıl arasında yüzde 1, 2-3 yıl arasında yüzde 0,5 olarak belirlenmiştir. Daha önce 1 yıldan uzun vadeli kredilerde söz konusu olan KKDF istisnası, bu Kararla 3 yıldan uzun vadeli kredilere uygulanmaktadır. Yurt dışından uzun vadeli borçlanmanın teşvik edilmesini amaçlayan bu düzenlemenin reel sektör borçlanma yapısına olumlu etkilerinin önümüzdeki dönemde görüleceği ve bu yolla finansal istikrara katkı yapacağı düşünülmektedir.

İç talepteki ılımlı toparlanmaya rağmen, dış talepteki zayıf seyir, firmaların cirolarını reel olarak düşürürken, Türk lirasının değer kaybetmesinin etkisiyle artan finansman giderleri kârlılığı olumsuz etkilemiştir. Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların satış gelirleri 2013 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,7 artarken, reel olarak yüzde 2,6 azalmıştır. Ayrıca, Türk lirasının değer kaybetmesi de kur kaynaklı finansal giderlerin artmasına yol açarak firma kârlılığını olumsuz etkilemiştir (Grafik II.35). 2012 yılında yüzde 15,1 olan özkaynak kârlılığı, 2013 yılının ilk çeyreğinde yüzde 14,1'e gerilemiş, borçlulukları ise bir miktar artmıştır. 2012 yılında artan aktif kârlılığı 2013 yılı ilk çeyreğinde gerileyerek yüzde 6,4 seviyesinde gerçekleşmiştir (Tablo II.1).

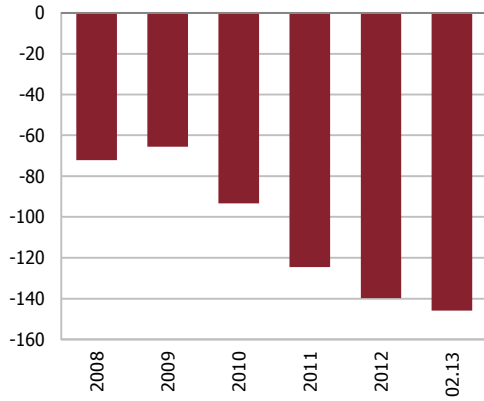

Tablo II.1. Özkaynak Kârlılığı ve Bileşenleri¹

	2011	2012	03.13 ²
Net Kâr / Özkaynaklar (%)	12,6	15,1	14,1
Borç / Özkaynaklar	1,2	1,1	1,2
Net Kâr / Aktif (%)	5,7	7,1	6,4
Satışlar / Aktif	1,1	1,1	1,0
Net Kâr / Satışlar (%)	5,4	6,6	6,2
Faaliyet Kârı / Satışlar (%)	8,6	7,8	7,7
Finansal Gelirler (Giderler) / Satışlar (%)	-2,0	-0,2	-0,6

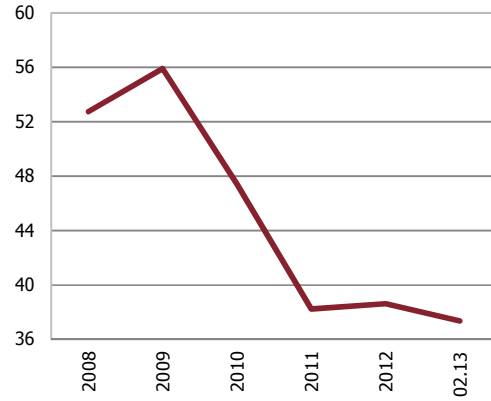
Kaynak: KAP
(1) Borsa İstanbul'da işlem gören 227 adet firmanın toplulaştırılmış verileridir.
(2) Yıllıklandırılmış.

Firmaların yabancı para varlık ve yükümlülükleri incelendiğinde, yabancı para net açık pozisyonunun arttığı ve kur riskinin firmalar için önemini koruduğu görülmektedir. Küresel kriz sonrasında ekonomideki toparlanmayla birlikte artış eğilimine giren reel sektörün net açık pozisyonu, 2012 yılı sonunda 139,8 milyar ABD doları iken temel olarak yurt içinden ve yurt dışından alınan yabancı para kredilerdeki artışın etkisi ile 2013 yılının Şubat ayında 145,9 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır (Grafik II.36). Öte yandan, 2012 yılı Mart ayından itibaren azalış eğiliminde olan yabancı para varlıkların yükümlülükleri karşılama oranı, Şubat 2013'te yüzde 37,4'e düşmüştür (Grafik II.37).

Grafik II.36. Reel Sektörün Yabancı Para Pozisyonu (Milyar ABD Doları)¹

Kaynak: TCMB

(1) Şubat 2013 verileri geçicidir.

Grafik II.37. Reel Sektörün YP Varlık / YP Yükümlülük Oranı (%)¹

Kaynak: TCMB

(1) Şubat 2013 verileri geçicidir.

Kutu II.1. Reel Sektöre Kullanılan İhracat Reeskont Kredileri

TCMB Kanunu'nun 45'inci maddesi kapsamında, ihracatçıların vadeli satışlarından doğan alacaklarının veya gerçekleştirmeyi taahhüt ettikleri ihracatın finansmanı amacıyla, döviz üzerinden düzenlenmiş senetlerin reeskonta kabulü suretiyle, en çok 120 gün vadeli ve Türk lirası olarak ihracat reeskont kredisi kullanılmakta olup, senet bedeli vade sonunda döviz olarak tahsil edilmektedir.

İhracat reeskont kredisi limiti, 2012 yılında 6,0 milyar ABD dolarına yükseltilmiş olup, 5,5 milyar ABD doları sevk öncesi ve sevk sonrası ihracatın finansmanı için Eximbank'a, 500 milyon ABD doları sevk sonrası ihracatın finansmanı amacıyla bankalara tahsis edilmiştir. Firma bazında kredi limitleri ise 2013 yılında dış ticaret sermaye şirketleri için 120 milyon ABD doları, diğer firmalar için 90 milyon ABD doları olarak belirlenmiştir.

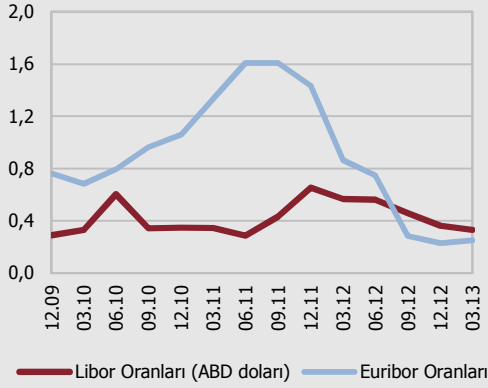
Söz konusu kredilerin LIBOR/EURIBOR faizi esas alınarak oldukça uygun faiz oranları ile kullanılması ihracatçıların finansman maliyetini azaltırken, kredi kullanılan firmaların sayısında ve sektörler ve bölgeler itibarıyla dağılımında görülen artış, ülkemiz ihracat pazarlarının ve ihraç ürünlerinin çeşitlendirilmesine, dış ticaretin dengelenmesine katkı sağlamaktadır. ABD doları olarak kullanılan ihracat reeskont kredilerine uygulanan faiz oranları 2010 yılından itibaren dalgalı bir seyir izlemiş olup, 2012 yılı başından itibaren azalış göstermektedir. Euro olarak kullanılan kredilere uygulanan faiz oranları ise 2010 yılı Mart ayından itibaren yükselişe geçmiş, 2011 yılı Eylül ayından sonra ise düşüş trendi izlemiştir (Grafik 1).

Kredi kullanımına getirilen kolaylıkların da etkisiyle 2011 yılında 3,1 milyar ABD doları olan kredi kullanımı 2012 yılında 10,5 milyar ABD dolarına yükselmiştir. 2013 yılında ise 24 Mayıs 2013 tarihine kadar 4,6 milyar ABD doları ihracat reeskont kredisi kullanılmış olup, borç bakiyesi 3,9 milyar ABD dolarıdır (Tablo 1, Grafik 2). 2013 yılında kredilerin yüzde 81'i ABD doları cinsinden, yüzde 19'u ise euro cinsinden kullanılmıştır.

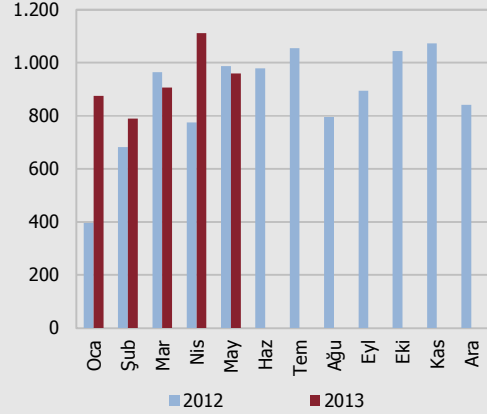
Tablo 1. İhracat Reeskont Kredileri

	2009	2010	2011	2012	2013 ¹
Kullanım Tutarı (Milyon ABD Doları, Akım)	1.365	1.227	3.082	10.486	4.643
Dönem Sonu Borç Bakiyesi (Milyon ABD Doları, Stok)	325	449	1.612	3.802	3.903
Kredi Kullanan Firma Sayısı	176	103	281	711	527
Kredi Kullanılan Proje Sayısı	559	416	1107	4014	2013

(1) 24 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla

Grafik 1. Reeskont Kredilerine Uygulanan Libor/Euribor Faiz Oranları (%)¹

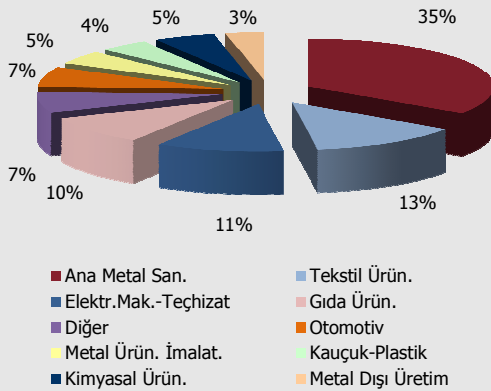
(1) 31 Mart 2013 tarihi itibarıyla.

Grafik 2. Reeskont Kredilerinin Aylık Kullanım Tutarları (Milyon ABD doları)¹

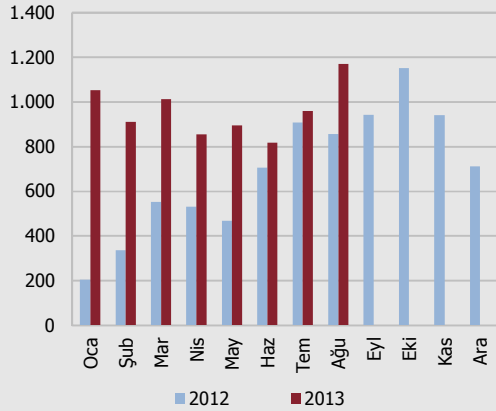
(1) 24 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla.

2013 yılında ihracat reeskont kredileri ağırlıklı olarak ana metal sanayi, tekstil ve tekstil ürünleri sanayi ve elektrikli makina ve teçhizat sanayi ürünlerinin ihracatının finansmanında kullanılmıştır (Grafik 3).

Türk lirası olarak kullanılıp döviz olarak tahsil edilen ihracat reeskont kredileri 2012 yılında TCMB net döviz rezervlerine 8,3 milyar ABD doları katkı sağlamış olup, kredi kullanımının aynı hızla devam etmesi halinde 2013 yılında TCMB döviz rezervlerine 10-12 milyar ABD doları katkı yapması beklenmektedir (Grafik 4).

Grafik 3. Reeskont Kredilerinin 2013 Yılındaki Sektörel Dağılımı (%)¹

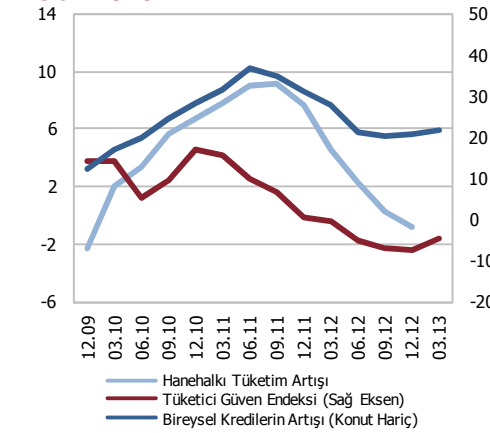
(1) 24 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla.

Grafik 4. Reeskont Kredilerinin TCMB Döviz Rezervlerine Katkısı (Milyon ABD doları)

Hanehalkının tüketim harcamalarının artış hızı yavaşlarken, tasarruf oranları henüz istenen seviyelere ulaşmamıştır. Dengeli bir büyüme politikasına yönelik olarak 2012 yılı içerisinde yurt içi talebi yavaşlatmak amacıyla alınan tedbirlerin etkisiyle tüketim harcamalarındaki artış hızı düşüş eğilimini sürdürmüştür (Grafik II.38). Son beş yılın ortalamaları incelendiğinde, hanehalkı tasarruf oranının ülkemizde yüzde 8,8 olduğu ve incelenen ülkelerin ortalaması olan yüzde 6,1'ten daha yüksek olduğu görülmektedir (Grafik II.39). Ancak, ülkemizde tasarruf oranlarının yıllar itibarıyla düştüğü göz önünde bulundurulmalıdır. İstikrarlı ve yüksek büyümenin sürdürülebilirliği için tasarruf oranlarının artırılması büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, tasarruf seviyesini artırmaya yönelik

uygulanmaya başlanan politikaların sürdürülmesinin ve gelir artırıcı makro politikalar ile hanehalkını daha fazla tasarruf etmeye yönlerecek mikro politikaların hayata geçirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu yönde atılan önemli adımlardan biri olan Bireysel Emeklilik Sistemi'nde 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren vergi matrahından indirim yolu ile kullanılan vergi avantajı uygulaması kaldırılmış ve devlet katkısı sistemine geçilmiştir. 2013 yılı Ocak ayından 10 Mayıs tarihine kadar geçen sürede sistemdeki katılımcı sayısı ve bu kişilerin fon tutarları yüzde 14 artarak sırasıyla 3,6 milyon kişi ve 23,2 milyar Türk lirası'na ulaşmıştır. Öte yandan, tasarrufların yatırım, büyüme ve finansal istikrar üzerindeki olumlu etkilerini göz önüne alan Bankamız da tasarruf oranlarının artırılması ve kuruluş kullanımının özendirilmesi için farkındalık yaratmak amacıyla ulusal çapta bir kampanyanın hazırlıklarına başlamıştır.

Grafik II.38. Hanehalkı Reel Tüketimi, Bireysel Kredi Artışı ve Tüketici Güven Endeksi Yıllık Değişimi (%)^{1,2}

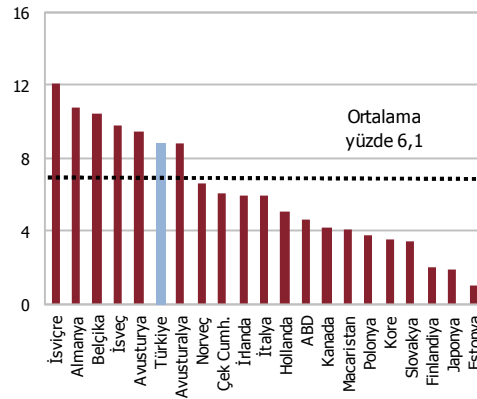

Kaynak: TCMB, TÜİK

(1) Hanehalkı tüketim artışı, GSYİH-harcamalar yöntemiyle ve sabit fiyatlarla (1998) hesaplanan yerleşik hanehalkı tüketiminin yıllık değişimini ifade etmektedir.

(2) Tüketici güven endeksi üç aylık ortalamaların yıllık değişimleri alınarak hesaplanmıştır.

Grafik II.39. Seçilmiş Ülkeler Bazında Hanehalkı Tasarruf Oranları (2008-2012, %)¹

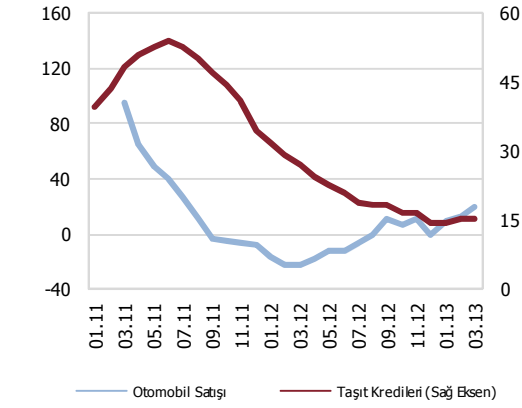

Kaynak: OECD Ekonomik Görünüm Sayı 92, TÜİK

(1) Tasarruf oranı, hanehalkı tasarruflarının harcanabilir gelirini göstermektedir. Oranlar, Türkiye için 2007-2011 verilerinden, diğer ülkeler için ise OECD'nin 2008-2012 tahminlerinden hesaplanmıştır.

Faiz oranlarındaki düşüşe bağlı olarak taşıt kredilerinin artışındaki yavaşlama dururken, konut kredilerinin artışı tekrar hız kazanmıştır. Bankaların yurt dışı finansman koşullarının iyileşmesi ve TCMB'nin uyguladığı para politikasının kademeli olarak ekonomiyi destekleyici bir konuma gelmesinin etkisiyle kredi faiz oranları düşmüştür. Faiz oranlarının gerilemesi otomobil talebini de olumlu etkilemiş ve satışlar artmaya başlamıştır (Grafik II.40).

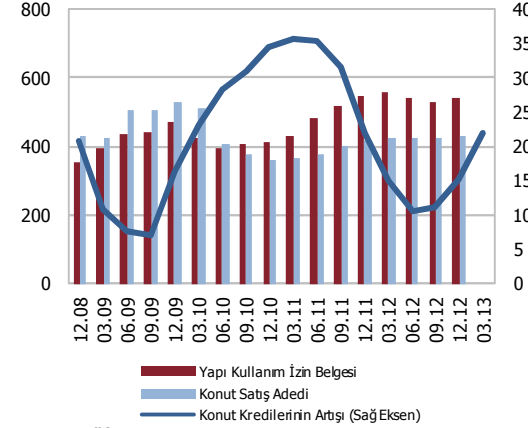
Ekonomik büyümeye ve istihdama katkısı bulunan konut sektörüne yönelik olarak son dönemde kentsel dönüşüm, 2B yasası, yabancıların Türkiye'de gayrimenkul edinmesini sağlayan müteakabiliyet yasası ve yeni KDV uygulaması gibi önemli düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Söz konusu düzenlemelerin etkisiyle ve konut kredilerindeki artışla birlikte konut satış adedi yıllık olarak yüzde 3 artış göstermiştir (Grafik II.41).

Grafik II.40. Taşıt Kredilerinin Yıllık Artışı ve Otomobil Satışlarının Yıllık Değişimi (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB, ODD

(1) Otomobil satışları üç aylık hareketli ortalamalardır.

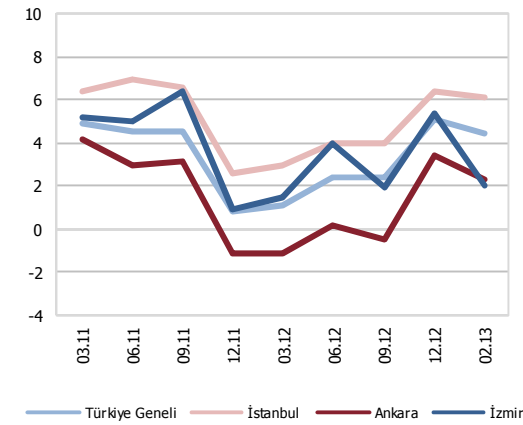
(2) Taşıt kredilerine tüketici finansman şirketlerine ait veriler de dahildir.

Grafik II.41. Konut Kredilerinin Yıllık Artışı, Konut Satış Adeti ve Yapı Kullanım İzin Belgesi (Bin Adet,%)¹

Kaynak: TÜİK

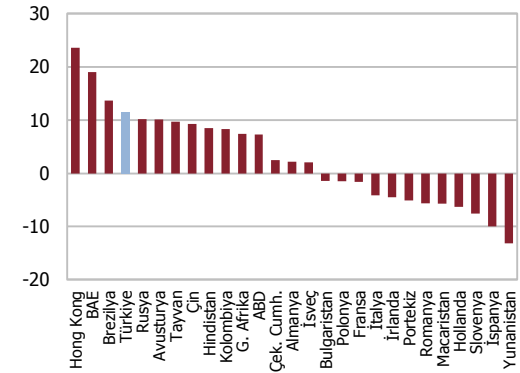
(1) Veriler ikamet amaçlı binalar için daire sayılarının son 12 aylık toplamını ifade etmektedir.

Konut fiyatlarının artış hızında bir miktar yavaşlama gözlenmektedir. Gerek konut piyasasına yönelik düzenlemeler gerek faiz oranlarındaki düşüş konuta yönelik arz ve talep koşullarını etkileyerek Türkiye genelinde fiyatlara yansımaktadır. Nitekim, 2013 yılı Şubat ayında konut fiyatları Türkiye genelinde reel olarak yüzde 4,4 artmıştır. En yüksek artış ise yüzde 6,1 ile İstanbul'da gerçekleşmiştir (Grafik II.42). Özellikle küresel krizin olumsuz etkileri altında kalmaya devam eden gelişmiş ülkelerde konut fiyatlarındaki gerileme dikkat çekici olup, ülkemizde konut fiyatları enflasyonun da etkisiyle incelenen ülkeler arasında üst seviyelerde yer almaktadır (Grafik II.43). Diğer taraftan, konut fiyatlarında her iki yönde yaşanabilecek aşırı dalgalanmaların finansal istikrar açısından bir tehdit unsuru olabileceği göz önünde bulundurularak, bu alandaki gelişmelerin yakından izlenmesi son derece önemlidir.

Grafik II.42. Konut Fiyat Endeksi Yıllık Reel Değişim (%)¹

Kaynak: TCMB, TÜİK

(1) TÜFE (2003=100) ile reel hale getirilmiştir.

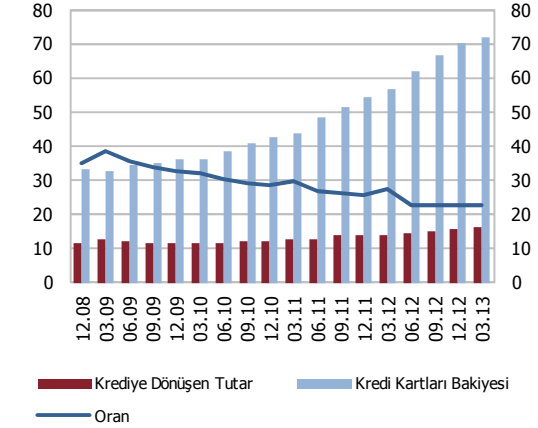
Grafik II.43. Seçilmiş Ülkelerde Konut Fiyatlarındaki Yıllık Nominal Değişim (Aralık 2012, %)

Kaynak: Knight Frank Global House Price Index, TCMB

Hanehalkının kredi kartı kullanımı yoğun olarak devam etmektedir. Ekonominin kayıt altına alınmasında önemli rol oynayan kredi kartı kullanımının yaygınlaşmaya devam etmesi, ağırlıklı olarak taksitli kredi kartı harcamalarından kaynaklı olarak kredi kartı bakiyelerini artırmaktadır. İhtiyaç kredilerinin faiz oranlarındaki gerileme, kredi kartlarının bir kredi aracı olarak kullanımının azalmasında etkili olmuş, kredi kartının krediye dönüşüm oranı düşüş eğilimini sürdürmüştür (Grafik II.44). Taksitli

ve taksitsiz kredi kartı bakiyelerinin gelişimine bakıldığında ise, bireylerin yıllar itibarıyla taksit seçeneğini daha çok tercih ettiği görülmektedir. Nitekim, 2013 yılı Mart ayında taksitli kredi kartı bakiyesi toplamın yüzde 55'ine yükselmiştir (Grafik II.45).

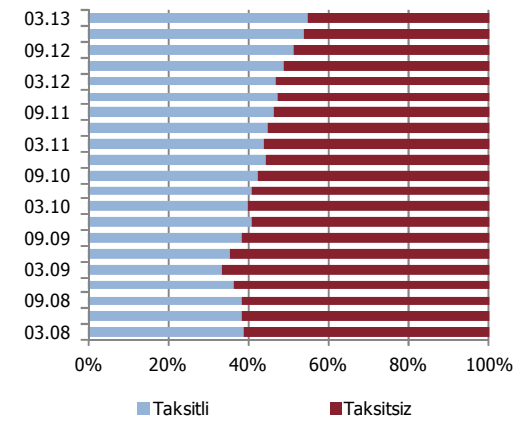
Grafik II.44. Mevduat Bankaları Kredi Kartı Bakiyeleri ve Krediyeye Dönüşüm Oranı (Milyar TL, %)¹

Kaynak: TCMB

(1) Krediyeye dönüşen tutar, faize tabi olan kredi kartı bakiyesini göstermektedir.

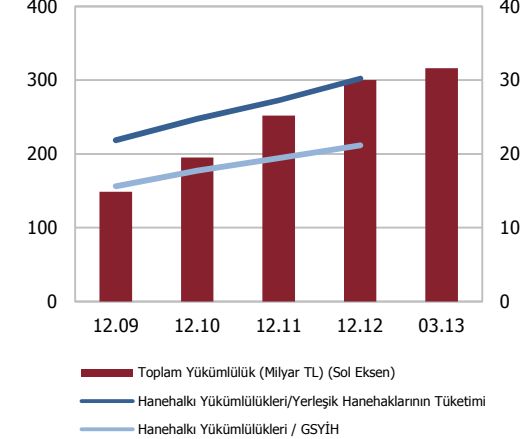
Grafik II.45. Taksitli ve Taksitsiz Bireysel Kredi Kartı Bakiyelerinin Gelişimi (%)¹

Kaynak: TCMB

Hanehalkının faiz ödemeleri faiz oranlarındaki düşüşe rağmen kredi kullanımındaki artışın etkisiyle yükselmiştir. 2012 yılının ikinci yarısında düşen faizler tüketici kredilerinin ve dolayısıyla hanehalkı yükümlülüklerinin milli gelire oranının artmasına neden olmuştur (Grafik II.46). Kredi kullanımındaki artışa bağlı olarak hem faiz ödemelerinin hem de hanehalkı yükümlülüklerin harcanabilir gelire oranı artış göstermiştir (Tablo II.2). Diğer taraftan, faiz oranlarındaki gerileme özellikle konut kredilerinde hanehalkına kredilerini yeniden yapılandırma fırsatı vererek, faiz maliyetinin düşmesini sağlamaktadır.

Grafik II.46. Hanehalkı Yükümlülükleri (Milyar TL,%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB, TÜİK

(1) Hanehalkı yükümlülükleri, bankalar ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan krediler (TGA dahil), kredi kartı bakiyeleri (TGA dahil), varlık yönetim şirketlerine devredilen donuk bireysel kredi alacakları ile TOKİ'nin vadeli konut satışları karşılığı alacaklarından oluşmaktadır.

Tablo II.2. Hanehalkına İlişkin Seçilmiş Finansal Göstergeler^{1,2,3} (Milyar TL, %)

	12.10	12.11	12.12
Hanehalkı Harcanabilir Geliri	448,8	531,2	591,3
Hanehalkı Yükümlülükleri	195,1	252,0	299,9
Hanehalkı Faiz Ödemeleri	20,4	23,1	30,0
Faiz Öd./Hh.Harcanabilir Gelir(%)	4,5	4,4	5,1
Borç/Hh. Harcanabilir Gelir(%)	43,5	47,4	50,7

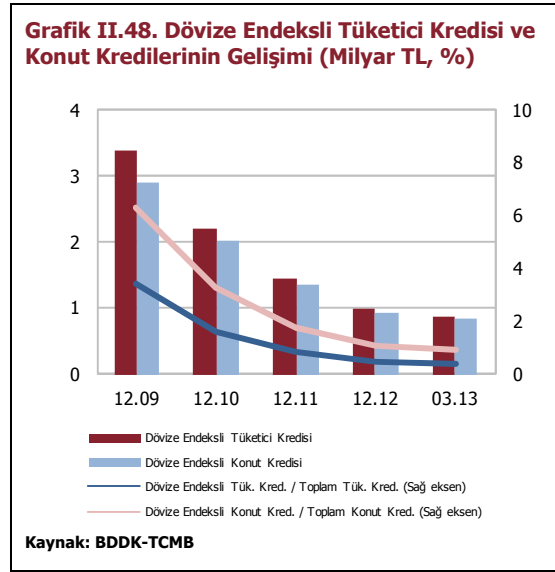
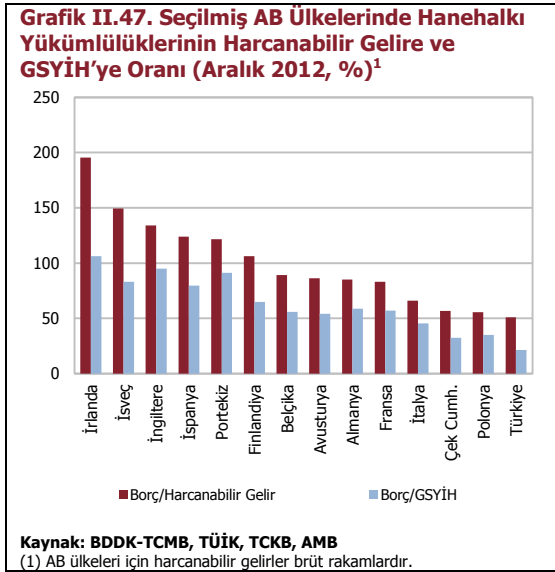
Kaynak: BDDK-TCMB, TÜİK, TCKB

(1) Hanehalkı yükümlülükleri, bankalar ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan krediler (TGA dahil), kredi kartı bakiyeleri (TGA dahil), varlık yönetim şirketlerine devredilen donuk bireysel kredi alacakları ile TOKİ'nin vadeli konut satışları karşılığı alacaklarından oluşmaktadır.

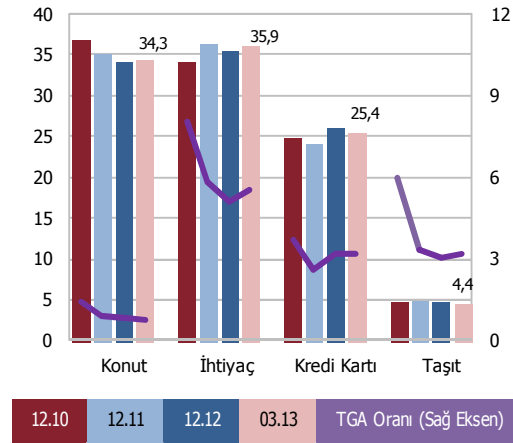
(2) TOKİ'nin vadeli konut satışları karşılığı borçlara ilişkin geri ödemeler memur maaşlarına endeksli olduğundan faiz ödemelerine dahil edilmemiştir.

(3) 2012 yılı hanehalkı harcanabilir geliri, "Hanehalkı Bütçe Anketleri" sonuçlarına dayalı olarak elde edilen 2011 yılı hanehalkı harcanabilir gelirinin, özel kesim harcanabilir gelirine oranının değişmediği varsayımı altında, 2013 yılı Programında yer alan 2012 yılı (gerçekleşme tahmini) özel kesim harcanabilir gelirleri kullanılarak hesaplanmıştır.

Hanehalkı yükümlülükleri artmakla birlikte, GSYİH'ye ve harcanabilir gelire oranı seçilmiş ülkelere kıyasla düşük seviyesini korumaktadır. 2012 yılı sonu itibarıyla yüzde 21,2 olan yükümlülüklerin GSYİH'ye oranının ve yüzde 50,7 olan harcanabilir gelire oranının seçilmiş ülkelere kıyasla düşük seviyesini koruduğu görülmektedir (Grafik II.47). Diğer taraftan, hanehalkı yükümlülükleri önceden yapılan düzenlemelerin de etkisiyle faiz ve kur riski taşımamaktadır. Sadece konut kredilerinde değişken faize izin verilmesine rağmen değişken faizli kredi kullanımının son derece düşük olması ülkemizde hanehalkının faiz riskini sınırlandırmaktadır. Hanehalkı için yabancı para cinsinden borçlanmanın önüne geçilmesi, daha sonra 2009 yılının Haziran ayında 32 Sayılı Karar'da yapılan değişiklik ile dövizde endeksli borçlanmanın da engellenmesi ile kur riski de ortadan kaldırılmıştır (Grafik II.48).

Hanehalkı yükümlülükleri içerisinde konut kredileri ve ihtiyaç kredileri ağırlıklarını korumaya devam ederken, konut kredileri dışındaki diğer kredi türlerinin TGA oranlarında bir miktar artış yaşanmıştır. Konut kredilerini sınırlamaya yönelik alınan tedbirlerin etkisi faiz oranlarındaki düşüşle birlikte azalırken, anılan kredi türünün hanehalkı yükümlülükleri içindeki payı son dönemde tekrar artmıştır. Konut kredilerinin artışının hızlanmasına bağlı olarak konut kredilerinin TGA oranları 2013 yılının ilk çeyreğinde gerilerken, diğer kredi türleri aynı dönemde bir miktar artış göstermiştir (Grafik II.49). Tasfiye olunacak kredi kartı ve tüketici kredisi bulunan gerçek kişi sayısı da aynı dönemde sınırlı bir artış göstermiştir (Tablo II.3).

Grafik II.49. Hanehalkı Yükümlülüklerinin Dağılımı ve Türlerine Göre TGA Oranları (%)^{1,2,3,4}**Kaynak: TCMB-BDDK**

- (1) Hanehalkı yükümlülükleri, bankalar (TGA dahil) ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan krediler (TGA hariç) ve kredi kartı bakiyeleri (TGA dahil) ile TOKİ'nin vadeli konut satışları karşılığı alacaklarından oluşmaktadır.
 (2) TOKİ'nin vadeli konut satışları karşılığı borçlar da konut kredilerine dahil edilmiştir.
 (3) İhtiyaç kredileri, konut ve taşıt kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.
 (4) TGA oranları hesaplanırken yükümlülükler TOKİ kredileri ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan krediler dahi edilmemiştir.

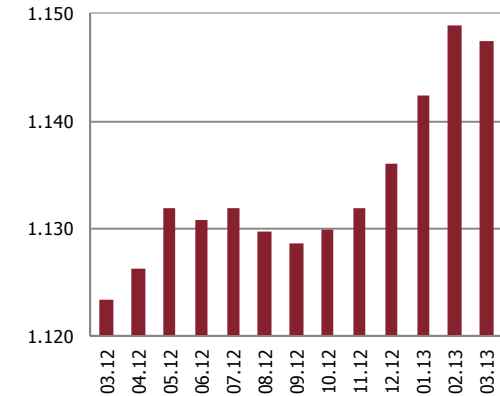
Tablo II.3. Tasfiye Olunacak Kredi Kartı ve Tüketici Kredisi Borcu Bulunan Gerçek Kişi Sayısı (Bin Kişi)¹

	12.10	12.11	12.12	03.13
Bankalar	1.407	1.225	1.487	1.480
Varlık Yönetim Şirketleri ²	447	688	782	804
Finansman Şirketleri	23	11	8	9
Toplam³	1.701	1.658	1.949	1.986

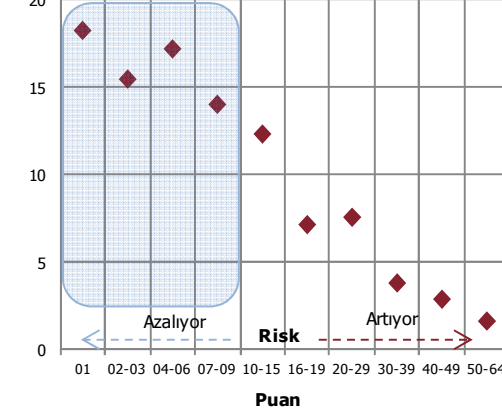
Kaynak: TCMB

- (1) Her bir mali kuruluş grubu için birden fazla kredi kartı ve tüketici kredisi borcu olanlar tek kişi olarak dikkate alınmıştır.
 (2) Varlık Yönetim Şirketleri'nin TMSF, bankalar ve finansman şirketlerinden devraldıkları donuk kredi borçlarını göstermektedir.
 (3) Aynı kişinin farklı finansal kuruluşlarda donuklaşmış kredi kartı ve tüketici kredisi borcu olması nedeniyle, kuruluşlar itibarıyla yer alan verilerin toplamı ile toplam satırındaki veri farklılık göstermektedir.

Kredi başvurusunda bulunanların risk görünümü önümüzdeki dönem TGA gelişmeleri açısından olumlu görünmektedir. Bireylerin kredi ödeme performansları, borçluluk seviyesi ve kredi adedindeki artış gibi bilgiler dikkate alınarak hesaplanan ve bireylerin riskliliğini öngörmek için kullanılan "Bireysel Kredi Notu" skorunun son bir yıllık dönemin büyük bir bölümünde artış göstermesi ileriki dönemde TGA oranlarının gelişimi açısından olumlu görünmektedir (Grafik II.50). Diğer taraftan, ödeme güçlüğü göstermemesine rağmen aşırı borçlanma eğiliminde olan, bir yıldan uzun vadede sorunlu hale gelebilecek ve TGA oranlarının artmasına yol açabilecek bireyleri tahmin etmek için kullanılan "Bireysel Borçluluk Endeksi" de olumlu bir görünüm sergilemektedir. Nitekim, kredi başvurusu amacıyla yapılan sorgulamaların endeks değerleri bazında dağılımlarına bakıldığında, düşük risk grubunun (9 puan ve altı) 2013 yılı Mart ayında sorgulamaların yüzde 65'ini oluşturduğu görülmektedir (Grafik II.51).

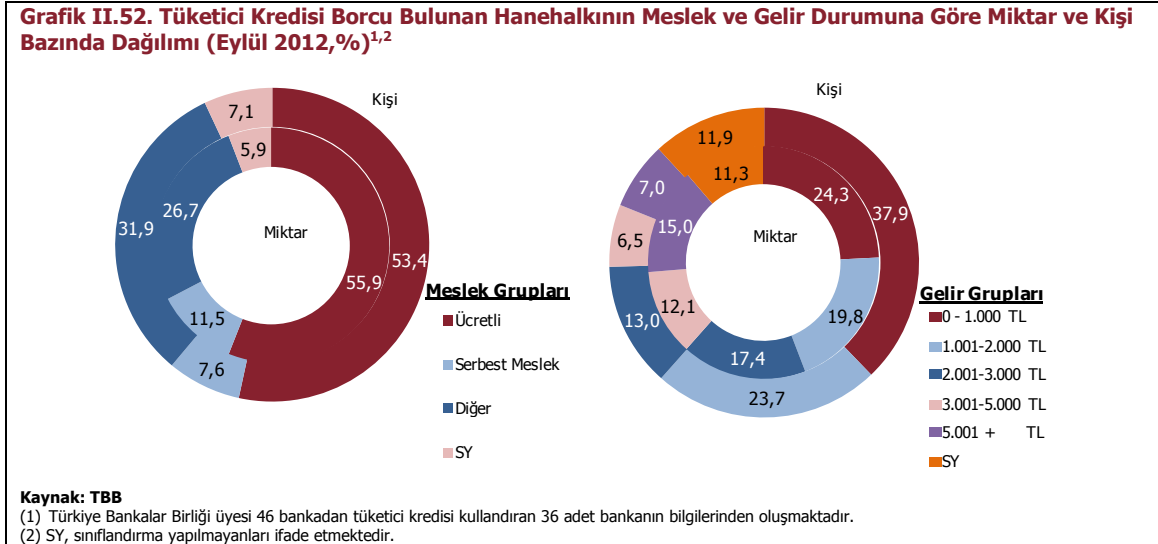
Grafik II.50. Bireysel Kredi Notu Ortalama Skoru (Puan)¹**Kaynak: KKB**

- (1) Bireysel Kredi Notu 1 ile 1600 arasında olacak şekilde hesaplanmaktadır. 1 en riskli durumu, 1600 en risksiz durumu ifade etmektedir. Buradaki rakamlar sadece başvuru amaçlı sorgular üzerinden hesaplanmıştır.

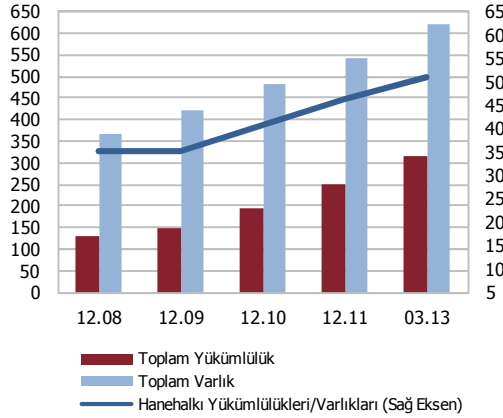
Grafik II.51. Bireysel Borçluluk Endeksi (Mart 2013, %)¹**Kaynak: KKB**

- (1) Bireysel Borçluluk Endeksi 1 ile 64 arasında değer alacak şekilde hesaplanmaktadır. 1 en düşük risk grubunu 64 ise en yüksek risk grubunu temsil etmektedir. Buradaki rakamlar sadece başvuru amaçlı sorgular üzerinden hesaplanmıştır.

Alt gelir grubunda olan ücretli çalışanlar bankalara tüketici kredisi borcu bulunan hanehalkının büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Tüketicisi kredisi bulunan borçlu hanehalkının meslek ve gelir grupları incelendiğinde krediye erişimde iş ve düzenli bir gelirin belirleyici unsurlar olduğu görülmektedir. Nitekim, borçlu hanehalkının ve kullandıkları kredi miktarlarının meslek gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, miktar ve kişi bazında çoğunluğun ücretli çalışanlarda olduğu görülmektedir. Bankalara kredi borcu olan kişi sayısının ve kullanılan kredi miktarlarının gelir seviyelerine göre dağılımına bakıldığında ise yoğunlaşmanın alt gelir grubunda olduğu dikkat çekmektedir (Grafik II.52).

Tüketici kredilerindeki artışa paralel olarak hanehalkı finansal yükümlülüklerinin varlıklarına oranı artmaya devam etmektedir. Bankaların fonlama maliyetlerindeki azalışa paralel olarak tüketici kredisi faizlerinin düşmesi, hanehalkının finansal yükümlülüklerinin varlıklarına oranının artmasına yol açmıştır (Grafik II.53). Gelişmiş ülkelerde görülen karmaşık yatırım araçlarına karşılık, ülkemizde mevduat ve altın gibi daha geleneksel yatırım araçları tercih edilmeye devam etmektedir. Nitekim, 2013 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 51,1 ile tasarruf mevduatı hanehalkı finansal varlıkları içerisinde en büyük paya sahiptir. Hisse senetlerinin değerlendirilmesi, altın ve altına dayalı yatırım araçlarının yaygınlaşması, bireysel emekliliğe yönelik teşvikler ve artan tahvil ihraçlarına olan ilgi neticesinde, yatırım fonu, hisse senedi, emeklilik yatırım fonları, kıymetli maden deposu ile tahvil ve bonoların hanehalkının finansal varlıkları içindeki payı artış göstermektedir (Tablo II.4). Hanehalkının, küresel piyasalarda yaşanacak dalgalanmaların altın değeri, hisse senedi ve döviz kuru üzerinde yaratabileceği hareketleri göz önünde bulundurmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Grafik II.53. Hanehalkı Finansal Varlıklarının ve Yükümlülüklerinin Gelişimi (Milyar TL, %)¹

Kaynak: BDDK-TCMB, SPK, MKK

(1) Hanehalkı Varlıkları = Tasarruf Mevduatı + Döviz Tevdiat Hesabı + Dolayışındaki Para + DİBS + Eurobond + Hisse Senetleri + Repo + Emek. Yat. Fonları + Yatırım Fonları + Tahvil ve Bonolar (2010 yılından itibaren). Hanehalkı yükümlülükleri, bankalar ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan krediler (TGA dahil), kredi kartı bakiyeleri (TGA dahil), varlık yönetim şirketlerine devredilen donuk bireysel kredi alacakları ile TOKİ'nin vadeli konut satışları karşılığı alacaklarından oluşmaktadır.

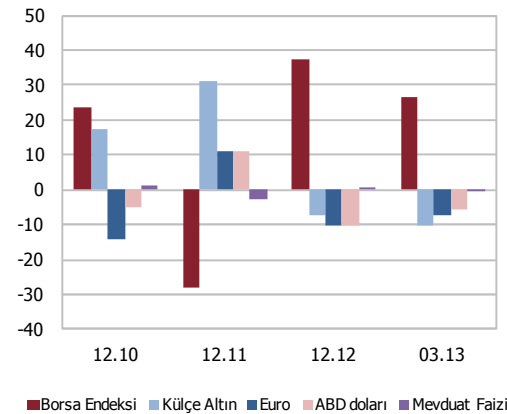
Tablo II.4. Hanehalkı Finansal Varlıklarının Kompozisyonu¹

	12.11		12.12		03.13	
	Milyar TL	Pay	Milyar TL	Pay	Milyar TL	Pay
Tasarruf Mevduatı	281,9	51,9	307,1	50,7	316,3	51,1
DTH	111,6	20,6	121,5	20,1	120,7	19,5
- DTH (Milyar ABD Doları)	58,5		68,2		66,6	
Dolaşımdaki Para	49,3	9,1	54,6	9,0	54,7	8,8
DİBS + Eurobond	10,5	1,9	5,9	1,0	5,7	0,9
Yatırım Fonu	25,8	4,7	26,1	4,3	27,7	4,5
Hisse Senedi	30,0	5,5	38,0	6,3	40,6	6,6
Emeklilik Yatırım Fonları	14,3	2,6	20,3	3,4	22,0	3,5
Repo	1,4	0,3	3,8	0,6	2,0	0,3
Kıymetli Maden Deposu	13,4	2,5	17,4	2,9	19,4	3,1
Tahvil ve Bonolar	4,9	0,9	10,4	1,7	10,3	1,7
Toplam Varlıklar	543,2	100	605,1	100	619,4	100

Kaynak: BDDK-TCMB, SPK, MKK

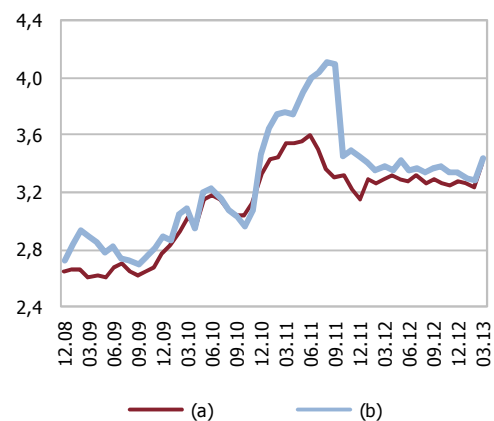
(1) Tasarruf mevduatı ve DTH, katılım fonlarını da içermektedir.

Finans sektöründe yaşanan dinamik süreç yatırım araçlarının getirilerine yansırken, yatırım yapmak isteyen bireylerin portföy tercihlerinin değişmesine neden olmaktadır. Geçtiğimiz dönem içerisinde gerçekleşen not artırımlarına yönelik beklentiler ve politika faizindeki düşüşün de etkisiyle Borsa İstanbul endeksi diğer yatırım araçlarına oranla çok daha iyi bir performans göstermiştir (Grafik II.54). Diğer taraftan, TCMB'nin döviz kurunun iktisadi temellere uyumlu bir şekilde hareket etmesini amaçlayan politikasının da etkisiyle ulusal para ve yabancı para cinsinden finansal varlıklar arasındaki portföy tercihlerinde 2012 yılı boyunca önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Kur etkisinden arındırıldığında, Türk Parası (TP) yatırım araçlarının 2013 yılının ilk çeyreğinde daha çok tercih edildiği görülmektedir (Grafik II.55).

Grafik II. 54. Yatırım Araçlarının Türlerine Göre Reel Getirileri (%)¹

Kaynak: TÜİK

(1) TÜFE ile reel hale getirilmiştir.

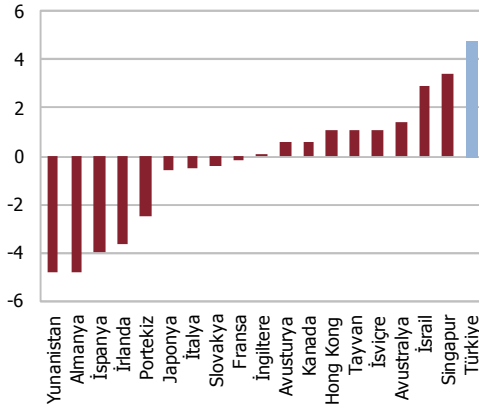
Grafik II. 55. Hanehalkı TP Yatırım Araçlarının YP Yatırım Araçlarına Oranı¹

Kaynak: BDDK-TCMB, SPK, MKK

(1) TP Araçlar = Mevduat (TL katılım fonları dahildir) + Repo + DİBS + Hisse Senedi + Emeklilik Yatırım Fonları + Yatırım Fonları + Bono ve tahviller (2010 yılı Eylül ayından itibaren); YP Araçlar = DTH (YP katılım fonları dahildir) + DİBS + Eurobond, (a) DTH ve Katılım Fonlarının (YP) cari TL karşılığıdır. (b) DTH ve Katılım Fonları (YP) için 26.12.2008 kuru esas alınmış ve parite etkisinden arındırılmıştır.

İstihdam artışı incelenen ülkelerin üzerinde seyretmektedir. Hanehalkı açısından önemli risk unsurlarından biri olan işsizlik, özellikle küresel krizin olumsuz etkilerinden henüz kurtulamamış olan AB ülkelerinde büyük bir sorun olmaya devam ederken, ülkemizde ise olumlu seyrini sürdürmektedir (Grafik II.56). Diğer taraftan, 2012 yılının son çeyreğinde tarım dışı sektörlerde istihdam artışı gerçekleşmesine rağmen, işgücüne katılım oranının daha hızlı yükselmesi işsizlik oranının bir önceki döneme göre artmasına yol açmıştır. 2013 yılının ilk iki ayında işsizlik oranı tekrar gerilemiş ve Şubat ayında yüzde 9,2 olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılının son çeyreğinden itibaren brüt ücret ödemelerindeki artış hanehalkı harcanabilir gelirini olumlu etkilerken, yurt içi tüketim harcamalarına da destek sağlamaktadır (Grafik II.57).

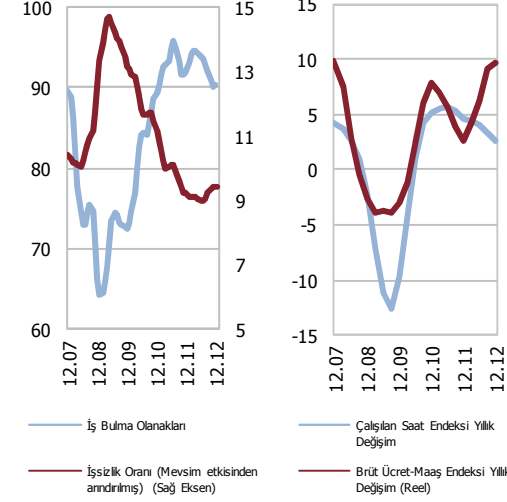
Grafik II.56. Seçilmiş Ülkelerde Yıllık Ortalama İstihdam Artışı (2008-2012, % Artış)¹

Kaynak: IMF World Economic Outlook, TÜİK

(1) Yıllık ortalama istihdam artışı doğal logaritma farkları alınarak hesaplanmıştır.

Grafik II.57. İstihdam Piyasasına İlişkin Seçilmiş Göstergeler (%)^{1,2}

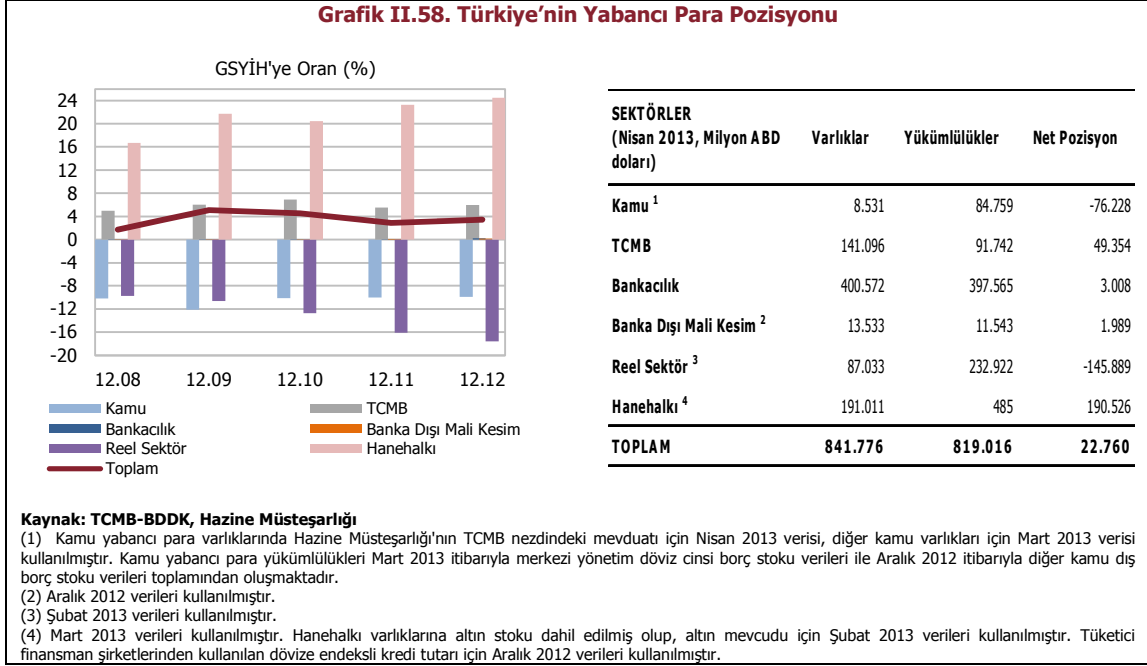
Kaynak: TÜİK

(1) İş bulma olanakları ve işsizlik oranı 3 aylık hareketli ortalamaları alınarak hesaplanmıştır. İş bulma olanakları, Tüketici Güven Endeksi'nde, "kişinin gelecek 6 aylık dönemde, Türkiye'de iş bulma olanaklarına ilişkin beklentisi" sorusundan oluşturulan endeksi ifade etmektedir.

(2) Toplam sanayide çalışılan saat endeksi ve brüt ücret maaş endeksi 3'er aylıktır. Veriler 3 dönemin hareketli ortalamaları alınarak hesaplanmıştır. Brüt ücret ve maaş endeksi (2005=100), ÜFE (2003=100) ile reel hale getirilmiştir.

Ekonomik birimlerin kur riskinin değerlendirilmesi açısından ülkenin makro döviz pozisyonunun takibi önem arz etmektedir. 2013 yılı Nisan ayı itibarıyla ülkemizin yabancı para açık pozisyonu 89,3 milyar ABD doları olup, söz konusu açığın 2012 yılı GSYİH'sine oranı yüzde 11,3'tür. 2013 yılı Şubat ayı itibarıyla ülkemizdeki altın stoku 112 milyar ABD doları olarak tahmin edilmiştir. Ülkemizin yabancı para açık pozisyon verilerine altın stoku dahil edildiğinde toplam yabancı para pozisyonu açıktan fazlaya dönmüş ve 2013 yılı Nisan ayı itibarıyla 22,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Yabancı para net fazla pozisyonun 2012 yılı GSYİH'sine oranı ise yüzde 2,9 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.58). Yıllar itibarıyla incelendiğinde Türkiye'de kamu kesiminin ve reel sektörün yabancı para açık pozisyon, TCMB ve hanehalkının fazla pozisyon, bankacılık sektörünün ve banka dışı mali kesimin ise sifıra yakın pozisyon taşıdığı görülmekte; bu çerçevede, Türk lirasındaki değer kaybından olumsuz etkilenebilecekler olarak kamu kesimi ile reel sektör ön plana çıkmaktadır.

Grafik II.58. Türkiye'nin Yabancı Para Pozisyonu

Önümüzdeki dönemde, küresel ekonomiye dair belirsizlikler ve sermaye akımlarında gözlenen oynaklıklar finansal istikrar açısından önemini korumakta, bu durum esnek ve çok araçlı bir politika çerçevesine sahip olmanın önemini ortaya koymaktadır. Yılın ilk çeyreğinde yaşanan gelişmeler küresel ekonomideki kırılganlığın sürdüğüne işaret etmektedir. Gelişmiş ülkelerin ekonomi politikalarına ilişkin belirsizlikler devam ederken, küresel iktisadi faaliyete dair veriler istikrarlı bir görünüm çizmemektedir. Yakın dönemde gelişmekte olan ülkelere sermaye girişleri hızlanma eğilimi göstermiş olup, bu eğilimin zayıf küresel büyüme görünümüyle birlikte devam etme olasılığı, makro finansal riskleri artırabilecektir. TCMB'nin söz konusu riskleri dengelemeye yönelik geliştirdiği araçlar, küresel ekonomideki kırılganlıkların yurt içi ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlamaya yönelik olarak, esnek bir çerçevede uygulanmaya devam edilecektir.

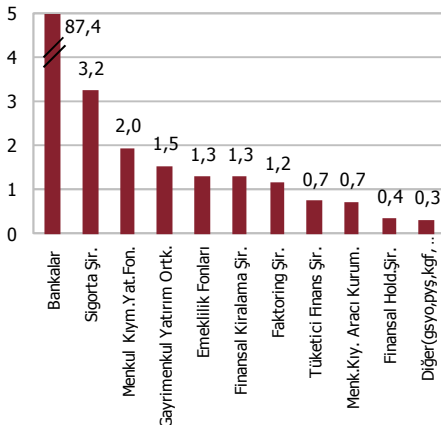
III. BANKACILIK SEKTÖRÜ GELİŞMELERİ VE RİSKLER

Bankamızca uygulanan politika bileşimi ve diğer otoritelerce alınan tedbirler sayesinde kredilerin yıllık artış hızı 2012 yılında finansal istikrar açısından makul seviyelere çekilmiştir. Ülkemize yönelik sermaye akımlarının güçlenmesi ve kredi faizlerinin gerilemesi ile kredi büyümesi 2012 yılı son çeyreğinden itibaren ivmelenmeye başlamış olup, bu eğilim 2013 yılında da devam etmektedir. Bankaların Türk lirası likidite ihtiyacını ve Merkez Bankasından borçlanmalarını azaltmış olan, Türk lirası zorunlu karşılıkların altın ve döviz cinsinden tesis edilmesine imkan sağlayan ROM ile kısa vadeli sermaye hareketlerinin olası olumsuz etkileri sınırlandırılmıştır. Basel II/2,5 uygulamasına geçiş sonrasında sektörün sermaye yeterliliği güçlü yapısını korumaktadır. Sermaye yeterliliğinin yanı sıra, likidite ve kaldıraç düzenlemelerini de içerecek şekilde Basel III süreci hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir. Finansal İstikrar Komitesi, finansal sektörün sağlıklı işleyişinin sürdürülmesi amacıyla yapısal ve konjonktürel gelişmeleri yakından izlemekte ve etkin bir şekilde çalışmaktadır.

Ağırlıklı olarak bankacılık sektöründen oluşan finans sektörü 2012 yılında da büyümesini sürdürmüştür. Ülkemiz finans sektörünün bilanço büyüklüğü 2011 yılı sonuna göre yüzde 13,3 artarak 2012 yılı sonunda 1.568 milyar Türk lirası'na ulaşmış; GSYİH'ye oranı ise yüzde 110,7 olarak gerçekleşmiştir. Finansal sektörün yüzde 87,4'ünü bankacılık sektörü oluşturmaktadır (Grafik III.1).

Bankacılık sektörünün toplam varlıkları, 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 12,6 artarak 1.371 milyar Türk lirası'na yükselirken, GSYİH'ye oranı 2012 yılı sonunda yüzde 96,8'e ulaşmıştır (Grafik III.2). 2013 yılı Mart döneminde ise sektörün aktif büyüklüğü 1.428 milyar Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. AB-27'nin oldukça altında olan aktif yoğunlaşmasının işaret ettiği büyüme potansiyeli yeni girişler için sektörü cazip kılmaktadır. Nitekim, son dönemde kuruluş ve şube açılışları ile ilgili başvurular bulunmakta olup, bir bankaya mevduat bankası kurma izni, bir bankaya ise şube açma izni verilmiştir (Tablo III.1).

Grafik III.1. Finansal Sektörün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı (%)^{1,2}

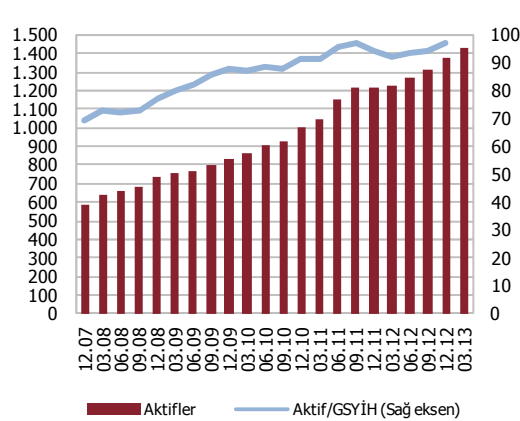

Kaynak: BDDK – TCMB, TSPAKB, SPK, TSRSB

(1) Portföy yön.şti. ve KGF verileri Aralık 2011; var.yön.şti. verisi Eylül 2012 dönemine aittir.

(2) Diğer başlığı altında KGF, girişim ser. yat. ort., portföy yön. şti., varlık yön.şti., menkul kıymet yatırım ort. ve reasürans şti.verisi bulunmaktadır.

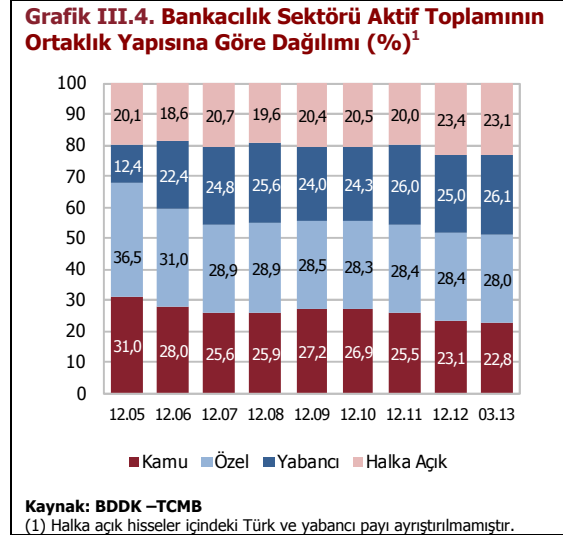
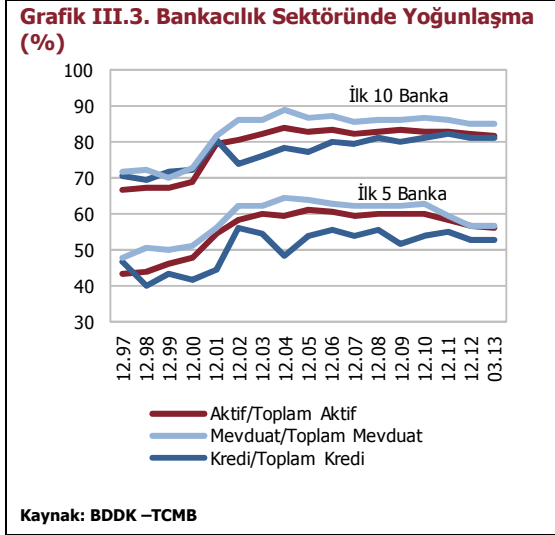
Grafik III.2. Bankacılık Sektörünün Gelişimi (Milyar TL, %)

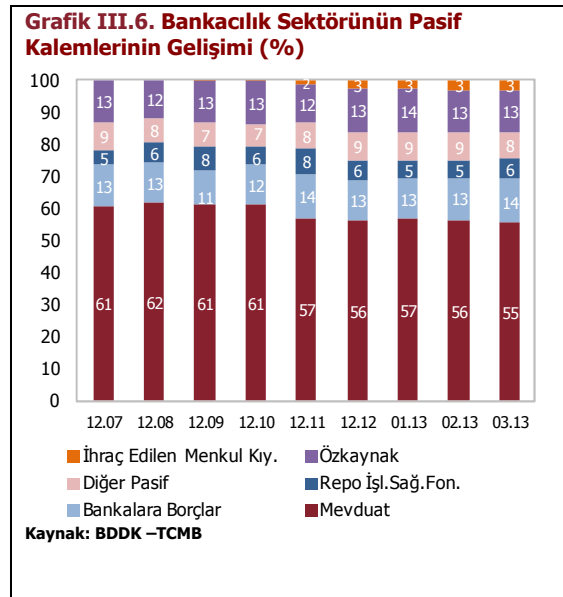
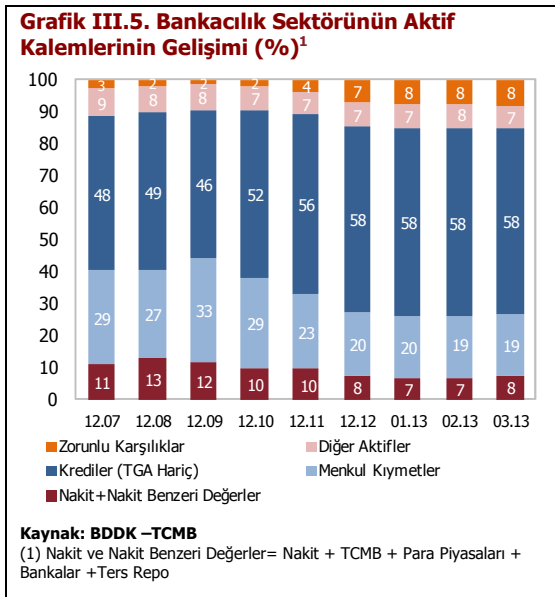
Kaynak: BDDK – TCMB, TÜİK

Bankacılık sektöründe 2013 yılı Mart ayı itibarıyla faaliyet gösteren 49 bankanın aktif büyüklüğüne göre ilk beşinin sektör payı yüzde 56,1, ilk onunun payı ise yüzde 81,9'dur. Kalem bazında mevduatlarda yoğunlaşma dikkat çekmektedir (Grafik III.3).

Sektörde ödenmiş sermayedeki paylar esas alındığında, yabancı hissedarların aktif büyüklüğü içindeki payı, 2013 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 26,1 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) verilerine göre, halka açık paylar içinde yüzde 20 olan yabancı payı da eklendiğinde 2012 yılında yüzde 44,9 olan bankacılık sektöründeki yabancı payı, 2013 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 46,1'e ulaşmaktadır (Grafik III.4).

Aktifler içinde en büyük paya sahip olan kredilerin payı, 2013 yılı Mart ayında yüzde 58 iken, menkul kıymetlerin payı 2012 yılı sonuna göre 1 puan azalarak yüzde 19 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.5). 2013 yılı Mart ayı itibarıyla, bankacılık sektörünün toplam kaynakları içinde en büyük ağırlığa sahip olan mevduatın payı ise mevduat dışı kaynak kullanımının artışına bağlı olarak yüzde 55'e gerilemiştir (Grafik III.6).

2012 yılı sonu itibarıyla bankacılık sektörünün derinlik ve aracılık fonksiyonlarının gelişimini gösteren oranlardan mevduatın GSYİH'ye oranı bir önceki yıla göre değişmeyerek yüzde 54 seviyesini korurken, kredilerin GSYİH'ye oranı ve kredilerin mevduata oranı ise aynı dönemde 3'er puan artarak sırasıyla yüzde 57 ve yüzde 104 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu oranlar, AB-27'de sırasıyla yüzde 131, yüzde 190 ve yüzde 145 seviyelerinde bulunmaktadır. Ülkemiz, bankacılık sektöründeki banka sayısı bakımından da AB ülkeleri ortalamasının oldukça altında bulunmaktadır (Tablo III.1).

Tablo III.1. Seçilmiş Finansal Göstergelerin AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması^{1,2}

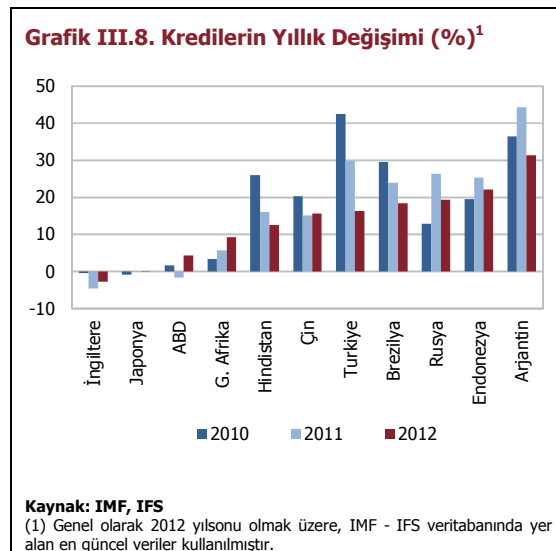
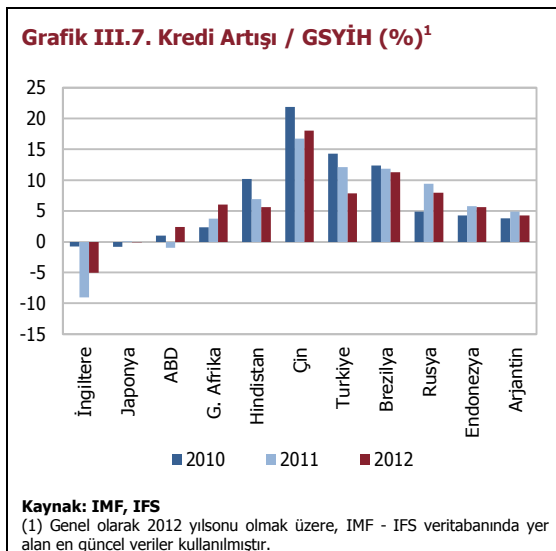
Ülkeler	Top. Aktifler / GSYİH (%)	Mevduat / GSYİH (%)	Kredi / GSYİH (%)	Kredi / Mevduat (%)	Top. Aktifler / Kredi Kur.Sayısı (Milyon Euro)	Kredi Kuruluşu Sayısı
Almanya	313	119	189	158	4.381	1.891
Avusturya	384	176	271	155	1.558	763
İtalya	185	69	124	181	3.925	737
Polonya	84	51	60	119	456	698
Fransa	340	124	184	148	10.555	654
İrlanda	667	149	279	188	2.288	477
İngiltere	597	200	227	114	30.439	373
İspanya	384	184	259	141	12.164	331
Finlandiya	335	84	124	147	2.069	315
Hollanda	472	213	326	153	10.060	282
Macaristan	114	65	74	115	587	189
Danimarka	381	94	257	274	5.792	161
Portekiz	309	149	229	154	3.322	154
Lüksemburg	1773	623	1210	194	5.587	141
Belçika	309	143	180	125	10.879	107
Litvanya	70	39	59	151	248	92
Çek Cum.	115	81	70	86	3.075	57
Yunanistan	211	95	153	162	7.572	54
Romanya	64	35	39	110	2.102	40
Bulgaristan	102	71	79	112	1.310	31
Slovakya	77	55	54	99	1.839	30
Letonya	121	72	91	126	932	29
Malta	794	293	501	171	2.063	26
Slovenya	148	76	113	149	2.104	25
Estonya	117	70	91	130	1.248	16
AB 27 Ort.	355	131	190	145	5.718	296
Türkiye - 2012	97	54	57	104	11.896	49

Kaynak: BDDK –TCMB, Eurostat, ECB

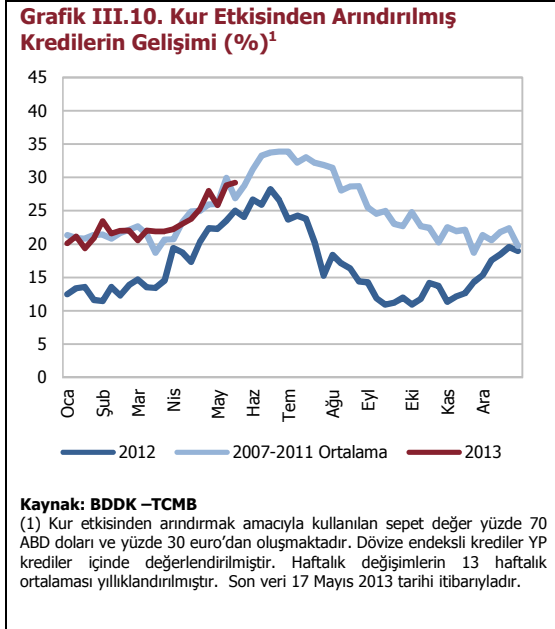
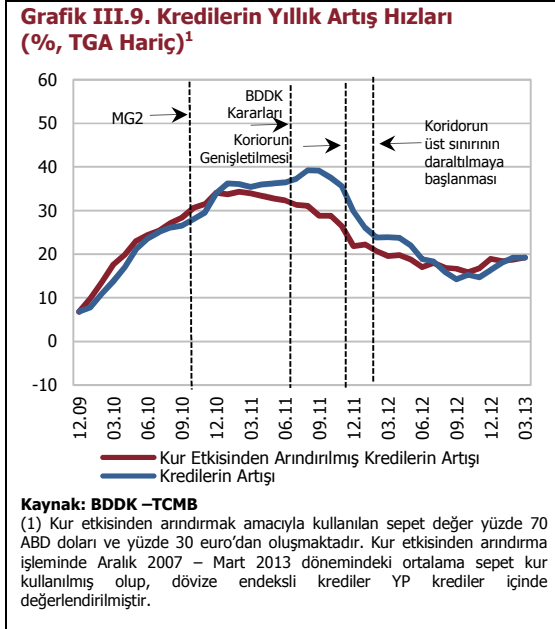
(1) Tabloda AB ülkelerinin 2012 yılı Haziran ayı verileri yer almaktadır. GSYİH verisi ise 2012 yılına aittir.

(2) Türkiye kredi verisine, AB verilerine paralel olarak net takipteki alacaklar da dahil edilmiştir.

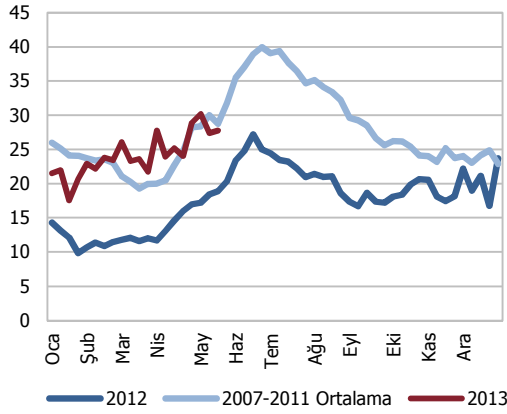
Uluslararası finansal piyasalarda belirsizliklerin sürmeye devam etmesi ülkelerdeki kredi artışlarını etkilemektedir (Grafik III.7 ve Grafik III.8)

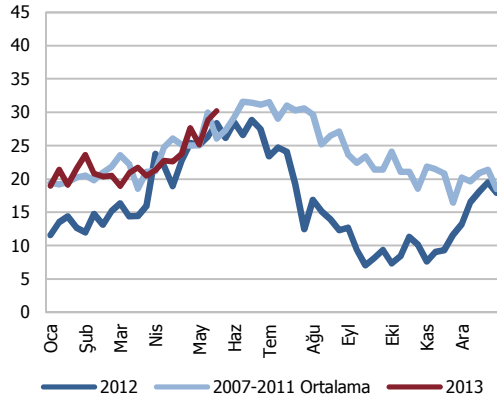
Ülkemize yönelik sermaye akımlarının güçlenmesine ve kredi faizlerinin gerilemesine bağlı olarak kredi artışı ivmelenerek referans seviyesinin üzerindeki seyrini sürdürmektedir. Küresel ekonomide yavaşlama eğiliminin devam etmesi, ülkemizde uygulanan esnek para politikası ve otoritelerce zamanında alınan tedbirlerin etkisiyle, kredilerin artış hızında 2011 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren başlayan yavaşlama eğilimi 2012 yılının son çeyreğine kadar devam etmiştir. TCMB, 2012 yılı ikinci yarısından itibaren zaman zaman likiditeyi artırıcı ve fonlama maliyetini kademeli olarak azaltıcı yönde bir para politikası uygulamıştır. Bunun yanı sıra ülkemize yönelik risk algılamalarındaki görece iyileşme nedeniyle sermaye girişlerinin hızlanması ve yurt içi talebin 2013 yılının ilk çeyreğinde sınırlı bir toparlanma göstermesi sonucunda, kredilerin artış hızı 2012 yılı Kasım ayından bu yana ivmelenmeye başlamıştır. 2011 yılı Aralık ayında, krediler kur etkisinden arındırılmış verilerle yıllık yüzde 21,9 ve nominal verilerle yıllık yüzde 29,9 artarken, 2012 yılı Aralık ayı itibarıyla söz konusu artışlar sırasıyla yüzde 19 ve yüzde 16,4 olmuştur. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla krediler nominal ve kur etkisinden arındırılmış verilerle yıllık yüzde 19,2 oranında büyümüştür (Grafik III.9). Son dönemde kur etkisinden arındırılmış ve yıllıklandırılmış günlük verilere göre toplam kredilerin artış eğiliminin geçmiş yıllar ortalamasına yakın seyrettiği izlenmektedir (Grafik III.10).

2012 yılı Kasım ayından itibaren bireysel kredilerin firma kredilerine göre daha hızlı arttığı dikkat çekmektedir. Hem arz hem de talep yönlü faktörlerin özellikle tüketici kredileri olmak üzere kredilerdeki ivmelenmede etkili olduğu değerlendirilmektedir. Banka Kredileri Eğilim Anketi sonuçları 2013 yılı ilk çeyreği için değerlendirildiğinde, KOBİ kredilerine ve diğer tüketici kredilerine uygulanan standartların sıkılaştırıldığı ve diğer firma, konut ve taşıt kredilerine uygulanan standartların ise gevşetildiği görülmektedir. Kredilere olan talep ise KOBİ kredilerinde daralmış, büyük işletme kredilerinde ise sınırlı bir şekilde artmıştır. Konut ve ihtiyaç kredilerine olan talep artışı yavaşlayarak devam etmektedir. 17 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla kur etkisinden arındırılmış ve yıllıklandırılmış günlük verilerle firma kredilerinin ve bireysel kredilerin büyüme eğilimi geçmiş yıllar ortalamalarına yakın seyretilmektedir (Grafik III.11, Grafik III.12).

Grafik III.11. Kur Etkisinden Arındırılmış Bireysel Kredilerin Gelişimi (%)¹**Kaynak: BDDK – TCMB**

(1) Kur etkisinden arındırmak amacıyla kullanılan sepet değer yüzde 70 ABD doları ve yüzde 30 euro'dan oluşmaktadır. Dövizle endeksli krediler YP krediler içinde değerlendirilmiştir. Haftalık değişimlerin 13 haftalık ortalaması yıllıklandırılmıştır. Son veri 17 Mayıs 2013 tarihi itibarıdır.

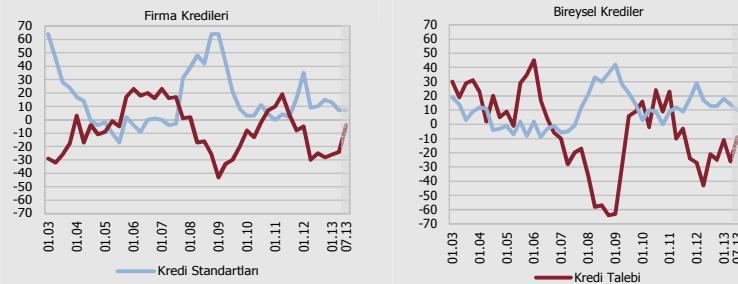
Grafik III.12. Kur Etkisinden Arındırılmış Firma Kredilerinin Gelişimi (%)¹**Kaynak: BDDK – TCMB**

(1) Kur etkisinden arındırmak amacıyla kullanılan sepet değer yüzde 70 ABD doları ve yüzde 30 euro'dan oluşmaktadır. Dövizle endeksli krediler YP krediler içinde değerlendirilmiştir. Haftalık değişimlerin 13 haftalık ortalaması yıllıklandırılmıştır. Son veri 17 Mayıs 2013 tarihi itibarıdır.

Kutu III.1. Banka Kredilerine İlişkin Anketler

Kredi anketleri, kredi piyasasındaki arz ve talep koşullarını değerlendirmek amacıyla birçok ülke merkez bankası tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda Fed, AMB ve TCMB tarafından yayımlanan kredi anketleri ABD'de, Avrupa bölgesinde ve ülkemizde kredi standartlarının ve talebinin hangi nedenlerle ne yönde değişim gösterdiğine işaret etmekte olup, kredi piyasasına dair algılamaların hangi yönde olduğuna ilişkin bilgi sağlamaktadır.

AMB tarafından yayımlanan "The Euro Area Bank Lending Survey"e göre, 2013 yılı ilk çeyreğinde standartlardaki sıkılaşma azalarak da olsa devam etmiştir. Bu gelişimde, bankaların risk algısı, fonlama maliyeti ve bilanço kısıtlamaları gibi faktörlerin kredi standartlarındaki sıkılaşmaya katkılarının azalması etkili olmuştur. Diğer taraftan özel kesim kredi talebindeki gerileme devam etmiş, hanehalkı kredi talebinde ise gerileme bir önceki çeyreğe göre hızlanmıştır. İşletme kredilerindeki talep azalışında temel olarak sabit yatırımların ve işletmelerin finansman ihtiyacının azalması, bireysel kredi talebindeki kısmi gerilemede ise tüketici güveninin azalması, konut dışı harcamalar ve emlak sektörüne ilişkin olumsuz beklentiler belirleyici olmuştur.

Grafik 1. Euro Bölgesinde Kredi Standartları ve Talebi (Yüzde)^{1,2,3}**Kaynak: AMB Bank Lending Survey**

(1) Kredi standartlarının negatif olması standartların gevşediğine, kredi talebinin pozitif olması ise kredi talebinin arttığına işaret etmektedir.

(2) Bireysel kredi talebi konut kredilerine ilişkindir.

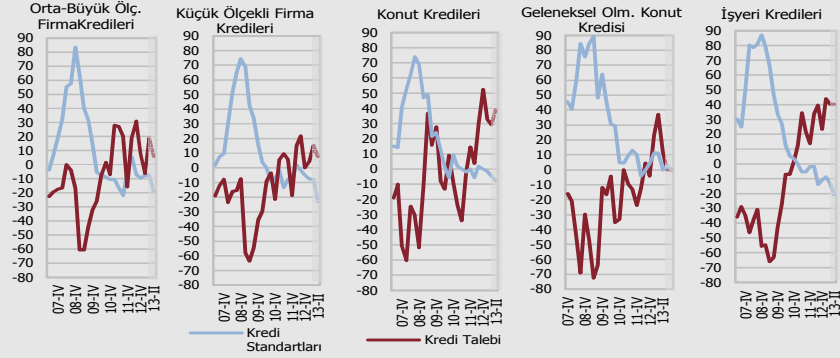
(3) 2013 yılına ilişkin son veriler gelecek üç aya ilişkin beklentilerdir.

Fed tarafından kredi piyasasına ilişkin hazırlanan anket sonuçlarına göre, son dönemde firma kredisi ve ticari konut kredi standartlarında yaşanan gevşeme devam etmiş, bireysel kredi (konut) standartlarında ise önemli bir değişiklik olmamıştır. Firma kredilerine uygulanan standartlardaki gevşemede rekabet ana faktör olarak dikkat çekmektedir.

Anketin talep tarafı incelendiğinde, bir önceki çeyrekte daralan büyük ve orta ölçekli firmaların kredi talebinde önemli bir artış yaşandığı, küçük ölçekli firma kredilerine olan talebin ise bir önceki çeyrekteki artışının hızlanarak

devam ettiği görülmektedir. Büyük ve orta ölçekli firma kredilerinde yaşanan talep artışı çoğunlukla yatırım, ekipman ve envanter finansmanı ihtiyacından kaynaklanmıştır. Konut kredilerinde ise başta ticari konut kredisi olmak üzere kredi talebindeki artış devam etmiştir.

Grafik 2. ABD’de Kredi Standartları ve Talebi (Yüzde)¹

Kaynak: Fed, Senior Bank Loan Officer Survey on Bank Lending Practices

- (1) Kredi standartlarının negatif olması standartların gevşediğine, kredi talebinin pozitif olması ise kredi talebinin arttığına işaret etmektedir.
- (2) 2013 yılı ikinci çeyreğine ilişkin veriler gelecek üç aya ilişkin beklentilerdir.

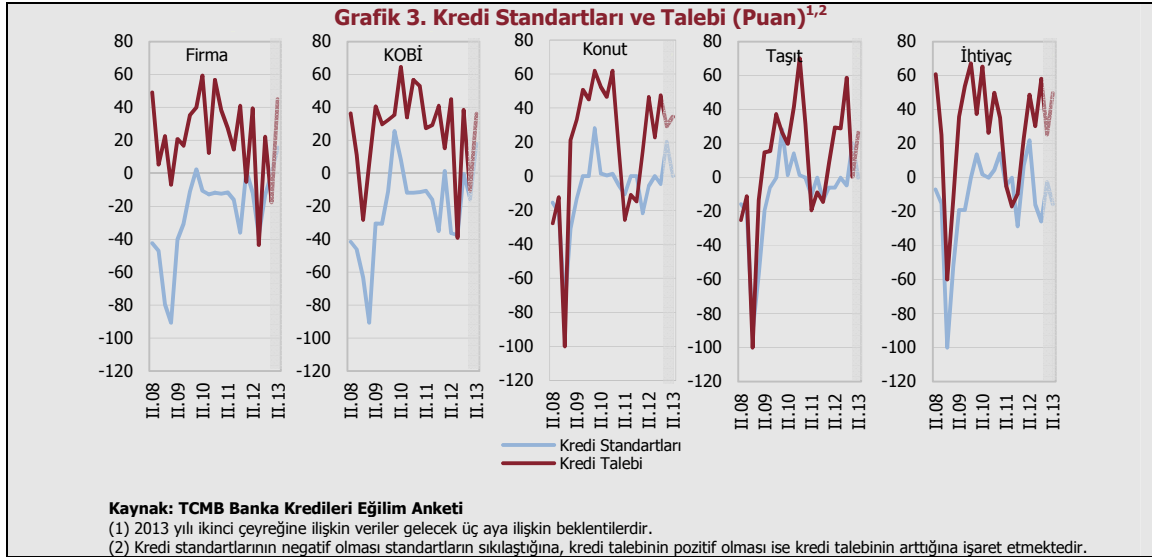
Ülkemizde ise Banka Kredileri Eğilim Anketi’ne göre bankalar firma kredilerine uyguladıkları standartları, 2013 yılının ilk çeyreğinde genel olarak değiştirmemiştir. Ölçek ve vade açısından bakıldığında bankaların, KOBİ'lere kullandıkları kredilerin standartlarını sıkılaştırırken büyük işletmelere kullandıkları kredilerin standartlarını gevşettikleri; kısa vadeli kredilerde standartları gevşetirken uzun vadeli kredilerde ise standartları sıkılaştırdıkları gözlenmiştir. Standartlardaki bu gelişmeleri etkileyen faktörler analiz edildiğinde, fon maliyetleri ve bilanço kısıtlamalarına ilişkin faktörlerin standartların temelde aynı kalmasında; rekabet baskısının standartların gevşetilmesinde ve endüstri ya da firmalara ilişkin görünüm, teminatlara ilişkin riskler ve ekonomiye ilişkin beklentilerin de standartların sıkılaştırılmasında etkili olduğu görülmektedir.

2013 yılı ilk çeyreğinde konut ve taşıt kredilerine uygulanan standartlar gevşetilmiş, diğer bireysel kredilerde ise 2012 yılının üçüncü çeyreğinde başlayan standartları sıkılaştırma yönündeki eğilim azalarak da olsa devam etmiştir. Konut ve taşıt kredilerinde standartların gevşetilmesinin ardındaki faktörler olarak rekabet ile bankaların fon maliyetleri ve bilanço kısıtlamaları gösterilmiştir. Bu faktörler diğer bireysel kredilere uygulanan standartları da gevşetici yönde etkilemiş; ancak tüketicilerin kredi itibarı ve genel ekonomik faaliyetlere ilişkin beklentiler, diğer bireysel kredilerde standartların sıkılaştırılmasına neden olmuştur.

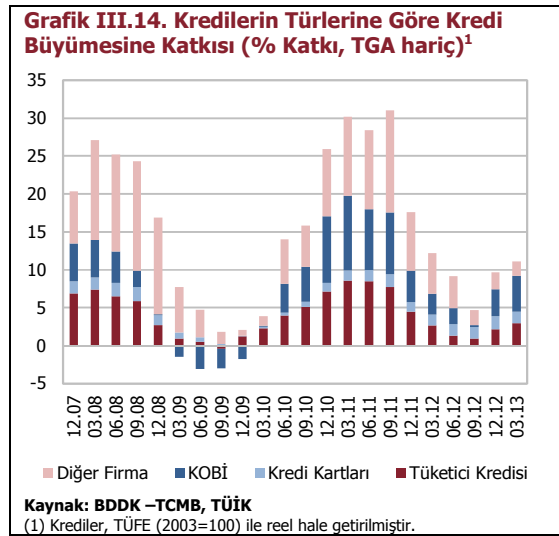
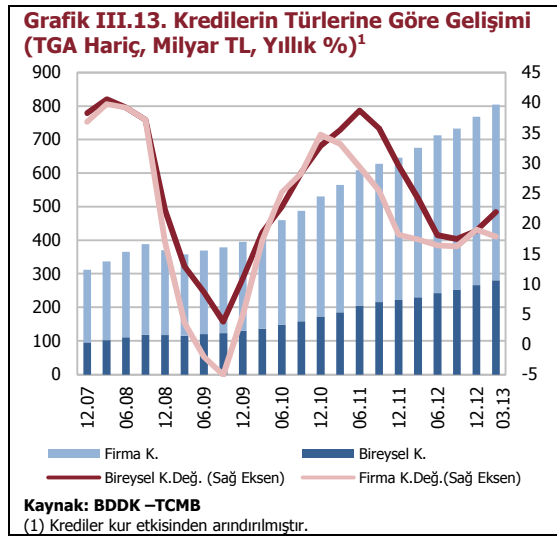
Aynı dönemde, kredi talebi küçük ve orta ölçekli işletmeler açısından gerilerken, büyük işletmeler açısından sınırlı da olsa artış göstermiştir. Kısa vadeli kredilere olan talep daralırken, uzun vadeli kredilere olan talep artışı sürdürmüştür. Borcun yeniden yapılandırılması, sabit yatırımlar ile birleşmeler/satın almalar ve yeniden yapılanmalardan kaynaklanan finansman ihtiyaçları talebi artırıcı yönde etkilerken; stok artırımını ve işletme sermayesi gereksinimi önceki dönemlerin aksine talebi azaltıcı yönde etkilemiştir.

Konut ve diğer bireysel kredilere olan talepteki artış eğilimi yavaşlayarak da olsa devam etmekte, taşıt kredilerinde ise kredi talebinin temelde aynı kaldığı görülmektedir. Konut kredilerinde, tüketici güveni, konut piyasasına ilişkin olumlu beklentiler ve konut alımı dışındaki tüketim harcamaları talebi olumlu etkilerken, konut alımı için ihtiyaç duyulan kaynağın bireysel tasarruflar yerine banka kredisi ile sağlanması yönündeki eğilim de talep artışını desteklemiştir. Ankete katılan bankalara göre diğer bireysel kredilerde talep artışının ardındaki temel faktör tüketici güveni olmuştur.

2013 yılının ikinci çeyreği için bankalar genel olarak kredi talebinin artması, işletmelere kullanılan kredilere uygulanan standartların gevşetilmesini, konut ve taşıt kredilerinde standartların temelde aynı kalmasını ve diğer bireysel kredilerde ise standartlardaki sıkılaştırmanın devam etmesini beklemektedir.

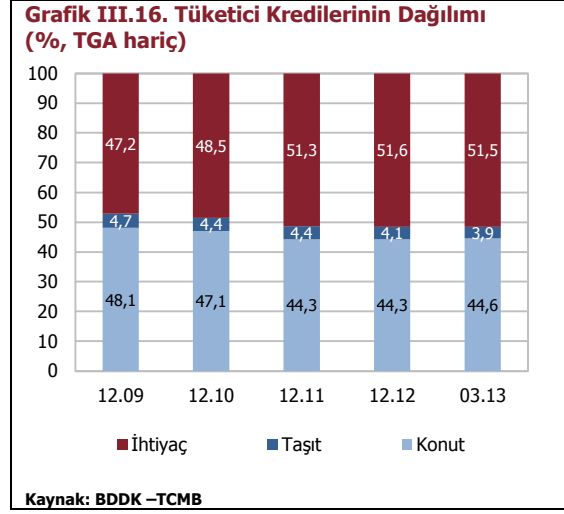
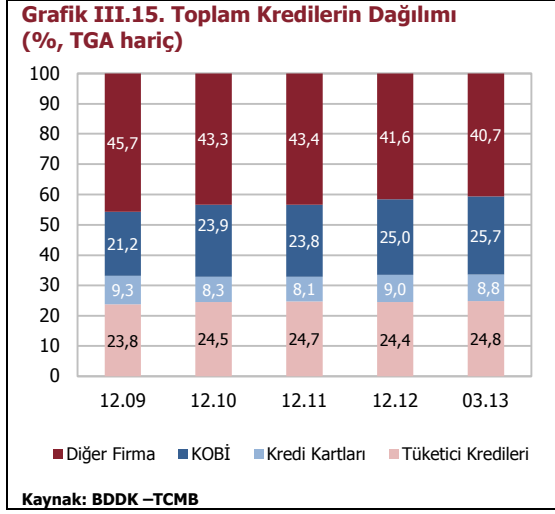

Tüketici ve KOBİ kredilerinin kredi büyümesine olan katkısı belirgin bir şekilde artmaktadır. 2013 yılı Mart ayında kur etkisinden arındırılmış toplam kredi hacmi yıllık yüzde 19,2, firma kredileri yüzde 17,8, bireysel krediler ise yüzde 21,9 artmıştır (Grafik III.13). Aynı dönemde, toplam kredilerdeki yıllık reel yüzde 11,1 artışın 4,7 puanı KOBİ kredilerinden, 1,9 puanı diğer firma kredilerinden, 3 puanı tüketici kredilerinden ve 1,5 puanı kredi kartlarındaki artıştan kaynaklanmaktadır (Grafik III.14). KOBİ kredilerinin katkısındaki dikkat çekici artışta, 4 Kasım 2012 tarihinde yapılan yönetmelik değişikliği ile KOBİ tanımı değiştirilerek, 25 milyon Türk lirası olan yıllık net satış hasılatı tutarı veya mali bilanço büyüklüğü sınırının 40 milyon Türk lirası'na yükseltilmesinin neden olduğu sınıflandırma değişikliğinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

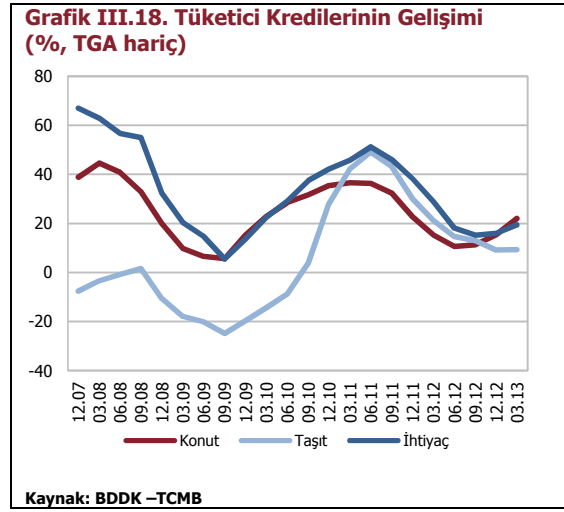
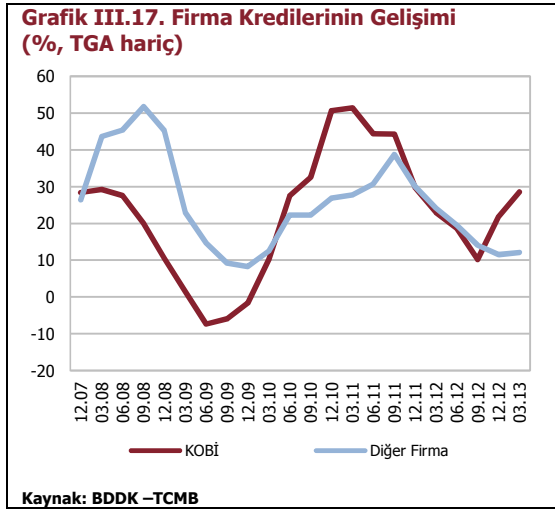

2013 yılı Mart ayı itibarıyla kredi portföyünün türler itibarıyla dağılımında belirgin bir değişim gözlenmemiştir. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla toplam tutarı 833,6 milyar Türk lirası olan kredilerin yüzde 66,4'ünü firma kredileri ve yüzde 33,6'sını bireysel krediler oluşturmaktadır. Firma kredilerinin yüzde 39'unu oluşturan KOBİ kredilerinin yüzde 27,8'i mikro işletmelere, yüzde 31,4'ü küçük işletmelere ve yüzde 40,8'i orta büyüklükteki işletmelere kullanılmaktadır. Bireysel kredilerin yüzde 74'ünü oluşturan tüketici kredileri içinde en büyük dilim yüzde 51,5 ile ihtiyaç kredilerinden

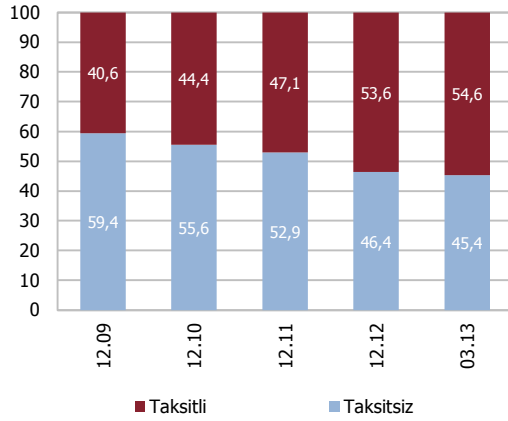
oluşmaktadır. Taşıt kredilerinin payı yüzde 4 olarak gerçekleşmiş olup, tüketiciler taşıt kredilerini tüketici finansman şirketleri aracılığıyla da kullanmaktadırlar (Grafik III.15, Grafik III.16).

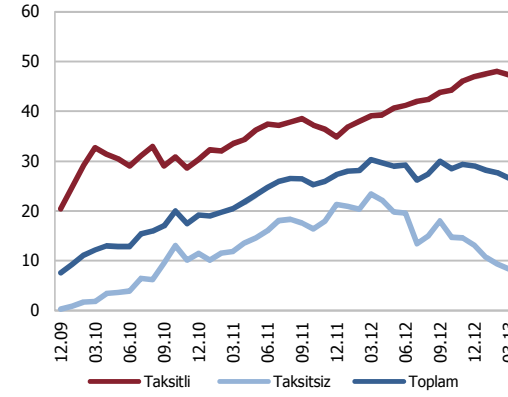
Kredilerin yıllık nominal artışına türleri itibarıyla bakıldığında, KOBİ'lere kullanılan kredilerde tanım değişikliğine bağlı yeni sınıflandırmanın etkisiyle 2012 yılı Kasım ayından bu yana hızlı bir artış izlenmektedir. Tüketici kredileri içinde ise son dönemde taşıt kredileri dışında ivmelenme yaşandığı görülmektedir (Grafik III.17, Grafik III.18).

Bireysel kredi kartları tutarının taksitli kısmı 2009 yılından bu yana artış eğiliminde olup, 2013 yılı Mart ayında yüzde 55 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.19, Grafik III.20).

Grafik III.19. Kredi Kartlarının Dağılımı (%)

Kaynak: BDDK –TCMB

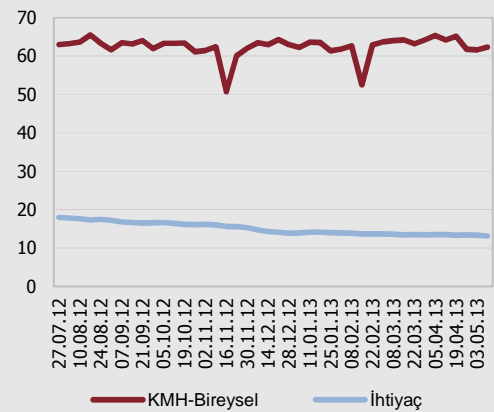
Grafik III.20. Kredi Kartlarının Gelişimi (% , Nominal, Yıllık)

Kaynak: BDDK –TCMB

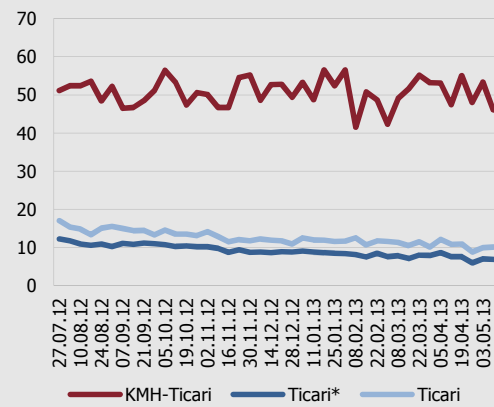
Kutu III.2 Kredili Mevduat Hesapları İle İlgili Düzenlemeler

5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 26. maddesinin 3. fıkrası ile verilen görev ve yetki doğrultusunda Bankamızca 2006 yılı Nisan ayından itibaren her üç ayda bir kredi kartı işlemlerinde uygulanacak azami faiz oranları belirlenmektedir. Bu şekilde kredi kartı piyasasındaki faiz oranlarının düzenleme öncesi dönemlere göre daha makul seviyelere gelmesi sağlanmıştır. Yaşanan olumlu ekonomik gelişmelere ve uygulanan para politikasına paralel olarak azalan piyasa faiz oranlarının, ticari krediler, tüketici kredileri ve kredi kartı faiz oranlarında yansımaları olurken; bankalarca aktif bir şekilde kullanılan kredili mevduat hesaplarında (KMH) yüksek faiz oranlarının uygulandığı görülmektedir.

Ülkemizde parasal aktarım mekanizmasının genel olarak sağlıklı çalıştığı, bu sayede küresel gelişmelerin ve Bankamızca uygulanmakta olan para politikasının, faizlerin genel seviyesi üzerinde oldukça etkili olduğu gözlenmektedir. Ancak, nitelik olarak kredi kartları ile benzerlik taşıyan ve bankacılık sistemimizdeki hacmi yakın zamanda artarak bakiyesi yaklaşık 10 milyar Türk lirası seviyesine ulaşan KMH'lara uygulanan faiz oranlarının halen oldukça yüksek düzeylerde yatay bir seyir izlediği dikkat çekmektedir. Nitekim, bireysel KMH faizleri yüzde 60'lar seviyesinde iken, ticari KMH faizleri yüzde 50'ler seviyesinde seyretmektedir.

Grafik 1. Bireysel KMH ve İhtiyaç Kredisi Faiz Oranlarının Gelişimi (Akım veri, ağırlıklı ortalama faiz oranı, %)

Kaynak: TCMB

Grafik 2. Ticari KMH ve Ticari Kredi Faiz Oranlarının Gelişimi (Akım veri, ağırlıklı ortalama faiz oranı, %)

Kaynak: TCMB

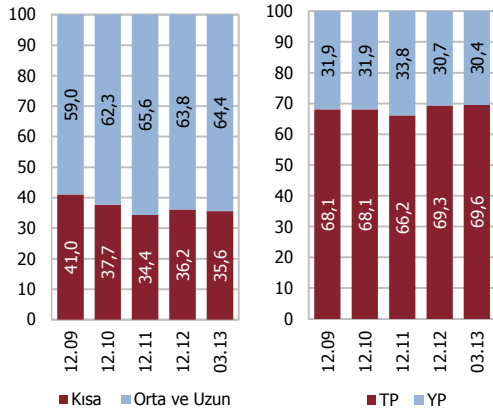
(*) KMH ve KK verileri hariç tutulmuştur.

Bu gözlem çerçevesinde finansal istikrarın korunması ve parasal aktarım mekanizmasının daha da güçlendirilmesi amaçlarıyla KMH faiz oranları için bir üst sınır belirlenmesine ihtiyaç bulunduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, 2006/1 sayılı Bankamız Tebliği'nde bir değişiklik yapılarak, bireysel ve ticari KMH'lara uygulanacak akdi ve gecikme faiz oranlarının kredi kartı işlemlerinde uygulanacak aylık azami akdi ve gecikme faiz oranlarını geçemeyeceği şeklinde bir düzenleme yapılmış olup, 27 Mayıs 2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Diğer yandan, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 1 Kasım 2012 tarih ve 28454 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanlaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik'te **1 Mayıs 2013** tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere bankalarca düzenlenecek mevduat ve katılım fonu hesap sözleşmeleri kapsamında, sözleşmeden ayrı olarak hesap sahibinden alınacak imzalı ya da kanıtlanabilir bir talep olmaksızın hesap sahibi adına kredili bir hesap açılmayacağı hususu düzenlenmiştir.

Krediler ağırlıklı olarak orta-uzun vadeli ve Türk lirası cinsinden yapısını korumaktadır. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla orta ve uzun vadeli kredilerin payı yüzde 64,4 ve Türk parası kredilerin payı yüzde 69,6 olup, kredilerin bu yapısı risk yönetimi açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir (Grafik III.21). Ülkemiz bankacılık sisteminin kredi portföyündeki döviz cinsinden kredilerin payı diğer ülkelerle karşılaştırıldığında orta sıralarda yer almaktadır (Grafik III.22).

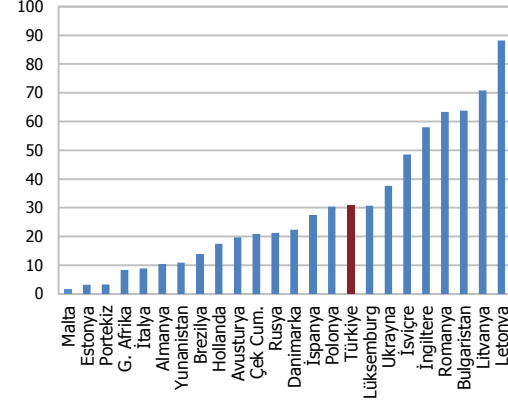
Grafik III.21. Kredilerin Vade ve TP/YP Kompozisyonu (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK – TCMB

- (1) Dövizle endeksli krediler YP kredilerin içerisinde yer almaktadır.
 (2) Kısa vade, 1 yıldan kısa vadeyi ifade etmektedir.

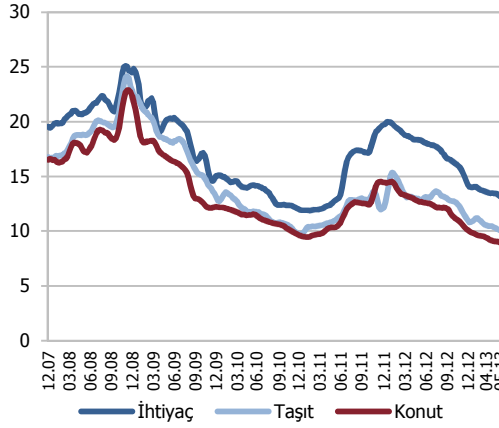
Grafik III.22. YP Krediler (% Toplam Krediler)^{1,2}

Kaynak: IMF-Financial Soundness Indicators, BDDK – TCMB

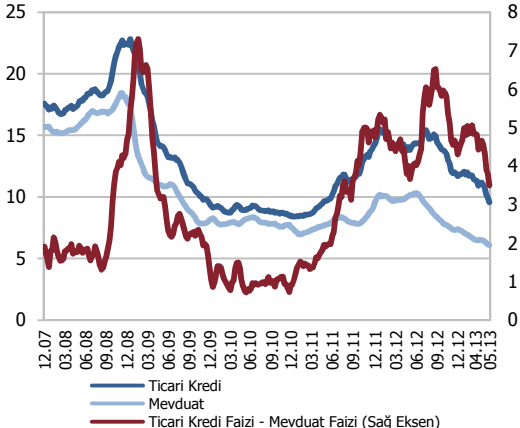
- (1) Genel olarak 2012 yılsonu olmak üzere, FSI veri tabanında yer alan en güncel veriler kullanılmıştır.
 (2) Türkiye verisi Aralık 2012 itibarıyla DEK dahil YP kredilerin toplam krediler içindeki payını ifade etmektedir.

TCMB'nin uyguladığı para politikasının da etkisiyle faiz oranlarındaki gerileme devam etmektedir. 17 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla konut kredisi faiz oranı yüzde 8,8'e, ihtiyaç kredisi faiz oranı yüzde 12,7'ye ve taşıt kredisi faiz oranı yüzde 9,9'a gerilemiştir (Grafik III.23). Aynı dönemde Türk lirası ticari kredi ve vadeli mevduat faiz oranları sırasıyla yüzde 9,4 ve yüzde 6,1 olmuştur. Mevduat faizlerindeki gerilemenin, ticari kredi faiz oranlarındaki azalışa göre daha fazla olması nedeniyle faiz mârjı halen görece yüksek seyrini sürdürmektedir (Grafik III.24). Önümüzdeki dönemde faiz oranlarındaki gerilemenin sürmesi beklenmektedir.

Grafik III.23. Tüketici Kredileri Faiz Oranı (% , Akım)¹

Kaynak: TCMB

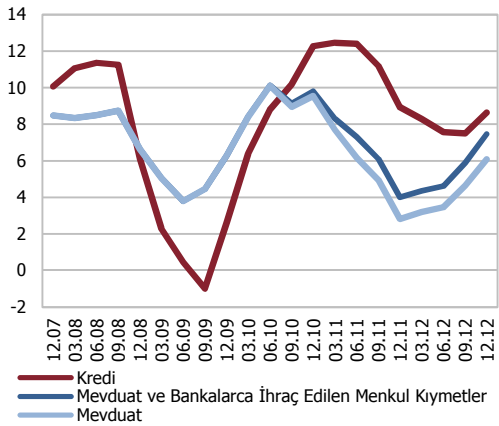
(1) Akım verileriyle dört haftalık hareketli ortalama

Grafik III.24. Ticari Kredi ve Mevduat Faizi (% , Puan, Akım)¹

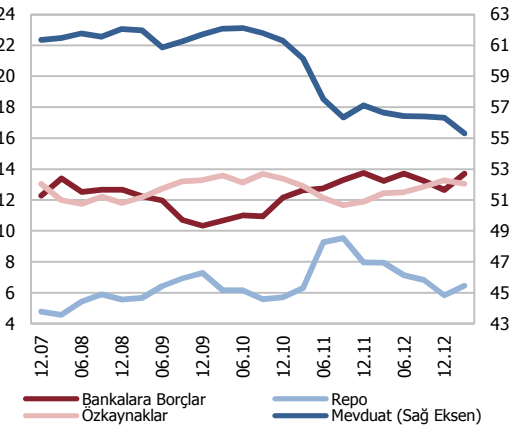
Kaynak: TCMB

(1) Akım verileriyle dört haftalık hareketli ortalama

Bankalar ağırlıklı olarak mevduat ile finansman sağlamakla birlikte, alternatif kaynakların kullanımı da artmaktadır. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla kredilerin toplam aktifler içindeki payı yıllık olarak 2,4 puan artarken, toplam mevduatın kaynaklar içindeki payı 1,4 puan gerilemiştir. Bu dönemde bankalar, mevduat dışı fonlamalarını ağırlıklı olarak yurt dışı bankalardan sağlanan kaynaklardan ve ihraç edilen menkul kıymetlerden sağlamıştır. Repo işlemlerinden sağlanan fonların bankaların finansman kaynakları içindeki payı azalmıştır. 2011 yılından bu yana bankaların finansman kaynakları içinde yer alan menkul kıymet ihraçlarının payı 2011 yılı sonunda yüzde 1,5 olan düzeyinden 2013 yılı Mart ayında yüzde 3,1'e yükselmiştir. Diğer taraftan, güçlü kârlılık ve menkul kıymet değerlendirme artışları ile özkaynakların bilanço içindeki payı artmaktadır (Grafik III.25, Grafik III.26).

Grafik III.25. Kredi ve Mevduat Artışının GSYİH'ye Oranı (% , TGA Hariç)

Kaynak: BDDK -TCMB, TÜİK

Grafik III.26. Mevduat, Repo, Bankalara Borçlar ve Özkaynaklar (% Pasif)

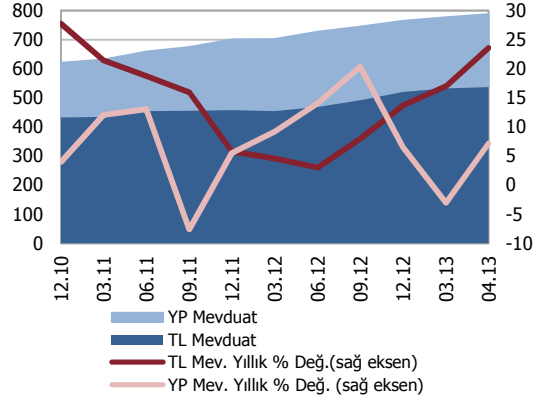
Kaynak: BDDK -TCMB

Türk lirası mevduat/katılım fonlarında 2012 yılı ortalarında başlayan artış eğilimi devam etmektedir. DTH/YP katılım fonlarında ise 2012 yılı ortalarında başlayan düşüş eğilimi 2013 yılı başından itibaren tersine dönmüştür (Grafik III.27).

"Sigortaya Tabi Mevduat ve Katılım Fonları ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelik"te 15 Şubat 2013 tarihinde yapılan değişiklik ile sigortaya tabi mevduat ve katılım fonu limitleri artırılmıştır. Enflasyon oranı ile kişi başına tasarruf mevduat tutarı ve sigortalı mevduatın toplam mevduat içindeki payı gibi ekonomik ve finansal

unsurlar dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler neticesinde son dokuz yıldır 50 bin Türk lirası olarak uygulanan sigorta limiti 100 bin Türk lirasına yükseltilmiştir. Değişiklik sonrasında sigortalı mevduatın toplam mevduat ve katılım fonuna oranı yüzde 22'den yüzde 29'a yükselmiştir.

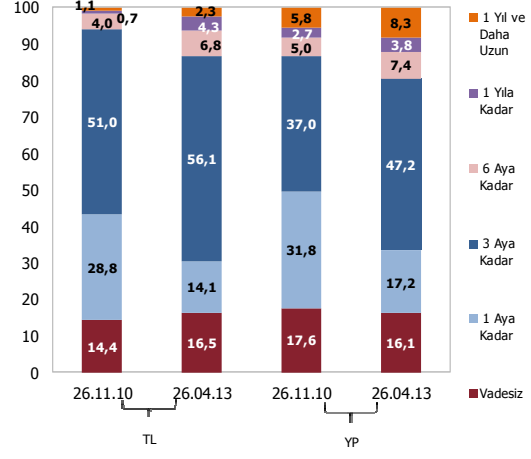
Grafik III.27. Mevduatın Gelişimi (Milyar TL, %)¹

Kaynak: TCMB

(1) YP mevduatının yıllık yüzde değişimi ABD doları karşılığı üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik III.28. Mevduatın Vadesi (% Pay)¹

Kaynak: TCMB

(1) Kıymetli maden depo hesapları hariç tutulmuştur.

Zorunlu karşılık oranının mevduat/katılım hesaplarının vade yapısına göre farklılaştırılması ve oranın vade yapısı gözetilerek değiştirilmesi, mevduatın ortalama vadesini belirgin şekilde etkilemektedir (Grafik III.28). Yabancı para mevduatta 2012 yılı sonlarından itibaren, Türk lirası mevduatta ise 2013 başından itibaren kısa vadeli mevduata uygulanan zorunlu karşılık oranlarının artırılmasıyla birlikte Türk lirası ve yabancı para mevduatın ortalama vadesindeki uzama tekrar hız kazanmıştır. 2013 yılı Nisan ayı itibarıyla Türk lirası mevduatların ağırlıklı ortalama vadesi 77,7 gün, DTH/YP katılım fonlarının ağırlıklı ortalama vadesi 96,8 gün olarak gerçekleşmiştir. Vadenin uzatılmasına ilişkin TCMB ve diğer otoritelerce alınan tedbirler Kutu III.3'te ele alınmakta olup, bu tedbirlerin vadenin uzamasına etkilerinin kademeli olarak görülmesi beklenmektedir.

Kutu III.3. Mevduatın Vadesinin Uzatılmasına Yönelik Tedbirler

Vadeden önce çekim

1 Ocak 2013 tarih ve 28515 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2012/4133 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 16 Ekim 2006 tarih ve 2006/11188 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 7'nci maddesi değiştirilmiştir. Buna göre bankaların onayı ile,

- 1 yıl ve daha uzun vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık faiz/kar payı ödemeli) mevduat ve katılma hesaplarından hesapların vadeleri süresince en fazla iki defada ve toplamda anaparanın yüzde 50'sine kadar olan kısmın,
- Birikimli mevduat/katılma hesaplarından ise vadesi süresince en fazla üç defada toplamda anaparanın yüzde 50'sine kadar olan kısmın

vadeden önce vade bozulmaksızın ve faiz/kâr payı kaybı yaşanmaksızın çekilebilmesine imkan tanımıştır.

- Yukarıdaki sayı ve payların üzerinde çekim yapılması halinde ise, vadeden önce ilave kısmi veya tamamen çekimlerde ise biriken faiz/kâr payı tutarının en fazla yüzde 50'sine kadar faiz/kâr payı ödenebileceği hükme bağlanmıştır.

Stopajın mevduat vadesine göre farklılaştırılması

1 Ocak 2013 tarih ve 28515 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 24 Aralık 2012 tarih ve 2012/4116 sayılı kararnamenin eki karar ile, bankalar arası mevduat ve aracı kurumların kendilerine ait hesaplarından elde edilen faizler hariç olmak üzere, Türk lirası mevduat/katılım fonları ve döviz tevdiat hesaplarına (DTH) ve döviz katılma hesaplarına

vade ayrımı yapılmaksızın yüzde 15 olarak uygulanan stopaj oranlarının, bu hesapların vadesine göre farklılaştırılmasına karar verilmiştir. Yeni uygulama aşağıda özetlenmektedir.

DTH'lara ödenen faizler ile döviz katılma hesaplarına ödenen kâr paylarından alınan stopaj oranları:

- Vadesiz, İhbarlı ve 6 aya kadar vadeli (6 ay dahil) hesaplardan yüzde 18
- 1 yıla kadar vadeli (1 yıl dahil) hesaplardan yüzde 15
- 1 yıldan uzun vadeli hesaplardan yüzde 13

Türk lirası mevduatlara ödenen faizlerden ve Türk lirası katılma hesaplarına ödenen kâr paylarından alınan stopaj oranları:

- Vadesiz, İhbarlı ve Özel Cari Hesaplar ile 6 aya kadar vadeli (6 ay dahil) hesaplardan yüzde 15
- 1 yıla kadar vadeli (1 yıl dahil) hesaplardan yüzde 12
- 1 yıldan uzun vadeli hesaplardan yüzde 10

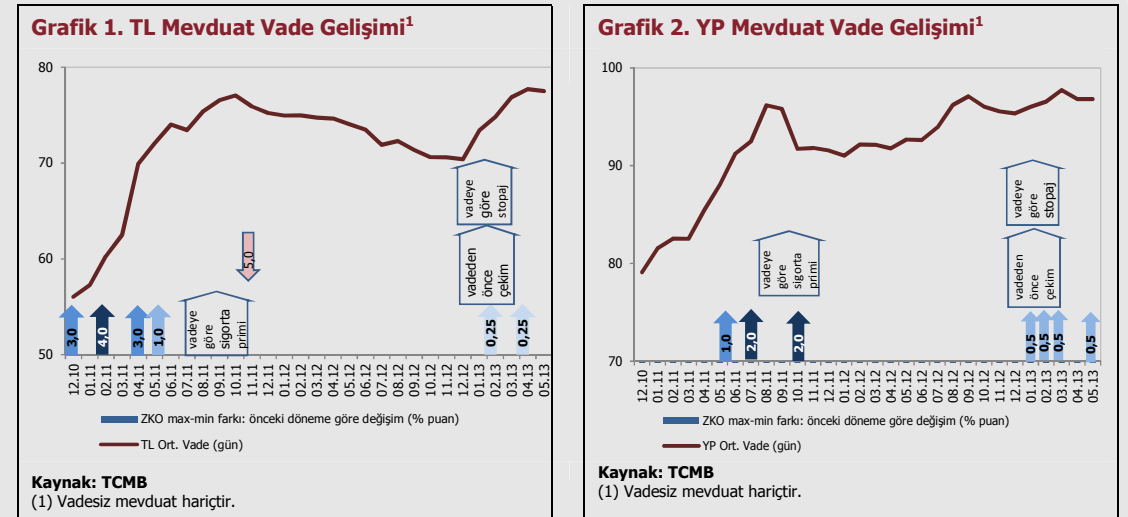
Zorunlu karşılık oranlarının mevduat vadesine göre farklılaştırılması

Bankacılık sisteminin kaynaklarının vadesinin uzatılarak, vade uyumsuzluğunun azaltılması ve finansal istikrara katkı sağlanması amacıyla sektörün en önemli fon kaynağı olan mevduat/katılım fonları için zorunlu karşılık oranları vadeye dayalı olarak farklılaştırılmıştır. Bu çerçevede, 7 Ocak 2011 yükümlülük tarihinden itibaren Türk lirası mevduat, 29 Nisan 2011 yükümlülük tarihinden itibaren döviz tevdiat hesaplarında kısa vadeler için daha yüksek zorunlu karşılık oranı uygulanmıştır.

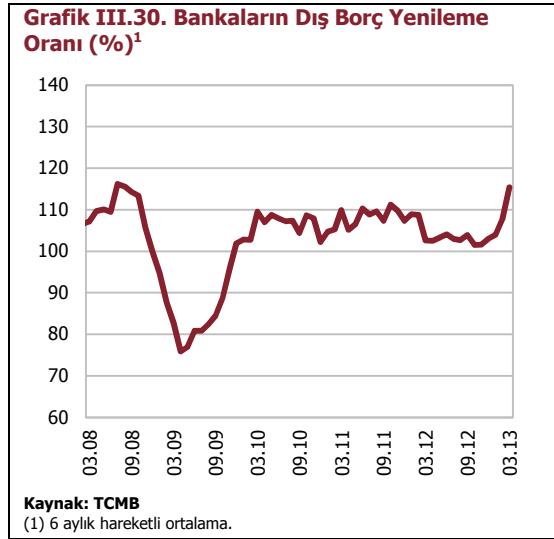
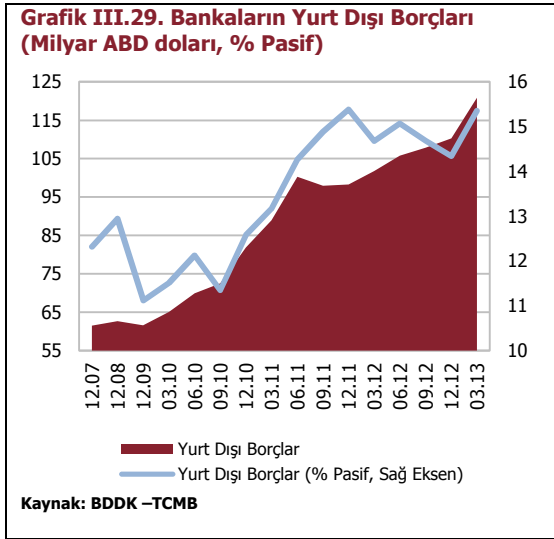
Tablo 1. Mevduat Hesapları/Katılım Fonlarında Zorunlu Karşılık Oranları

	Zorunlu Karşılık Oranları (%)	
	Türk lirası	Yabancı Para
Vadesiz, 1 ve 3 aya kadar	11,5	13,0
6 aya kadar	8,5	13,0
1 yıla kadar	6,5	13,0
1 yıl ve daha uzun ile birikimli	5,0	9,0

Bu çerçevede, kredilerdeki artış eğilimi dikkate alınarak sıkılaştırıcı para politikasının uygulandığı 2010 yılı sonlarından 2011 yılı yaz aylarına kadar, zorunlu karşılık oranı daha ziyade kısa vadeli Türk lirası mevduat hesapları için artırılırken, Türk lirası mevduatın ortalama vadesi bu dönemde belirgin şekilde uzamıştır. Küresel ekonomiye dair belirsizliklerin arttığı 2011 yılının ikinci yarısında zorunlu karşılık oranının kısa vadeli mevduat için düşürüldüğü dönemde Türk lirası mevduatın ortalama vadesi kısalma eğilimi göstermiştir. 2012 yılı sonlarından itibaren kısa vadeli mevduata uygulanan zorunlu karşılık oranlarının artırılmasıyla birlikte ise Türk lirası mevduatın ortalama vadesi yeniden artmaya başlamıştır. Yabancı para mevduatın ortalama vadesi de benzer şekilde, söz konusu yükümlülükler için uygulanan zorunlu karşılık oranının kısa vadelerde yükseltilmesi sonrasında genel olarak uzama eğiliminde olmuştur. Bu düzenleme neticesinde 2010 yılı sonlarından bu yana mevduatın ortalama vadesinde belirgin bir iyileşme görülmüştür (Grafik 1 ve 2).

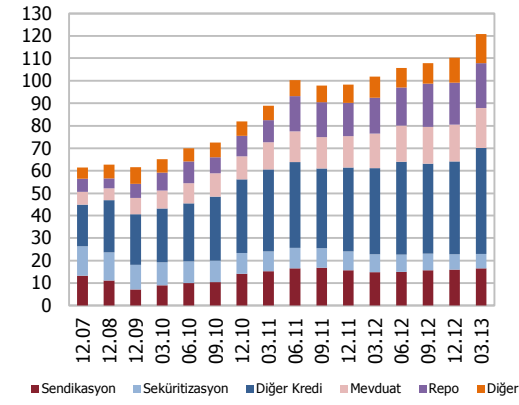

Gelişmiş ülkelerde miktarsal genişlemenin sürmesine paralel olarak artan fonlama imkanlarının etkisiyle bankaların yurt dışı yükümlülükleri artış eğilimini korumaktadır. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla bankaların toplam yurt dışı yükümlülükleri son bir yıllık dönemde yüzde 18,7 artarak 120,8 milyar ABD doları seviyesine yükselmiş olup, bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin yüzde 15,4'ü yurt dışı borçlarla fonlanmaktadır (Grafik III.29). Aynı dönem itibarıyla bankaların yurt dışı borçlarının yüzde 18,8'i ABD, yüzde 14,1'i İngiltere, yüzde 9,4'ü ise Almanya merkezli finans kuruluşlarından sağlanan kaynaklardan oluşmaktadır. Not artışları ve Türkiye'ye yönelik olumlu beklentilerin yanı sıra, Japonya Merkez Bankasının açıkladığı parasal genişleme paketinin de etkisiyle önümüzdeki dönemde sermaye akımlarının güçlü seyrini koruması ve bankacılık sektörünün yurt dışından daha düşük maliyetle kaynak temin etmeye devam etmesi beklenmektedir.

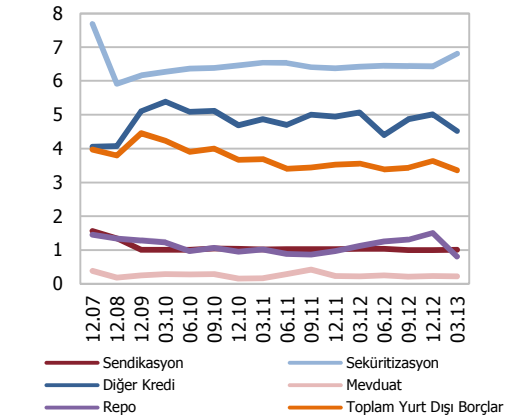

Bankacılık sektörünün dış borç yenileme oranı yüzde 100'ün üzerinde seyretmektedir (Grafik III.30). 2013 yılı Mart ayı itibarıyla sendikasyon ve seküritizasyon kredileri toplamı 22,9 milyar ABD doları olup, bu kredilerin yurt dışı yükümlülükler içindeki payı yüzde 19, toplam yabancı kaynaklar içindeki payı yüzde 3,3'tür (Grafik III.31). Bankaların Rapor'un hazırlandığı tarih itibarıyla 2013 yılı sonuna kadar vadesi dolacak toplam 53,9 milyar ABD doları tutarında yurt dışı yükümlülüğü bulunmakta olup, bu tutarın 10 milyar ABD dolarlık kısmı sendikasyon ve seküritizasyon kredilerinden oluşmaktadır. Bankaların 2014 yılı içinde vadesi dolacak yurt dışı yükümlülüklerinin tutarı ise 16 milyar ABD dolarıdır.

Bankaların yurt dışından sağladığı fonların uzun vadeli olması, pasif vadesinin uzamasına katkıda bulunmaktadır. Yurt dışı yükümlülüklerin ağırlıklı ortalama vadesi son bir yılda önemli bir değişim göstermeyerek 2013 yılı Mart ayı itibarıyla 3,4 yıl olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde yurt dışı yükümlülüklerin yüzde 13,7'sini oluşturan sendikasyon kredilerinin ortalama vadesi 1 yıl, yüzde 5,3'ünü oluşturan seküritizasyon kredilerinin ortalama vadesi ise 6,8 yıldır (Grafik III.32).

Grafik III.31. Yurt Dışı Yükümlülüklerin Kompozisyonu (Milyar ABD doları)

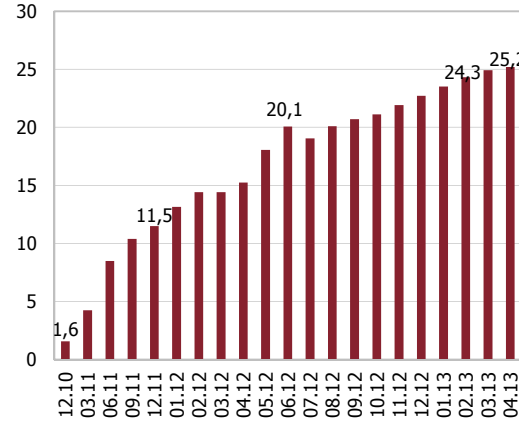
Kaynak: BDDK –TCMB

Grafik III.32. Yurt Dışı Yükümlülüklerin Ortalama Vadesi (Yıl)

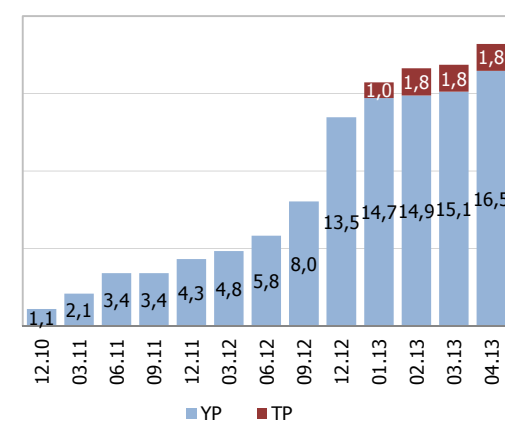
Kaynak: BDDK –TCMB

Bankaların menkul kıymet ihraçları ivmelenecek büyümeye devam etmektedir.

Bankacılık sektöründe yurt içinde Türk lirası cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerin nominal tutarı 2013 yılı Nisan ayında, 2012 yılı Ekim ayına göre yüzde 24,8 oranında artarak 25,2 milyar Türk lirası olmuştur (Grafik III.33). Ayrıca, bankacılık sektöründe yurt dışında Türk lirası cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerin nominal tutarı 2013 yılı Nisan ayında 1,8 milyar Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. Bankaların yakın zamanda yabancı para menkul kıymet ihraçlarının arttığı görülmektedir. 2012 yıl sonunda 13,5 milyar ABD doları olan yurtdışı menkul kıymet ihraç tutarı 2013 yılı Mart ayında 15,1 milyar ABD dolarına yükselmiş, son dönemdeki artışlar ile birlikte Nisan ayında 16,5 milyar ABD doları'na ulaşmıştır (Grafik III.34).

Grafik III.33. Bankaların Yurt İçi Menkul Kıymet İhraçları (Milyar TL)

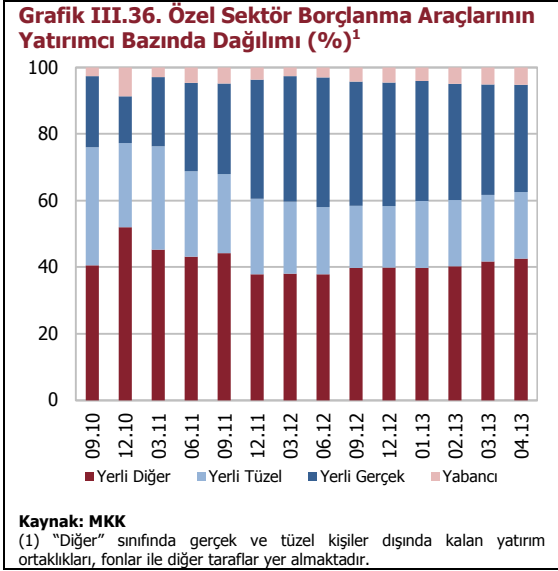
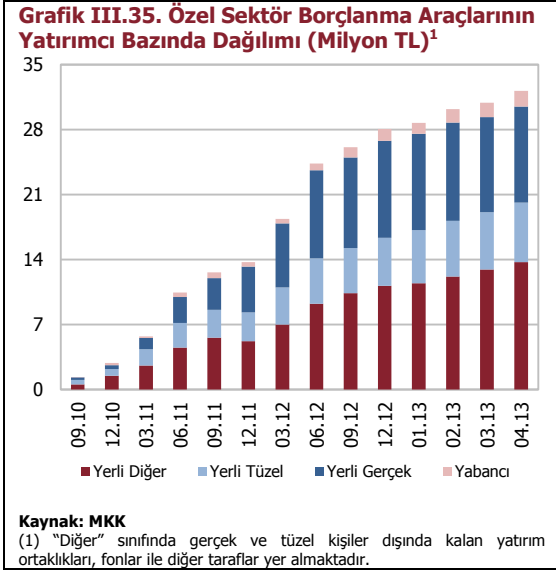
Kaynak: BDDK –TCMB

Grafik III.34. Bankaların Yurt Dışı Menkul Kıymet İhraçları (Milyar TL, Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK –TCMB

7 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla bankalarca yurt içinde gerçekleştirilen ihraçların ortalama vadesi 2012 yılı Ekim ayındaki 307 günlük süresinden 295 güne gerilerken, yurt dışında gerçekleştirilen ihraçların ortalama vadesi ise 6,5 yıldan 6,9 yıla ulaşmıştır.

Bankacılık sektörü dahil özel sektör tarafından ihraç edilen menkul kıymetlerin yatırımcı bazında dağılımına bakıldığında, 2013 yılı Nisan ayındaki yüzde 42,6'lık pay ile yurt içinde yerleşik katılım ortaklıkları ile fonlarının en büyük paya sahip olduğu, yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin yüzde 32,2'lik pay ile bunu takip ettiği gözlenmektedir (Grafik III.35, Grafik III.36).

Bankalar ve banka dışı kuruluşlarca önemli tutarlarda tahvil ve bono ihraçları için SPK'ya başvuru yapıldığı görülmektedir (Tablo III.2).

Tablo III.2. Bankaların Tahvil ve Bono İhraçları (Stok)

Nominal Tutar	TL cinsinden (Milyon TL)	YP cinsinden (Milyon ABD doları)
SPK'ca Kurul kaydına alınan ve gerçekleştirilen ihraçlar	26.993	16.962
SPK'ca Kurul kaydına alınan ancak henüz gerçekleştirilmeyen ihraçlar	32.250	17.550
Kurul kaydına alınmak üzere SPK'ya başvurusu yapılan ihraçlar	10.545	3.000
GENEL TOPLAM	69.788	37.512

Kaynak: SPK, KAP

Kutu III.4. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kısa Vadeli Likidite Tedbirleri

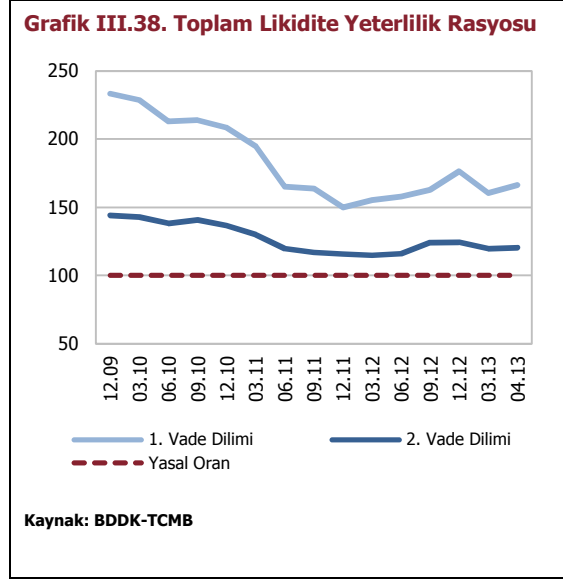
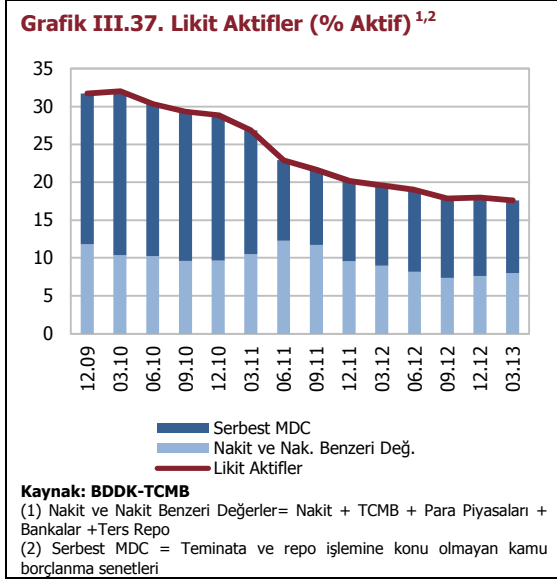
Politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı, PPK'nın 2012 yılı Aralık ayı toplantısında 0,25, 2013 yılı Nisan ve Mayıs ayı toplantılarında 0,5'er puan düşürülerek yüzde 5,75'ten yüzde 4,5 düzeyine gerilemiştir.

Yüzde 5 olan gecelik borçlanma faiz oranı, PPK'nın 2013 yılı Ocak, Şubat, Nisan ve Mayıs ayı toplantılarında, yüzde 9,5 olan borç verme faiz oranı ise 2012 yılı Kasım ayı ile 2013 yılı Ocak, Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs ayı toplantılarında kademeli olarak düşürülerek, sırasıyla yüzde 3,5 ve yüzde 6,5 düzeyine getirilmiştir.

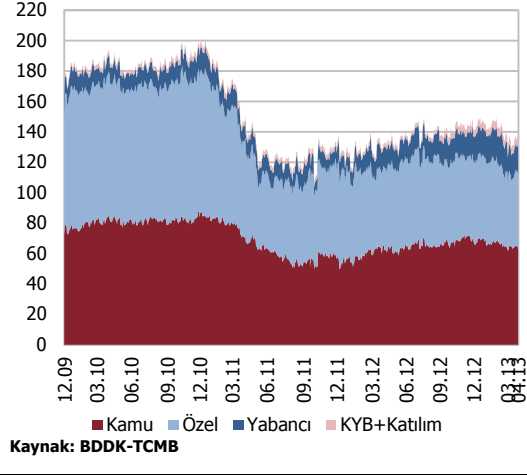
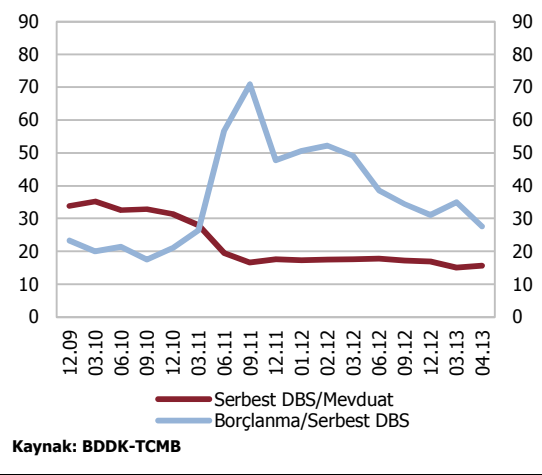
Açık piyasa işlemleri çerçevesinde piyasa yapıcısı bankalara repo işlemleri yoluyla tanınan borçlanma imkânı faiz oranı 2012 yılı Kasım ayı ile 2013 yılı Ocak, Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs ayı toplantılarında kademeli olarak düşürülerek yüzde 9'dan yüzde 6 seviyesine gerilerken, Geç Likidite Penceresi uygulaması çerçevesinde, Bankalararası Para Piyasasında saat 16.00–17.00 arası gecelik vadede borç verme faiz oranı aynı tarihlerde yüzde 12,5'ten yüzde 9,5'e düşürülmüştür.

Diğer taraftan, 2012 Aralık ayı toplantısında bir sonraki toplantıya kadar miktar ihalesi açılacak günlerde bir hafta vadeli fonlama tutarının 0,2 milyar Türk lirası ile 6,5 milyar Türk lirası arasında olması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, aynı dönemde açılacak bir ay vadeli repo ihale miktarına ilişkin üst sınır her bir ihale için 4 milyar Türk lirası olarak belirlenmiştir. Söz konusu tutar 2013 Ocak ayı toplantısında 3 milyar Türk lirası'na, Şubat ayı toplantısında 2,5 milyar Türk lirası'na, Mart ayı toplantısında 1 milyar Türk lirası'na çekilirken, bir hafta vadeli fonlama tutarı değiştirilmemiştir. 2013 Nisan ayı toplantısında her iki fonlama tutarlarında da değişikliğe gidilmezken, Mayıs ayında bir hafta vadeli fonlama tutarının 0,2 milyar Türk lirası ile 9 milyar Türk lirası arasında olması, bir ay vadeli repo ihale miktarına ilişkin üst sınırın ise her bir ihale için 0,5 milyar Türk lirası olması kararlaştırılmıştır.

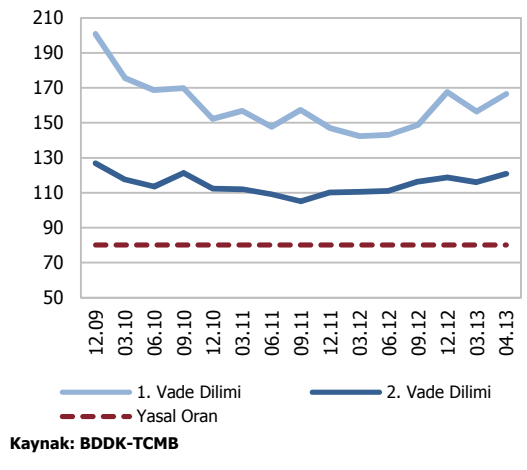
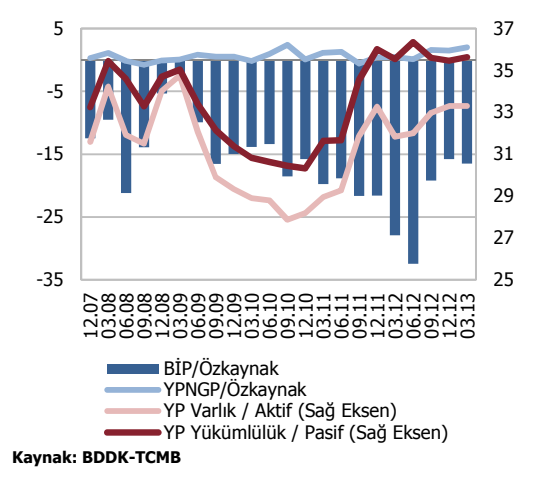
Türk lirası zorunlu karşılık oranlarındaki artışa rağmen, zorunlu karşılıkların altın ve döviz cinsinden tesis edilebilmesi imkânları nedeniyle bankaların Türk lirası likidite ihtiyacı artmamıştır. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla likit aktiflerin toplam aktiflere oranı geçen yıl sonuna göre 0,4 puan azalarak yüzde 17,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, nakit ve nakit benzeri değerlerdeki sınırlı artışa rağmen serbest menkul kıymetlerdeki düşüş etkili olmuştur (Grafik III.37). Buna rağmen, bankacılık sektöründe Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre hesaplanan toplam likidite yeterlilik oranları, yasal oran olan yüzde 100'ün belirgin olarak üzerinde seyretmektedir (Grafik III.38).

Geçici bir likidite sıkışıklığı durumunda TCMB tarafından bankalara likidite temini için kabul edilebilecek teminatlar arasında yer alan serbest menkul değerlerin mevduata oranı, 2013 yılı ilk çeyreğinde sınırlı bir artış göstermiş, bu tarihten sonra nispeten yatay seyretmiştir. Diğer taraftan, Borsa İstanbul ve bankalararası para piyasasından (BPP) borçlanma tutarının DBS'ye oranı, serbest menkul değerlerdeki azalışa bağlı olarak 2013 yılı ilk çeyreğinde artış eğilimine girmiştir. Son bir ayda ise bu oran, borçlanma tutarındaki azalışa bağlı olarak azalmıştır. 2012 yılı sonunda 142,2 milyar Türk lirası seviyesinde olan serbest DBS, 2013 yılı Nisan ayında azalarak 132,4 milyar Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. Borsa İstanbul ve BPP'den borçlanma tutarlarının DBS'ye oranı, 2013 yılı Nisan ayında yüzde 27,6 seviyesinde gerçekleşirken, bankaların likidite ihtiyacı olduğunda kullanabilecekleri serbest DBS'lerin mevduat tutarına oranı aynı tarihte yüzde 15,6 civarında gerçekleşmiştir (Grafik III.39 ve Grafik III.40).

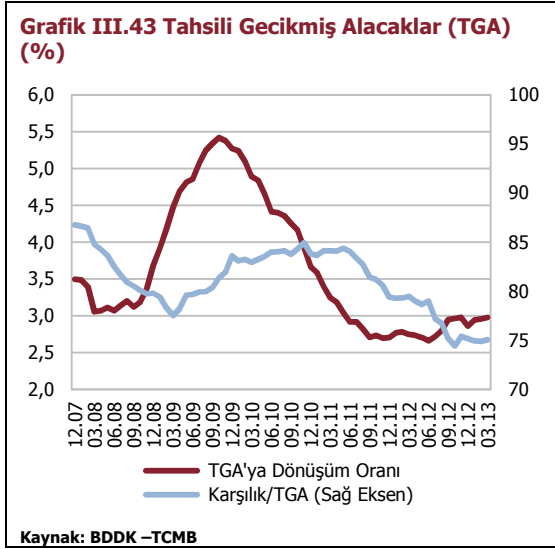
Grafik III.39. TCMB'ye Teminata Kabul Edilebilecek Toplam Menkul Kıymetler (Milyar TL)**Grafik III.40. Serbest DBS'lerin Yükümlülüklere Oranı (%)**

Yabancı para likidite yeterlilik oranlarındaki artış eğilimi devam etmektedir. Türk lirası zorunlu karşılıklar için bloke hesaplarda tesis edilen dövizlerin, yasal likidite rasyosu hesaplamasında ortalama hesap olarak dikkate alınmasının etkisiyle oranlar 2012 yılından bu yana yükselmektedir (Grafik III.41). Son dönemde bilançodaki yabancı para varlıkların ağırlığı artarken, yükümlülüklerin ağırlığı ise yatay seyretmektedir. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla dövize endeksli dâhil olmak üzere yabancı para varlıkların toplam aktiflere oranı yüzde 33,3, yabancı para yükümlülüklerin toplam pasiflere oranı yüzde 35,6 seviyesindedir. Ağırlıklı olarak swap işlemlerinden oluşan bilanço dışı işlemlerle kapatılan bilanço içi açık pozisyon ise 2012 yılı ikinci yarısından itibaren azalış göstermiştir. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla bilanço içi açık pozisyonun özkaynaklara oranı yüzde 16,5 iken, bilanço dışı işlemler de dikkate alınarak hesaplanan yabancı para net genel pozisyon açığının toplam özkaynaklara oranı yüzde 2 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.42).

Grafik III.41. Yabancı Para Likidite Yeterlilik Rasyosu**Grafik III.42. Yabancı Para Pozisyonu (%)**

TGA'ya dönüşüm oranları 2012 yılı son çeyreğinden itibaren yatay bir seyir izlemektedir. Sektörün takipteki alacak tutarı 2013 yılı Mart ayında yıllık 5,8 milyar Türk lirası tutarında artarak 25,5 milyar Türk lirası'na ulaşmıştır. Bireysel krediler içinde ihtiyaç kredileri ve kredi kartları, TGA tutarının en çok artış gösterdiği kredi türleridir. TGA'ya dönüşüm oranı, 2012 yılı ikinci yarısından bu yana artarak 2013 yılı Mart ayında yüzde 3,0 olarak gerçekleşmiştir. Kredilerin türleri

İtibarıyla, en yüksek TGA'ya dönüşüm oranları mikro büyüklükteki işletmelere kullanılan kredilerde ve kredi kartlarında görülmektedir. TGA'lar için ayrılan karşılıkların TGA tutarına oranının son bir yıllık dönemde 4,4 puan gerileyerek yüzde 75'e düştüğü dikkat çekmektedir (Grafik III.43, Tablo III.3). Aktif kalitesine yönelik kayda değer bir kaygı bulunmamakla birlikte, ekonomik konjonktürün olumlu seyrettiği ve bankaların kârlılıklarının güçlü olduğu dönemlerde tahsili gecikmiş alacaklar için yasal zorunluluğun daha üzerinde karşılık ayırmalarının ihtiyatlı bir davranış olacağı değerlendirilmektedir.

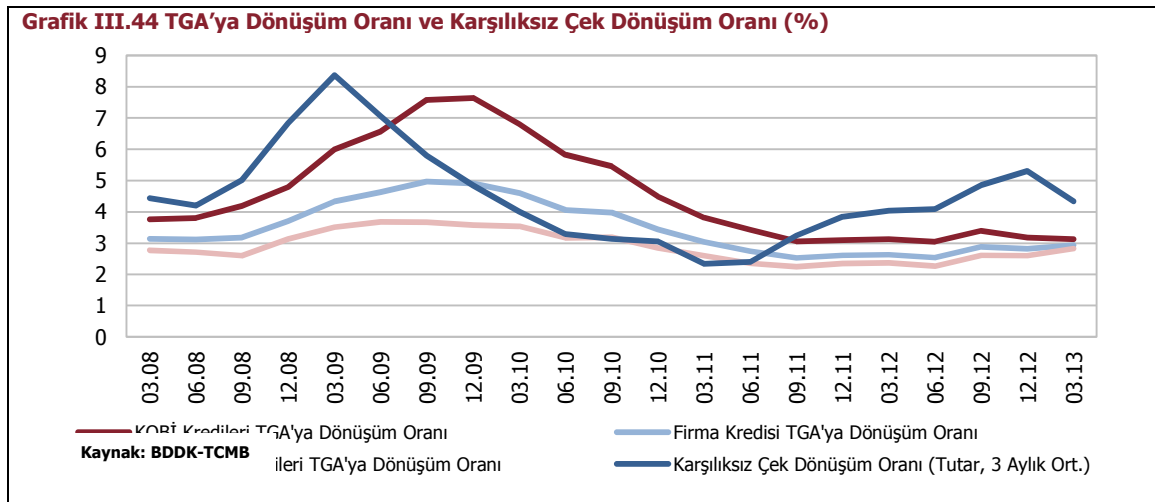

Tablo III.3. TGA'ya Dönüşüm Oranları (%)

	2011	2012	03.13
Toplam Krediler	2,7	2,9	3,0
Firma Kredileri	2,6	2,8	2,9
-KOBİ Kredileri	3,1	3,2	3,1
--Mikro	4,3	4,3	4,3
--Küçük	2,9	3,0	2,9
--Orta	2,2	2,6	2,5
-Diğer Firma Kredileri	2,3	2,6	2,8
Bireysel Krediler	2,9	2,9	3,0
-Tüketici Kredileri	1,9	2,1	2,1
--Konut	0,9	0,8	0,7
--Taahhüt	3,3	3,1	3,2
--İhtiyaç	2,6	3,2	3,2
-Kredi Kartları	5,9	5,1	5,5

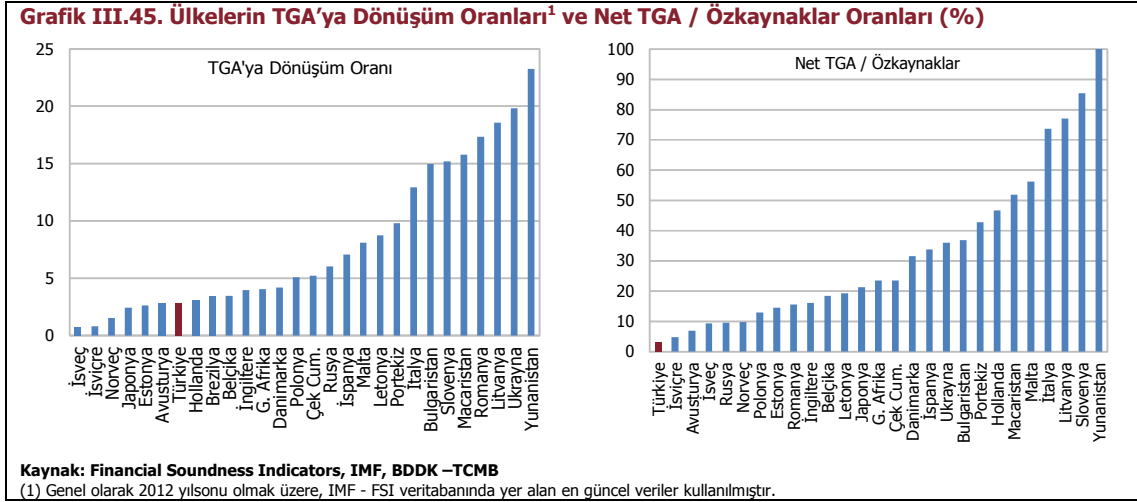
Kaynak: BDDK –TCMB

Ülkemizde ticari faaliyetlerde önemli bir ödeme aracı olan çeklerin kullanımına ilişkin veri tabanı bulunmamakla birlikte, Bankalararası Takas Odaları Merkezine (BTOM) ibraz edilen çeklerin bu konuda önemli bir göstere olduğu değerlendirilmektedir. 2011 yılı ikinci yarısından itibaren BTOM'a ibraz edilen çeklerden karşılıksız çıkanların toplam çek tutarına oranında gözlenen artış eğilimi 2012 yılı sonuna kadar devam etmiştir. 2013 yılının ilk üç ayı için söz konusu artış eğiliminin son bularak karşılıksız çek tutarının toplam çek tutarına olan oranının azalmaya başladığı görülmektedir (Grafik III.44).

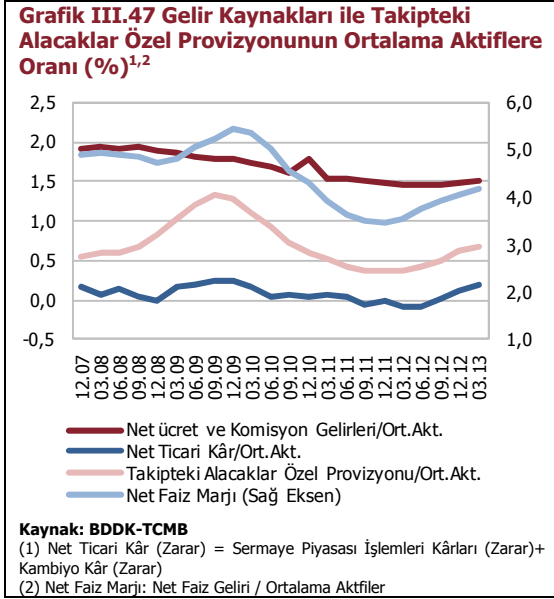
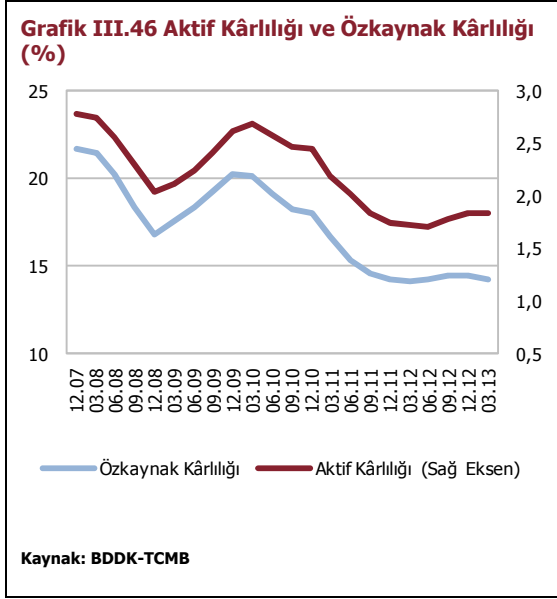
Bazı Avrupa ülkelerinin bankacılık sistemlerinde yaşanan sorunların ve küresel belirsizliklerin gündemdeki yerini koruması nedeniyle TGA'ya dönüşüm oranları ülkemiz bankacılık sistemine göre oldukça yüksek seyretmektedir. Ülkelerin bilanço düzeltme eğilimleri ve finansman olanaklarının daralması nedeniyle kredi kullandırımında genel olarak bir yavaşlama

gözenmesi ve ekonomilerdeki düşük büyüme performansları nedeniyle sorunlu kredi oranları birçok ülkede yüksek seyretmekte olup, diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırıldığında ülkemiz bankacılık sistemi aktif kalitesinin güçlü olduğu görülmektedir (Grafik III.45).

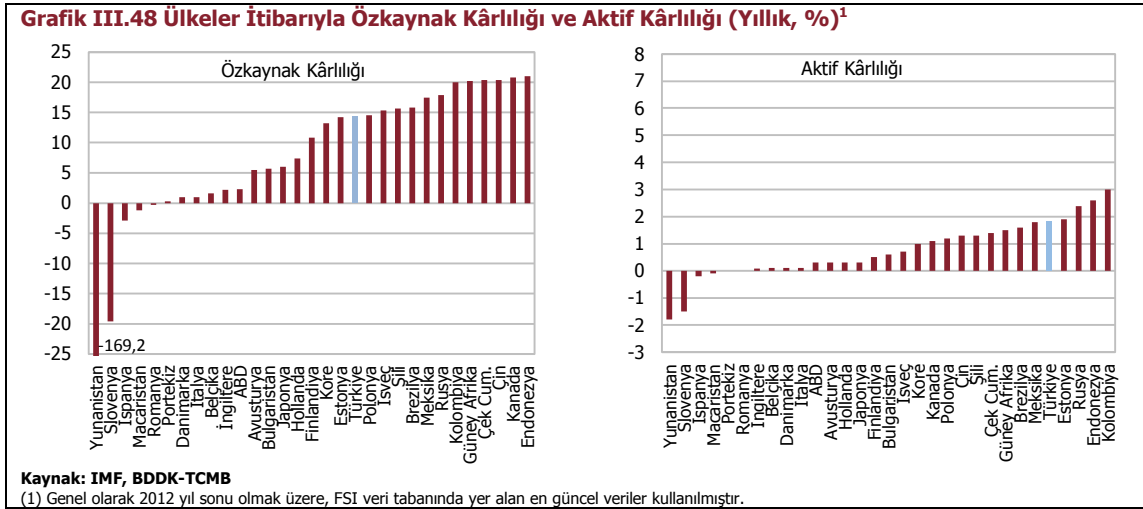

Bankacılık sektörünün kârlılığı, 2013 yılının ilk çeyreğinde de artış eğilimini sürdürmektedir. 2012 yılsonunda bankacılık sektörünün dönem net kârı geçen yıl sonuna göre yüzde 18,5 artarak 23,5 milyar Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla ise sektörün dönem net kârı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 16,3 artarak 7 milyar Türk lirasına yükselmiştir. Her iki dönemde de dönem net kârının artışında, esas olarak faiz oranlarındaki düşüşe bağlı olarak net faiz gelirindeki artış etkili olmuştur. Bununla birlikte, net ticari zararın kâra dönüşmesi de kârlılığı olumlu etkilemiştir. Diğer taraftan, bu dönemde, dönem net kârındaki artışı sınırlayan faktörler ise işletme giderleri ve diğer provizyonlardaki artışa bağlı olarak yükselen faiz dışı giderler ile takipteki alacaklar için ayrılan özel provizyondaki artıştır.

Artış eğiliminde olan sektörün aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı, 2012 yılsonu itibarıyla sırasıyla yüzde 1,8 ve yüzde 14,5 olarak gerçekleşmiş, 2013 yılı Mart ayında ise aktif kârlılığı aynı seviyesini korurken özkaynak kârlılığı yüzde 14,3'e gerilemiştir (Grafik III.46). Aynı şekilde sektörün net faiz marjı da net faiz gelirindeki yükselişe bağlı olarak 2012 yılsonu itibarıyla bir önceki yıl sonuna göre 0,6 puan artarak yüzde 4,1 olarak gerçekleşmiş; 2013 yılı Mart dönemi itibarıyla ise 0,1 puan artarak yüzde 4,2'ye yükselmiştir. Ayrıca, 2012 yılsonu ve 2013 Mart dönemi itibarıyla net ticari kârın ortalama aktiflere oranı ile takipteki alacaklar özel provizyonundaki artışın etkisiyle takipteki alacaklar özel provizyonunun ortalama aktiflere oranı artış göstermiştir (Grafik III.47).

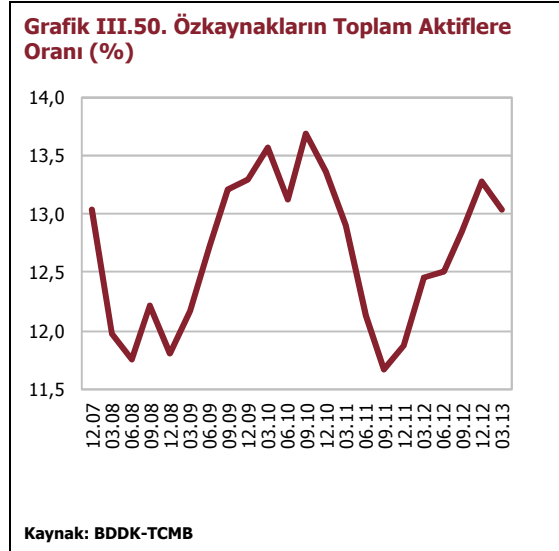
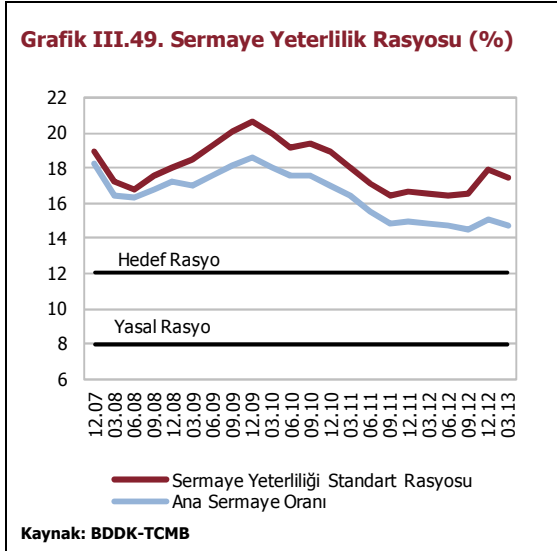

Bankacılık sektörünün kârlılık performansı göstergeleri gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke ile karşılaştırıldığında kârlılıkta yüksek seviyelerin korunduğu gözlenmektedir (Grafik III.48).

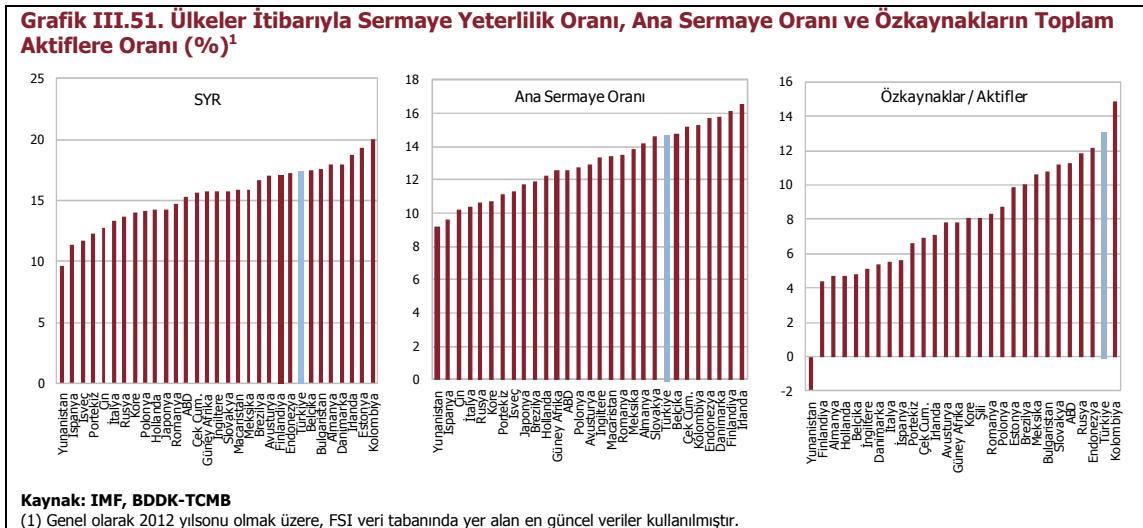

BDDK tarafından 28 Haziran 2012 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile Basel II uygulamasına geçmiştir. Söz konusu yönetmelik Basel 2,5 kurallarını da içermektedir. Basel II uygulamasına geçiş, sektörün SYR’sini sınırlı ölçüde etkilemiştir, oran Haziran ayındaki yüzde 16,5 değerinden Temmuz ayında sadece yüzde 16,3’e gerilemiş, 2012 yılı sonunda ise yüzde 17,9’a kadar yükselmiştir. Güçlü kârlılık performansı rasyoyu olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca, Kasım 2012’de ülkemiz kredi notunun yatırım yapılabilir seviyeye yükselmesiyle Hazine tarafından ihraç edilen eurobondların yüzde 100 risk ağırlığı yerine yüzde 50 risk ağırlığında değerlendirilmesi de rasyoyu olumlu yönde etkileyen diğer bir unsurdur. 2013 yılı Mart ayında ise, yılsonuna göre risk ağırlıklı aktiflerin özkaynaklara göre daha hızlı artması sonucu sektörün SYR’si gerileyerek yüzde 17,4 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılının ilk çeyreğinde sektörün kârlılık performansındaki iyileşme ve ikincil sermaye benzeri borçlardaki artış SYR oranını desteklemiş olup, BDDK tarafından bankaların kâr dağıtımına sınırlama getirilmesi bu etkinin devamını sağlayacaktır. Ayrıca, incelenen tüm dönemlerde sektörün SYR’si yasal sınır olan yüzde 8 ve hedef rasyo olan yüzde 12’nin oldukça üzerindedir. Diğer

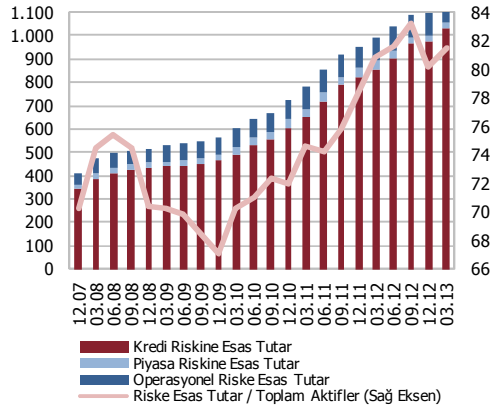
tarafından, 2013 yılı Mart ayı itibarıyla ana sermayenin toplam özkaynaklar içindeki payının yüzde 84 seviyesinde olması özkaynakların gücüne işaret etmektedir. Nitekim, 2012 yıl sonu ve 2013'ün ilk çeyreğinde ana sermaye oranı sırasıyla yüzde 15,1 ve yüzde 14,7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.49). Ayrıca, 2012 yılında yükseliş eğiliminde olan sektörün özkaynaklarının toplam aktiflere oranı, yılsonunda yüzde 13,3 ve 2013 yılı Mart ayı itibarıyla ise yüzde 13 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.50).

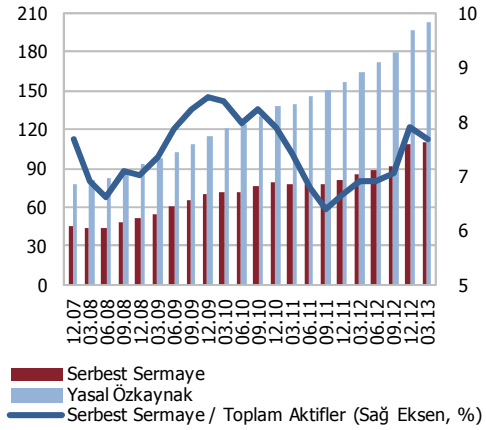
Ülkemiz bankacılık sektörü yüksek sermaye yeterlilik rasyosuna sahiptir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türk bankacılık sektörü sermaye yeterlilik rasyosu, ana sermaye oranı ve özkaynakların toplam aktiflere oranı açısından yüksek oranlara sahip ülkeler arasındadır (Grafik III.51).

Bankacılık sektörünün riske esas tutarının toplam aktifler içindeki payı artış eğilimini sürdürmektedir. Söz konusu oran kredi riskine esas tutardan kaynaklanmak üzere 2013 yılı Mart ayı itibarıyla yıl sonuna göre 1,3 puan artarak yüzde 81,5 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.52). Aynı dönemde serbest sermayenin toplam aktifler içindeki payı ise risk ağırlıklı aktiflerdeki artışa bağlı olarak yıl sonuna göre 0,2 puan düşerek yüzde 7,7'ye gerilemiştir (Grafik III.53).

Grafik III.52. Riske Esas Tutarların Dağılımı (Milyar TL, %)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.53. Serbest Sermayenin Gelişimi (Milyar TL, %)

Kaynak: BDDK-TCMB

Kutu III.5. Türkiye'de Basel III'e Geçişe İlişkin Yürütülen Çalışmalar

Basel III uygulamasına geçişe yönelik olarak ülkemizde çalışmalar başlamış olup, BDDK tarafından Basel III'e ilişkin taslak düzenlemelerin büyük bir kısmı hazırlanarak Kurumun İnternet sitesinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu çerçevede, ilk olarak 1 Şubat 2013 tarihli basın açıklaması ile "Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik Taslağı" ile "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Taslağı" yayınlanmıştır. Söz konusu taslaklar ile çekirdek sermaye kavramı getirilmiş, ilave ana sermaye kalemleri ile özkaynak hesabında yer alacak kalemlere ilişkin esaslar belirlenmiş ve ilave ana sermaye ile katkı sermayede yer alacak borçlanma araçlarının bankanın sermaye yeterlilik oranının belirli bir eşliğin altına düşmesi halinde zararları telafi etmek üzere kayıtlardan silinmesi veya hisse senedine dönüştürülebilir olma özelliği getirilmiştir. Ayrıca taslakta, minimum çekirdek sermaye yeterliliği oranı yüzde 4,5 ve minimum ana sermaye yeterliliği oranı yüzde 6 olarak belirlenmiştir.

14 Şubat 2013 tarihli basın açıklaması ile Basel III'e geçişe ilişkin olarak "Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağı" yayınlanmıştır. Yönetmelik taslağı ile bankalarca, sermaye koruma tamponu ve döngüsel sermaye tamponu olarak bulundurulması beklenen ilave çekirdek sermaye tutarının hesaplanmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Taslak uyarınca, sermaye koruma tamponu, ekonomik ve mali göstergelerin bozulması durumunda karşılaşılabilecek kayıplar nedeniyle özkaynakların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kalmasının önüne geçilmesi amacıyla bankalarca bulundurulması beklenen ilave çekirdek sermaye tutarını, bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu ise, kredi genişlemesinin finansal sektörün genel risk düzeyini artıracak düzeylere ulaşması nedeniyle özkaynakların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kalmasının önüne geçilmesi amacıyla bankalarca bulundurulması beklenen ilave çekirdek sermaye tutarını ifade etmektedir.

14 Mart 2013 tarihli basın açıklaması ile "Bankaların Kaldıraç Düzeyinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik Taslağı" kamuoyunun görüşüne açılmış ve bankaların kaldıraç etkisiyle maruz kalabilecekleri muhtemel risklere karşı konsolide ve konsolide olmayan bazda yeterli sermaye bulundurmalarının sağlanmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Söz konusu Taslağa göre, kaldıraç oranı; bankaların ana sermaye tutarlarının, bilanço içi varlıklar ile bilanço dışı işlemlerin dönüşüm oranları uygulanmış risk tutarları toplamından oluşan toplam risk tutarına bölünmesiyle hesaplanmakta olup, solo ve konsolide bazda aylık olarak hesaplanacak anılan oranın 3 aylık basit aritmetik ortalamasının asgari yüzde üç düzeyinde tutturulması ve idame ettirilmesi öngörülmektedir.

Diğer ülkelerin Basel III'e geçiş durumları incelendiğinde, 14 Basel Komitesi üyesi ülkenin Basel III sermaye düzenlemesinin son halini yayınladığı görülmektedir. 11 Basel Komitesi üyesi Basel III sermaye kurallarını uygulamaya koymuştur: Avustralya, Kanada, Çin, Hong Kong, Hindistan, Japonya, Meksika, Suudi Arabistan, Singapur, Güney Afrika ve İsviçre. Arjantin, Brezilya ve Rusya son kuralları yayınlamışlardır, ancak düzenlemelerin 2013 yılsonunda yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Diğer 13 ülke ise taslak düzenlemelerini yayınlamıştır, ancak sonlandırmada farklı aşamalarda: Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İngiltere, Endonezya, Kore,

Türkiye ve ABD. Aşağıdaki tabloda, Basel Komitesi üyesi ülkelerin Mart 2013 itibarıyla Basel sermaye çerçevesini uygulama aşamasındaki ilerlemeleri gösterilmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Basel Komitesi Üye Ülkelerin Basel Sermaye Çerçevesini Uygulama Konusundaki İlerleme Durumları

	Basel II	Basel 2,5	Basel III
Son kuralları yayınlayan ve uygulayan ülke sayısı	24	22	11
Son kuralları yayınlayan ancak henüz uygulamayan ülke sayısı	1	0	3
Kuralları sonlandırmada farklı aşamalarda olan ülke sayısı	2	3	13
Kurallar konusunda henüz önemli bir gelişme göstermemiş olan ülke sayısı	0	2	0
Toplam	27	27	27

Kaynak: BIS

2010 yılında Basel Komitesi, Basel III'ün etkisinin tam olarak anlaşılabilmesi için kapsamlı sayısal etki çalışmaları yapmaya başlamıştır. Komite, son olarak Haziran 2012 verileri kullanılarak 210 bankanın katılımıyla bir sayısal etki çalışması yapmıştır. Bu bankalardan uluslararası aktif olan ve ana sermayesi 3 milyar euronun üzerinde olan 101'i Grup 1 ve geri kalan 109'u ise Grup 2 bankasını oluşturmaktadır. Banka kârlılığı ve bankaların olası davranışları üzerine herhangi bir varsayım yapılmamış olması nedeniyle sonuçlar diğer kurumlarca yürütülen çalışma sonuçları ile karşılaştırılabilir değildir.

Yapılan sayısal etki çalışmasına göre, Grup 1 bankalarının minimum yüzde 4,5 olması öngörülen çekirdek sermaye oranları ortalama olarak yüzde 10,8'den yüzde 8,5'e gerilemektedir. Söz konusu oran, Grup 2 bankalarında yüzde 10,9'dan yüzde 9'a gerilemiştir. Söz konusu oranın Grup 2 bankaları için daha az belirgin olması Basel III'ün büyük bankalar üzerinde daha etkili olduğunu göstermektedir. Çekirdek sermaye oranlarındaki düşüş, sermayenin yeniden tanımlanmasından, daha önceden uygulamada olmayan sermayeden indirilecek değerlerden ve risk ağırlıklı aktiflerdeki artıştan kaynaklanmaktadır (Tablo 2).

31 Aralık 2011 verileri kullanılarak yapılan sayısal etki çalışması ile karşılaştırıldığında, bankaların minimum Basel III standartlarını karşılamada büyük ilerleme gösterdikleri görülmektedir. Buna göre, Grup 1 bankaları için çekirdek ana sermaye rasyosu Aralık 2011'de yüzde 7,7'den Haziran 2012'de yüzde 8,5'e yükselirken; toplam sermaye rasyosu ise yüzde 9,2'den yüzde 9,9'a yükselmiştir. Grup 2 bankaları için ise çekirdek ana sermaye rasyosu Aralık 2011'de yüzde 8,8'den Haziran 2012'de yüzde 9'a; toplam sermaye oranı ise yüzde 11'den yüzde 11,3'e yükselmiştir.

Tablo 2. Basel III Sayısal Etki Çalışması Sonuçları

Basel III Asgari Oranlar (%)	Aralık 2011		Haziran 2012			
	Gerçekleşen Oranlar (%)		Gerçekleşen Oranlar (%)			
Asgari Oran + Koruyucu Tampon	Mevcut Uygulama	Basel III	Mevcut Uygulama	Basel III		
Grup 1						
Çekirdek Ana Sermaye	4,5	7,0	10,4	7,7	10,8	8,5
Ana Sermaye	6,0	8,5	11,7	8,0	12,0	8,7
Toplam Sermaye	8,0	10,5	14,2	9,2	14,4	9,9
Grup 2						
Çekirdek Ana Sermaye	4,5	7,0	10,4	8,8	10,9	9,0
Ana Sermaye	6,0	8,5	11,0	9,2	11,4	9,5
Toplam Sermaye	8,0	10,5	14,3	11,0	14,7	11,3

Kaynak: BIS

Bankacılık sektörünün kredi ve piyasa hareketlerinden ileri gelen şoklara dayanıklılığını test eden senaryo analizleri de sektörün özkaynaklarının uygulanan şokları karşılayabilecek durumda olduğunu göstermektedir. 2013 yılı Mart ayı itibarıyla uygulanan senaryo analizine göre; kur, eurobond getirileri, faiz ve TGA'lara uygulanan eşanlı azami şok sonucunda dahi, sektörün sermaye yeterlilik rasyosu yasal sınırın üstünde kalarak yüzde 9,1 olarak gerçekleşmektedir (Tablo III.4, Grafik III.54).

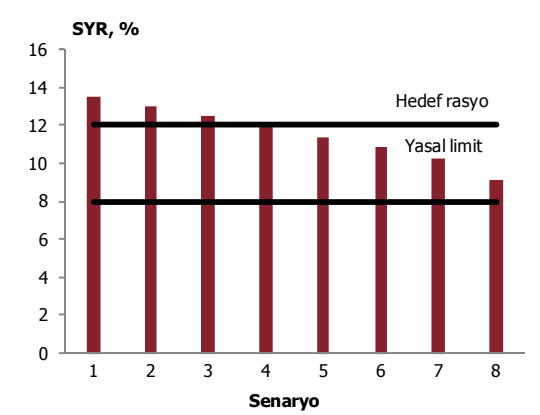
Tablo III.4 Uygulanan Senaryolar¹

Senaryo	Kur (% artış)	Eurobond (% değer kaybı)	Faiz (puan artışı) ²	TGA (puan artışı)
1	30,0	5,0	10,0	3,0
2	31,5	5,3	10,5	4,0
3	33,0	5,5	11,0	5,0
4	34,5	5,8	11,5	6,0
5	36,0	6,0	12,0	7,0
6	37,5	6,3	12,5	8,0
7	39,0	6,5	13,0	9,0
8	40,5	6,8	13,5	11,0

Kaynak: TCMB

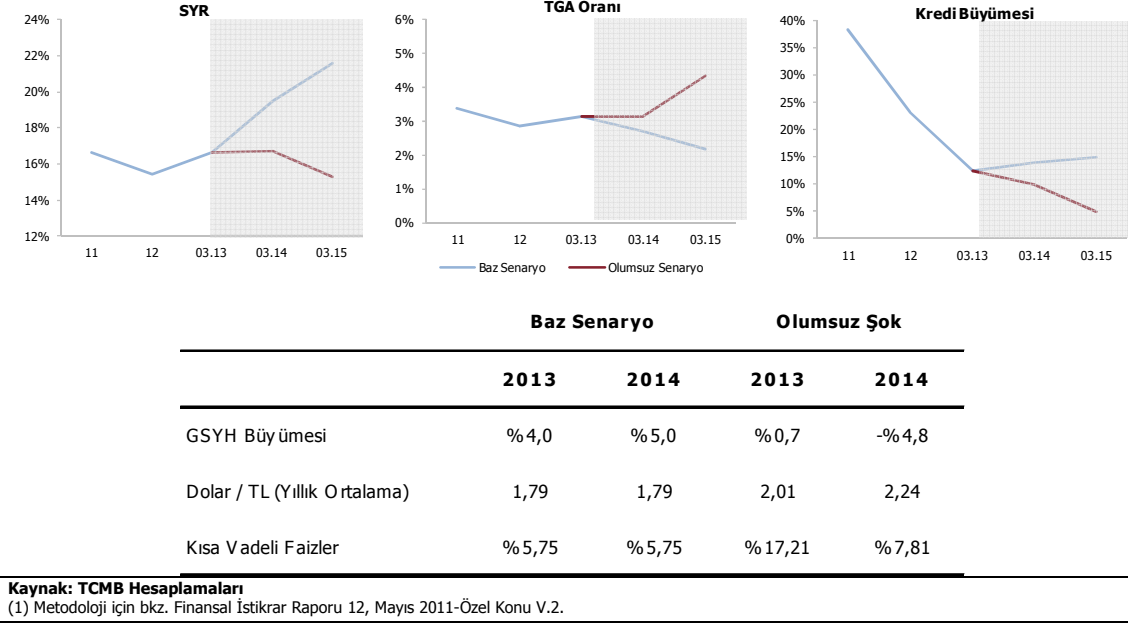
- (1) Senaryo analizinde yaşanan krizler dikkate alınarak risk faktörlerine eşanlı şoklar verilmiştir.
 (2) Türk lirası faiz oranı şokudur. Yabancı para faiz oranı şoku Türk lirasına uygulananın üçte biri kadardır. Ticari portföy için uygulanan şoklarda sektör bazında değer düşüklüğü yaklaşık yüzde 17'dir. Eurobond şokları uygulamada tablodaki şokların 3 katıdır.

Grafik III.54 Senaryo Analizi Sonuçları

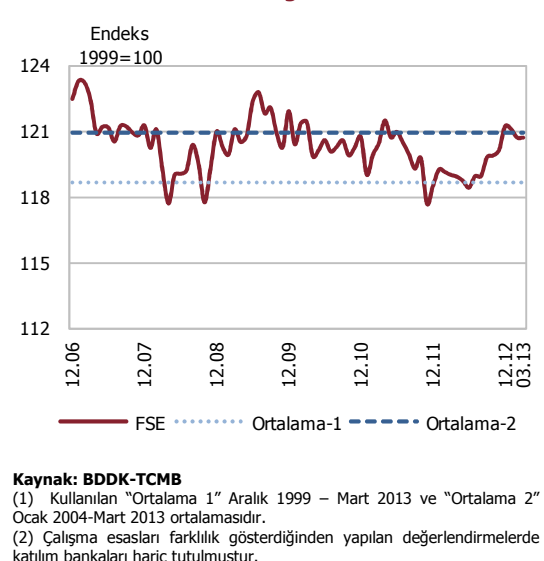
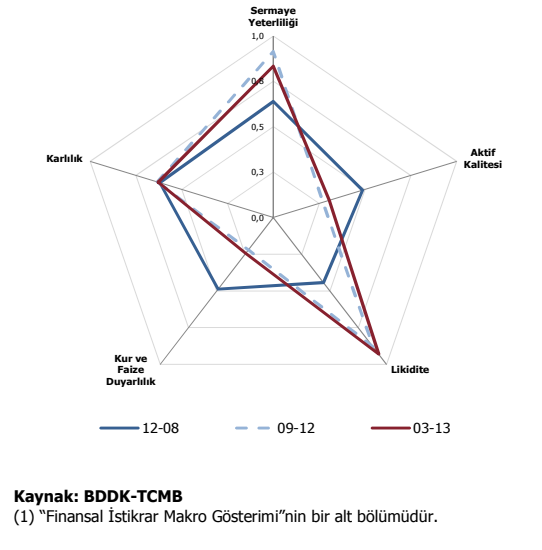

Kaynak: TCMB hesaplamaları

Diğer taraftan, yapılan makro senaryo analizi kapsamında 2008 yılında yaşanan küresel krizin bir benzerinin yaşanması sonucu ortaya çıkabilecek olumsuz makroekonomik durum, sektörün TGA oranında ve sermaye yeterliliğinde önemli bir bozulma yaratmamakta olup, sektörün sağlıklı yapısını koruduğu gözlenmektedir. Analiz kapsamında olumsuz senaryo altında sektörün TGA oranının yüzde 4,3'e kadar yükseleceği hesaplanırken baz senaryo altında ise söz konusu oranın yüzde 2,2'ye gerileyeceği hesaplanmıştır. Baz senaryo altında sektörün SYR'si 2015 yılı ilk çeyreğinde yüzde 21,6'ya yükselirken, olumsuz senaryo altında yüzde 15,3'e gerilemektedir (Grafik III.55). Olumsuz senaryo altında, SYR'si yasal limit olan yüzde 8'in altında kalan banka bulunmamaktadır. Olumsuz şoku takip eden dönemde faiz oranlarının hızla düşmesi, pasifleri daha kısa vadeli olan sektörün yeniden fiyatlamadan dolayı olumlu etkilenmesini sağlamaktadır. Ayrıca, TGA oranındaki artışın sınırlı kalması ve sermaye yapısının güçlenmesi bankacılık sektörünün stres testi sonucunda sağlamlığını korumasındaki diğer faktörler olarak ön plana çıkmaktadır.

Grafik III.55 Senaryo Analizi Sonucu Bankacılık Sektörü SYR, TGA Oranı ve Kredi Büyümesi¹

Bankacılık sektörüne ilişkin göstergeler sektörün sağlıklı yapısını sürdürdüğünü göstermektedir. Sektörün aktif kalitesinde bir önceki Rapor dönemi ile kıyaslandığında sınırlı bir düşüş görülmektedir. TGA tutarının son dönemde arttığı ve TGA'ya dönüşüm oranının da buna paralel olarak sınırlı bir yükseliş gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte, sektörün net faiz gelirindeki iyileşmenin etkisiyle kârlılık performansı göstergeleri artış eğilimini sürdürmektedir. Sektörün sermaye yeterliliği rasyosu yüksek seviyesini korumaktadır. Sektörün bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonu daralmıştır ve bilanço içi kısa pozisyon bilanço dışı uzun pozisyon ile korunduğundan yabancı para net genel pozisyonu düşük seviyesini sürdürmektedir. Bankacılık sektörünün likidite yeterlilik oranları, 1. ve 2. vade dilimleri için hem toplamda hem de yabancı parada yasal oranların üzerinde olmakla birlikte, mevduat dışı fonlamada bir miktar artış görülmüştür. Bu gelişmelere bağlı olarak 2013 yılı Mart ayı itibarıyla finansal sağlamlık endeksi 120,7 olarak gerçekleşmiş olup, sektör sağlam yapısını korumaktadır (Grafik III.56, Grafik III.57).

Grafik III.56. Finansal Sağlamlık Endeksi^{1,2}**Grafik III.57. Bankacılık Sektörü Makro Gösterimi¹**

Finansal istikrar açısından makul seviyelere çekilmiş olmakla birlikte, 2012 yılının son çeyreğinden bu yana ağırlıklı olarak bireysel kredilerden kaynaklanmak üzere ivmelenerek referans seviyesinin üzerinde gerçekleşen kredi artış hızının yakından takibi önem arz etmektedir. Bankacılık sektörüne ilişkin göstergeler sektörün sağlıklı yapısını sürdürdüğünü göstermektedir. Sektör için TGA'ya dönüşüm oranları 2012 yılı son çeyreğinden itibaren düşük seviyelerde yatay bir seyir izlemektedir. Bankacılık sektörü güçlü kârlılık performansını ve yüksek SYR oranlarını korumakta olup, düzenlemelerin Basel III standartlarına uyumlu hale getirilmesine dönük çalışmalar sürmektedir.

IV. FİNANSAL ALTYAPI

Yaşanan finansal krizin ardından ortaya çıkan gelişmeler finansal piyasa altyapılarına verilen yeni rolleri beraberinde getirmiştir. Finansal istikrarın sağlanması amacı doğrultusunda merkez bankaları, finansal piyasa altyapı kuruluşlarını daha yakından izlemeye başlamıştır. Diğer taraftan, finansal piyasa altyapılarına ilişkin olarak Ödeme ve Mutabakat Sistemleri Komitesi (Committee on Payment and Settlements Systems-CPSS) ve Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü (International Organization of Securities Commissions) nezdindeki gelişmeler hızlanarak bu alana yönelik tüm ilkeler tekrar gözden geçirilip konsolide edilmiş ve yeni Finansal Piyasa Altyapı İlkeleri yayımlanmıştır. Aynı zamanda, söz konusu ilkelerin uygulanıp uygulanmadığına yönelik olarak ülke bazında değerlendirmeler yapılmaya başlanmıştır. Bu ilkelerin ülkelerin mevzuatına entegre edilmesi suretiyle yasal altyapının güçlendirilmesinin ulusal ve uluslararası düzeyde finansal istikrara katkı yapması beklenmektedir.

Ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin sorunsuz çalışması finansal istikrara katkı sağlamaktadır. Söz konusu sistemlerin artan kullanımı ile gerçekleşen işlem tutarlarının çok büyük miktarlara ulaşması, sistemlerin risklerinin yakından takip edilmesi ve önlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin gözetimi, finansal istikrarın sağlanmasındaki rolü itibarıyla merkez bankaları tarafından yapılmaktadır.

Ülkemizde de ödemeler alanındaki yasal altyapının güçlendirilmesine yönelik mevzuat çalışmaları devam etmektedir. Bu çerçevede, yeni Sermaye Piyasası Kanunu yürürlüğe girmiş ve TCMB tarafından ödemeler alanını düzenleyen yeni bir kanun taslağı hazırlanarak çalışmalar son aşamaya getirilmiştir. Söz konusu kanun taslağı, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerini, ödeme hizmetlerini ve elektronik para kuruluşlarını düzenlemektedir. Bu taslağın yasalaşması ile birlikte, sistemlerin faaliyete geçmesi, gözetimi ve mutabakatın nihailiği gibi konuların çerçevesi belirlenmiş olacaktır. Ayrıca, söz konusu taslak ile ödeme hizmetleri alanına banka dışı aktörlerin katılımı sağlanarak bu alanda rekabetin ve finansal erişimin artması da beklenmektedir.

Teknolojik gelişmeler ve güncel ihtiyaçlar ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, ülkemizdeki sistemik öneme sahip ödeme sistemlerinin iyileştirilmesi ve güncel teknolojik gelişmelerin bu sistemlerde kullanılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede, elektronik fon transferi ve menkul kıymet transfer sistemlerinin yeniden yapılandırılması TCMB imkanlarıyla gerçekleştirilmiş, müşteriler arası ve bankalar arası ödemeler ayrıştırılarak mevcut yapının daha etkin hale getirilmesi sağlanmıştır.

Ülkemizdeki temel ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemleri, bankalar ve müşteriler arası Türk lirası ödeme işlemlerinin gerçek zamanlı mutabakatının yapıldığı Elektronik Fon Transfer (EFT) Sistemi, menkul kıymet aktarım ve mutabakatının elektronik ortamda, kaydi ve gerçek zamanlı olarak yapıldığı Elektronik Menkul Kıymet Transfer (EMKT) Sistemi, çeklerin bankalar arasında takasının yapıldığı Bankalararası Takas Odaları Merkezi (BTOM), kartlı ödemelerin takasının gerçekleştiği Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. (BKM) ile Borsa İstanbul A.Ş. (Borsa İstanbul) ve Vadeli İşlem ve

Opsiyon Borsasında (VOB) işlem gören ürünlerin takas ve mutabakatının yapıldığı İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'den (Takasbank) oluşmaktadır.

TCMB'nin sahibi ve işletim sorumlusu olduğu EFT, gerçek zamanlı toptan mutabakat (Real Time Gross Settlement-RTGS) ilkesine göre çalışan ve Türk lirası cinsinden ödemelerin gerçekleştirilmesini sağlayan sistemik öneme sahip elektronik ödeme sistemidir. EMKT sistemi ise EFT ile bütünleşik olarak çalışmakta, katılımcılarına menkul kıymet aktarım ve mutabakatını ödeme karşılığı teslimat ilkesine (Delivery versus Payment-DvP) göre gerçekleştirme imkanı sağlamaktadır. 2013 yılı Nisan ayı itibarıyla EFT sisteminin 48, EMKT sisteminin ise 49 katılımcısı bulunmaktadır.

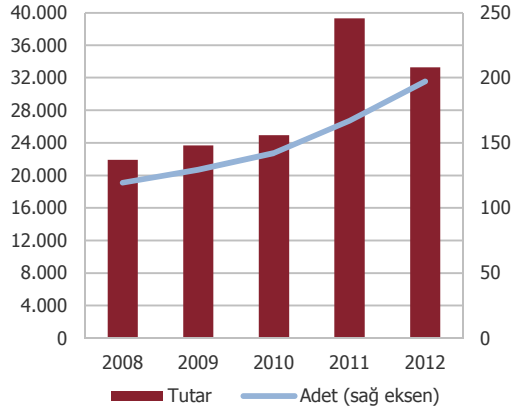
EFT-EMKT sistemleri güncelleme çalışmaları 2013 yılı ikinci yarısının başında tamamlanacaktır. Ödemelerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla 1992 yılında faaliyete başlayan EFT sistemi, 2002 yılında yenilenmiş ve EFT sistemi ile bağlantılı çalışan EMKT sistemi devreye girmiştir. Ancak, artan gereksinimlere ve teknolojik gelişmelere paralel olarak TCMB tarafından, ödeme sistemleri yeniden yapılandırılması projesi kapsamında 2013 yılında EFT-EMKT sistemleri güncel versiyonunun işleme alınması planlanmaktadır.

Ülkemizin önemli finansal piyasa altyapılarının başında gelen EFT-EMKT sisteminin teknolojik ve operasyonel olarak daha esnek, etkin ve verimli olacak şekilde yeniden yapılandırılması çerçevesinde, bankalar ile TCMB arasında güvenli ve güvenilir bir iletişim sağlayan Katılımcı Arayüz Sistemi (KAS) 1 Ekim 2012 tarihinde faaliyete başlamıştır. Bu sistemin, müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemi, bankalararası Türk lirası aktarım sistemi, menkul kıymet mutabakat sistemi ve ihale sistemini kapsayacak şekilde faaliyetini sürdürmesi planlanmaktadır. Bu kapsamda, 1 Ekim 2012 tarihinde TCMB nezdinde gerçekleştirilen tüm ihalelere ilişkin işlemlerin (Hazine İhalesi, Açık Piyasa İşlemleri, Döviz Efektif Piyasası v.b.) gerçekleştirileceği İhale Sistemi işleme açılmıştır. KAS'ın diğer bir bileşeni olan ve EFT sistemindeki ödemelerin sayıca yüzde 98'inin gerçekleştiği müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemi ise 7 Aralık 2012 tarihinde devreye alınmıştır. Bu yeni yapıda, bankalar arası aktarımlar ile müşteriler arası aktarımların ayrıştırılması sağlanmış, ancak EFT sistemi ibaresi her iki sistemi kapsayacak şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Özel Konu V.7)

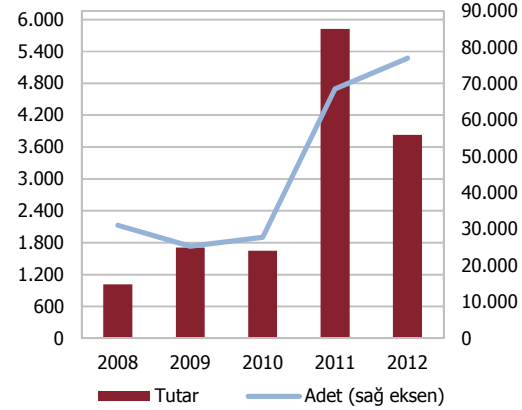
Kaydileştirilen DİBS'lerin müşteri adına kaydedilmesi projesi kapsamında Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK), EMKT sistemine 30 Haziran 2012 tarihinde üye olmuş ve faaliyetlerini bu kapsamda sürdürmeye başlamıştır.

EFT sisteminde gerçekleşen yıllık işlem tutarı, 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 15,3 azalış göstererek 33.277 milyar Türk lirasına gerilemiş, işlem adedi ise bir önceki yıla göre yüzde 18,3 artarak 197 milyon olmuştur (Grafik IV.1).

2012 yılında EMKT sisteminde gerçekleşen ödeme karşılığı teslimat işlem tutarı yüzde 34,2 azalarak 3.833 milyar Türk lirası, işlem adedi ise yüzde 12,2 artarak 77 bin olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.2).

Grafik IV.1. EFT Sistemi Yıllık İşlem Adet ve Tutarı¹ (Milyar TL, Milyon Adet)**Kaynak: TCMB**

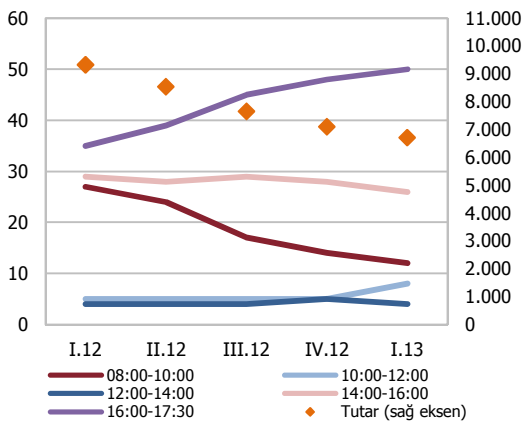
(1) EFT sistemi, bankalar arası Türk lirası aktarım sistemi ile müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemini kapsamaktadır.

Grafik IV.2. EMKT Sisteminde Gerçekleşen Yıllık DvP¹ İşlem Adet ve Tutarı (Milyar TL, Adet)**Kaynak: TCMB**

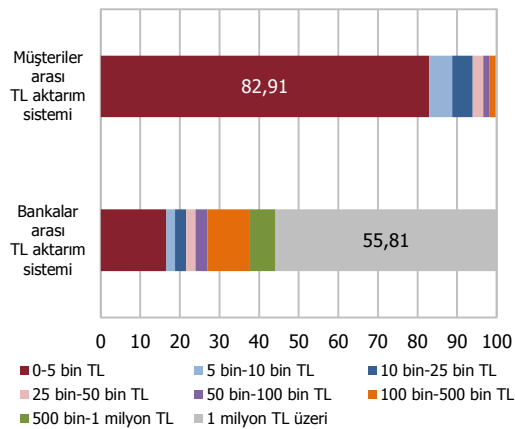
(1) DvP: Ödeme Karşılığı Teslimat (Delivery versus Payment)

Ödemelerin gün içerisindeki dağılımının tahmin edilebilir olması likidite yönetiminin etkinliğine katkı sağlamakta ve likidite riskini azaltmaktadır. 2012 yılının son çeyreğinde, sistemdeki tüm işlem tutarı 7.100 milyar Türk lirası olurken, 2013 yılının ilk çeyreğinde söz konusu tutar 6.707 milyar Türk lirası olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.3). 2013 yılı ilk çeyreğinde EFT sistemindeki ödemelerin yüzde 12'si 08:00-10:00, yüzde 8'i 10:00-12:00, yüzde 4'ü 12:00-14:00, yüzde 26'sı 14:00-16:00 ve yüzde 50'si ise 16:00-17:30 saatleri arasında yapılmıştır. Ödemelerin saat 14:00'dan sonra artmaya başladığı, kapanış saatine 1,5 saat kala yoğunlaştığı görülmektedir.

2013 yılı ilk dört ayına bakıldığında, bankalar arası Türk lirası aktarım sisteminde yüksek tutarlı ve zaman kritik ödemelerin, müşteriler arası Türk lirası aktarım sisteminde ise küçük tutarlı perakende ödemelerin gerçekleştiği görülmektedir. Müşteriler arası Türk lirası aktarım sisteminde gerçekleşen işlemlerin tutar olarak yüzde 82,9'unu 5 bin Türk lirası ve altı işlemler, Bankalar arası Türk lirası aktarım sisteminde gerçekleşen işlemlerin ise yüzde 55,8'ini 1 milyar Türk lirası ve üzeri işlemler oluşturmaktadır (Grafik IV.4).

Grafik IV.3. EFT Sistemindeki Ödemelerin Saatler İtibarıyla Yoğunluğu ve İşlem Tutarları (% Milyar TL)¹**Kaynak: TCMB**

(1) EFT sistemi, bankalar arası Türk lirası aktarım sistemi ile müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemini kapsamaktadır. 7 Aralık 2012 tarihinden itibaren müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemi verileri dahil edilmemiştir.

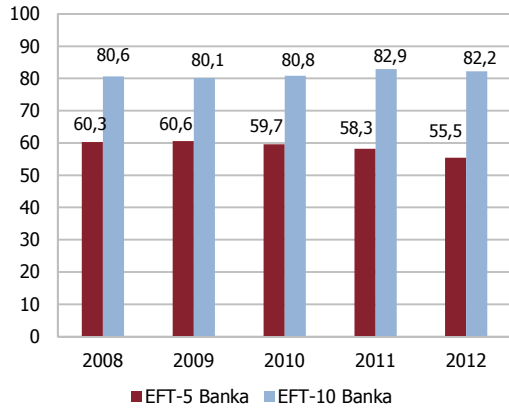
Grafik IV.4. TCMB Ödeme Sistemlerindeki Ödemelerin İşlem Tutarlarının Dağılımı (%)**Kaynak: TCMB**

EFT işlem adedi pek çok Avrupa ülkesinden yüksek, işlem tutarının GSYİH'ye oranı ise düşüktür. EFT sisteminin bankalar arası ödemelerin gerçekleştirilebileceği tek sistem olması ve sistemde herhangi bir tutar sınırı bulunmaması nedeniyle sistemde gerçekleşen yıllık işlem adedi birçok Avrupa ülkesinden yüksektir. 2010 yılında GSYİH'nin 22,5 katı olan EFT sistemi yıllık işlem tutarının 2011 yılında GSYİH'nin 30,3 katı olduğu, 2012 yılında ise 23,1 katı olarak gerçekleşmiştir.

EFT sisteminde sayıca en çok işlem gerçekleştiren ilk beş bankanın payı 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 58,3'ten yüzde 55,5'e gerilerken; ilk on bankanın payı yüzde 82 civarında seyretmektedir (Grafik IV.5).

EFT sistemi, yüksek ulaşılabilirlik sergilemeye devam etmektedir. Ödeme sisteminin hizmet sunma sürekliliğini gösteren ve katılımcıların sistemi kullanabilme süresinin sistemin toplam çalışma saati süresine oranı olarak ifade edilen ulaşılabilirlik oranı, 2012 yılında yüzde 100 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.6).

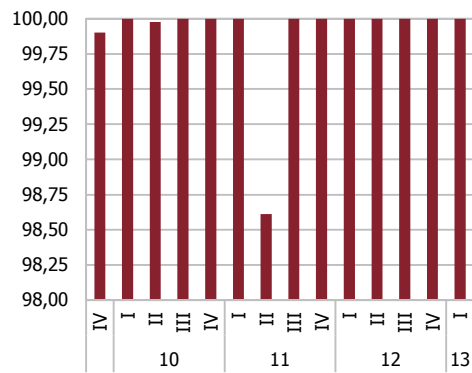
Grafik IV.5. EFT Sisteminde Yoğunlaşma Oranı (%)¹

Kaynak: TCMB

(1) TCMB işlemleri hariç tutulmuştur. EFT sistemi, bankalar arası Türk lirası aktarım sistemi ile müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemini kapsamaktadır.

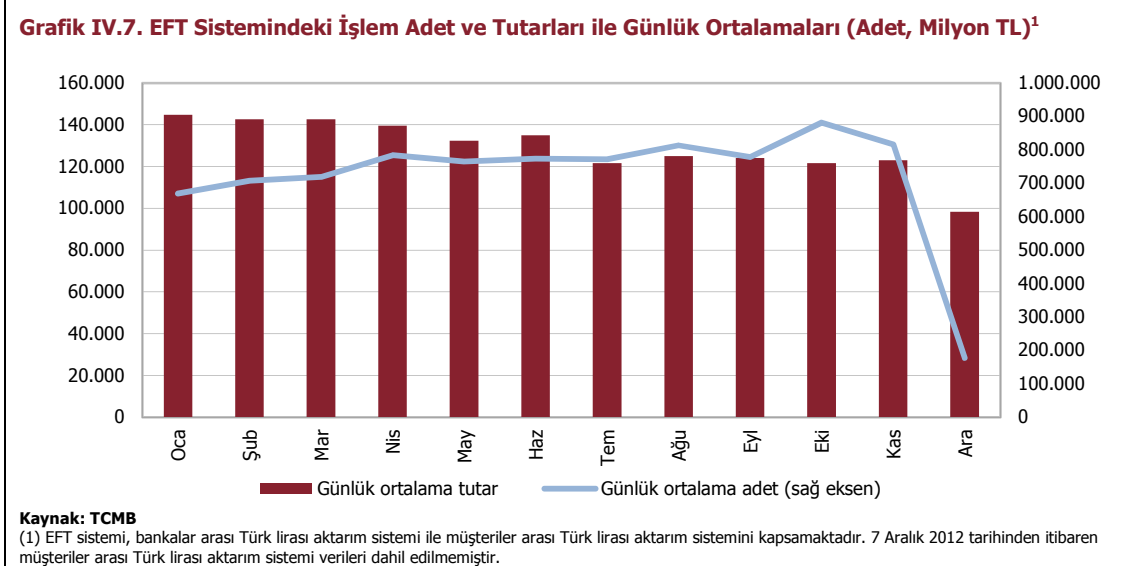
Grafik IV.6. EFT-EMKT Sisteminde Ulaşılabilirlik Oranı (%)¹

Kaynak: TCMB

(1) 2011 yılı II. çeyreğinde ulaşılabilirlik oranında görülen değişim, 3 Haziran 2011 tarihinde yaşanan teknik sorundan kaynaklanmıştır.

EFT sistemindeki işlem adet ve tutarları günlük ortalamalar itibarıyla incelendiğinde, 2012 yılında günlük ortalama işlem adedi 720 bin, günlük ortalama işlem tutarı ise 129,3 milyar Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılının Aralık ayında günlük ortalama adet bir önceki aya göre yüzde 78 azalarak yaklaşık 177 bin adet olmuştur (Grafik IV.7). Bu gelişme, küçük tutarlı ödemelerin 7 Aralık 2012 tarihinde faaliyete geçen müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemine kaymasından kaynaklanmıştır.

Grafik IV.7. EFT Sistemindeki İşlem Adet ve Tutarları ile Günlük Ortalamaları (Adet, Milyon TL)¹

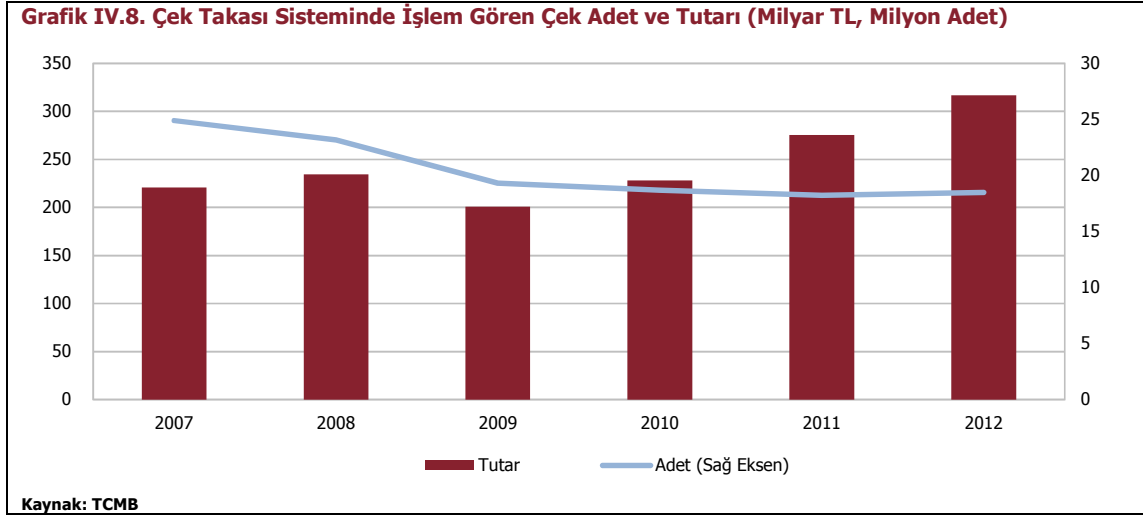
Uluslararası Banka Hesap Numarası (IBAN) kullanım oranları artmaktadır. Ülkemizde para transferlerinin daha hızlı ve hatasız gerçekleşmesini sağlamak ve ortaya çıkabilecek hatalardan ve gecikmelerden kaynaklanan maliyetleri azaltmak amacıyla, TCMB tarafından hazırlanan 2008/6 sayılı Uluslararası Banka Hesap Numarası Hakkında Tebliğ kapsamında EFT sisteminde gerçekleşen transferlerde, 2011 yılı sonunda yüzde 75,6 olan alıcı hesapta IBAN kullanım oranı 2012 yılı sonunda yüzde 78,8 olarak gerçekleşmiştir. Gönderen hesapta ise bu oran, 2012 yılı sonu itibarıyla yüzde 99,2 olmuştur.

Yurt dışında kurulu banka ve diğer finansal kuruluşların ülkemizdeki bankalarda bulunan hesaplarından yapacakları para transferlerinde 1 Ocak 2013 tarihine kadar sağlanan IBAN kullanım istisnası 2012/14 sayılı Uluslararası Banka Hesap Numarası Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğin 21 Aralık 2012 tarih ve 28504 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanması ile kalıcı hale getirilmiştir.

Çek takası sistemik öneme sahip bir diğer ödeme sistemidir. Bir ödeme aracı olarak çekin farklı bankalar aracılığıyla tahsil edilmesini sağlayan ve böylece para nakil hareketleri ile bundan kaynaklanabilecek risklerin azaltılmasında ve emek ve zaman tasarrufunun sağlanmasında önemli bir yere sahip olan çek takas sistemi, ülkemizde sistemik öneme sahip bir ödeme sistemi olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Çek takası faaliyetleri TCMB gözetimi altında BTOM tarafından yürütülmektedir. 2012 yılı sonu itibarıyla, ülkemizde BTOM üyesi 41 banka bulunmakta olup, bu bankalardan 4’ü sadece fiziken ibrazlı çek takasına katılırken, 37’si fiziken ibraz edilmeksizin yapılan elektronik çek takasına da katılmaktadır.

Yeni elektronik çek takası sistemi 2013 yılı içinde faaliyete geçecektir. 8 Eylül 2006 tarihinde devreye alınan Elektronik Çek Takası Sistemi, 7 yıla yakın bir süredir üyesi bulunan bankalara kesintisiz hizmet vermektedir. Ancak, BTOM Yönetim Kurulunun almış olduğu karar çerçevesinde çek takasının yeterli teknolojik altyapıyla sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve çek takası sisteminin kesintisiz olarak çalışmasını sağlamak amacıyla “Yeni Elektronik Çek Takas Sistemi” çalışmalarına 2012 yılında başlanmıştır. Yeni sistemin 2013 yılı içerisinde hizmete alınması planlanmakta olup, Yeni Elektronik Çek Takas Sistemi yazılım ve donanımsal teknolojilerin en güncel sürümleri ile oluşturulmakta ve böylece sistemin performans açısından en üst düzeye çıkartılması hedeflenmektedir.

BTOM'de takasa giren çek adedi yatay bir seyir izlerken, tutar artmaktadır. BTOM'de hesaplaşmaya tabi tutulan çek sayısı ve tutarındaki gelişmeler incelendiğinde, 2012 yılında çek sayısının geçen yıla göre yüzde 1,5 oranında artarak 2012 yılında 18,4 milyon adede, çek tutarının ise yüzde 15 oranında artarak 316,8 milyar Türk lirasına yükseldiği görülmektedir (Grafik IV.8).

BTOM'de hesaplaşmaya tabi tutulan çeklerin ortalama tutarı 2012 yılında geçen yıla göre yüzde 13,3 artarak 17.137 Türk lirasına ulaşmıştır.

Çeklerin tutarlarına göre dağılımı incelendiğinde, 10 bin Türk lirasının altındaki tutarlar için çeklerin daha yoğun olarak düzenlendiği görülmektedir. 2011 yılında takas odalarına ibraz edilen çeklerin içerisinde tutarı 5 bin Türk lirası ve 10 bin Türk lirasının altında kalanların oranı sırasıyla yüzde 48,4 ve yüzde 71,3 iken 2012 yılında bu oranlar sırasıyla yüzde 42 ve yüzde 66,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu çerçevede, 10 bin Türk lirası ve altındaki tutarlarda çek kullanımı yoğunluğunu sürdürmesine rağmen bu tutarlardaki çek kullanımının azalmakta olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, son beş yıllık eğilime bakıldığı zaman düşük tutarlı çeklerin payının azaldığı, yüksek tutarlı çeklerin payının arttığı gözlenmektedir. Düşük tutarlı çek sayısında görülen söz konusu azalmanın başta kredi kartı kullanımındaki artış olmak üzere İnternet bankacılığının ve EFT kullanımının artmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir (Tablo IV.1).

Tablo IV.1. Takasa Konu Çek Adetlerinin Tutar Dilimlerine Göre Dağılımı¹

		2.000 TL ve altı	2.001-5.000 TL arası	5.001-10.000 TL arası	10.001-50.000 TL arası	50.001 TL ve üstü
2008	TOPLAM	7.768.109	8.354.979	4.672.376	4.205.297	610.256
	Birikimli	7.768.109	16.123.088	20.795.464	25.000.761	25.611.017
	Toplam %	30,33	32,62	18,24	16,42	2,38
	Birikimli %	30,33	62,95	81,2	97,62	100
2009	TOPLAM	5.976.435	7.349.054	4.119.649	3.609.740	516.811
	Birikimli	5.976.435	13.325.489	17.445.138	21.054.878	21.571.689
	Toplam %	27,7	34,07	19,1	16,73	2,4
	Birikimli %	27,7	61,77	80,87	97,6	100
2010	TOPLAM	4.514.432	6.820.043	4.096.030	3.747.536	609.976
	Birikimli	4.514.432	11.334.475	15.430.505	19.178.041	19.788.017
	Toplam %	22,81	34,47	20,7	18,94	3,08
	Birikimli %	22,81	57,28	77,98	96,92	100
2011	TOPLAM	3.015.125	6.213.519	4.360.484	4.617.123	844.014
	Birikimli	3.015.125	9.228.644	13.589.128	18.206.251	19.050.265
	Toplam %	15,83	32,62	22,89	24,24	4,43
	Birikimli %	15,83	48,44	71,33	95,57	100
2012	TOPLAM	2.293.110	6.001.317	4.786.831	5.586.134	1.063.299
	Birikimli	2.293.110	8.294.427	13.081.258	18.667.392	19.730.691
	Toplam %	11,62	30,42	24,26	28,31	5,39
	Birikimli %	11,62	42,04	66,30	94,61	100

Kaynak: BTOM

(1)Tutar dilimlerinin üst sınırına denk gelen küsüratlı çek tutarları tabloya dahil edilmemiştir. Toplam çek adedi BTOM'a ibraz edilerek işleme alınan iade öncesi çek adetlerini göstermektedir.

Çek takası sisteminin çok taraflı netleştirme yöntemine göre çalışması sonucu katılımcıların çek işlemlerinden kaynaklanan likidite ihtiyacı azalmaktadır. Çek takası sisteminde katılımcıların provizyon işlemlerini tamamlaması sonucunda yapılan netleştirme ile katılımcıların borç ve alacak durumu belirlenmektedir. Bu sistemde gerçekleşen işlemlerin netleşme oranı 2012 yılında yüzde 82,9 olmuş, likidite ihtiyacı 262,8 milyar Türk lirası azalmıştır (Tablo IV.2).

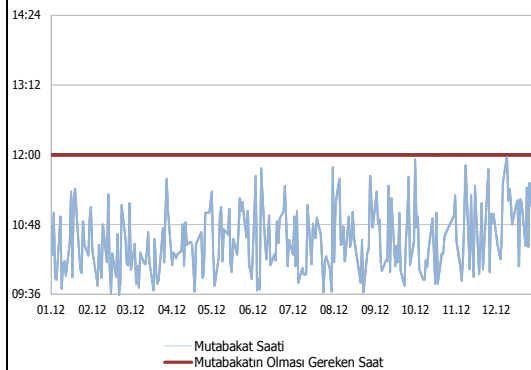
Çek takası sisteminde bankalar yükümlülüklerini önceden yerine getirmektedir. Çek takası sisteminde mutabakatın gerçekleşebilmesi için gün sonunda yapılan netleştirme sonucunda borçlu olan tüm bankaların en geç ertesi işgünü saat 12:00'ye kadar yükümlülüklerini yerine getirmeleri gerekmektedir. Çek takasında 2012 yılı içerisinde mutabakatta herhangi bir gecikme yaşanmamış olup, ortalama mutabakat saati 10:30 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.9).

Tablo IV.2. Çek Takası Sistemi-Netleştirme Oranı

	2008	2009	2010	2011	2012
Netleştirme Oranı (%)	79,3	80,4	83,1	81,3	82,9
İşlem Hacmi (milyar TL)	234,3	200,8	228,0	275,4	316,7
Likidite Tasarrufu (milyar TL)	185,8	161,4	189,4	223,9	262,8

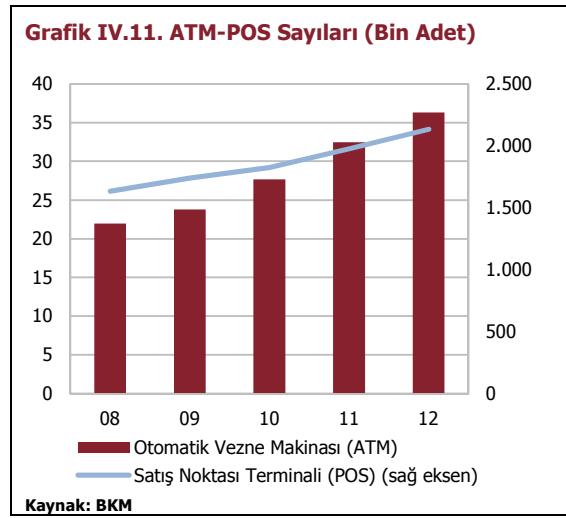
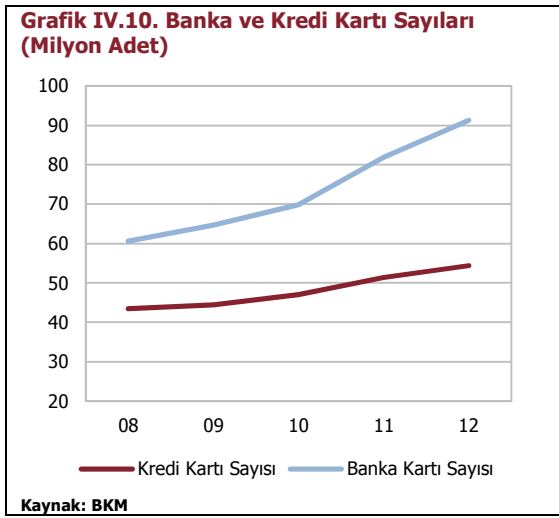
Kaynak: BTOM

Grafik IV.9. Çek Takası Sistemi Mutabakat saatleri-2012

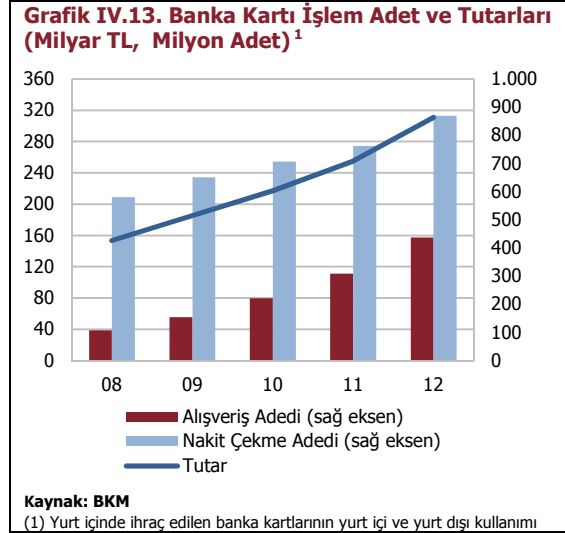
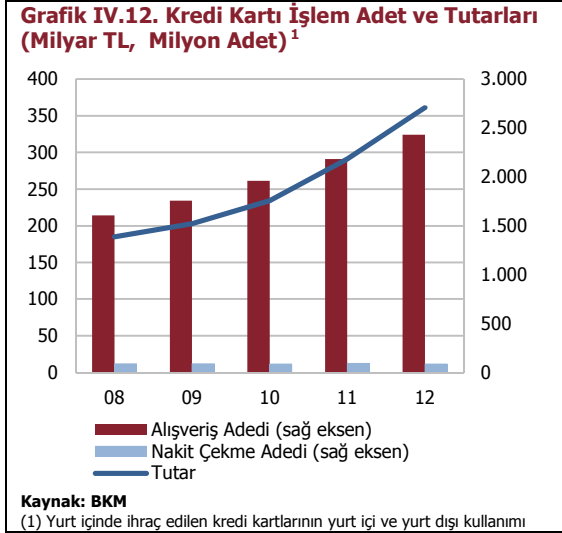
Kaynak: TCMB

Banka ve kredi kartlarının kullanımındaki artış eğilimi 2012 yılında da devam etmiştir. 2011 yılında önceki yıllara göre yavaşlayarak yüzde 9,3 olarak gerçekleşen kredi kartı sayısındaki artış hızı 2012 yılında yüzde 5,8'e düşmüş ve kredi kartı sayısı yıl sonunda 54,3 milyon adede ulaşmıştır. Aynı dönemde banka kartı sayısı yüzde 11,5 artışla 91,3 milyon adet olarak gerçekleşmesine rağmen, 2011 yılındaki yüzde 17,1'lik rakamın gerisinde kalmıştır (Grafik IV.10). Banka kartı sayısı son yıllarda kredi kartı sayısından daha hızlı artmakla birlikte tutar olarak banka kartı ile yapılan işlemler hala kredi kartları ile yapılan işlemlerin altında seyretmektedir. Banka kartlarının kullanımının yaygınlaşması ve kredi kartlarının da bir kredi aracı olmak yerine ödeme aracına dönüşmesi finansal istikrar açısından önem taşımaktadır. Türkiye'deki banka ve kredi kartı sayılarının yıllar itibarıyla sergilediği artış eğilimine bağlı olarak satış noktası terminali (POS) ve otomatik vezne makinesi (ATM) sayılarında da artış yaşanmış ve 2012 yılında POS sayısı yüzde 8 artışla 2,1 milyona, ATM sayısı ise yüzde 11,9 artışla 36,3 bine ulaşmıştır (Grafik IV.11).

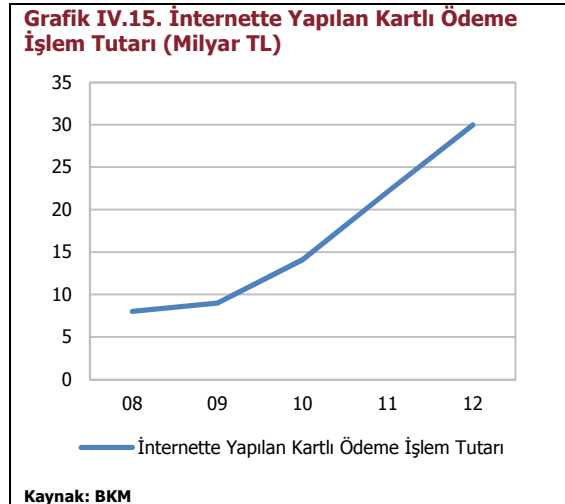
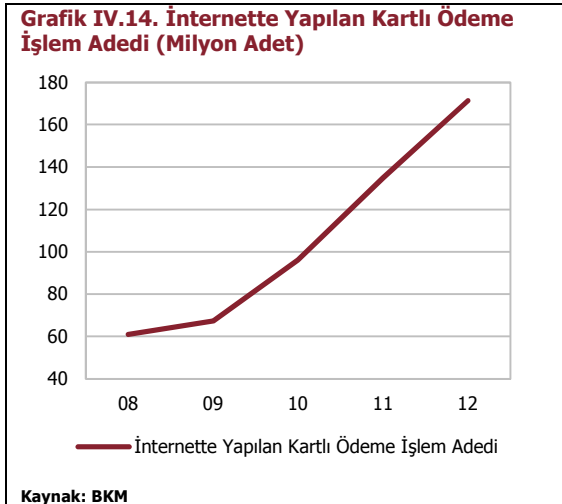
Kredi kartı kullanımı artmaya devam etmektedir. Kredi kartı ile gerçekleştirilen işlem adedi 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 10,5, işlem tutarı ise yüzde 24,2 oranında artış göstererek sırasıyla 2,5 milyar adet ve 361,1 milyar Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında gerçekleşen kredi kartı işlemlerinin adet bazında yüzde 96,5'ini, tutar bazında ise yüzde 92,1'ini alışveriş işlemleri oluşturmaktadır (Grafik IV.12). Kredi kartlarının asli fonksiyonu olan ödeme aracı olma niteliğine uygun olarak kullanılmasının finansal istikrar açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Banka kartı işlemleri incelendiğinde, 2012 yılında banka kartı işlem adedinin yıllık yüzde 22,2 artışla 1,3 milyar adede, işlem tutarının ise yüzde 21,9 artışla 311 milyar Türk lirasına ulaştığı gözlenmektedir. Banka kartlarının alışveriş amacıyla kullanım oranı ise adet ve tutar bazında 2011 yılında sırasıyla yüzde 28,8 ve yüzde 4,7 iken; 2012 yılında yükselerek yüzde 33,5 ve yüzde 5,3 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.13). Bu yükselişte, banka kartının alışverişte kullanılması yönündeki kampanyaların etkili olduğu ve banka kartı kullanımının özellikle küçük tutarlı alışverişlerde gerçekleştiği görülmektedir.

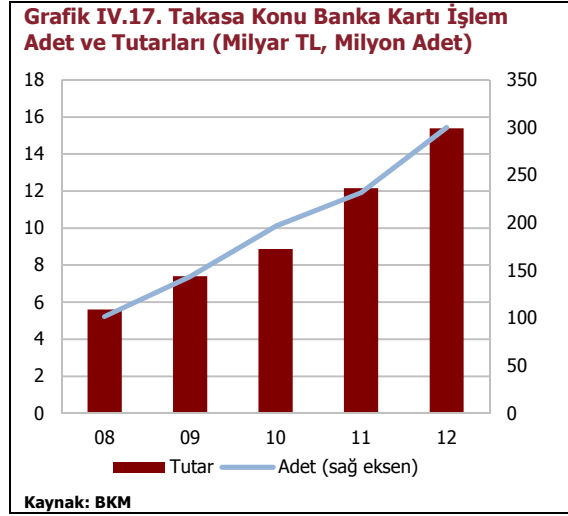
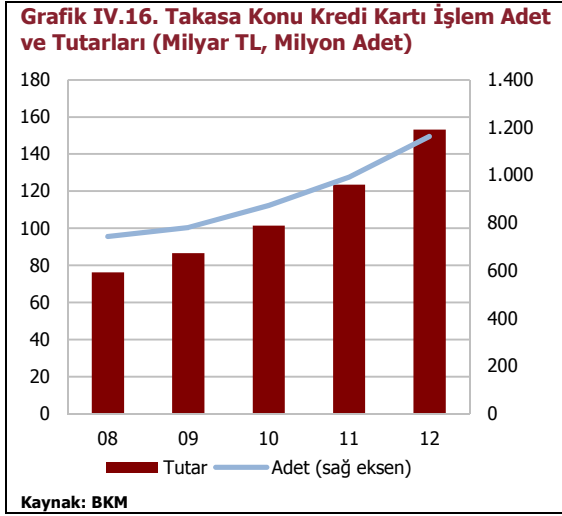
Alışverişlerin kart ile yapılması, belgesiz alışverişi engelleyerek ekonomide kayıt dışılığı ve dolayısıyla vergi kayıp ve kaçacağını azaltacaktır. Son yıllarda gelişen teknolojinin ödemeler alanına yansması ile birlikte ülkemizde ortaya çıkan yeni ödeme araçları ve yöntemlerine rağmen, banka ve kredi kartlarının hala önemini koruduğu gözlenmektedir. Nakit dışı ödeme araçları içerisinde önemli bir yer tutan banka ve kredi kartlarının kullanımı bankaların teşvik edici uygulamalarıyla uyumlu olarak artış eğilimini sürdürmektedir.

Ödeme kartlarının kullanımındaki artışta Türkiye'de İnternet kullanımının artması ve İnternet üzerinden yapılan ticaretin gün geçtikçe yaygınlaşmasının da etkisi olmuştur. İnternette yapılan kartlı ödeme işlem adedi 2011 yılında 134,8 milyondan 2012 yılında yüzde 27,2 artışla 171,4 milyona; işlem tutarı ise 22,1 milyar Türk lirasından yüzde 35,7 artışla 30 milyar Türk lirasına yükselmiştir (Grafik IV.14 ve Grafik IV.15).

Kredi kartı takasındaki işlem adetleri artmaktadır. 2011 yılında yıllık yüzde 13,7 artış gösteren kredi kartı takasına konu işlem adedi 2012 yılında yüzde 17,1 artışla 1.162,1 milyona ulaşmıştır. Diğer taraftan, takasa konu kredi kartı işlem tutarındaki artış oranı, 2011 yılında yıllık yüzde 21,8 iken, 2012 yılında yüzde 23,9'a yükselmiştir. 2012 yılındaki toplam işlem tutarı 153,1 milyar Türk lirası olmuştur (Grafik IV.16). 2011 yılında artış hızı yüzde 18 olan banka kartları takasına konu işlem

adedi, 2012 yılında ivme kazanarak yüzde 29,5'e yükselmiş ve 300 milyon adet olmuştur. İşlem tutarı ise 2012 yılında yüzde 26,6 oranında artarak 15,4 milyar Türk lirasına ulaşmıştır (Grafik IV.17).

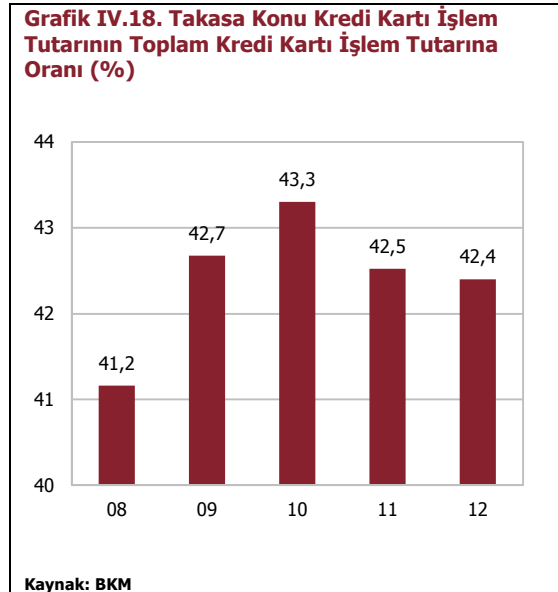
Çek takası sisteminde olduğu gibi kart takası da çok taraflı netleştirme yöntemine göre çalıştığı için katılımcıların kart işlemlerinden kaynaklanan likidite ihtiyacı azalmaktadır. Sistemde gerçekleşen kredi kartı işlemlerinin netleştirme oranı 2012 yılında yüzde 75 olmuş ve kredi kartı işlemleri ile ilgili likidite ihtiyacı 114,7 milyar Türk lirası azalmıştır. Banka kartı işlemlerinde ise netleştirme oranı yüzde 76,3 olarak gerçekleşmiş ve 11,7 milyar Türk lirası likidite tasarrufu sağlamıştır (Tablo IV.3).

Kredi kartlarının bankaların kendi POS cihazlarında kullanılması halinde azalması beklenen takasa konu kredi kartı işlem tutarının toplam kredi kartı işlem tutarına oranı incelendiğinde 2012 yılında bir önceki yıla göre durağan bir seyir izleyerek yüzde 42,4 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Grafik IV.18).

Tablo IV.3. Kart Takas ve Hesaplaşma Sistemi / Netleştirme Oranı (%)

	08	09	10	11	12
Kredi Kartı Takas ve Hesaplaşması					
Netleştirme Or. (%)	76,5	78,1	77,4	75,3	74,9
İşlem Hacmi (Milyar TL)	76,1	86,6	101,4	123,6	153,1
Likidite Tasarrufu (Milyar TL)	58,3	67,6	78,5	93,1	114,7
Banka Kartı Takas ve Hesaplaşması					
Netleştirme Or. (%)	61,9	65,1	76,6	78,0	76,3
İşlem Hacmi (Milyar TL)	5,6	7,4	8,9	12,1	15,4
Likidite Tasarrufu (Milyar TL)	3,5	4,8	6,8	9,5	11,7

Kaynak: BKM

Takasbank, sermaye piyasası işlemlerinin sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Borsa İstanbul nezdinde bulunan Pay, Gelişen İşletmeler, Borçlanma Araçları, Yurt Dışı Sermaye Piyasası Araçları ve Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasalarında

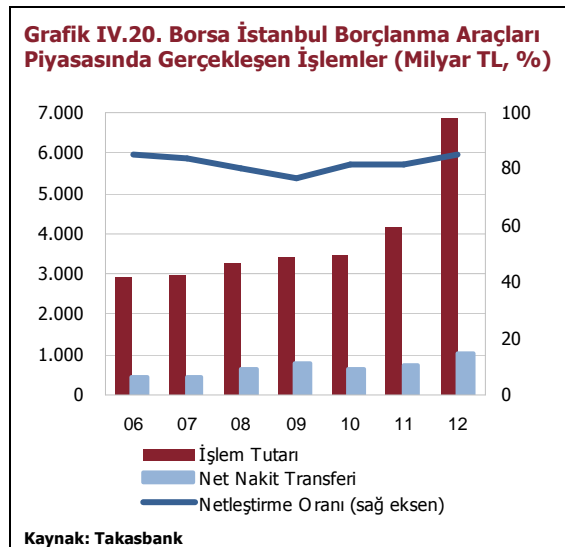
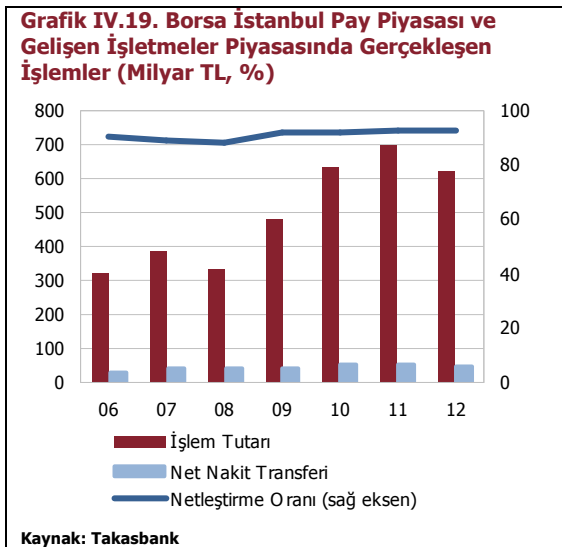
gerçekleşenler ile VOB'da gerçekleşen işlemlerin taraflar arasındaki takas ve mutabakatı Takasbank tarafından gerçekleştirilmektedir.

Takasbank, çeşitli piyasalar için işlem gören finansal sözleşmelerin tarafları arasında alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek işlemlerin tamamlanmasını taahhüt etmekte ve bu piyasalar için Merkezi Karşı Taraf olarak faaliyet göstermektedir. Takasbank mevcut durumda kısa dönemli fon fazlası ve fon ihtiyacı olan aracı kuruluşlar ile bankaların bir araya gelmelerini sağlayan Takasbank Para Piyasası, Borsa İstanbul nezdinde pay senedine dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin işlem gördüğü Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası ve VOB'de gerçekleşen işlemler için merkezi karşı taraf rolü üstlenmektedir.

Tüm bu hususlara paralel olarak 6 Aralık 2012 tarih ve 6362 sayılı yeni Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde Takasbank'ın yasal altyapısı güçlendirilmiştir.

2012 yılında Takasbank'ta Borsa İstanbul Pay Piyasası ve Gelişen İşletmeler Piyasasıyla ilgili olarak toplam 621,5 milyar Türk liralık işlem gerçekleşmiş, çok taraflı netleştirme sonucunda bu işlemlerle ilgili olarak 44,4 milyar Türk liralık net nakit transferi olmuş ve 577,1 milyar Türk liralık likidite tasarrufu sağlanmıştır. Borsa İstanbul Pay Piyasasında gerçekleşen işlemlerle ilgili olarak 2009 ve 2010 yıllarında görülen, ancak 2011 yılında yavaşlayan artış, 2012 yılında yerini düşüşe bırakmış ve Borsa İstanbul Pay Piyasası ile Gelişen İşletmeler Piyasasında gerçekleşen toplam işlem tutarı 2012 yılında bir önceki seneye göre yüzde 11 oranında düşüş kaydetmiştir (Grafik IV.19).

Aynı dönemde Takasbank'ta Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası ile ilgili olarak yapılan işlemlerin toplam tutarı 6.827,7 milyar Türk lirası olmuştur. Söz konusu işlemlerle ilgili olarak yapılan çok taraflı netleştirme sonucunda bu tutarın sadece 1.021,1 milyar Türk liralık tutarı için fon transferi yapılmış, netleştirme oranı yüzde 85 olarak gerçekleşmiş ve sistemde sağlanan likidite tasarrufu 5.806,6 milyar Türk lirası olmuştur. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasasında gerçekleşen ve Takasbank'ta takasa tabi tutulan toplam işlemler açısından bakıldığında, 2012 yılında toplam işlem tutarında bir önceki seneye göre yüzde 65,6 oranında bir artış yaşanmıştır (Grafik IV.20).

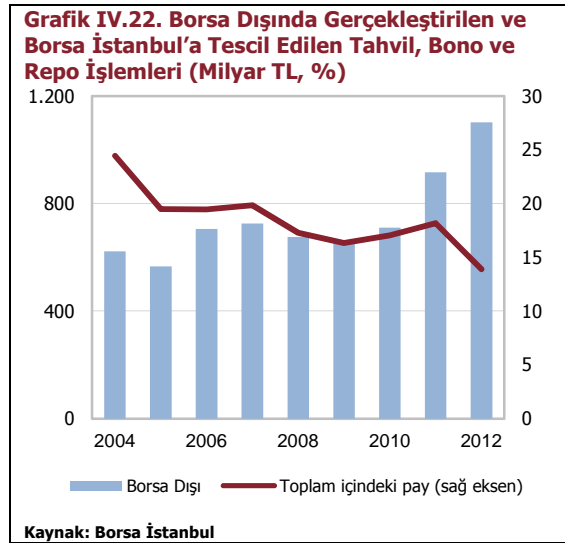
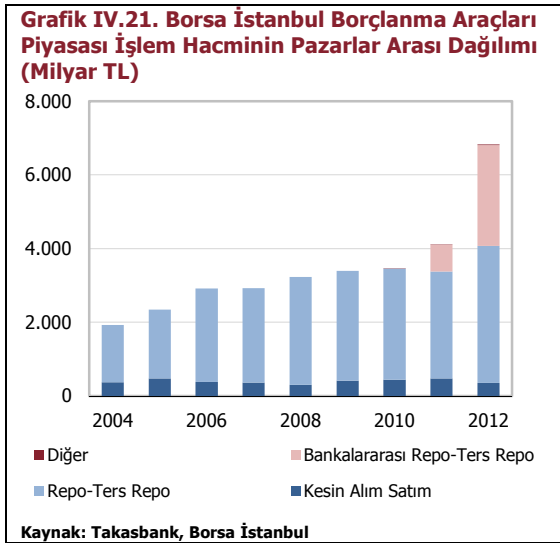
Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasasında Kesin Alım Satım Pazarı, Repo-Ters Repo Pazarı, Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı, Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı, Bankalararası Repo-Ters Repo

Pazarı ve Pay Senedi Repo Pazarında işlem yapılabilmektedir. 2012 yılında Borçlanma Araçları Piyasasındaki işlemlerde görülen yüksek artışın temel olarak Repo-Ters Repo Pazarlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

7 Ocak 2011 tarihinde açılmış olan Bankalararası Repo-Ters Repo Pazarı bankaların kendi portföy hesapları ile ilgili repo-ters repo işlemlerini organize piyasa içerisinde yapmalarını sağlamaktadır. Bu çerçevede, bankalar kendi portföylerine ilişkin repo-ters repo işlemlerini Bankalararası Repo-Ters Repo Pazarında gerçekleştirirken, fon/ortaklık ve diğer müşteriler hesabına yapacakları işlemlerde Borçlanma Piyasası altında yer alan diğer Repo-Ters Repo Pazarlarını kullanmaktadırlar.

Buna göre, söz konusu pazar ilk olarak faaliyete geçtiği 2011 yılında 732,8 milyar Türk liralık işlem gerçekleşmişken, 2012 yılında bu tutar yüzde 274,1 oranında artış göstererek 2.741,7 milyar Türk lirasına ulaşmıştır (Grafik IV.21).

Finansal kuruluşlar borsa dışında kendi aralarında yaptıkları tahvil, bono ve repo işlemlerini de Borsa İstanbul'a tescil ettirmektedir. Borsa dışında gerçekleştirilen ve Borsa İstanbul'a tescil ettirilen tahvil, bono ve repo işlemleri 2012 yılında bir önceki yıla göre yüzde 20,4 oranında artış kaydetmiş ve 1.102,46 milyar Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. Her ne kadar önceki yıla göre önemli bir oranda artış gösterse de 2011 yılında yüzde 18,2 olan borsa dışı tahvil, bono ve repo işlemlerinin Borsa İstanbul'a tescil edilen toplam borsa içi ve borsa dışı borçlanma araçları işlemleri içerisindeki payı 2012 yılında yüzde 13,9'a gerilemiştir (Grafik IV.22).

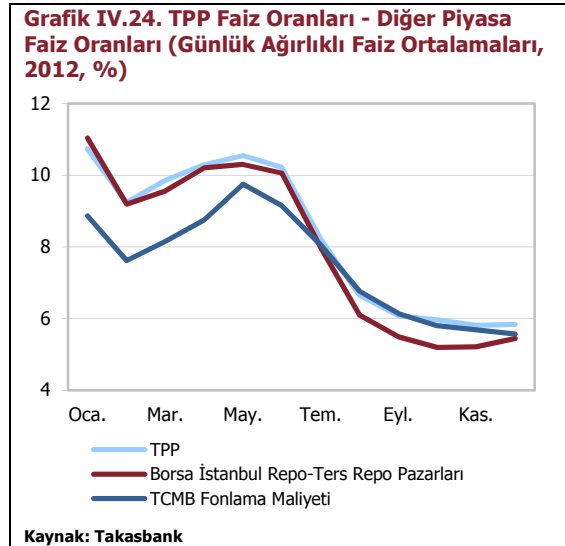
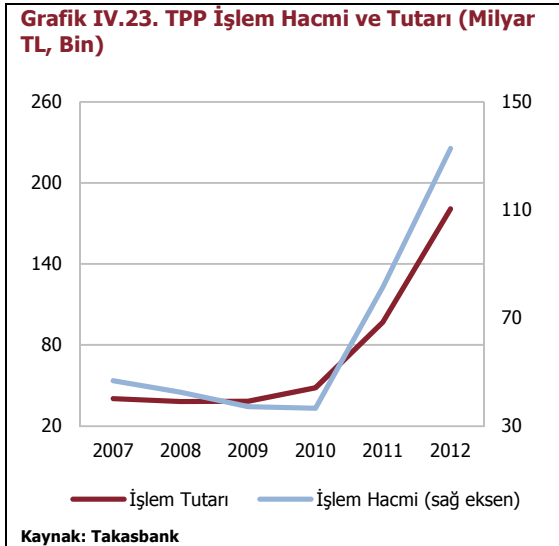
Takasbank yukarıda bahsedilen özellikleri nedeniyle finansal piyasalar açısından önemli bir rol oynamakta olup, katılımcılarının geçici likidite sıkıntısı yaşamaları durumunda sistemin sorunsuz işlemlerini sağlamak ve sorunun sistem aracılığıyla diğer katılımcılara yayılmasını önlemek amacıyla Takasbank katılımcılarına "Nakit Kredi İmkani" ve "Takasbank Para Piyasası (TPP)" hizmetleri sunmaktadır.

Takasbank "Nakit Kredi İmkani" çerçevesinde katılımcılarına teminat karşılığında ve önceden belirlediği limitler dahilinde genel olarak gecelik vadelerle kredi kullanmaktadır. TPP'de gerçekleşen işlemler için ise, merkezi karşı taraf olarak faaliyet göstermektedir. TPP'de gerçekleşen işlemleri garanti etmesi nedeniyle Takasbank borçlanan taraftan belirli miktarlarda teminat almaktadır.

TCMB tarafından sağlanan likidite yönetim imkanlarına katılmayan aracı kurumların likidite yönetimleri açısından büyük önem arz eden TPP'de gerçekleşen işlemler 2012 yılında da önemli oranlarda artış kaydetmiş bulunmaktadır. Buna göre, 2012 yılında TPP'de 180,8 milyar Türk lirası tutarında 132,7 bin işlem gerçekleşmiş ve 2012 yılında gerçekleşen işlem tutarının bir önceki yıla göre artış oranı yüzde 86,4 olarak kaydedilmiştir (Grafik IV.23).

TPP'de gerçekleşen işlemlerde görülen yüksek oranlı artışlarda katılımcılarının piyasaların likidite durumuna bağlı olarak yaptıkları işlemler ile TPP'de adına işlem yapılan yatırım fon ve ortaklıkları sayısı ve işlem hacmindeki artış etkili olmuştur. Buna göre, TPP'de işlem yapan yatırım fon ve ortaklık sayısında 2010 ve 2011 yıllarında görülen artış azalarak olsa da 2012 yılında devam etmiş ve TPP'de 471 yatırım fonu ve ortaklık TPP'de işlem yapmıştır. TPP'de işlem yapan yatırım fonu ve ortaklık sayısında görülen artış yavaşlansa da, gerçekleştirilen işlemlerin tutarı hızlı bir şekilde artmaya devam etmiş ve 2012 yılında bir önceki seneye göre yüzde 97,1 oranında artarak 128 milyar Türk lirasına yükselmiştir.

TPP'de gerçekleşen işlemlerde görülen yüksek oranlı artışlarda bu piyasada geçerli faiz oranlarının rekabetçi bir yapı göstermesinin de etkili olduğu düşünülmektedir (Grafik IV.24).

Takasbank'ın merkezi karşı taraf rolü üstlendiği VOB'da aracı kurumlar, bankalar ve türev ürünlerle işlem yapma yetkisi olan kuruluşlar işlem yapabilmekte ve VOB'da işlem yapan kuruluşlar Takasbank'a da üye olmaktadır.

Takasbank verilerine göre, VOB'da işlem yapan üye sayısı ve buna bağlı olarak Takasbank sisteminde açılmış hesap sayısı 2012 yılında da artmaya devam etmiştir. Buna bağlı olarak 2012 yılında VOB'da açık pozisyon sayısı 274,6 bine; açık pozisyonların piyasa değeri ise 2.034 milyon Türk lirasına ulaşmıştır.

Ödeme sistemlerinin etkin işleyişi, finansal istikrar açısından merkez bankalarının önemli sorumlulukları arasında yer almaktadır. Finansal altyapıların güçlü olması finansal istikrarı beraberinde getirmektedir. Ayrıca, ödeme sistemlerinin sağlıklı bir şekilde çalışması, finansal sistemin etkinliğini ve verimliliğini artırmakta, dolayısıyla para politikalarının etkin uygulanabilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

V. ÖZEL KONULAR

V.1. Faiz Koridoru ve Kredi-Mevduat Faiz Farkı İlişkisi

Gelişmiş ülkelerde uygulanan genişletici para politikalarının etkisiyle artan küresel likidite ve küresel ekonomide devam eden belirsizlik ortamı gelişmekte olan ülkelere sermaye akımlarının oynak bir yapı sergilemesine neden olmaktadır. Söz konusu küresel koşullar Türkiye’de de aşırı kredi büyümesine ve döviz kurlarında dalgalanmalara yol açma riski taşımaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak makro finansal riskleri azaltmak amacıyla 2010 yılı sonlarından itibaren TCMB tarafından yeni bir politika çerçevesi uygulamaya konmuştur. Bu çerçevede krediler ve döviz kuru gibi değişkenler yakından takip edilmekte ve finansal istikrarın önemli bir bileşeni olarak özellikle kredi büyümesine büyük önem atfedilmektedir. Kredi büyümesinin iktisadi dinamiklerle uyumlu gerçekleşmesi amacıyla da likidite yönetimi, zorunlu karşılıklar ve faiz politikaları bir arada kullanılmaktadır.

TCMB fiyat istikrarından ödün vermeden finansal istikrarı desteklemek amacıyla yeni politika araçları geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur. Yeni politika stratejisi çerçevesinde geliştirilen araçlardan biri de faiz koridorudur. Türkiye’de faiz koridorunun kullanımı geleneksel enflasyon hedeflemesi uygulayan merkez bankalarından ayrılmaktadır. Geleneksel uygulamada faiz koridoru politika faizi etrafında simetrik ve (genelde değişmeyen) dar bir bant olarak tanımlanmakta ve piyasa faizlerinin politika faizinden belirgin şekilde sapmasını engellemek amacıyla kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle standart uygulamada faiz koridoru pasif bir rol üstlenmektedir. TCMB’nin mevcut sisteminde ise faiz koridoru aktif bir araç olarak kullanılmaktadır.³ Faiz koridorunun genişliği, gerekli görüldüğünde, TCMB tarafından ayarlanabilmekte ve koridor politika faizi etrafında asimetrik bir şekilde oluşturulabilmektedir. Tasarlanan bu yapıda faiz koridoru, hem kısa vadeli sermaye hareketlerindeki oynaklığa karşı daha hızlı ve esnek tepki verilebilmesini sağlamakta, hem de gerektiğinde kredi-mevduat faiz farkını etkileyerek bankaların kredi verme davranışını değiştirebilmektedir.⁴ Bu çalışma Binici, Erol, Kara, Özlü ve Ünalmiş (2013) çalışmasının bulgularını özetleyerek TCMB faiz koridorunun kredi faizi, mevduat faizi ve bu iki faizin farkı üzerindeki etkilerine dair ampirik bulgular sunmaktadır.

Yeni Para Politikası Araçlarının Kullanımı

TCMB, 2010 yılının sonlarından itibaren faiz koridorunu aktif bir politika aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Faiz koridoru ilk planda döviz kurunun iktisadi temellerle daha uyumlu hareket etmesi amacıyla kullanılmıştır. Bu kapsamda 2010 yılının sonlarına doğru yurt içi ve yurt dışı talepte gözlenen dengesizliklerin finansal istikrarı tehdit etmesi ile birlikte, kısa vadeli sermaye akımlarını caydırmak amacıyla, TCMB faiz koridorunu aşağı yönlü genişletmiştir. Kredi hacmindeki yüksek artış ile eşzamanlı olarak finansman kalitesinde gözlenen bozulmaya karşı da zorunlu karşılıklar kademeli olarak artırılmıştır (Grafik V.1.1 ve Grafik V.1.2). Bu dönemde faiz koridorunun aşağı yönlü genişletilmesi ve

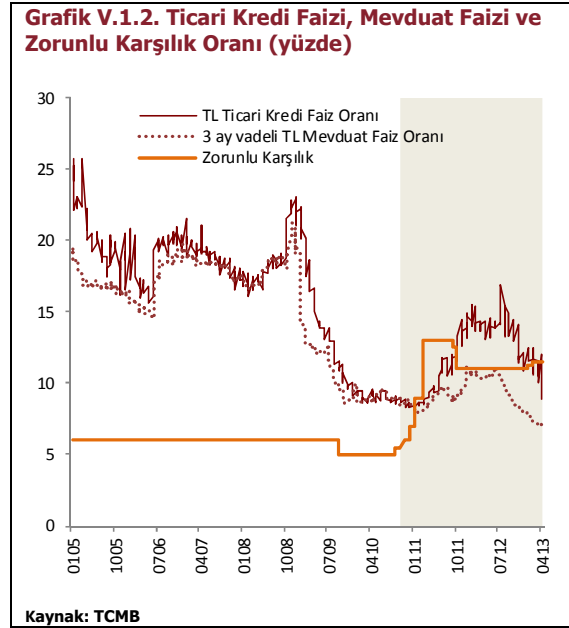
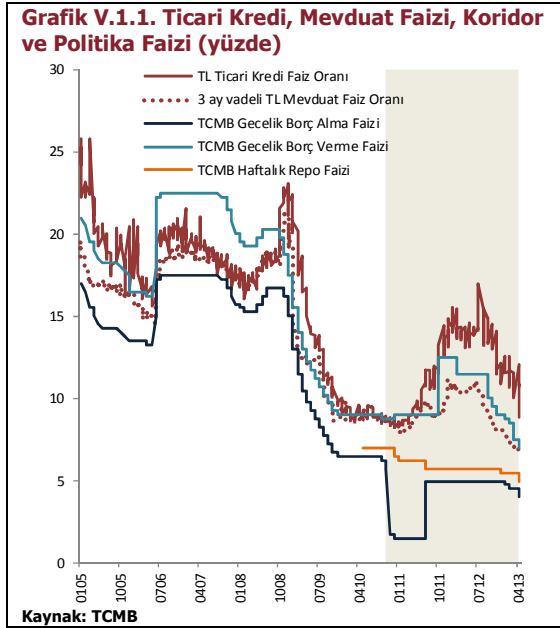
³ TCMB para piyasalarını bir hafta ve bir ay vadeli repo ihaleleri, gecelik repo imkânı ve geç likidite penceresi yoluyla fonlamaktadır. Likidite yönetimi çerçevesinde TCMB’nin temel fonlama aracı bir hafta vadeli repo ihaleleridir. TCMB bir hafta vadeli repo faizini politika faizi olarak ilan etmektedir. TCMB, repo ihalelerinin yanı sıra piyasa yapıcısı ve diğer gecelik repo imkânı ve geç likidite penceresinden fonlama imkânı da sunabilmektedir. Ayrıca Bankalar arası Para Piyasası (BPP)’nda tüm bankalar belirlenen limitler dâhilinde TCMB borç verme faiz oranından gecelik vadede borç alabilmektedir.

⁴ Asimetrik faiz koridorunun sermaye hareketlerindeki oynaklık üzerinde nasıl etkili olduğu konusunda bakınız: “Monetary Policy in the Post Crisis Period: The Turkish Perspective” http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/H.Kara_ERF_2013.pdf.

piyasada oluşan kısa vadeli faizin oynaklığının artırılması, riske göre ayarlanmış Türk lirası getirilerini azaltmak suretiyle kısa vadeli sermaye girişlerini sınırlama amacı taşırken; zorunlu karşılıkların artırılması ile kredi genişlemesinin yavaşlatılması hedeflenmiştir.⁵ Faiz koridoru ile etkin likidite politikasının birlikte kullanılması zorunlu karşılıklardaki artışın etkisini güçlendirmiştir.

2011 yılının sonlarından itibaren ise faiz koridorunun üst sınırı daha aktif olarak kullanılmıştır. TCMB 2011 yılı Ekim ayında faiz koridorunun üst sınırını yükseltmiştir. Bu karar ilk planda daha çok Euro Bölgesi'ndeki krizin derinleşmesi nedeniyle sermaye akımlarında gözlenen sert duruşu sınırlamayı amaçlasa da faiz koridorunun bu şekilde kullanılması kredi piyasasını da etkilemiştir. Faiz koridoru ve likidite politikasının bir arada aktif bir şekilde kullanılması 2012 yılında kredilerin finansal istikrarla uyumlu ve makul seviyelere inmesinde önemli bir rol oynamıştır.

2012 yılı boyunca rezerv opsiyonu mekanizmasının kademeli olarak daha etkin bir şekilde devreye girmesi, faiz koridorunun sermaye akımları ve döviz kurundaki oynaklıklara karşı kullanılmasına olan gereksinimi azaltmıştır. Ancak, 2011 ve 2012 yıllarında yaşanan deneyimler faiz koridorunun kredi arzı ve kredi büyümesine yönelik bir araç olarak da düşünülebileceğine işaret etmektedir. Bu dönemde uygulanan politikalar çerçevesinde, faiz koridorunun kredi ve mevduat faizleri ile ilişkisinin değerlendirilmesi, TCMB'nin uyguladığı politikaların anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca söz konusu ilişkilerin irdelenmesi faiz koridorunun makro ihtiyati bir araç olarak kullanılabilme potansiyeline de ışık tutacaktır.

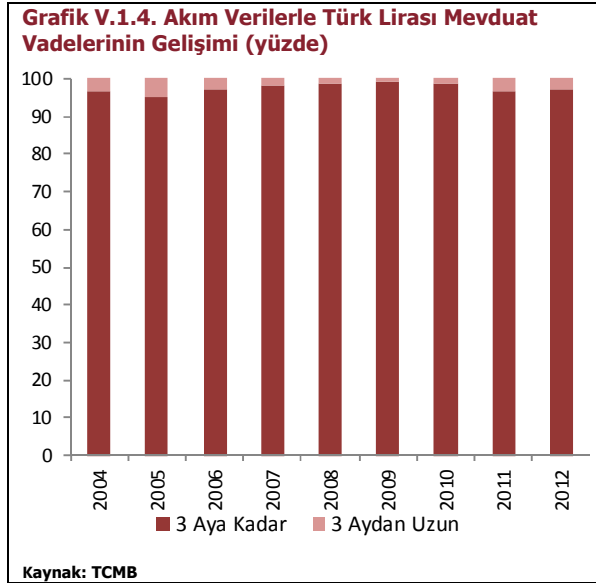
Kredi-mevduat faiz farkı bankaların kredi standardına dair önemli bir göstergedir. Bu farkın fazla olması kredi riski alma iştahının az olduğunu, bankaların kredi standartlarının sıkı olduğunu göstermektedir. İktisadi faaliyetin genişlediği dönemlerde standartlar gevşemekte, bankalar arası rekabet artmakta ve bu fark azalmaktadır. Kötü dönemlerde ise tam tersi bir döngü ortaya çıkmaktadır. Kredi-mevduat faiz farkının iktisadi faaliyetin güçlü olduğu dönemlerde azalması, zayıf olduğu dönemlerde ise artması kredi çevrimlerinin dalga boyunu artırıcı etki yaparak ekonomideki oynaklığı beslemektedir (Agenor ve Da Silva, 2013). Mevcut politika çerçevesinde faiz koridorunun

⁵ Geleneksel olmayan para politikası araçlarının kredi büyümesi üzerindeki etkisi için bakınız Binici, Erol, Özlü ve Ünalımsız (2013).

asimetrik olarak kullanılması kredi ve mevduat faizlerini farklı kanallardan etkilemek suretiyle bu salınımları yumuşatarak makro finansal istikrara yönelik bir araç olarak kullanılabilme potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışma TCMB'nin yeni politika çerçevesinde uyguladığı asimetrik faiz koridoru ve likidite politikalarının ticari kredi faizi, mevduat faizi ve bu iki faiz arasındaki farkı nasıl etkilediği sorusuna odaklanmaktadır. Bu çerçevede, çalışmada ticari kredi ve mevduat faizlerinin TCMB'nin son dönemde kullandığı yeni politika araçlarından nasıl etkilendiği incelenmekte ve bu iki faiz arasındaki farkın belirleyicileri tartışılmaktadır.⁶

Ticari Krediler ve Mevduatın Vade Yapısı

Türkiye'de bankalar tarafından raporlanan ticari kredi faizleri "bir yıldan kısa" ve "bir yıldan uzun" olarak sınıflandırılmakta, vade yapısına dair daha detaylı bilgi yer almamaktadır. Ticari kredilerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan Türk lirası ticari kredilerin vade yapısı incelendiğinde yeni açılan kredilerin çoğunlukla bir yıldan kısa vadede yoğunlaştığı göze çarpmaktadır (Grafik V.1.3). Öte yandan, anektodal bilgiler kısa vadeli ve sık yenilenen ticari kredi kullandırımlarının yeni açılan kredi hacminde yüksek paya sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum ticari kredilerin ortalama vadesinin aslında bir yıldan çok daha kısa vadeli olabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla ticari kredi faizlerinin kısa vadeli faizlere ve likidite politikasına diğer kredi faizlerine göre daha duyarlı olması beklenmektedir. Benzer şekilde, akım verileri incelendiğinde mevduatlar da üç aydan kısa vadede yoğunlaşmaktadır (Grafik V.1.4).

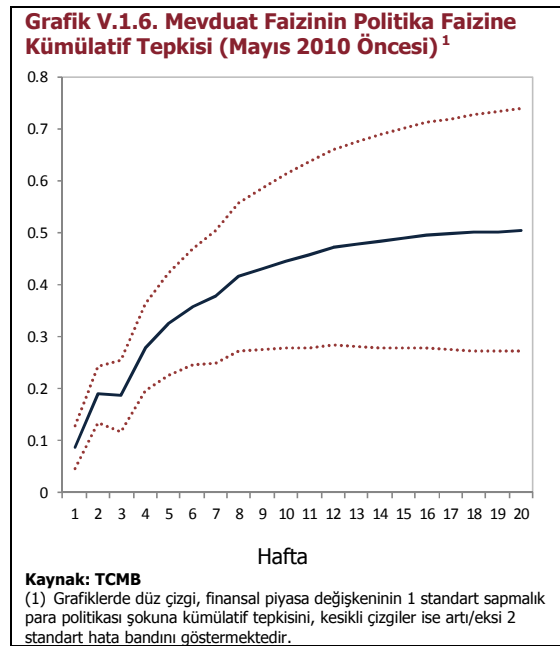
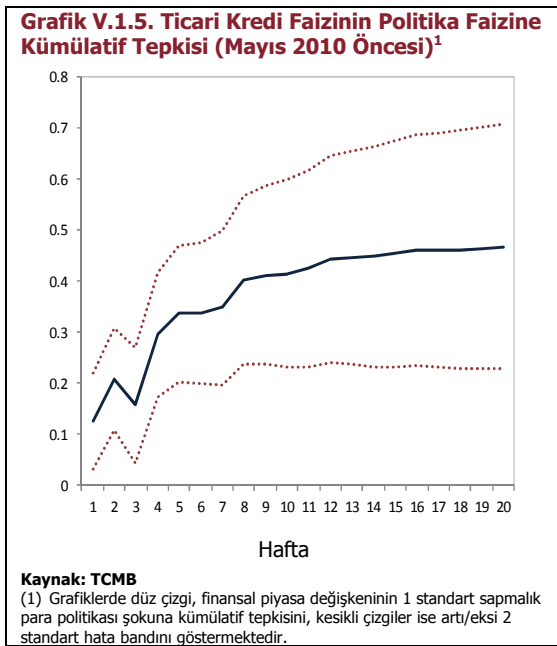

Sonuç olarak, bankaların kısa vadelerde yoğunlaştığı görülen Türk lirası ticari kredi ve mevduat faiz oranlarını ve dolayısıyla iki faiz arasındaki "fark" değerlerini belirlerken piyasa gelişmelerini ve para politikası kararlarını benzer ölçüde değerlendirecekleri düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, faiz koridorunun kredi-mevduat faiz farkı üzerindeki etkisini ölçebilmek amacıyla ticari krediler ile mevduat faizleri kullanılmış; daha uzun vadeli olan tüketici kredileri piyasa faizlerinin vade yapısından etkilendiğinden kapsam dışı tutulmuştur. Diğer bir ifadeyle, kredi ve mevduat faiz farkının TCMB likidite politikaları ile etkilenebilme potansiyeli yüksek olan kısmına odaklanılmıştır.

⁶ TCMB'nin aynı amaç doğrultusunda zorunlu karşılıkları da kullanabileceği savunulabilir, ancak zorunlu karşılığın maliyet etkisi sınırlı olabilmektedir (Kara, 2012). Makul bir faiz farkı artışı için çok yüksek miktarlarda zorunlu karşılık artışı gerekmektedir. Bu durum çok yüksek miktarda likiditeyi piyasadan çekmeyi gerektireceğinden pratikte uygulaması zor olabilmektedir.

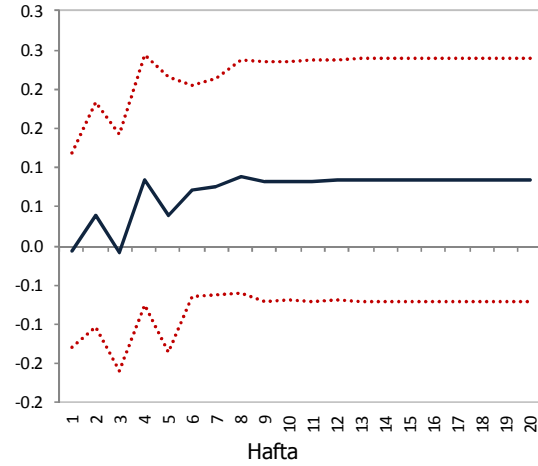
TCMB Politikasının Ticari Kredi-Mevduat Faizleri Üzerindeki Etkisi: Zaman Serisi Analizi

Türkiye’de 2010 yılının Mayıs ayına kadar piyasada likidite fazlası olması nedeniyle politika faizi olarak TCMB gecelik borçlanma faizi kullanılmakta iken, zaman içinde piyasadaki likidite koşullarının değişmesi ile birlikte teknik bir ayarlama yapılarak politika faizi bir hafta vadeli repo faizi olarak belirlenmiştir. Yapılan operasyonel değişiklik, TCMB’nin faiz koridorunu aktif kullanmak yoluyla gecelik borçlanma, borç verme ve haftalık repo faiz oranlarını birbirinden farklı amaçlarla kullanabilmesinin önünü açmıştır. 2010 yılının son çeyreğinde asimetrik faiz koridorunun ve zorunlu karşılıkların aktif olarak kullanılmaya başlanması ile beraber araç çeşitliliği artmış; para politikası duruşunu yansıtmaması açısından faiz koridorunun parametreleri de önemli hale gelmiştir. Bu durum, iki alt dönem için basit VAR analizlerinden elde ettiğimiz etki-tepki fonksiyonları sonuçlarında da görülebilmektedir (Grafik V.1.5-10).

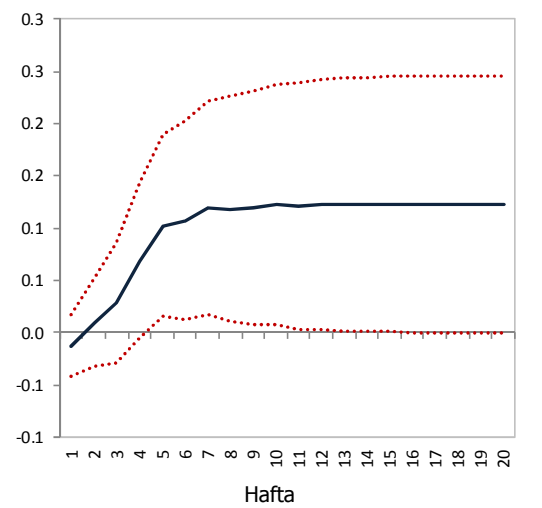

Kısıtlanmamış VAR tahminlerinden elde edilen sonuçlara göre,⁷ Mayıs 2010 öncesini kapsayan ilk dönemde hem ticari kredi faizinin hem de mevduat faizinin politika faizi olan gecelik borç alma faizine anlamlı, güçlü ve benzer ölçüde tepki verdiği görülmektedir (Grafik V.1.5-6). Dolayısıyla bu dönemde politika faizinin değiştirilmesi ile ticari kredi - mevduat faiz farkının belirgin şekilde etkilenmesi mümkün görünmemektedir.

⁷ VAR tahmininde politika faizi, üç aya kadar vadeli akım mevduat faizi ve akım ticari kredi faizi birlikte yer almakta, haftalık frekansta veri ve dört adet gecikme kullanılmaktadır. VAR etki tepki fonksiyonlarının oluşturulmasında Choleski ayrıştırması yapılmış, bunun için politika faizi-mevduat faizi-ticari kredi faizi sıralaması seçilmiştir. Bu sıralamada, diğer faizlerinin politika faizinden, ticari kredi faizinin de mevduat faizinden eşanlı olarak etkilendiği; sistemdeki diğer etkilerin ise bir hafta gecikmeli olarak gözlemlendiği varsayılmıştır. Koridorun üst bandının ve BIST gecelik faizinin etkisine bakılırken politika faizi yerine söz konusu değişkenler kullanılmıştır.

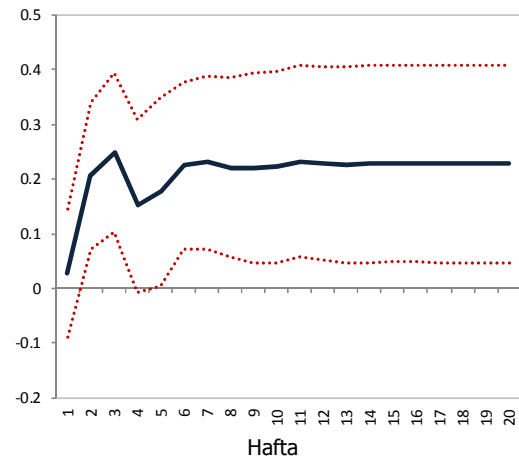
Grafik V.1.7. Ticari Kredi Faizinin Politika Faizine Kümülatif Tepkisi (Kasım 2010 sonrası)¹**Kaynak: TCMB**

(1) Grafiklerde düz çizgi, finansal piyasa değişkeninin 1 standart sapmalı para politikası şokuna kümülatif tepkisini, kesikli çizgiler ise artı/eksi 2 standart hata bandını göstermektedir.

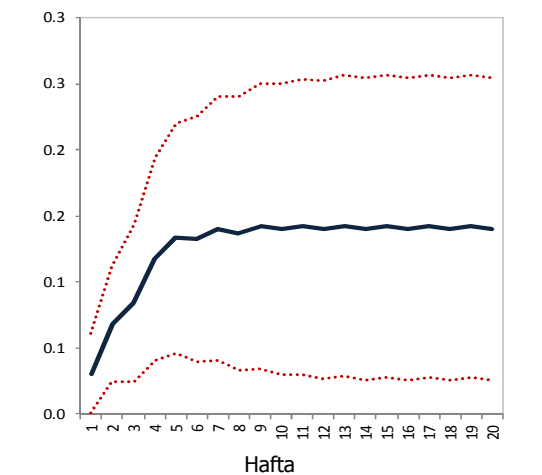
Grafik V.1.8. Mevduat Faizinin Politika Faizine Kümülatif Tepkisi (Kasım 2010 sonrası)¹**Kaynak: TCMB**

(1) Grafiklerde düz çizgi, finansal piyasa değişkeninin 1 standart sapmalı para politikası şokuna kümülatif tepkisini, kesikli çizgiler ise artı/eksi 2 standart hata bandını göstermektedir.

Mayıs 2010-Kasım 2010 arasında TCMB kullandığı aktif para politikası araçlarını aşamalı olarak çeşitlendirmiştir. Kasım 2010'dan itibaren ise yeni bir politika yaklaşımı benimsendiği Para Politikası Kurulu toplantılarında daha somut bir şekilde ifade edilmiştir. Bu nedenle Grafik V.1.7-8'de Kasım 2010 ve sonrasındaki etki tepki fonksiyonları sunulmaktadır. Bu dönemde ticari kredi faizinin politika faizi olan bir haftalık repo faizine verdiği tepkinin istatistiksel olarak anlamsız hale geldiği, mevduat faizinin ise anlamlı olmakla beraber önceki döneme göre daha zayıf tepki verdiği görülmektedir.

Grafik V.1.9. Ticari Kredi Faizinin TCMB Borç Verme Faizine Kümülatif Tepkisi (Kasım 2010 sonrası)¹**Kaynak: TCMB**

(1) Grafiklerde düz çizgi, finansal piyasa değişkeninin 1 standart sapmalı para politikası şokuna kümülatif tepkisini, kesikli çizgiler ise artı/eksi 2 standart hata bandını göstermektedir.

Grafik V.1.10. Mevduat Faizinin BIST Gecelik Faizine Kümülatif Tepkisi (Kasım 2010 sonrası)¹**Kaynak: TCMB**

(1) Grafiklerde düz çizgi, finansal piyasa değişkeninin 1 standart sapmalı para politikası şokuna kümülatif tepkisini, kesikli çizgiler ise artı/eksi 2 standart hata bandını göstermektedir.

İncelenen dönemde ticari kredi faizinin politika faizine verdiği tepkinin istatistiksel olarak anlamsız hale gelmesi, mevduat faizinin tepkisinin ise azalması bu dönemde temel olarak araç çeşitliliğinin artmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim analizlerde politika faizi yerine koridorun üst bandı (TCMB gecelik borç verme faizi) kullanıldığında ticari kredi faizinin bu değişkene güçlü ve anlamlı tepki verdiği görülmektedir (Grafik V.1.9). Benzer şekilde mevduat faizi de Borsa İstanbul (BIST) piyasasında oluşan gecelik faize politika faizine göre daha güçlü ve anlamlı tepki vermektedir (Grafik

V.1.10). Bu durum, büyük ölçüde TCMB'nin piyasaya sağladığı kısa vadeli likiditenin azalması ve kısa vadeli faiz oynaklığının yükselmesi ile beraber gecelik piyasa faizlerinin bankaların fonlama maliyetleri açısından öneminin artmasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen ön bulgular yeni politika stratejisi kapsamında para politikası araçlarının piyasa faizlerine aktarımının ve dolayısıyla ticari kredi-mevduat faizi farkı üzerindeki etkisinin daha yakından incelenmesinin faydalı olacağına işaret etmektedir. İncelenen dönemin kısa olması nedeniyle söz konusu ilişkilerin daha sağlıklı değerlendirilmesi açısından zaman serisi tahminlerinin panel veri analizi ile desteklenmesi önem taşımaktadır.

Panel Bulguları

Panel analizinde incelemeye konu olan Kasım 2010-Aralık 2012 dönemi için sektörde önemli ağırlığa sahip olan 13 mevduat bankasının verileri esas alınmıştır.⁸ Söz konusu bankaların ticari kredi faizinin, mevduat faizinin ve her iki faiz arasındaki farkın para politikasına olan tepkisi incelenmiştir. İlişkilerin daha sağlıklı bir şekilde analiz edilebilmesi amacıyla akım faiz verileri kullanılmıştır. Akım faizler haftalık bazda yeni açılan kredi ve mevduat hesaplarına uygulanan faiz oranlarını gösterdiğinden politika kararlarındaki değişimlerinin fiyatlama davranışlarına etkisini daha hızlı yansıtabilmektedir. İncelenen dönemin görece olarak kısa olduğu dikkate alındığında akım veri kullanmanın önemi daha da artmaktadır.

Model tahmini için ilgili aydaki haftalık faizlerin ortalaması alınmak suretiyle aylık bazda ticari kredi ve mevduat faizleri hesaplanmış, faiz farkı olarak da ilgili dönem için hesaplanan aylık ticari kredi ve mevduat faizlerinin farkı alınmıştır. Para politikası değişkenleri için günlük verilerin aylık ortalaması, takibe giren alacaklar için ise aylık bilanço değerleri kullanılmıştır. Bu değişkenler temel alınarak aşağıdaki şekilde bir dinamik panel modeli tahmin edilmiştir:

$$\Delta Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 \Delta Y_{it-1} + \beta_2 \Delta ZK_{it} + \beta_3 (\Delta X_t) + \varepsilon_{it}$$

Bu modelde, Y_{it} ticari kredi veya mevduat faizlerini ifade etmekte, ZK_{it} zorunlu karşılık oranlarını göstermekte, X_t vektörü ise politika faizi, koridorun üst bandı, koridorun alt bandı gibi para politikası değişkenlerini içermektedir. İncelemeye konu olan dönemde zorunlu karşılık oranları vadeye göre farklılaştığı için bankadan bankaya farklılık gösterebilmektedir. Ticari kredi ve mevduat faizindeki kalıcı etkiyi ve dinamik düzeltmeyi dikkate almak amacıyla tahmin edilen modelde bağımlı değişkenin gecikmeli değeri açıklayıcı değişken olarak kullanılmış ve katsayılardaki uyumsuzluğun giderilmesi amacıyla Arellano ve Bond (1991) tarafından geliştirilen genelleştirilmiş momentler yöntemi (Generalized Method of Moments-GMM) kullanılmıştır. Bağımlı değişkenin gecikmeli değeri nedeniyle oluşan içsellik probleminin giderilmesi için ise ilgili değişkenin gecikmeli değerleri araç olarak kullanılmıştır.

Dinamik panel modeline ilişkin analiz sonuçları Tablo V.1.1'de yer almaktadır. TCMB'nin son dönemde aktif olarak kullandığı faiz koridoru ve zorunlu karşılık oranının ticari kredi faizi üzerindeki etkisinin pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. İncelenen dönemde TCMB'nin zaman zaman gecelik piyasa faizlerinin koridorun içerisinde kalacak şekilde dalgalı bir seyir izlemesine

⁸ Bu bankaların sektör mevduatı ve sektör kredilerindeki ağırlığı yüzde 90'ın üzerindedir.

izin vermesi bankalar açısından faiz riski oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular, bankaların kısa vadeli faiz riskini fiyatlarırken temkinli davrandığına ve ilgili dönemde ticari kredi faizlerinin koridorun üst sınırına olan duyarlılığının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Buna ek olarak zorunlu karşılıklar da kredi faizleri üzerinde küçük de olsa anlamlı bir etki yapmaktadır. Zorunlu karşılık oranlarındaki artış maliyet ve likidite kanalıyla bankaların kredi verme iştahını azaltıcı yönde etki edebilmekte ve faiz riskini sınırlamak isteyen bankaların ticari kredi faizlerini artırarak kredi arzını daraltmalarına yol açabilmektedir. Benzer şekilde, zorunlu karşılık oranının mevduat faizi üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Zorunlu karşılıkların arttığı dönemlerde bankaların kendilerine daha kalıcı kaynak sağlama eğiliminde olmasının mevduat faizlerini artırabileceği düşünülmektedir.

Tablo V.1.1. Ticari Kredi ve Mevduat Faizi Tahmin Sonuçları*
(Kasım 2010-Aralık 2012)

	Ticari Kredi Faizi (1)	Mevduat Faizi (2)
Ticari Kredi Faizi (t-1)	-0.013 (0.068)	
Mevduat Faizi (t-1)		0.384*** (0.037)
Politika Faizi	0.673 (0.455)	0.915*** (0.113)
Koridor Alt Bant	0.128** (0.050)	-0.003 (0.011)
Koridor Üst Bant	0.768*** (0.182)	0.267*** (0.022)
Zorunlu Karşılık	0.090** (0.045)	0.042*** (0.011)
Sabit Terim	0.136*** (0.045)	0.027*** (0.008)
Gözlem Sayısı	338	338

*Dinamik panel (Arellano ve Bond, 1991; GMM) tahmin sonuçları sunulmuştur. Bütün değişkenlerin aylık değişimleri (baz puan) dikkate alınmıştır. Değişen varyansa göre ayarlanmış standart hatalar parantez içinde verilmiştir. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1.

Tablo V.1.1'de dikkat çeken bir husus ticari kredilerin büyüklük olarak en fazla koridorun üst sınırından etkilenirken mevduat faizlerinin daha çok politika faiz oranına duyarlı olmasıdır. Bu bulgular bir önceki bölümde sunulan zaman serisi analizi ile de uyumludur. Faiz koridorunun ticari kredi ve mevduat faizlerini farklı şekilde etkilemesi, yeni para politikası çerçevesinde TCMB'nin gerektiğinde iki faiz arasındaki farkı da etkileyebileceğini düşündürmektedir. Faiz farkının politika değişkenlerine ve diğer aracılık maliyeti unsurlarına duyarlılıklarının sınanması amacıyla dinamik bir panel modeli tahmin edilmiştir (Tablo V.1.2). Ticari kredi ve mevduat faiz modelleri için yukarıda belirtilen yöntemin aynısı faiz farkı modeli için de kullanılmış, ancak kredi-mevduat faiz farkının tanım gereği durağan bir değişken olduğu göz önüne alınarak değişkenlerin farkı yerine seviyesi kullanılmış ve modelde kullanılan politika değişkenleri Tablo V.1.1'deki sonuçlar dikkate alınarak seçilmiştir. Bu çerçevede, para politikası değişkeni olarak bankaların fonlama maliyetlerine ve fonlamaya ilişkin belirsizliği temsil edebilecek olan "koridorun üst bandı ile politika faizinin farkı" ve "koridor genişliği" dikkate alınmıştır. Diğer taraftan bir aracılık maliyet unsuru olarak zorunlu karşılıklar ve bankaların önemli bir performans ve risk göstergesi olarak takibe giren alacaklar (TGA) da faiz farkı modelinde açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır.

Bulgularımız, gerek faiz koridoru gerekse zorunlu karşılıkların ticari kredi ve mevduat faiz farkı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Tablo V.1.2). Grafik V.1.1'de verilen zaman serisi analizi ile Tablo V.1.1'de sunulan sonuçlardan da bekleneceği gibi, koridorun üst sınırı ile politika faizi arasındaki fark kredi-mevduat faiz farkı üzerinde anlamlı bir etki yapmaktadır. Bunun sebebi, Tablo V.1.1'de görüldüğü gibi, ticari kredi faizlerinin daha çok koridorun üst sınırına, mevduat faizlerinin ise politika faizi ile gecelik piyasa faizlerine tepki vermesidir. Kredi faizinin likidite koşullarına daha duyarlı olmasının ticari kredilerin büyük ölçüde kısa vadeli ve sürekli çevrilen kredilerden oluşmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle, ticari kredi faizleri kısa dönem gelişmelere ve fonlama maliyetlerindeki belirsizliğe daha duyarlıdır. Bu sonuçlar, faiz koridorunun gerektiğinde krediler ve toplam talep üzerinde etkili bir araç olabileceğini göstermektedir.

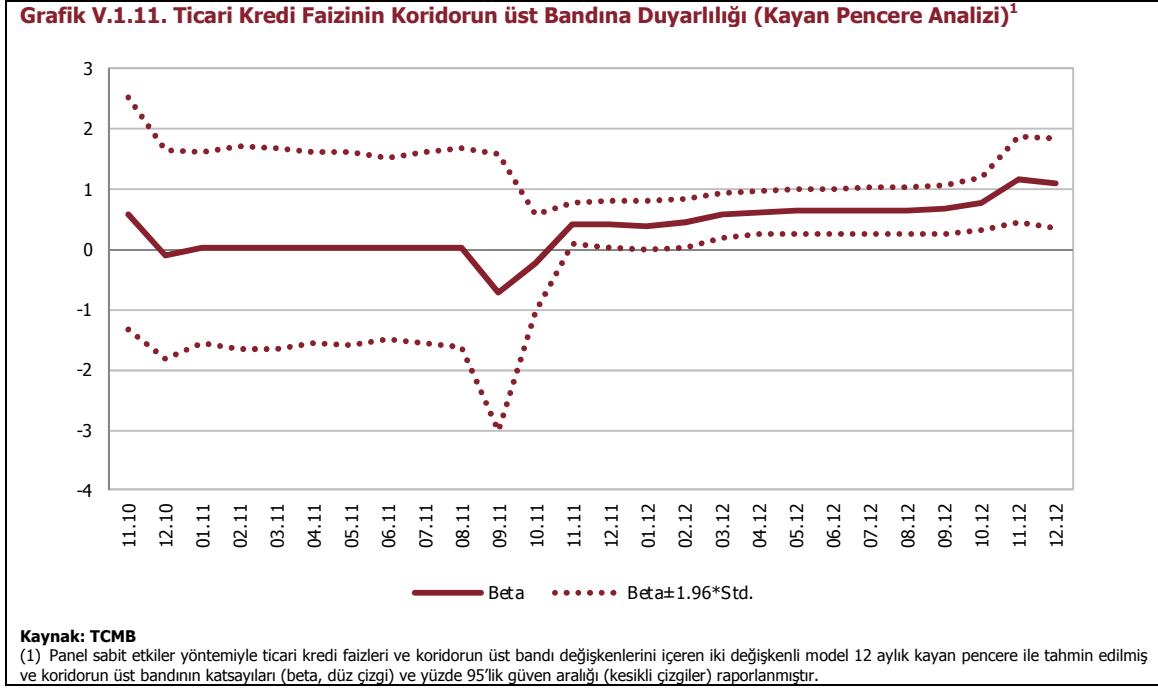
Tablo V.1.2. Ticari Kredi- Mevduat Faiz Farkı Tahmin Sonuçları*
(Kasım 2010-Aralık 2012)

	(1)	(2)
Ticari Kredi ve Mevduat Faiz Farkı (t-1)	0.758*** (0.035)	0.768*** (0.032)
Koridor Üst Bandı - Politika Faizi Farkı	0.128** (0.049)	0.113*** (0.041)
Koridor Genişliği	-0.044 (0.047)	
Zorunlu Karşılık	0.085*** (0.026)	0.079*** (0.025)
TGA Oranı	0.546** (0.255)	0.540** (0.261)
Sabit Terim	-0.041 (0.309)	-0.223 (0.244)
Gözlem Sayısı	338	338

*Dinamik panel (Arellano ve Bond, 1991; GMM) tahmin sonuçları sunulmuştur. TGA oranı hariç bütün değişkenler düzey olarak, TGA oranının ise akım veri için bir gösterge olması amacıyla aylık değişimi (baz puan) dikkate alınmıştır. Değişim varyansa göre ayarlanmış standart hatalar parantez içinde verilmiştir. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1.

Ticari Kredi Faizlerinin Faiz Koridoruna Duyarlılığı Ne Zaman Başladı?

Önceki bölümlerde ticari kredi faizlerinin incelenen dönemde koridorun üst bandına oldukça duyarlı olduğu bulunsa da, yeni politika araçlarının daha sağlıklı değerlendirilmesi açısından bu duyarlılığın ne zaman başladığı sorusu önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, ticari kredi faiz oranlarının faiz koridorunun üst bandına duyarlılığının zaman içinde değişimini göstermek amacıyla iki değişkenli bir panel modeli tahmin edilmiştir. Söz konusu model 12 aylık kayan pencere olarak tahmin edilmiş ve yeni politika çerçevesinin belirginleşmeye başladığı 2010 Kasım ayı başlangıç olarak alınmıştır. Koridorun üst bandındaki değişimin katsayısı (beta) ve bu katsayıya ait yüzde 95 güven aralığı Grafik V.1.11'de gösterilmiştir. Ticari kredi faizinin koridorun üst bandına duyarlılığının 2011 sonlarına kadar olan dönemde düşük ve istatistiksel olarak anlamsız, 2011 sonlarından itibaren ise pozitif, istatistiksel olarak anlamlı ve artan bir eğilim sergilediği tespit edilmiştir. Bu sonuç, ticari kredilerin koridora olan duyarlılığının TCMB'nin koridorun üst sınırını aktif olarak kullanmaya başladığı 2011 yılının son çeyreğinden itibaren başladığına işaret etmektedir. Nitekim bu dönemde TCMB aktif bir likidite politikası izleyerek likiditeyi zaman zaman kısmış ve fonlama belirsizliğini artırmıştır. Binici, Erol, Özlü ve Ünalmiş (2013) çalışmasında da gösterildiği gibi koridorun üst sınırındaki artışlar aktif likidite politikası ile beraber kredi büyümesindeki yavaşlamaya önemli katkıda bulunmuştur.

Grafik V.1.11. Ticari Kredi Faizinin Koridorun üst Bandına Duyarlılığı (Kayan Pencere Analizi)¹

Sonuç

Küresel kriz sonrasında finansal istikrara verilen önemin artmasına paralel olarak, TCMB para politikası stratejisini yeni dönemin özelliklerine göre şekillendirmiş ve politika araçlarını çeşitlendirmiştir. Bu çalışmada yer alan analiz sonuçları TCMB'nin son dönemde kullanmış olduğu politika araçlarının kredi ve mevduat faizleri üzerinde oldukça etkili olduğuna işaret etmektedir. Birden fazla araç kullanılması TCMB'nin piyasada oluşan farklı faizler üzerinde farklı etkiler yapabilmesine olanak tanımaktadır. Bu çerçevede, TCMB'nin kredi arzı açısından önemli bir değişken olan kredi-mevduat faiz farkını da gerektiğinde etkileyebildiği görülmektedir. Kredi-mevduat faiz farkının bir makro ihtiyati araç olarak kullanılabilme potansiyeli taşıması, elde edilen bulguların önemini artırmaktadır. Zira hızlı ekonomik büyüme dönemlerinde genellikle faiz farkı daralmakta, bankalar arası rekabet artmakta ve bu durum kredilerin hızlı genişlemesine yol açmaktadır. Böyle dönemlerde faiz farkının daralmasının önlenmesi (veya sınırlandırılması) kredi arzını sıkılaştırıcı etki yaparak finansal istikrara önemli katkıda bulunabilmektedir.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, TCMB'nin geliştirdiği araçlardan biri olan asimetrik faiz koridorunun, geleneksel enflasyon hedeflemesi rejimlerinden farklı olarak, kredi-mevduat faiz farkını etkilemek yoluyla gerektiğinde makro ihtiyati bir politika aracı olarak kullanılabilmesine işaret etmektedir. TCMB'nin faiz farkını ve dolayısıyla kredi arzını ayrı bir kanaldan etkileyebilecek bir politika aracına sahip olması fiyat istikrarı ve finansal istikrar arasındaki ödünleşimi de hafifletmekte; diğer bir ifadeyle TCMB'nin fiyat istikrarından ödün vermeden finansal istikrara katkıda bulunmasını sağlamaktadır.

Kaynakça:

- Agenor, R. ve L. da Silva (2013), "Rethinking Inflation Targeting: A Perspective from the Developing World", yayım aşamasında.
- Arellano, M., ve S. Bond. (1991), "Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations", *Review of Economic Studies*, 58: 277-297.
- Binici, M., Erol, H., Kara, H., Özlü, P. ve D. Ünalmiş (2013), "Faiz Koridoru bir Makro İhtiyati Araç Olabilir mi?", devam eden çalışma.
- Binici, M., Erol, H., Özlü, P. ve D. Ünalmiş (2013), "Unconventional Monetary Policy Tools and Credit Growth", devam eden çalışma.
- Finansal İstikrar Raporu (2012), "Türk Bankacılık Sisteminde Faiz Marjı ve Belirleyicileri", Özel Konu Çalışması, Kasım 2012.
- Kara, H. (2012), "Küresel Kriz Sonrası Para Politikası", *İktisat, İşletme ve Finans*, 26 (302), 9-25.
- Kara, H. (2013), "Monetary Policy in the Post-Crisis Period: The Turkish Perspective", Presentation prepared for the Economic Research Forum Conference, İstanbul.
- Weise, C. ve D. Krish (2010), "The Monetary Policy Response to Changes in Credit Spreads", Gettysburg Üniversitesi, Eylül 2010.

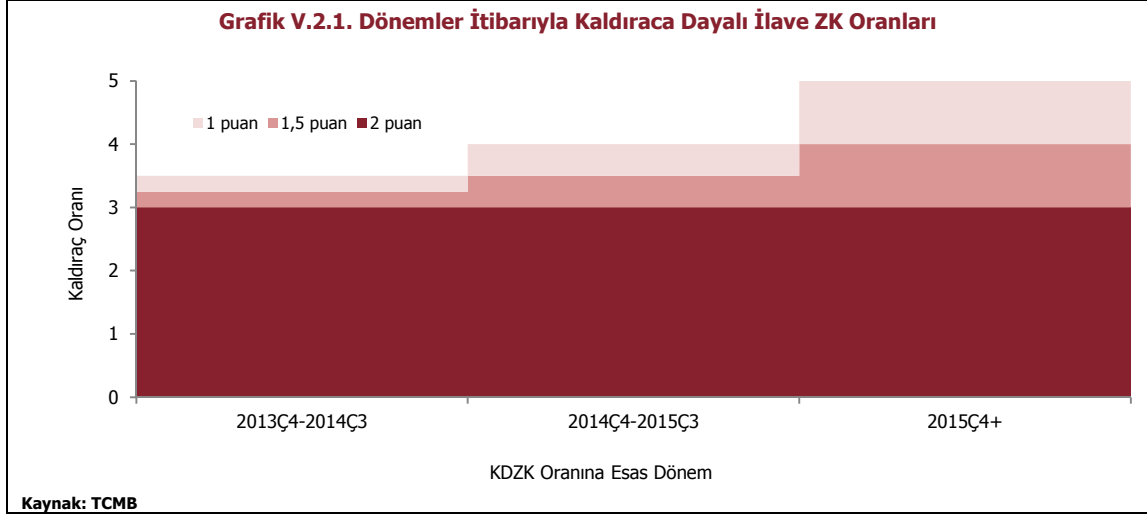
V.2. Kaldıraca Dayalı Zorunlu Karşılık Uygulaması

Finansal sistemde borçluluk düzeylerinin aşırı yüksek olması, yaşanan son küresel finans krizinin temel nedenlerinden biridir. İktisadi yazın, borçlanmanın döngüsel olduğunu ve finansal çevrimleri tetiklediğini ortaya koymaktadır. Bankaların risklere dayanıklılığını sağlamayı hedefleyen sermaye yeterliliği rasyosu, risk ağırlıklarının hesaplanma şekli nedeniyle tek başına finansal riskleri değerlendirmekte yetersiz kalabilmektedir. Bu çerçevede Basel III düzenlemeleri ile getirilen kaldıraç oranının Basel II sermaye yeterlilik oranıyla birlikte destekleyici bir araç olarak kullanılması sağlanarak, bankaların ve genel olarak sistemin yüksek borçlanmasından kaynaklanacak risklerin birikmesinin sınırlandırılması amaçlanmaktadır.

Basel III çerçevesinde kaldıraç oranı, ana sermayenin, aktifler ve belirli dikkate alınma oranlarıyla bilanço dışı kalemler toplamına bölünmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Basel Komitesi tarafından, 2011–2012 denetimsel izleme dönemi, 2013–2017 ise bankaların otoritelere raporlama dönemi olarak öngörülmüştür. 2015 yılında bankaların kaldıraç oranlarını kamuoyuna açıklaması beklenmekte, 2017 yılına kadar sürecek olan paralel uygulama döneminde yüzde 3 olarak belirlenen asgari kaldıraç oranının test edilmesi planlanmaktadır. Yapılacak olan sayısal etki çalışmaları ve paralel uygulama sonucuna göre söz konusu kaldıraç oranı düzenlemesine nihai hali verilecek ve 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren uluslararası alanda uygulanmaya başlanacaktır.

Türk bankacılık sektöründe de bankalar varlıklarını borçluluğu artırmak suretiyle büyümektedir (Binici, Köksal; 2012). Türkiye’de bankacılık sektörünün kaldıraç oranı 2005 yılından bu yana yüzde 8 seviyelerinde seyretmektedir. Yüksek borçlulukla çalışmaktan kaynaklanabilecek risklerin ortaya çıkmadan önlenmesi için, mevcut duruma kıyasla borçluluklarını aşırı düzeylere çıkaran bankalara ilave olarak zorunlu karşılık yükümlülüğü getiren “kaldıraca dayalı zorunlu karşılık (KDZK)” uygulaması, makro riskleri azaltıcı ve döngüsellik karşıtı bir politika aracı olarak 26 Aralık 2012 tarihinde yapılan düzenleme ile aşamalı şekilde uygulamaya konmuştur. Söz konusu politika, 2013 yılından itibaren izleme amaçlı olarak yürürlüğe girmiştir.

TCMB tarafından yapısal bir para politikası aracı olarak kullanılan kaldıraç oranı, ana sermayenin toplam pasif ve belirli dikkate alınma oranlarıyla bilanço dışı kalemler toplamına bölünmesi suretiyle (Ana Sermaye / [Pasif Toplamı + Bilanço Dışı Kalemler]) hesaplanmaktadır. Kaldıraç oranına göre uygulanacak zorunlu karşılık politikasına göre ilk aşamada, 2013 yılı son çeyrek ortalama kaldıraç oranı yüzde 3-yüzde 3,5 arasında kalan bankalara 2014 yılından itibaren üç kademede 1- 2 puan aralığında ilave olarak zorunlu karşılık yükümlülüğü getirilmektedir. Sonraki yıllarda ilave olarak zorunlu karşılık oranı uygulanacak kaldıraç oranı üst limiti, kademeli olarak yüzde 5’e artırılabilecek ve bu seviyede devam ettirilecektir (Grafik V.2.1).

Kaldıraç oranı aylık finansal tablolardaki veriler üzerinden hesaplanmakta, ancak çeyreklik dönemde yer alan ayların ortalaması esas alınmaktadır. Bildirim, hesaplama dönemini izleyen 3 ay içinde yapılmakta olup, 2013 yılı son çeyreğine ilişkin bildirimlerden itibaren eşik aralıklarda kalan bankaların hesaplama dönemini izleyen 4'üncü takvim ayının ilk tesis döneminden itibaren 6 zorunlu karşılık döneminde ilave olarak zorunlu karşılık tesis etmesi gerekmektedir (Tablo V.2.1).

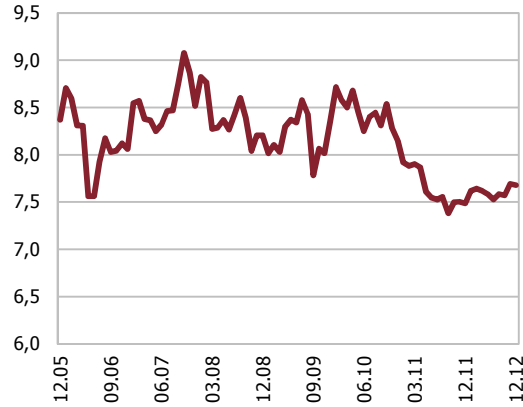
Tablo V.2.1 Kaldıraç Oranının Bildirimi ve ZK Tesisi

Hesaplama Dönemi (Ortalama Kaldıraç Oranı)			Bildirim Dönemi (Son ZK Bildirim Tarihine Kadar)			Tesis Dönemi (Altı Zorunlu Karşılık Dönemi)		
Ekim.13	Kas.13	Ara.13	Oca.14	Şub.14	Mar.14	Nis.14	May.14	Haz.14

Kaynak: TCMB

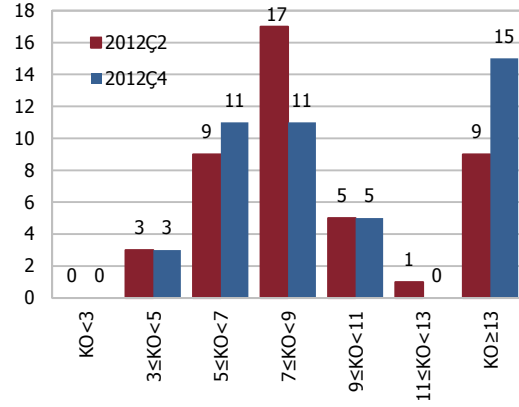
Bildirimi Nisan 2013'te yapılan 2012 yılı dördüncü çeyreklik döneme ait ortalama kaldıraç oranı sektör için yüzde 7,65 olarak gerçekleşmiş olup, uygulamanın duyurulması sonrasında bankaların kaldıraç oranlarını artırarak borçluluk düzeylerini bir miktar sınırladığı görülmüştür (Grafik V.2.2). Bu dönemde sektördeki bankaların çoğunluğu yüzde 7'den büyük kaldıraç oranına sahip olmuştur. Kaldıraç oranı yüzde 3 ile 5 aralığında kalan sadece 3 banka bulunmaktadır (Grafik V.2.3).

Grafik V.2.2. Bankacılık Sektörü Kaldıraç Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Grafik V.2.3. Bankacılık Sektörü Kaldıraç Oranlarının Dağılımı

Kaynak: TCMB

Kaldıraç Dayalı Zorunlu Karşılık (KDZK) uygulamasıyla, Basel III ile belirlenen takvim çerçevesinde 2018 yılında uygulamaya konacak kaldıraç oranı düzenlemesi öncesinde sektörün kaldıraç oranlarının hızla gerilemesinin önüne geçilecek ve banka borçluluğunun sınırlandırılması yoluyla finansal istikrara katkıda bulunulacaktır.

Kaynakça:

Binici, Köksal, 2012. "Is the Leverage of Turkish Banks Procyclical?", Central Bank Review 12/2.

TCMB, 2012 Yılı Para ve Kur Politikası.

TCMB, 2013 Yılı Para ve Kur Politikası.

V.3. Küresel Bankacılık Sisteminde Yapısal Reformlar

Krizin ardından G20 Liderleri'nin öncülüğünde başlatılan küresel finansal sistemin reformu çalışmaları 2009 yılından bu yana sürmektedir. Bu reformların odaklandığı temel alanlar sermaye ve likidite konusundaki düzenlemeler olmuştur. Bankaların tutması gereken sermayenin miktarının ve kalitesinin artırılması, kaldırıcı çalışmasının sınırlandırılması ve likidite konusunda tabi olacakları yeni standartlar geliştirilmesi şeklinde ortaya konulan bu reformlar, bankaların mevcut iş modelleri üzerinde herhangi bir değişiklik gerektirmemiş, hâlihazırda yürütmekte oldukları faaliyetlerinden kaynaklanan risklere karşı daha dayanıklı hale getirilmelerini amaçlamıştır. Basel III olarak adlandırılan bu yeni düzenlemelerin etkin gözetim ve denetim faaliyetleri ile desteklenerek uygulanmasının küresel ölçekte bankaların daha sağlıklı bir finansal yapıya kavuşmasına yapacağı katkılar konusunda görüş birliği olmakla birlikte, özellikle krizin kaynağı konumunda olan ya da krizden görece daha fazla etkilenen bazı ülkelerde bu yeni düzenlemelerin gelecekte ortaya çıkabilecek krizleri engellemekte yetersiz kalabileceğine yönelik endişeler oluşmuştur. Bu nedenle ABD, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliğinde bankacılık sisteminin yapısal reformuna yönelik çeşitli politika tedbirleri gündeme gelmiştir. Bu tedbirlerin bazıları bankaların riskli ve karmaşık işlemlerini yürüten bölümlerinin ayrı birer tüzel kişilik altında toplamalarını öngörürken, bazıları ise bankaların bu tarz işlemleri yapmalarını tamamen engellemeye yöneliktir.

Krizden önceki dönemde özellikle gelişmiş ülkelerde birçok farklı ürün ve hizmeti aynı çatı altında sunan evrensel bankacılık modelinin getirdiği ölçek ekonomisi avantajı ve riskin farklı iş kollarına dağıtımını sağlaması gibi nedenlerle ekonomi için daha faydalı bir model olduğuna inanılmıştır. Nitekim 1970'lerden itibaren başlayan finansal piyasaların serbestleştirilmesi sürecinde bankaların faaliyet gösterebilecekleri iş kollarına yönelik sınırlamalar birçok ülkede yumuşatılmıştır. Giderek daha karmaşık bir yapıya bürünen ve hızla büyüyen bankaların yol açabileceği sistemik riskin piyasa disiplini ve risk yönetim tekniklerindeki gelişmeler sayesinde bertaraf edilebileceğine inanılmıştır. Ancak bu inanç büyük bankaların yüksek kaldırıcı çalışıp karmaşık ve riskli finansal enstrümanlara yatırım yapmak suretiyle hazine ve sermaye piyasası işlemlerine çok fazla yoğunlaştıklarının krizle birlikte ortaya çıkması ile yıkılmıştır. Bu bankaların uyguladıkları iş modellerinin çeşitli çıkar çatışmalarına yol açtığı, piyasa disiplini bozduğu ve sistemik risk oluşumuna katkıda bulunduğu net olarak anlaşılmıştır. Dahası, bu bankaların ulaştığı büyüklükler ve diğer finansal kuruluşlarla olan bağlantıları zor duruma düştüklerinde kamu kaynakları ile kurtarılmasını zorunlu hale getirerek vergi mükellefleri üzerine büyük maliyetler yüklemiştir.

Krizden alınan dersler ışığında oluşan yeni görüş, evrensel bankacılık modelinin yüksek riskli ve spekülâtif nitelikteki bankacılık faaliyetlerinin düşük riskli ve ekonominin işleyişi açısından kritik öneme sahip bankacılık faaliyetlerinden ayrılacak şekilde gözden geçirilmesi şeklindedir. Böylece ticari ve bireysel bankacılık faaliyetlerinin yatırım bankacılığı faaliyetlerinden ayrılarak koruma altına alınması amaçlanmaktadır. Yapılması amaçlanan bu ayrıştırmadan beklenen başlıca faydalar şunlardır:

- Yüksek riskli bankacılık faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkan zararların koruma altındaki bankacılık faaliyetleri tarafından karşılanmasının engellenmesi

- Yüksek riskli bankacılık faaliyetlerinin koruma altındaki bankacılık faaliyetleri için tasarlanan mevduat garanti sistemi ve merkez bankasından borçlanma imkanı gibi avantajlardan yararlanmasının önüne geçilmesi
- Bankaların daha küçük ve basit yapıda olması sağlanarak şeffaflıklarının artırılması ve yönetim ve denetimlerinin kolaylaştırılması
- Geleneksel bankacılık faaliyetleri ile yüksek riskli bankacılık faaliyetleri arasında oluşabilecek çıkar çatışmalarının azaltılması
- Finansal sektörün küçük, fakat daha çok sayıda bankadan oluşması sağlanarak denetim otoriteleri ve politikacılar üzerinde kamu menfaatlerine aykırı konularda baskı yaratma kapasitesinin azaltılması
- Yüksek riskli bankacılık faaliyetlerinin açık ya da örtülü devlet garantilerinden mahrum bırakılması sayesinde vergi mükelleflerinin finansal sektör zararlarına karşı korunması.

Gündeme gelme nedenleri ve amaçları benzer olmakla birlikte ABD, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliğinde önerilen yapısal reformlar kapsam ve esneklik bakımından bazı farklılıklar göstermektedir. ABD’de uygulamaya girecek olan Volcker Kuralı oldukça dar kapsamlı ve katı bir yapıdayken, Avrupa Birliğinde gündemde olan Liikanen Raporu’nun önerileri daha geniş kapsamlı ve esnektir. Birleşik Krallık’ta yasalaşmayı bekleyen bankacılık reformuna esas teşkil eden Vicker Komisyonu Raporu’ndaki önerilerin kapsamı ise Liikanen Raporu’nun önerilerinden de geniş ve öngördüğü kısıtlamalar ise daha ayrıntılıdır.

Tablo V.3.1. Yapısal Reform Önerilerinin Karşılaştırması

	Liikanen Raporu	Birleşik Krallık	ABD
Finansal holding şirketi altında mevduat ve yatırım bankacılığı yapan iştirakler bulunması	Mümkün	Mümkün	Mümkün değil
Mevduat toplayan finansal kuruluşun menkul kıymet ve türev piyasalarında kendi nam ve hesabına işlem yapması¹	Mümkün değil (Grubun diğer kuruluşları yapabilir)	Mümkün değil (Grubun diğer kuruluşları yapabilir)	Mümkün değil
Mevduat toplayan finansal kuruluşun riskli fonlar (hedge fund) ve özel yatırım fonlarına (private equity) yatırım yapması	Mümkün değil (Grubun diğer kuruluşları yapabilir)	Mümkün değil (Grubun diğer kuruluşları yapabilir)	Mümkün değil
Mevduat toplayan finansal kuruluşun piyasa yapıcılığı faaliyetinde bulunması	Mümkün değil (Grubun diğer kuruluşları yapabilir)	Mümkün değil (Grubun diğer kuruluşları yapabilir)	Mümkün
Mevduat toplayan finansal kuruluşun diğer finansal kuruluşlarla yaptığı alım satım amaçlı olmayan işlemler	Serbest	Kısıtlı	Serbest
Daha yüksek zarar karşılama kapasitesi²	Kaldıraç oranı uygulaması yoluyla, belirli büyüklüğü aşan hazine işlemleri için	Sermaye koruma tamponuna ilave olarak, sadece koruma altındaki bankalar için	ABD’de faaliyette bulunan sistemik öneme sahip bankalar için
Kuralların uygulanacağı asgari büyüklük düzeyi	Hazine işlemleri 100 milyar Euro’nun üzerinde olan ya da alım satım konu varlıklar bilanço büyüklüğünün %15-25’ini aşan tüm bankalar	Mevduatları 25 milyar sterlini aşan tüm bankalar	Yok
Yasalaşma durumu	Yasalaşmadı	2015 sonuna kadar yasalaşması bekleniyor	Yasalaştı
Uygulamanın başlaması	Başlamadı	Başlamadı	Başlamadı
1: ABD kamu otoriteleri tarafından ihraç edilen borçlanma araçlarının alım satımı ve bunlara dayalı türev işlemler Volcker kuralı çerçevesindeki kısıtlamalara tabi değildir.			
2: ABD’deki Dodd-Frank yasası varlıkları 50 milyar ABD dolarını aşan Amerikan bankalarının daha sıkı düzenlemelere tabi olmasını öngörmektedir. Toplam varlıkları 50 milyar ABD dolarını aşan ve ABD’de sistemik öneme sahip olan yabancı bankaların da aynı düzenlemelere tabi olmasını öngören teklif yasalaşmayı beklemektedir.			
Kaynak: "Creating a Safer Financial System: Will the Volcker, Vickers, and Liikanen Structural Measures Help?" IMF Staff Discussion Note, Mayıs 2013			

Politika yapıcılara göre gündemde olan yapısal reform önerilerinin hayata geçirilmesi durumunda sistemik risk ihtimalinin azaltılması ve gelecekte yaşanabilecek krizlerde bankacılık sisteminin asıl işlevi olan tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesi faaliyetlerinin korunması söz konusu olabilecektir. Ancak özellikle bu önerilerin gündemde olduğu gelişmiş ülkelerdeki sektör temsilcileri evrensel bankacılık

modelinin terk edilmesinin bazı dezavantajları da beraberinde getireceğini savunmaktadır. Bu dezavantajların başlıcaları şunlardır:

- Reformlarla birlikte finansal sistemdeki kuruluş sayısının artması ve getirilecek yeni düzenlemeler nedeniyle artacak raporlama yükümlülüklerinin bankacılık faaliyetlerinin operasyonel yükünü ve maliyetlerini artırması
- Kısıtlama getirilen faaliyetlerin bankacılık sistemi dışına çıkması ya da düzenlemelerin kapsamı dışında kalan finansal kuruluşlara kayması neticesinde sistemik riskin kaybolmayıp yer değiştirmesi olasılığı
- Yatırım bankacılığı faaliyetlerin bu tip kısıtlamalar bulunmayan gelişmekte olan ülkelere kayması neticesinde söz konusu ülkelerin oluşacak sermaye akımlarından olumsuz etkilenmeleri ve bu finansal kuruluşların gözetim ve denetiminde güçlüklerle karşılaşmaları
- Özellikle ABD bankalarının menkul kıymet alım satım faaliyetlerine getirilecek kısıtlamaların küresel düzeyde sermaye piyasalarının likidite koşullarını olumsuz etkilemesi ve getiri oranlarını yukarı çekmesi
- Ürün ve hizmet çeşitliliğinin sağladığı faydaların kaybedilmesi ve bankaların iştirakleri arasında etkin sermaye ve likidite yönetimi yapamaması sonucu oluşacak verimlilik kaybı.

Sonuç olarak, önümüzdeki dönemde bu konu uluslararası gündemin önemli maddelerinden biri olmaya devam edecektir.

Kaynakça:

"Structural bank regulation initiatives: approaches and implications", Leonardo Gambacorta & Adrian van Rixtel, BIS Working Papers No 412, Nisan 2013. <http://www.bis.org/publ/work412.pdf>

"Creating a Safer Financial System: Will the Volcker, Vickers, and Liikanen Structural Measures Help?" IMF Staff Discussion Note, SDN/13/4, Mayıs 2013. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2013/sdn1304.pdf>

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act <http://www.sec.gov/about/laws/wallstreetreform-cpa.pdf>

High-level Expert Group Report on reforming the structure of the EU banking sector, Ekim 2012. http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/high-level_expert_group/report_en.pdf

The Independent Commission on Banking: The Vickers Report, Ocak 2013. www.parliament.uk/briefing-papers/SN06171.pdf

Final Report, Recommendations, Independent Commission on Banking, Eylül 2011. <http://www.hm-treasury.gov.uk/d/ICB-Final-Report.pdf>

V.4. Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası (LEI) Sistemi

Küresel kriz sırasında finansal kuruluşların gözetim ve denetiminden sorumlu otoritelerin yaşadığı temel sorunlardan biri giderek daha bütünleşik hale gelen finansal piyasalarda işlem yapan kuruluşlar arasındaki bağlantılar ve hissedarlık ilişkilerinin tam olarak anlaşılabilmesi olmuştur. Bu nedenle dünya genelinde finansal işlemlere taraf olan kuruluşları kesin bir şekilde tanımlayarak aralarındaki ilişkilerin anlaşılmasına imkan verecek küresel bir sistem kurulması konusunda finansal sektör temsilcileri ve kamu otoriteleri arasında görüş birliği oluşmuştur.

Küresel finansal veri altyapısını güçlendirecek böylesi bir sistemin kurulmasının birçok açıdan finansal istikrara katkıda bulunacağı öngörülmüştür. Sistemden elde edilemesi beklenen faydaların başlıcaları, finansal kuruluşların maruz kaldıkları karşı taraf riskini daha iyi anlayabilmeleri, denetim otoritelerinin ise finansal sistemde oluşan mikro ve makro riskleri daha iyi ölçebilmeleridir. Bunların yanı sıra, kriz durumunda ortaya çıkabilecek yayılma etkisinin değerlendirilmesi, krizden etkilenerek sorunlu hale gelen finansal kuruluşların çözümlenmesi ve manipülasyon yoluyla haksız kazanç elde edilmesinin engellenmesi konularında da bu sistemin oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir. Son olarak, gerek finansal kuruluşlar gerek otoriteler tarafından yapılan iç ve dış raporlamalarda veri kalitesinin yükselmesi, operasyonel riskin azalması ve verimliliğin artması da bu sistem sayesinde elde edilebilecek diğer faydalardır.

2011 yılının Kasım ayında Cannes'da yapılan G20 Liderler Zirvesinde Finansal İstikrar Kurulu'na (FSB) küresel bir tüzel kişilik kimlik belirleme sistemi (Global Legal Entity Identifier System) oluşturulması yönünde çalışmaya başlaması talimatı verilmiştir. Bu amaçla özel sektör temsilcilerinin de katıldığı bir uzmanlar grubu kuran FSB, çalışmalarına başlamış ve konu ile ilgili önerilerini 2012 yılı Haziran ayında yayımladığı "Finansal Piyasalar için Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası" başlıklı raporu⁹ aracılığıyla kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu raporu aynı ay içinde gerçekleşen Los Cabos zirvesinde onaylayan G20 Liderleri FSB'yi 2013 yılı Mart ayına kadar sistemi işler hale getirmekle görevlendirmiştir.

FSB tarafından hazırlanan ve sistemin yasal ve idari altyapısını ortaya koyan Gözetim Komitesi Tüzüğü'nün G20 Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları'nca 2012 yılı Kasım ayında onaylanmasının ardından sistemin en üst yönetim organı olan Gözetim Komitesi'ne üye kabulüne başlanmıştır. Tüzüğe onay veren tüm ulusal otoritelerin üye olabildiği Gözetim Komitesi'ne ülkemizden Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu ve Hazine Müsteşarlığı birer temsilci ile üye olmuştur. Gözetim Komitesi, 20 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla 29'u tam üye, 12'si gözlemci üye olmak üzere toplam 41 ülke'den 61 adet otoritenin yanısıra 6 uluslararası kuruluşu bünyesinde barındırmaktadır.

Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası Sistemi Nedir?

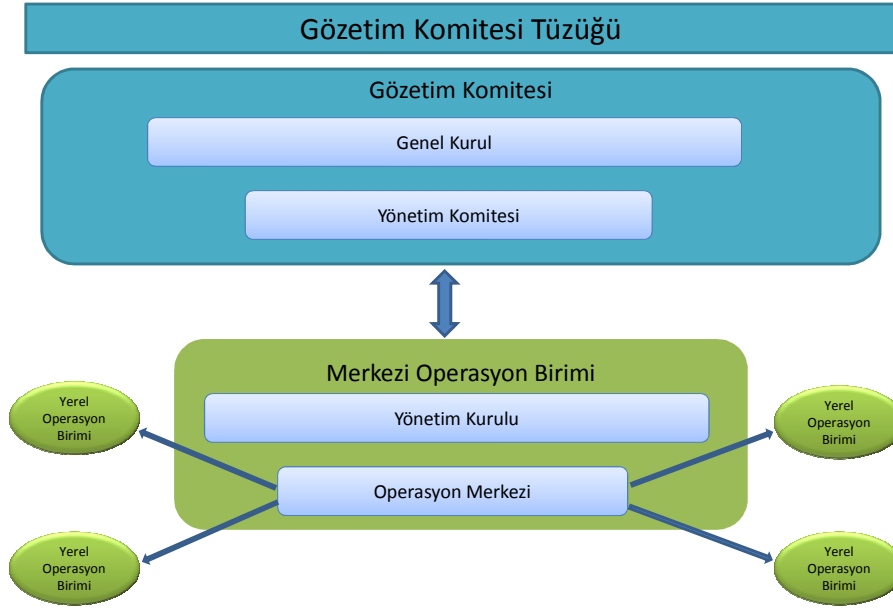
Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası Sistemi üç katmanlı bir yapıdadır. En üstte yer alan Gözetim Komitesi, sistemin tüzükte yer alan kural ve ilkelere uygun olarak işletilmesinden sorumlu en üst organıdır. Ortada yer alan Merkezi Operasyon Birimi sistemin operasyonel eşgüdümünü sağlayan

⁹ http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_120608.pdf

birimdir. En altta yer alan Yerel Operasyon Birimleri ise üye ülkelerde faaliyette bulunan ve küresel tüzel kişilik numaralarının atanmasından sorumlu birimlerdir.

Gözetim Komitesinin kararları tüm üyelerin katılımıyla Gözetim Komitesi Genel Kurulunda alınır. Bu kararların uygulanmasından Gözetim Komitesine bağlı olarak çalışan ve onun bazı üyelerinden oluşan Yönetim Komitesi sorumludur. İsviçre yasalarına göre kâr amacı gütmeyen bir vakıf olarak kurulan Merkezi Operasyon Birimi ise Yerel Operasyon Birimlerine kayıt altına alınan ve saklanan tüzel kişilik kimlik numarası bilgilerinin tutarlığı ve merkezileştirilmesinden sorumlu olup bir Yönetim Kurulu tarafından yönetilir. Üye ülkelerde faaliyet gösterecek Yerel Operasyon Birimleri ise ilgili ülkede finansal işlemlere taraf olan tüm tüzel kişilikleri kayıt altına alarak bunlara belirli kurallara göre belirlenmiş birer küresel tüzel kişilik kimlik numarası vermek ve bu numaralar ile ilişkili verileri saklamaktan sorumludur.

Şekil V.4.1. Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası Sistemi Organizasyon Yapısı:

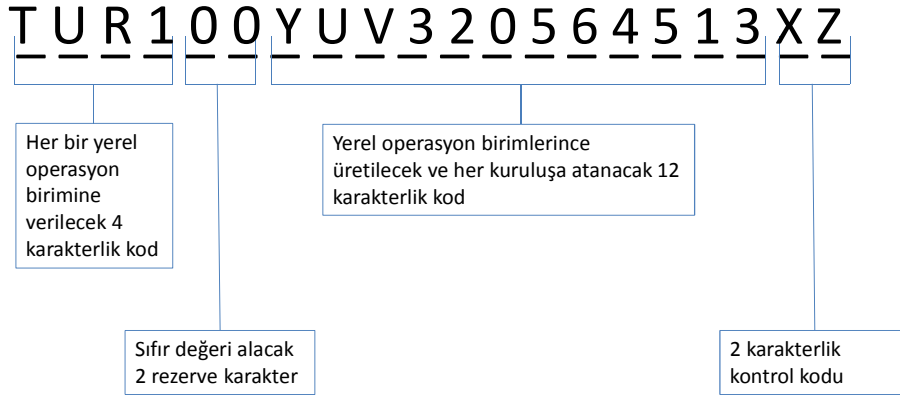
Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası, Uluslararası Standartlar Örgütünün ISO 17442 no'lu standardı ile tanımlanmış, 20 karakterli ve hem harf hem de rakamlardan oluşan bir koddur. Bu kod atandığı her bir tüzel kişilik için aşağıdaki referans verilerle ilişkilendirilecektir:

- Tüzel kişiliğin resmi adı
- Tüzel kişiliğin kayıtlı olduğu ticaret sicilinin kaydının ismi
- Tüzel kişiliğin ilgili ticaret sicilindeki kayıt numarası
- Tüzel kişiliğin yönetim merkezinin adresi
- Tüzel kişiliğin kurulu olduğu ülkenin adı
- İştirak/Hissedar olma durumu (projenin 2. aşamasında)

20 karakterden oluşan kodun ilk dört karakteri yerel operasyon birimlerinde kullanılmak üzere ayrılmıştır. Sonraki iki karakter ilk etapta sıfır değeri alması beklenen rezerve bölümdür. Takip eden 12 karakterlik bölüm yerel operasyon birimlerinde üretilecek ve ülkede bulunan ve finansal işlemlere taraf

tüm tüzel kişiliklere atanacak kodu içermektedir. Son iki karakterlik bölüm ise kontrol kodu olarak kullanılacaktır.

Şekil V.4.2. Örnek Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası*:

* Örnekte yer alan harf ve rakamlar farazidir.

Yerel operasyon birimlerinin tüm üye ülkelerde kurulmasının ardından 2013 yılı içinde işler hale gelmesi beklenen Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası Sistemi'nin önümüzdeki dönemde özellikle sistemik öneme sahip finansal kuruluşların gözetimi konusunda önemli faydalar sağlayacağı ve bu şekilde yerel ve küresel finansal istikrara katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça:

Fifth Progress Report on The Global LEI Initiative, Ocak 2013.
http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_130111a.pdf

FSB Report: A Global Legal Entity Identifier for Financial Markets , Haziran 2012.
http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_120608.pdf

Charter of the Regulatory Oversight Committee for the Global Legal Entity Identifier (LEI), Kasım 2012. http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_121105c.htm

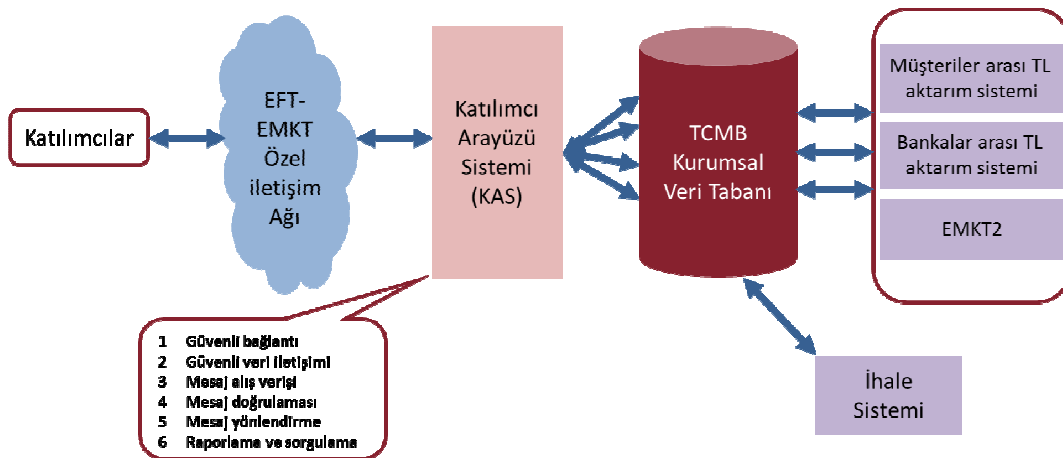
V.5. Ödeme Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması Projeleri

Ödeme sistemi, üç veya daha fazla katılımcı arasındaki transfer emirlerinden kaynaklanan fon aktarımlarının gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla yapılan takas ve mutabakatı sağlayan bir araç, yordam ve kurallar bütünüdür. Güvenli ve verimli çalışan ödeme sistemleri, ulusal finans sisteminin sağlıklı çalışmasının ve para politikasının başarı ile uygulanabilmesinin en önemli unsurlarından biridir. Ulusal ödeme sistemlerinin piyasa işleyişinde herhangi bir sorun yaşanmadan var olabilmesi finansal sistemin istikrarının sağlanması açısından büyük önem arz etmekte ve bu sistemlerin tüm uygulamalarından sorumlu olan merkez bankaları için de büyük bir sorumluluğu beraberinde getirmektedir.

1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 4-I-f maddesinde "Türk lirasının hacim ve tedavülünü düzenlemek, ödeme ve menkul kıymet transferi ve mutabakat sistemleri kurmak, kurulmuş ve kurulacak sistemlerin kesintisiz işlemlerini ve denetimini sağlayacak düzenlemeleri yapmak, ödemeler için elektronik ortam da dahil olmak üzere kullanılacak yöntemleri ve araçları belirlemek" TCMB'nin temel görevleri arasında sayılmıştır. Kendisine verilen bu sorumluluk çerçevesinde TCMB dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmeleri ve en iyi örnekleri sürekli izlemekte ve ülkemize uygulanabilirliği açısından değerlendirmektedir.

Bu bağlamda EFT-EMKT sisteminin gelecekte karşılaşılabilecek muhtemel acil ihtiyaçlara hızlı cevap verebilecek, sistemde sayıca yoğun müşteri ödemelerinin az sayıda ancak yüksek tutarlı ve zaman kritik piyasa ödemeleri üzerindeki olası risklerini azaltacak, daha uygun maliyetli çözümler sunacak ve daha modern ve üstün teknolojiler kullanarak esneklik sağlayacak şekilde yenilenmesi kararlaştırılmıştır. Buradan hareketle yeni ödeme sistemleri yapısının TCMB'nin kendi kaynaklarıyla kurumsal uygulama geliştirme platformunun kullanımıyla gerçekleştirilmesi yaklaşımını benimseyen ödeme sistemleri yeniden yapılandırma projesi hazırlanmıştır. Bir kısmı uygulanmaya başlanan, bir kısmının da 2013 yılı içinde tamamlanması planlanan ödeme sistemleri yeniden yapılandırma stratejisi, aşağıdaki bileşenlerden oluşmaktadır.

Şekil V.5.1. TCMB EFT-EMKT Sisteminin Yeni Yapısı

I. Katılımcı Arayüzü Sistemi (KAS)

Ödeme sistemlerinin dışı açılan yüzü olan KAS, TCMB ile kurumsal ödeme sistemi uygulamaları arasındaki iletişime aracılık eden, XML mesajlarına dayanan, standart, güvenli, sürekliliği ve devamlılığı yüksek bir sistem olarak 1 Ekim 2012 tarihinde hizmete alınmıştır.

II. Elektronik Fon Transfer Sistemi

Elektronik fon transfer sistemi, 7 Aralık 2012 tarihinde işlevsel bir ayrıma tabi tutularak, düşük tutarlı müşteri ödemelerine odaklanan "müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemi" ve bankalar arası yüksek tutarlı piyasa ödemelerinin gerçekleştirildiği "bankalar arası Türk lirası aktarım sistemi" olarak ikili yapıya kavuşmuştur.

i. Müşteriler Arası Türk lirası Aktarım Sistemi

2012 sonu itibarıyla EFT sistemindeki mutabakatların sayıca yüzde 98'ini oluşturan düşük tutarlı perakende ödemelerin gerçekleştirildiği müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemi, 7 Aralık 2012 tarihinde hizmete alınmıştır. Sistemde hesaba ve isme yapılan müşteri ödemeleri, kamu ödemeleri, konut, işyeri ve diğer kira ödemeleri, maaş ödemeleri ve kredi kartı ödemeleri ile ilgili mesajlar gerçek zamanlı birebir mutabakat ilkesi ile işlenmekte ve katılımcı bankaların hesaplarında yeterli fon bulunması durumunda bekletilmeden gerçekleştirilmektedir.

ii. Bankalar Arası Türk lirası Aktarım Sistemi

Bankalar arası Türk lirası aktarım sistemi, bankaların birbirleriyle ve TCMB ile gerçekleştirdikleri piyasa ödemeleri ile yurt dışı finansal kuruluşlara verilen muhabirlik hizmetlerine ilişkin ödemelerin gerçekleştirildiği yüksek tutarlı bir ödeme sistemidir. Bu sistemde düşük tutarlı müşteri ödemelerine odaklanan müşteriler arası Türk lirası aktarım sistemi dışında kalan az sayıda, ancak sistemik öneme sahip yüksek tutarlı ödemeler gerçek zamanlı birebir mutabakat yöntemi ile işlenmektedir.

2013 yılının ilk dört ayında müşteriler arası ve bankalar arası Türk lirası aktarım istatistikleri incelendiğinde, müşteriler arası Türk lirası aktarım sisteminde gerçekleşen işlemlerin yüzde 82,9'unun 5 bin Türk lirasının altındaki işlemlerden oluştuğu görülmektedir (Tablo V.5.1).

Tablo V.5.1. 1 Ocak 2013-30 Nisan 2013 Müşteriler Arası ve Bankalar Arası TL Aktarım İstatistikleri

01.01.2013-30.04.2013	Bankalar Arası (adet)	Bankalar Arası (%)	Müşteriler Arası (adet)	Müşteriler Arası (%)
0-5.000 TL	130.683	16,63	60.345.904	82,91
5.000-10.000 TL	16.944	2,16	4.229.608	5,81
10.000-25.000 TL	22.378	2,85	3.761.219	5,17
25.000-50.000 TL	17.932	2,28	1.992.714	2,74
50.000-100.000 TL	23.583	3,00	1.159.309	1,59
100.000-500.000 TL	84.550	10,76	1.002.971	1,38
500.000-1.000.000 TL	51.174	6,51	130.853	0,18
1.000.000- TL	438.619	55,81	162.688	0,22
Toplam	785.863	100,00	72.785.266	100,00

Kaynak: TCMB

III. Menkul Kıymet Aktarım ve Mutabakat Sistemi (EMKT2)

2013 yılının Temmuz ayında hizmete girmesi planlanan EMKT2 sistemi ile mevcut yapıda EMKT sisteminde gerçekleştirilen menkul kıymet aktarım ve mutabakat işlemleri gerçekleştirilecektir. EMKT2'nin şimdi olduğu gibi EFT sistemi ile bütünleşik olarak çalışarak menkul kıymet ve fon aktarımlarında eş zamanlı ödeme karşılığı teslimat ilkesine göre faaliyet göstermesi planlanmaktadır.

Bu yıl içinde tamamlanması planlanan ödeme sistemleri yeniden yapılandırma stratejisinin son aşamasında ise EFT ve EMKT sistemlerinin de TCMB tarafından geliştirilen yazılımlarla yenilenerek ülkemiz ödeme sistemlerinin daha esnek, modern ve verimli bir yapıya geçişi hedeflenmektedir.

IV. İhale Sistemi (İHS)

İHS, TCMB bünyesinde gerçekleştirilen TCMB ve Hazine Müsteşarlığı ihalelerine ilişkin bilgi akışlarının gerçekleştirildiği bir sistem olup, 1 Ekim 2012 tarihinde faaliyete geçmiştir.

2013 yılı ortalarında tamamlanması planlanan ödeme sistemleri yeniden yapılandırmasının ülkemizin bankacılık sistemine ve mali sektörüne operasyonel açılımlar getirecek önemli ve gelişmiş bir altyapı sağlayacağı düşünülmektedir.

V.6. İşlem Kayıt Merkezleri

Son finansal krizin ardından yapılan değerlendirmelerde, tezgah üstü türev ürünlerinin (Over-the-counter derivatives-OTCD) artan işlem hacimlerine ve buna bağlı olarak ortaya çıkan risklere rağmen etkin bir şekilde izlenemediği tespit edilmiştir. Bu kapsamda, 2009 yılı Eylül ayında G20 liderleri OTCD piyasasının işleyişine ilişkin olarak sistemik riskin azaltılması, piyasa koşullarının kötüye kullanımının engellenmesi ve şeffaflığın artırılması bakımından tüm OTCD işlemlerinin işlem kayıt merkezlerine (Trade Repositories-TR) bildirilmesi gerektiğini beyan etmiştir.

Bu amaca yönelik olarak, Finansal İstikrar Kurulu da (Financial Stability Board-FSB) OTCD işlemlerine ilişkin verilerin TR’lerde toplanması ve piyasa düzenleyicilerinin, merkez bankalarının ve denetleyicilerin görev alanlarına giren düzenleyici işlemleri yerine getirmek için TR’lerde tutulan bu verilere etkin ve kolay erişiminin olması gerektiğini çeşitli raporlarda ifade etmiştir.

Diğer yandan, Ödeme ve Mutabakat Sistemleri Komitesi (Committee on Payment and Settlement Systems-CPSS) ve Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü (International Organization of Securities Comissions-IOSCO) 2012 yılının Nisan ayında yayımladıkları Finansal Piyasa Altyapıları Prensipleri ile TR’ler bünyesinde tutulan verilere tüm ilgili otoritelerin etkin ve kolay erişiminin sağlanmasına yönelik olarak temel oluşturacak tavsiye ve ilkeleri ortaya koymuştur.

Yukarıda bahsedilen çalışmalar ve girişimler sonrasında, CPSS ve IOSCO tarafından TR’lerde tutulan verilere erişim ile ilgili olarak TR’lere ve otoritelere rehber olması amacıyla hazırlanan Otoritelerin İşlem Kayıt Merkezi Verilerine Erişimine İlişkin Danışma Raporu’nun ilk taslağı 27 Mart 2013 tarihinde yayımlanmıştır.

TR’lerde toplanan OTCD işlemlerine ilişkin verilerin yetkili otoritelerin erişimine açık tutulmasının önemli sebepleri bulunmaktadır. Son finansal kriz, OTCD piyasasında gerçekleştirilen işlemlerin şeffaflığı konusundaki çekinceleri ortaya çıkarmıştır. Kriz sırasında erişilebilir verilerin yetersiz olması, bazı finansal kuruluşların iflasına neden olan sürdürülemez açık pozisyonların alınmasından kaynaklı risklerin değerlendirilmesini engellemiş ve otoritelerin yetkilerini kullanarak gerekli müdahaleleri yapabilmelerine engel olmuştur. Verilerin şeffaflığının artırılmasının otoritelerin riskleri tespit ve takip kabiliyetini artırarak bu piyasaların istikrarını güçlendirebileceği düşünülmektedir.

Bu noktada, iyi işleyen ve organize TR’lerin verilerin toplanmasını, kayıt altında tutulmasını sağlayacağı ve verilere erişimi merkezileştirerek OTCD işlem kayıtlarının ilgili otoriteler için şeffaflığını artıracığı, böylece finansal istikrarın temin edilmesi ile piyasa koşullarının kötüye kullanımının engellenmesinin sağlanmasında önemli rol oynayacağı düşünülmektedir. Ayrıca TR’lerin, katılımcısı oldukça fazla sayıda olan türev ürünleri piyasasında tüm katılımcıların işlemlerinin rapor edilmesi ve gösterimi konusunda bir standartlaşma sağlaması beklenmektedir.

OTCD piyasalarında şeffaflığın artırılması yönündeki G20 ülke liderleri tarafından yapılan taahhüt çerçevesinde TR’lerin önemi giderek artmaktadır. Bu yönde, son yıllarda finansal piyasalarda istikrarın sağlanmasını teminen TR’lerin fonksiyonlarının belirlenmesine ve geliştirmesine yönelik olarak düzenleme çalışmaları hız kazanmıştır. Birçok ülke, G20 taahhütlerini OTCD işlemlerine ilişkin

verilerin raporlanmasında uygulamakta ya da bu yönde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu doğrultuda bazı ülkelerdeki otoritelerin, farklı ülkelerde yerleşik olsalar dahi TR'lerden veri talep etme hakları bulunmakta ve yasal olarak TR'ler bu veri taleplerini yerine getirmekle yükümlü kılınmaktadır. İlgili otoriteler geleneksel bir yöntem olan her veriyi ayrı raporlama kuruluşlarından elde etmek yerine, raporlama kuruluşlarından veri toplayan ve verilere erişimi daha hızlı hale getiren TR'lerden elde etmeye başlamış, bu şekilde otoritelerin yetki kullanımlarındaki etkinlikleri artmıştır.

Otoritelerin verilere erişiminin çerçevesini belirleyen taslak rapor, otoritelerin yerine getirmekle zorunda oldukları hedef ve amaçları doğrultusunda verilere olan ihtiyaçlarını ortaya koyan fonksiyonel bir yaklaşım sergilemektedir. Diğer bir deyişle, bu yaklaşım veri ihtiyacını otorite bazında ortaya koymak yerine, otoritelerin yerine getirdikleri görevler bakımından belirlemektedir.

Bu kapsamda, otoritelerin TR'lerde toplanan verilere olan ihtiyaçları aşağıdaki görevler çerçevesinde ortaya konulmaktadır.

- Sistemik riskin değerlendirilmesi
- Genel makro değerlendirmenin yapılması
- Piyasaların gözetimi ve yaptırımların uygulanması
- Piyasa katılımcılarının denetlenmesi
- Finansal piyasa altyapılarının denetimi, gözetimi ve düzenlenmesi
- Çözümleme sürecinin planlanması ve yürütülmesi
- Para politikası uygulamaları ve nihai kredi mercii fonksiyonu

Merkez bankaları genel olarak para politikasını makro hedeflere ulaşmak için yürütmektedir. Merkez bankaları bu hedeflere ulaşabilmek amacıyla para politikasını belirlerken finansal piyasalardan, mal, hizmet ve işgücü piyasalarındaki istatistiklerden yararlandıkları gibi bazı durumlarda piyasadaki riskleri finansal istikrar açısından takip edebilmek için OTCD işlemlerine ilişkin verilere de ihtiyaç duyabilmektedir.

Diğer yandan, merkez bankaları kendi para birimleri için nihai likidite sağlayıcılarıdır. Merkez bankaları bu fonksiyonu yerine getirirken likidite imkanlarından yararlanacak kurumun gerçekleştirmiş olduğu işlemlere, kurumun mali yapısına ve kurumca sağlanacak teminata ilişkin bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Acil durumlarda, merkez bankalarının ayrıca piyasaya sağlanacak likiditenin önemli potansiyel sistemik sonuçları olup olmadığını da değerlendirebilmeleri önemlidir. Merkez bankalarının OTCD işlemlerine ilişkin bilgilere erişebilmesi likiditenin sağlanması durumunda ortaya çıkabilecek etkilerin değerlendirilmesi ve likiditenin istenen etkileri vermediği olası durumlarda çeşitli piyasalardaki zincirleme etkilerin görülebilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Tüm bu hususlara ilave olarak, merkez bankalarının finansal piyasa altyapılarının gözetimi ve düzenlenmesi ile ilgili görevleri kapsamında da TR'lerde bulunan verilere erişiminin sağlanmasının gerekebileceği değerlendirilmektedir.

Kaynakça:

Committee on Payment and Settlement Systems-Bank for International Settlements-Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions, "Principles For Financial Market Infrastructures", Nisan 2012.

Committee on Payment and Settlement Systems-International Organization of Securities Commissions, "Consultative Report on Authorities' Access to Trade Repository Data", Mart 2013.

Financial Stability Board, "Report on Implementing OTC Derivatives Market Reforms", Ekim 2010.

GRAFİK LİSTESİ

Grafik I.1. Seçilmiş Gelişmiş Ekonomilerde Yıllık Büyüme Oranları	1
Grafik I.2. Seçilmiş Gelişmekte Olan Ekonomilerde Yıllık Büyüme Oranları	1
Grafik I.3. ABD’de Mali Uçurumdan Kaçınılmasının Bütçe Üzerindeki Etkisi	2
Grafik I.4. ABD Konut Sektörü Gelişmeleri	2
Grafik I.5. ABD Bankacılık Sektörü Kredileri	3
Grafik I.6. ABD’de Enflasyon, İşsizlik ve Fed Bilanço Büyüklüğünün Gelişimi	3
Grafik I.7. ABD’de Hanehalkı, Firmalar ve Finansal Sektör Borçlarının Gelişimi	3
Grafik I.8. ABD’de Firmaların Yüksek Riskli Tahvil İhraçlarının Gelişimi	3
Grafik I.9. Euro Bölgesi Bankacılık Sektörü Kredileri	4
Grafik I.10. Seçilmiş Euro Bölgesi Ülkelerinin 10 Yıllık Tahvil Getirilerinin Alman Tahvillerinden Farkı	4
Grafik I.11. Euro Bölgesi Ülkelerinde Yapısal Bütçe Açığı’nın GSYİH’ye Oranı	5
Grafik I.12. Euro Bölgesi Ülkelerinde Brüt Kamu Borcunun GSYİH’ye Oranı	5
Grafik I.13. Euro Bölgesi Firmalarının Borçluluk Oranları	5
Grafik I.14. Euro Bölgesi Firma Kredileri TGA Oranları	5
Grafik I.15. EURIBOR-OIS Spread	6
Grafik I.16. Parçalı Finansal Yapı - Euro Bölgesi Banka Kredisi Faiz Oranlarında Değişim	6
Grafik I.17. BoJ Bilanço Büyüklüğü ve USD/Yen Paritesi	7
Grafik I.18. Japonya ile Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Brüt Kamu Borcunun GSYİH’ye Oranı	7
Grafik I.19. VIX Endeksi	7
Grafik I.20. MSCI Borsa Endeksi Gelişimi	7
Grafik I.21. Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Borcunun GSYİH’ye Oranı	8
Grafik I.22. Seçilmiş Gelişmekte olan Ülkelerde Enflasyon	8
Grafik I.23. Gelişmekte Olan Ülkelerde Firmaların Menkul Kıymet İhraçları	9
Grafik I.24. Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Sermaye Akımları	9
Grafik II.1. GSYİH ve Bileşenleri	11
Grafik II.2. Tüketim ve Sermaye Malları Üretim ve İthalat Miktar Endeksleri	11
Grafik II.3. Cari İşlemler Dengesi	12
Grafik II.4. Cari Açığın Finansman Kaynakları	12

Grafik II.5. Faiz Hariç Bütçe Dengesi	12
Grafik II.6. Bütçe Dengesi	12
Grafik II.7. Merkezi Yönetim Borç Stoku	13
Grafik II.8. İç Borç Stokunun Yapısı	13
Grafik II.9. Enflasyon	14
Grafik II.10. 12 ve 24 Ay Sonrasındaki TÜFE Beklentileri	14
Grafik II.11. Yurt Dışı Yerleşiklerin Net Portföy Hareketleri	15
Grafik II.12. Sermaye Akımlarının Oynaklığı	15
Grafik II.13. TCMB Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti	16
Grafik II.14. TCMB Faiz Oranları	16
Grafik II.15. TL Kredi Faiz Oranları	16
Grafik II.16. Toplam Krediler Yıllık Artış Hızı	16
Grafik II.17. TL Zorunlu Karşılık Oranları	17
Grafik II.18. YP Zorunlu Karşılık Oranları	17
Grafik II.19. TL Zorunlu Karşılıkların Döviz Olarak Tesis Edilebilmesine İlişkin ROK'lar	17
Grafik II.20. TL Zorunlu Karşılıkların Altın Olarak Tesis Edilebilmesine İlişkin ROK'lar	17
Grafik II.21. TL Zorunlu Karşılıkların Tesisi	18
Grafik II.22. YP Zorunlu Karşılıkların Tesisi	18
Grafik II.23. TCMB Rezervi ve ZK	18
Grafik II.24. Reeskont Kredilerinin TCMB Döviz Rezervlerine Katkısı	18
Grafik II.25. Reel Efektif Döviz Kuru	19
Grafik II.26. Opsiyonların İma Ettiği Kur Oynaklığı	19
Grafik II.27. Reel Sektörün Finansal Borçları	20
Grafik II.28. Reel Sektör Finansal Borçlarının Yapısı	20
Grafik II.29. Reel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Krediler - Türleri İtibarıyla	20
Grafik II.30. Reel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Krediler - Bölgeler İtibarıyla	20
Grafik II.31. Reel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı ve Vadesi 1 Yıl İçinde Dolacak Borçlar	21
Grafik II.32. Reel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Finansal Borçlarının Vadeye Göre Dağılımı	21
Grafik II.33. Banka Dışı Kesimin Yabancı Para Net Kredi Kullanımları	21
Grafik II.34. Banka Dışı Kesimin Dış Borç Yenileme Oranı	21
Grafik II.35. 2013 Yılı İlk Çeyreğinde Firmaların Satış ve Kârlılığı	22

Grafik II.36. Reel Sektörün Yabancı Para Pozisyonu	23
Grafik II.37. Reel Sektörün YP Varlık / YP Yükümlülük Oranı	23
Grafik II.38. Hanehalkı Reel Tüketimi, Bireysel Kredi Artışı ve Tüketici Güven Endeksi Yıllık Değişimi	25
Grafik II.39. Seçilmiş Ülkeler Bazında Hanehalkı Tasarruf Oranları	25
Grafik II.40. Taşıt Kredilerinin Yıllık Artışı ve Otomobil Satışlarının Yıllık Değişimi	26
Grafik II.41. Konut Kredilerinin Yıllık Artışı, Konut Satış Adeti ve Yapı Kullanım İzin Belgesi	26
Grafik II.42. Konut Fiyat Endeksi Yıllık Reel Değişim	26
Grafik II.43. Seçilmiş Ülkelerde Konut Fiyatlarındaki Yıllık Nominal Değişim	26
Grafik II.44. Mevduat Bankaları Kredi Kartı Bakiyeleri ve Krediyeye Dönüşüm Oranı	27
Grafik II.45. Taksitli ve Taksitsiz Bireysel Kredi Kartı Bakiyelerinin Gelişimi	27
Grafik II.46. Hanehalkı Yükümlülükleri	27
Grafik II.47. Seçilmiş AB Ülkelerinde Hanehalkı Yükümlülüklerinin Harcanabilir Gelire ve GSYİH'ye Oranı	28
Grafik II.48. Dövizle Endekli Tüketici Kredisi ve Konut Kredilerinin Gelişimi	28
Grafik II.49. Hanehalkı Yükümlülüklerinin Dağılımı ve Türlerine Göre TGA Oranları	29
Grafik II.50. Bireysel Kredi Notu Ortalama Skoru	29
Grafik II.51. Bireysel Borçluluk Endeksi	29
Grafik II.52. Tüketici Kredisi Borcu Bulunan Hanehalkının Meslek ve Gelir Durumuna Göre Miktar ve Kişi Bazında Dağılımı	30
Grafik II.53. Hanehalkı Finansal Varlıklarının ve Yükümlülüklerinin Gelişimi	31
Grafik II.54. Yatırım Araçlarının Türlerine Göre Reel Getirileri	31
Grafik II.55. Hanehalkı TP Yatırım Araçlarının YP Yatırım Araçlarına Oranı	31
Grafik II.56. Seçilmiş Ülkelerde Yıllık Ortalama İstihdam Artışı	32
Grafik II.57. İstihdam Piyasasına İlişkin Seçilmiş Göstergeler	32
Grafik II.58. Türkiye'nin Yabancı Para Pozisyonu	33
Grafik III.1. Finansal Sektörün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı	35
Grafik III.2. Bankacılık Sektörünün Gelişimi	35
Grafik III.3. Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma	36
Grafik III.4. Bankacılık Sektörü Aktif Toplamının Ortaklık Yapısına Göre Dağılımı	36
Grafik III.5. Bankacılık Sektörünün Aktif Kalemlerinin Gelişimi	36
Grafik III.6. Bankacılık Sektörünün Pasif Kalemlerinin Gelişimi	36

Grafik III.7. Kredi Artışı / GSYİH	37
Grafik III.8. Kredilerin Yıllık Değişimi	37
Grafik III.9. Kredilerin Yıllık Artış Hızları	38
Grafik III.10. Kur Etkisinden Arındırılmış Kredilerin Gelişimi	38
Grafik III.11. Kur Etkisinden Arındırılmış Bireysel Kredilerin Gelişimi	39
Grafik III.12. Kur Etkisinden Arındırılmış Firma Kredilerinin Gelişimi	39
Grafik III.13. Kredilerin Türlerine Göre Gelişimi	41
Grafik III.14. Kredilerin Türlerine Göre Kredi Büyümesine Katkısı	41
Grafik III.15. Toplam Kredilerin Dağılımı	42
Grafik III.16. Tüketici Kredilerinin Dağılımı	42
Grafik III.17. Firma Kredilerinin Gelişimi	42
Grafik III.18. Tüketici Kredilerinin Gelişimi	42
Grafik III.19. Kredi Kartlarının Dağılımı	43
Grafik III.20. Kredi Kartlarının Gelişimi	43
Grafik III.21. Kredilerin Vade ve TP/YP Kompozisyonu	44
Grafik III.22. YP Krediler	44
Grafik III.23. Tüketici Kredileri Faiz Oranı	45
Grafik III.24. Ticari Kredi ve Mevduat Faizi	45
Grafik III.25. Kredi ve Mevduat Artışının GSYİH'ye Oranı	45
Grafik III.26. Mevduat, Repo, Bankalara Borçlar ve Özkaynaklar	45
Grafik III.27. Mevduatın Gelişimi	46
Grafik III.28. Mevduatın Vadesi	46
Grafik III.29. Bankaların Yurt Dışı Borçları	48
Grafik III.30. Bankaların Dış Borç Yenileme Oranı	48
Grafik III.31. Yurt Dışı Yükümlülüklerin Kompozisyonu	49
Grafik III.32. Yurt Dışı Yükümlülüklerin Ortalama Vadesi	49
Grafik III.33. Bankaların Yurt İçi Menkul Kıymet İhraçları	49
Grafik III.34. Bankaların Yurt Dışı Menkul Kıymet İhraçları	49
Grafik III.35. Özel Sektör Borçlanma Araçlarının Yatırımcı Bazında Dağılımı	50
Grafik III.36. Özel Sektör Borçlanma Araçlarının Yatırımcı Bazında Dağılımı	50
Grafik III.37. Likit Aktifler	51

Grafik III.38. Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu	51
Grafik III.39. TCMB'ye Teminata Kabul Edilebilecek Toplam Menkul Kıymetler	52
Grafik III.40. Serbest DBS'lerin Yükümlülüklerine Oranı	52
Grafik III.41. Yabancı Para Likidite Yeterlilik Rasyosu	52
Grafik III.42. Yabancı Para Pozisyonu	52
Grafik III.43. Tahsili Gecikmiş Alacaklar	53
Grafik III.44. TGA'ya Dönüşüm Oranı ve Karşılıksız Çek Dönüşüm Oranı	53
Grafik III.45. Ülkelerin TGA'ya Dönüşüm Oranları ¹ ve Net TGA / Özkaynaklar Oranları	54
Grafik III.46. Aktif Kârlılığı ve Özkaynak Kârlılığı	55
Grafik III.47. Gelir Kaynakları ile Takipteki Alacaklar Özel Provizyonunun Ortalama Aktiflere Oranı	55
Grafik III.48. Ülkeler İtibarıyla Özkaynak Kârlılığı ve Aktif Kârlılığı	55
Grafik III.49. Sermaye Yeterlilik Rasyosu	56
Grafik III.50. Özkaynakların Toplam Aktiflere Oranı	56
Grafik III.51. Ülkeler İtibarıyla Sermaye Yeterlilik Oranı, Ana Sermaye Oranı ve Özkaynakların Toplam Aktiflere Oranı	56
Grafik III.52. Riske Esas Tutarların Dağılımı	57
Grafik III.53. Serbest Sermayenin Gelişimi	57
Grafik III.54. Senaryo Analizi Sonuçları	59
Grafik III.55. Senaryo Analizi Sonucu Bankacılık Sektörü SYR, TGA Oranı ve Kredi Büyümesi	60
Grafik III.56. Finansal Sağlık Endeksi	60
Grafik III.57. Bankacılık Sektörü Makro Gösterimi	60
Grafik IV.1. EFT Sistemi Yıllık İşlem Adet ve Tutarı	65
Grafik IV.2. EMKT Sisteminde Gerçekleşen Yıllık DvP İşlem Adet ve Tutarı	65
Grafik IV.3. EFT Sistemindeki Ödemelerin Saatler İtibarıyla Yoğunluğu ve İşlem Tutarları	65
Grafik IV.4. TCMB Ödeme Sistemlerindeki Ödemelerin İşlem Tutarlarının Dağılımı	65
Grafik IV.5 EFT Sisteminde Yoğunlaşma Oranı	66
Grafik IV.6 EFT-EMKT Sisteminde Ulaşılabilirlik Oranı	66
Grafik IV.7 EFT Sistemindeki İşlem Adet ve Tutarları ile Günlük Ortalamaları	67
Grafik IV.8 Çek Takası Sisteminde İşlem Gören Çek Adet ve Tutarı	68
Grafik IV.9 Çek Takası Sistemi Mutabakat saatleri	69

Grafik IV.10. Banka ve Kredi Kartı Sayıları	70
Grafik IV.11. ATM-POS Sayıları	70
Grafik IV.12. Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları	71
Grafik IV.13. Banka Kartı İşlem Adet ve Tutarları	71
Grafik IV.14. İnternette Yapılan Kartlı Ödeme İşlem Adedi	71
Grafik IV.15. İnternette Yapılan Kartlı Ödeme İşlem Tutarı	71
Grafik IV.16. Takasa Konu Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları	72
Grafik IV.17. Takasa Konu Banka Kartı İşlem Adet ve Tutarları	72
Grafik IV.18. Takasa Konu Kredi Kartı İşlem Tutarınının Toplam Kredi Kartı İşlem Tutarına Oranı	72
Grafik IV.19. Borsa İstanbul Pay Piyasası ve Gelişen İşletmeler Piyasasında Gerçekleşen İşlemler	73
Grafik IV.20. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasasında Gerçekleşen İşlemler	73
Grafik IV.21. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası İşlem Hacminin Pazarlar Arası Dağılımı	74
Grafik IV.22. Borsa Dışında Gerçekleştirilen ve Borsa İstanbul'a Tescil Edilen Tahvil, Bono ve Repo İşlemleri	74
Grafik IV.23. TPP İşlem Hacmi ve Tutarı	75
Grafik IV.24. TPP Faiz Oranları - Diğer Piyasa Faiz Oranları	75

TABLO LİSTESİ

Tablo II.1. Özkaynak Kârlılığı ve Bileşenleri	22
Tablo II.2. Hanehalkına İlişkin Seçilmiş Finansal Göstergeler	27
Tablo II.3. Tasfiye Olunacak Kredi Kartı ve Tüketici Kredisi Borcu Bulunan Gerçek Kişi Sayısı	29
Tablo II.4. Hanehalkı Finansal Varlıklarının Kompozisyonu	31
Tablo III.1. Seçilmiş Finansal Göstergelerin AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması	37
Tablo III.2. Bankaların Tahvil ve Bono İhraçları	50
Tablo III.3. TGA'ya Dönüşüm Oranları	53
Tablo III.4. Uygulanan Senaryolar	59
Tablo IV.1. Takasa Konu Çek Adetlerinin Tutar Dilimlerine Göre Dağılımı	69
Tablo IV.2. Çek Takası Sistemi-Netleştirme Oranı	69
Tablo IV.3. Kart Takas ve Hesaplaşma Sistemi / Netleştirme Oranı	72

KUTU LİSTESİ

Kutu II.1. Reel Sektöre Kullandırılan İhracat Reeskont Kredileri	23
Kutu III.1. Banka Kredilerine İlişkin Anketler	39
Kutu III.2 Kredili Mevduat Hesapları (KMH) İle İlgili Düzenlemeler	43
Kutu III.3. Mevduatın Vadesinin Uzatılmasına Yönelik Tedbirler	46
Kutu III.4. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kısa Vadeli Likidite Tedbirleri	50
Kutu III.5. Türkiye’de Basel III’e Geçişe İlişkin Yürütülen Çalışmalar	57

KISALTIMA LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AMB	:	Avrupa Merkez Bankası
ATM	:	Otomatik Vezne Makinesi
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİP	:	Bilanço İçi Pozisyon
BIS	:	Uluslararası Ödemeler Bankası
BIST	:	Borsa İstanbul A.Ş.
BKM	:	Bankalararası Kart Merkezi
BoJ	:	Japon Merkez Bankası
BPP	:	Bankalararası Para Piyasası
BTOM	:	Bankalararası Takas Odaları Merkezi
CPSS	:	Ödeme ve Takas Sistemleri Komitesi
DBRS	:	Dominion Bond Derecelendirme Kuruluşu
DBS	:	Devlet Borçlanma Senedi
DİBS	:	Devlet İç Borçlanma Senedi
DTH	:	Döviz Tevdiat Hesabı
DvP	:	Ödeme Karşılığı Teslimat İlkesi
EFT	:	Elektronik Fon Transferi
EMKT	:	Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi
EURIBOR:	:	Euro Interbank Offered Rate
Fed	:	ABD Merkez Bankası
FİK	:	Finansal İstikrar Komitesi

FSB	:	Finansal İstikrar Kurulu
FSE	:	Finansal Sağlık Endeksi
FSI	:	Finansal Sağlık Göstergeleri
GMM	:	Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi
G20	:	19 Ülke ve AB'den Oluşan Grup
GSYİH	:	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
IFS	:	IMF Uluslararası Finansal İstatistikleri
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
IBAN	:	Uluslararası Banka Hesap Numarası
IOSCO	:	Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü
ISO	:	Uluslararası Standartlar Örgütü
İHS	:	İhale Sistemi
JCR	:	Japon Kredi Derecelendirme Kuruluşu
KAP	:	Kamuyu Aydınlatma Platformu
KAS	:	Katılımcı Arayüz Sistemi
KDV	:	Katma Değer Vergisi
KDZK	:	Kaldıraca Dayalı Zorunlu Karşılık
KGF	:	Kredi Garanti Fonu
KKB	:	Kredi Kayıt Bürosu
KKDF	:	Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
KMH	:	Kredili Mevduat Hesapları
KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KYB	:	Kalkınma ve Yatırım Bankaları
LEI	:	Küresel Tüzel Kişilik Kimlik Numarası
LIBOR	:	London Interbank Offered Rate

MDC	:	Menkul Değerler Cüzdanı
MKK	:	Merkezi Kayıt Kuruluşu
MSCI	:	Morgan Stanley Capital International
ODD	:	Otomotiv Distribütörleri Derneği
OECD	:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OIS	:	Overnight Indexed Swap
OTCD	:	Tezgaah Üstü Türev Ürünleri
POS	:	Satış Noktası Terminali
PPK	:	Para Politikası Kurulu
ROK	:	Rezerv Opsiyonu Katsayısı
ROM	:	Rezerv Opsiyonu Mekanizması
RTGS	:	Gerçek Zamanlı Toptan Mutabakat İlkesi
SPK	:	Sermaye Piyasası Kurulu
SYR	:	Sermaye Yeterliliği Rasyosu
TBB	:	Türkiye Bankalar Birliği
TCKB	:	Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TGA	:	Tahsili Gecikmiş Alacaklar
TL	:	Türk lirası
TOKİ	:	Toplu Konut İdaresi
TP	:	Türk Parası
TPP	:	Takasbank Para Piyasası
TR	:	İşlem Kayıt Merkezi
TSPAKB	:	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kurumlar Birliği
TSRSB	:	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

TÜFE	:	Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	:	Üretici Fiyat Endeksi
VAR	:	Riske Maruz Değer
VIX	:	Oynaklık Endeksi
VOB	:	Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası
YP	:	Yabancı Para
YPNGP	:	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu
ZK	:	Zorunlu Karşılıklar